

DALAI LAMA

Despre
bunătatea
inimii

DESPRE BUNĂTATEA INIMII

O perspectivă budistă asupra
învățăturilor lui Iisus Hristos

Sfinția Sa
Dalai Lama

TREBUIE
SĂ ȘTII

DESPRE BUNĂTATEA INIMII

O perspectivă budistă asupra
învățăturilor lui Iisus Hristos

Sfinția Sa
Dalai Lama

TREBUIE
SĂ ȘTII

Sfinția Sa
Dalai Lama

Despre bunătatea inimii

**O perspectivă budistă asupra învățăturilor
lui Iisus Hristos**

Traducere din engleză de
Constantin Dumitru-Palcus

Lifestyle Publishing

2015

TREBUVE

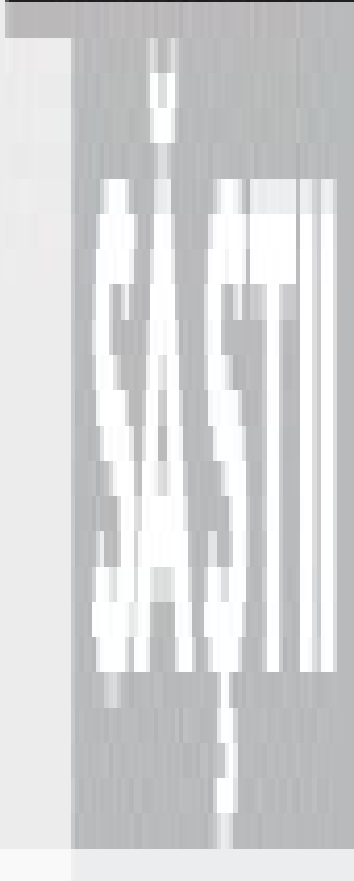
CAUTION

COLECȚIE COORDONATĂ DE:

Constantin Dumitru

THE GOOD HEART:
A BUDDHIST PERSPECTIVE ON THE TEACHING OF JESUS

His Holiness The Dalai Lama

Copyright c His Holiness The Dalai Lama 1996

© World Community For Christian Meditation 1996

Copyright © Lifestyle Publishing, 2015

pentru prezenta ediție

Lifestyle Publishing face parte

din Grupul Editorial Trei

O.P. 16, Ghișeul 1, C.P. 27-0490, București

Tel.: +4 021 300 60 90, Fax: +4 0732 25 20 20

e-mail: comenzi@edituratrei.ro

www.lifestylepublishing.ro

Editori: Silviu Dragomir, Vasile Dem. Zamfirescu, Magdalena Mărculescu

Director: Crina Drăghici

Redactor: Aurelia Năstase

Design: Alexe Popescu

Director producție: Cristian Claudiu Coban

DTP: Florin Paraschiv

Corectori: Elena Bițu, Dușa Udrea

ISBN ePUB: 978-606-8566-98-6

ISBN PDF: 978-606-8566-99-3

ISBN Print: 978-606-856-671-9

Această carte în format digital (e-book) este protejată prin copyright și este destinată exclusiv utilizării ei în scop privat pe dispozitivul de citire pe care a fost descărcată. Orice altă utilizare, incluzând împrumutul sau schimbul, reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea, închirierea, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informației, altele decât cele pe care a fost descărcată, revânzarea sau comercializarea sub orice formă, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsește penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Lectura digitală protejează mediul

Versiune digitală realizată de elefant.ro

elefant

Mulțumirile editorului

Editura mulțumește cu recunoștință Fundației Gere pentru ajutorul generos dat la finanțarea producției acestei cărți. Timp de mulți ani, Richard Gere a sprijinit eforturile depuse de Sfinția Sa Dalai Lama pentru curmarea suferinței poporului tibetan și redobândirea țării ocupate de China. În același timp, Richard a avut o contribuție indispensabilă la răspândirea mesajului Sfinției Sale privind responsabilitatea, compasiunea și pacea universale prin luările sale de poziție publice și a ajutat Wisdom Publication să încredințeze tiparului o serie de cărți importante scrise de Sfinția Sa. Lăudăm eforturile lui și îi apreciem sprijinul.

Mulțumiri deosebite lui Dom Laurence Freeman, OSB, și organizației World Community for Christian Meditation (Comunitatea Mondială pentru Meditație Creștină) pentru că au încredințat editurii noastre publicarea acestei lucrări importante.

Notă către cititor

Cartea aceasta explorează Evangheliile împreună cu Dalai Lama și participanții la Seminarul John Main din 1994. Pe lângă lucrările din cadrul seminarului, ea conține material suplimentar privind tradiția creștină și tradiția budistă, pentru a i se spori utilitatea de instrument pentru viitoare dialoguri religioase.

Corpul principal al cărții este organizat în jurul pasajelor din Evanghelii pe care le comentează Dalai Lama. Fiecare capitol începe cu lectura și comentariile Sfinției Sale privind un anumit pasaj din Evanghelii. Pasajele utilizate în Despre bunătatea inimii se bazează pe New English Bible (University of Oxford Press, 1970), aceasta fiind versiunea preferată de John Main¹.

Prefața scrisă de Robert Kiely evocă starea de spirit și atmosfera seminarului. Introducerea lui Laurence Freeman oferă o privire de ansamblu asupra dialogului interreligios în general și a dialogului creștin-budist în special.

Din când în când, în corpul textului, apare o voce de narator, Robert Kiely, care descrie atmosfera, subliniind unele dintre experiențele seminarului în timp ce au loc. Aceste interludii narrative sunt evidențiate prin caractere cursive, pentru a-l ajuta pe cititor să le distingă de dialogul actual. Unele capitole au la final perioadele de discuții din cadrul seminarului, în timpul cărora participanții și-au împărtășit impresiile și întrebările cu Dalai Lama. În aceste secțiuni, vorbitorii sunt identificați.

În ultima secțiune a cărții sunt incluse informații suplimentare care să ajute și să lărgescă înțelegerea celor două tradiții spirituale. Părintele Laurence Freeman a scris secțiunea intitulată „Contextul creștin“, în care ne oferă interpretarea creștină a pasajelor evanghelice comentate de Dalai Lama. De asemenea, tot el este autorul Glosarului de termeni creștini menționați în dialog.

Geshe Thupten Jinpa, interpretul lui Dalai Lama, a scris secțiunea intitulată „Contextul budist“, care le oferă o descriere generală a conceptelor budiste centrale cititorilor nefamiliarizați cu budismul. Thupten Jinpa a alcătuit și Glosarul de termeni budiști.

Pe parcursul cărții, dar în special în secțiunea finală sunt folosiți termeni budiști atât din tibetană, cât și din sanscrită. În cea mai mare parte, termenii sanscriți au fost redați în forma lor adecvată, științifică, cu excepția numelor de persoane, care au fost transcrise având în minte ușurința pronunțării. Termenii tibetani au fost și ei redați fonetic tot pentru a fi pronunțați mai ușor. Ortografiile corecte științifice ale tuturor numelor și termenilor pot fi găsite în glosarul budist.

În final, am inclus și scurte biografii ale participanților: Dalai Lama, părintele Laurence, Geshe Thupten Jinpa, Robert Kiely și participanții la acest impresionant dialog interreligios.

---

¹ [În traducerea noastră s-a utilizat Biblia sau Sfânta Scriptură tipărită sub îndrumarea și cu purtarea de grijă a preafericitului părinte Iustinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române cu aprobarea Sfântului Sinod, București, Institutul Biblic și de Misiune Ortodoxă al Bisericii Ortodoxe Române, 1968. \(N.t.\).](#)

Prefață

Unul dintre lucrurile liniștitoare legate de Sfinția Sa Tenzin Gyatso, cel de-al paisprezecelea Dalai Lama, este acela că, exceptând momentele în care meditează, pare a nu fi capabil să stea nemișcat. În timp ce vorbea în fața unui public alcătuit din trei sute cincizeci de creștini și câțiva budiști în aula Universității Middlesex din Londra, la jumătatea lunii septembrie din anul 1994, chipul și corpul său erau o mărturie a doctrinei budiste a fluxului perpetuu. Nu numai că își puncta remarcile cu gesturi largi ale mâinilor, zâmbete sfioase, sprâncene unduitoare și hohote de râs, dar nu contenea să-și plieze și să-și miște încolo și-ncoace capetele libere ale straielor lui maro, să-i prindă de braț pe participanții așezați pe scenă lângă el, să le facă semn cu mâna prietenilor săi din public și să frunzărească programul în vreme ce translatorul lui traducea o remarcă mai lungă.

Prilejul apariției lui Dalai Lama la Londra în toamna lui 1994 — și n-ar fi o exagerare să spunem că a fost un prilej istoric — a fost Seminarul John Main. Acest seminar anual este sponsorizat de Comunitatea Mondială pentru Meditație Creștină² în memoria lui John Main, călugărul benedictin irlandez care a predat meditația în tradiția lui Ioan Casian și a Părinților din Deșert și a înființat centre de meditație creștină în toată lumea. În fiecare an, sute de practicanți ai meditației creștine, din aproape toate continentele și făcând parte din multe confesiuni, se adună ca să asculte o serie de prelegeri despre etică, spiritualitate, scriptură, dialog interconfesional și rugăciune. În anii din urmă, printre vorbitori s-au numărat: Charles Taylor, filosof canadian; Bede Griffiths, autor benedictin și fondator al unui ashram din India; Jean Vanier, întemeietorul organizației L'Arche, comunități laice creștine care sunt dedicate vieții alături de persoanele cu dizabilități.³

Cel care l-a invitat pe Dalai Lama să comenteze pentru prima oară public Evangheliile a fost Dom Laurence Freeman, membru al Ordinului Sfântului Benedict, licențiat în literatură la Oxford și călugăr al Prioratului Olivetan

Benedictin din Cockfosters, Londra. Laurence Freeman a fost cel mai activ și mai influent dascăl din comunitate de la moartea lui Main în 1982.

Dalai Lama a primit în prealabil opt pasaje din Scripturile creștine, printre care Predica de pe munte și Fericirile (Matei 5), Parabola seminței de muștar și Împărăția lui Dumnezeu (Marcu 4), Schimbarea la față (Luca 9) și Învierea (Ioan 20). Sfinția Sa a fost invitat să comenteze aceste texte în orice mod considera de cuviință. Și i s-a mai spus că publicul va fi de orientare creștină (romano-catolic, anglican și protestant)⁴, cei mai mulți fiind vorbitori de engleză de pe toate continentele, și că aproape toți au practicat zilnic meditația tăcerii în viața lor.

Deoarece Dalai Lama este și șef de stat, și lider religios, mulți dintre cei prezenți, deși așteptau cu nerăbdare să-i audă remarcile, se întrebau dacă Sfinția Sa va fi capabil să depășească barierele inevitabile dintre el și presă, camerele de luat vederi și participanți și să comunice cu adevărat ceea ce se afla în mintea și inima lui.

Răspunsul a venit rapid și cu o ușurință impresionantă. Dimineața devreme, înainte de micul dejun și înainte de a începe orice alt eveniment din orarul încărcat al conferinței, Dalai Lama intra în sala întunecată însoțit de călugării săi și, alături de creștinii adunați acolo, stătea perfect nemișcat și medita o jumătate de oră. În tăcerea întreruptă doar de foșnete și câte o tuse răzleață, anxietatea se destrăma, fiind înlocuită de o legătură bazată pe încredere și deschidere față de ceea ce urma să aibă loc. Apoi, în sfârșit, își apleca asupra textului capul ras și, urmărindu-l cu degetul asemenea unui rabin, citea: „Feriți-vă cei blânzi ... Feriți-vă cei curați cu inima... Feriți-vă cei prizonieri pentru dreptate“. Și, în timp ce citea, era imposibil să nu fii impresionat, aproape înmărmurit, de forța acestor cuvinte familiare rostite într-o cadență și o tonalitate noi de un glas tibetan și o sensibilitate budistă.

Conștienți de devastarea culturii și a populației tibetane de către China și de suferința lui Dalai Lama ca refugiat și exilat, cei prezenți nu puteau să nu sesizeze o rezonanță pătrunzătoare în lectură. Dar, oricât de frapant ar fi fost momentul politic, alta era importanța acestei întruniri de trei zile, mai profundă chiar decât istoria. Participanții erau convinși că veniseră să asculte un dascăl spiritual și că luau parte la un eveniment absolut religios, care cuprindea istoria fără să i se circumscrie.

Structura seminarului a fost îndeajuns de flexibilă și de simplă pentru a înlesni o atmosferă informală lucrărilor. Totul începea cu meditația, apoi Sfinția Sa citea pasajele evanghelice în engleză, urmau comentariul și discuțiile tematice, cântările și rugăciunile de încheiere, pauza de masă și revenirea pentru meditație și alte discuții. Dar o astfel de descriere nu reușește să redea senzația oferită de atmosfera acestor lucrări. În timpul lecturilor și comentariilor, Dalai Lama era așezat în spatele unei mese joase, la dreapta și la stânga lui fiind alte două persoane. În stânga ședea Laurence Freeman, în roba lui olivetan-benedictină de culoare albă, care lua notițe, încuviințând din cap, zâmbind și privind întrebător, pe scurt, comportându-se ca o imagine în oglindă a publicului auditor. La dreapta era așezat Geshe Thupten Jinpa, tânărul și firavul călugăr budist tibetan, în veșminte stacojii, care juca rolul de interpret. Senin, stăpân pe sine, concentrat și incredibil de eficient, traducea aproape simultan tibetana Sfinției Sale într-o engleză fluentă. Modestia și grația lui, atenția față de maestrul spiritual constituiau pentru public o permanentă aducere aminte și un exemplu de concentrare aproape perfectă și de demnitate altruistă.

Datorită acestui aranjament și, probabil, ca urmare a felului de a fi și de a se exprima al lui Dalai Lama, ceea ce părea să fie un monolog devenea un dialog și, mai adesea, o conversație în trei. Nici Dom Laurence, nici Jinpa nu întrerupeau discursul, dar erau antrenați în el în mod spontan când Sfinția Sa se mișca cu vioiciune într-o parte sau alta, căutând o reacție, corectând o frază, ridicând întrebător o sprânceană și detensionând atmosfera cu un hohot de râs. În timpul discuțiilor tematice, când doi membri ai publicului erau invitați pe platformă să pună întrebări, formatul ordonat tindea să se fluidizeze în curenți interconectați de idei, limbaje, accente, vârste, genuri, temperamente și confesiuni religioase. Și totuși, niciodată nu se crea confuzie. Dalai Lama, ca învățător budist și exilat, este obișnuit cu schimbarea și are capacitatea de a calma nervii occidentalilor care plutesc în curenți nefamiliari și schimbători. Ca toți marii dascăli, el are și talentul de a surprinde și a recupera o idee valoroasă care rătăcește neobservată.

S-a spus despre Dalai Lama că e un om simplu. Deși poate că s-a vrut a fi un compliment, este dificil să disociezi o astfel de etichetare de o anumită tendință a occidentalilor de a privi condescendent religiile și culturile orientale, tratându-le drept tradiții exotice, dar primitive din punct de vedere

filosofic. În măsura în care se poartă firesc, direct, cu căldură și e simpatico, Dalai Lama poate fi considerat „simplu“; dar, în orice alt sens, este un om subtil, ager, complex și extraordinar de inteligent și de învățat. El aduce în discursul spiritual trei calități, trăsături atât de rare în cercurile creștine contemporane, încât a dat naștere unor murmure de recunoștință ușurată din partea publicului. Aceste calități sunt blândețea, claritatea și râsul. Dacă are ceva benedictin, există și o latură franciscană, precum și o tentă de iezuitism.⁵

De la bun început, Dalai Lama și-a asigurat cu blândețe ascultătorii că ultimul lucru pe care intenționa să-l facă era „să sădească semințele îndoielii“ printre creștini cu privire la credința lor. În repetate rânduri, i-a sfătuit pe oameni să-și adâncească înțelegerea și aprecierea față de propriile tradiții, subliniind că sensibilitățile și culturile umane sunt prea variate ca să justifice o singură „cale“ spre Adevăr. Cu blândețe, dar ferm și în mod repetat, a rezistat sugestiilor potrivit cărora budismul și creștinismul ar fi limbi diferite pentru aceleași credințe esențiale. Cu privire la etica și accentul pus pe compasiune, fraternitate și iertare, a recunoscut similitudini. Dar, în măsura în care budismul nu recunoaște un Dumnezeu creator sau un Mântuitor personal, a avertizat că nu e bine ca oamenii să-și spună „budiști-creștini“, așa cum nu e bine să încerci „să pui un cap de iac pe un corp de oaie“.

În timpul lungilor ședințe, în care citea și comenta texte teologice complexe și răspundea la întrebările dificile puse de participanți, Dalai Lama nu și-a pierdut nicio clipă uluitoarea claritate mentală. La un moment dat, a descris practicile meditative ale budismului mahayana ca discipline prin care să ne menținem conștiința alertă și concentrată, și nu „împrăștiată“ sau „cufundată“ în toropeală. Una dintre formele de respect pe care le-a manifestat față de public a fost să-i acorde atenția sa. Este un lucru rar ca o personalitate publică, fie ea și religioasă, să nu aibă la îndemână remarci „preambalate“. Există, foarte probabil, ocazii când nici Dalai Lama nu face excepție de la această regulă. Dar a fost evident că angajamentul lui clipă de clipă față de Evanghelia și de oamenii aflați în prezența sa avea o constanță și o intensitate a minții și a inimii de care puțin oameni sunt capabili. Când a fost întrebat ce ar putea face împreună adepții diferitelor credințe fără să amestece iacii și oile, a recomandat învățătura, meditația și pelerinajele. Apoi a povestit că a fost la Lourdes și a găsit acolo o asemenea aură de sanctitate, încât s-a înclinat până la pământ și s-a rugat „tuturor ființelor sfinte“ pentru

menținerea puterilor tămăduitoare ale aceluia loc. În astfel de momente, se putea auzi un murmur colectiv al publicului, poate din plăcere și surprindere față de exprimarea acestei reverențe atât de pure și totuși lipsite de compromis din partea tradiției budiste din care provenea.

În reflecțiile sale asupra Schimbării la față, Dalai Lama a oferit un discurs doct despre conceptele budiste privind miracolele și emanațiile supranaturale. Fără urmă de dogmatism sau pietate sentimentală, a evocat o tradiție străveche care a înglobat de multă vreme un sistem extrem de rațional de autodisciplinare și psihologie, cu relatări ale unor experiențe ce depășesc limitele normale ale rațiunii și naturii. El a negat cu modestie că ar fi avut astfel de experiențe, dar nu a văzut în asta un motiv să se îndoiască de autenticitatea lor. Cumva, ascultându-l, toate acele secole de ciorovăială între creștini în privința miracolelor și a explicațiilor posibile ale acestora păreau caraghioase.

Lectura pe care a făcut-o întâlnirii dintre Maria Magdalena și Iisus în relatarea Învierii din Evanghelia Sfântului Ioan a adus lacrimi în ochii multora. Ar fi greu să spunem exact de ce. Unii au afirmat ulterior că a fost ca și cum ar fi auzit acele cuvinte pentru prima oară, de parcă tandrețea, misterul și frumusețea lor ar fi fost de la sine înțelese și fuseseră readuse la viață atunci ca un dar din partea unui sol neașteptat.

Când se confruntă cu un paradox filosofic sau religios ori cu inexprimabilul, occidentalii tind să devină solemni. Budiștii au fără doar și poate o întregă gamă de reacții și una care a însuflețit spiritul conferinței a fost râsul. Lui Dalai Lama îi place să spună glume despre călugări, iaci, reîncarnare și viziuni, dar adesea un gest, o expresie sau o pauză în fluxul discuției — un moment de posibilă stânjenală — îl fac să izbucnească în hohote molipsitoare de râs. Spre sfârșitul seminarului, când aproape toată lumea începea să simtă oboseala provocată de acea emoție atât de concentrată, minunatul lui interpret, Jinpa, tânărul călugăr care își păstrase expresia neschimbată cu o tărie supraomenească zi după zi, a izbucnit într-un hohot de râs incontrollabil când a încercat să traducă o anecdotă spusă de Sfinția Sa. Ca răspuns la observația potrivit căreia unii oameni spun că nu meditează pentru că sunt prea ocupați, Sfinția Sa a relatat povestea unui călugăr care îi tot promitea învățacelui său că îl va duce la un picnic, dar era mereu prea

ocupat pentru asta. Într-o zi, cei doi văd o procesiune care căra un cadavru. „Unde se duc ăștia?“ îl întreabă călugărul pe învățăcel. Poanta, întârziată cel puțin cinci minute până când translatorul, publicul și Dalai Lama au reușit să-și stăpânească râsul, a fost: „La un picnic“.

Pentru mulți creștini, participarea la conferințe ecumenice, la fel ca mersul la biserică, nu seamănă deloc cu „mersul la un picnic“. Dar, firește, petrecerile și sărbătoririle fac parte din simbolismul și realitatea creștinismului la fel de mult cum fac parte din simbolismul tuturor religiilor. A-l asculta pe Dalai Lama comentând Evangheliile a fost neîndoielnic o sărbătoare. Toată lumea a fost surprinsă și impresionată de cât de mult s-a apropiat de aceste texte „un profan“. Exilatul, persoana fără niciun fel de autoritate asupra creștinilor în afară de cea dată de Spirit, a fost în stare să le arate oamenilor de toate credințele cât de plin de bogății le este banchetul.

Robert Kiely,

Cambridge, Massachusetts

[² Seminarul John Main este un eveniment anual organizat în onoarea fondatorului World Community for Christian Meditation Comunitatea Mondială pentru Meditație Creștină. Mai multe informații despre John Main, WCCM și Seminarul John Main pot fi găsite la finalul acestei cărți.](#)

[³ Charles Taylor este filosof canadian și autor al cărții Sources of the Self \(Surse ale eului\). Jean Vanier este fondatorul organizației L'Arche, o comunitate internațională de inspirație creștină, centrată pe îngrijirea persoanelor cu dizabilități mintale.](#)

[⁴ Creștinismul este compus dintr-un număr de comunități, fiecare dintre ele punând accentul diferit pe interpretări ale aspectelor esențiale ale unei credințe comune. Biserica Romano-Catolică și Biserica Ortodoxă reprezintă o tradiție ce pune mai mult accentul pe sacrameinte, pe ierarhie și pe misticism, în vreme ce unele ramuri ale anglicanismului și bisericile reformate](#)

subliniază importanța Sfintei Scripturi, a predicilor și acțiunii sociale. De exemplu, ordinele catolice monastice și religioase au înflorit, în vreme ce bisericile protestante au accentuat vocația tuturor oamenilor spre sfințenie. Lunga istorie a contradicțiilor și competiției dintre aceste tradiții este astăzi modificată temeinic de un nou spirit ecumenic de respect reciproc și împărtășire a punctelor de vedere.

⁵ Se face referire aici la trei ordine religioase principale ale catolicismului: Ordinul Benedictin, care își are originea în Regulile Sfântului Benedict (c. 480–550), este caracterizat de autonomie monastică locală și viață simplă în pregătire pentru viața de sihăstrie, rugăciuni zilnice regulate în comunitate și orientare echilibrată contemplativ-activă. Ordinul Franciscan a constituit o expresie instituționalizată a sărăciei charismatice și iubirii pentru natură a lui Francisc din Assisi (1181–1226), precum și a manierei sale itinerante de a predica și accentului pe care îl punea pe umanitatea lui Iisus. Ordinul Iezuit al Societății lui Iisus a fost înființat de misticul spaniol Ignățiu de Loyola (1491–1556) ca un fel de armată spirituală în cadrul Bisericii Catolice, caracterizată de obediență deosebită față de papă și de accentul pus pe convertirea celor mai influenți oameni din societate, prioritate care a fost de curând modificată în „opțiunea pentru cei nevoiași“.

Introducere

În luna septembrie a anului 1994, la Londra, Sfinția Sa Dalai Lama a condus Seminarul John Main, un eveniment spiritual internațional anual ținut în onoarea călugărului benedictin John Main, cel pe care părintele Bede Griffiths l-a numit cândva cel mai important ghid spiritual al Bisericii din zilele noastre.

Dalai Lama și Dom John Main s-au întâlnit doar în două ocazii. Prima dată a fost în 1980, la catedrala catolică din Montreal, Quebec, unde Dom John a fost rugat să-i ureze lui Dalai Lama bun-venit ca de la călugăr la călugăr în deschiderea unei importante seri interconfesionale. În timpul preparativelor pentru acea seară, îmi amintesc cât de mult a insistat părintele John să se includă o perioadă substanțială de meditație tăcută. Erau de față lideri religioși, de la arhiepiscopi la vraci din rândurile indienilor americani, care țineau discursuri de bunăvoință și recitau rugăciuni frumoase. Urmau să fie coruri, incantații și în catedrală erau etalate toate frumusețile vizuale ale artei și culturii creștine. Organizatorii au reacționat cu teamă la sugestia privind o perioadă de douăzeci de minute de tăcere în toiul unei ceremonii publice atât de mărețe. Părintele însă a insistat și s-a făcut cum a vrut el.

După ceremonie, Dalai Lama l-a căutat pe călugărul benedictin care îi pregătise primirea și a evidențiat cât de impresionat a fost de experiența neobișnuită a meditației într-o biserică creștină. Aflându-mă în preajma lor, am simțit afinitatea dintre cei doi oameni. Deși schimbau poate replici superficiale, simțeam că în același timp explorau, în tăcere, un nivel mai profund al dialogului. Apoi părintele John l-a invitat pe Dalai Lama să viziteze mica noastră comunitate benedictină, de curând înființată, care era dedicată practicării și învățării meditației în tradiția creștină. Pe atunci, aveam sediul într-o casă mică din suburbii, fiind înconjurați de apartamente în care locuia o comunitate laică numeroasă. Era ca un tip nou de viață monahală creștină în mediul urban, care își trăgea viața și viziunea din redescoperirea

meditației în tradiția spirituală creștină.

Îmi amintesc că m-am întrebat ce părere va avea Dalai Lama despre asta, care venise acolo având în minte, cum era de presupus, imagini ale mănăstirilor medievale din Europa. Când secretarul lui omniprezent a intervenit, după ce a auzit invitația părintelui John, ca să spună că, din păcate, programul Sfinției Sale era prea încărcat și că nu avea niciun moment liber ca să poată accepta, n-am fost surprins. Dar apoi Dalai Lama s-a întors către secretar și i-a spus pe un ton care nu-și pierduse deloc blândețea, dar căpătase o forță nouă că va accepta invitația și că vor fi obligați să găsească timpul necesar. Dalai Lama a insistat și s-a făcut cum a vrut. Apoi el și părintele John au schimbat o privire, au zâmbit și s-au despărțit.

În duminica următoare, la câteva ore după ce a avut loc defilarea Poliției Călare Regale din Canada, cortegiul de limuzine al lui Dalai Lama a oprit în fața sediului comunității benedictine. Sfinția Sa ni s-a alăturat pentru meditația de la prânz în mica noastră sală de meditații și apoi a luat masa împreună cu membrii comunității. Ca de obicei, am mâncat în tăcere. După prânz, au avut loc conversații, apoi părintele John și Dalai Lama s-au retras pentru o discuție privată. La încheierea vizitei, i-am dăruit un exemplar din Regulile Sfântului Benedict, iar el i-a dat părintelui John tradiționalul veșmânt tibetan din mătase albă, în semn de respect.⁶ Dalai Lama a plecat, iar părintele John a revenit la munca sa de întemeiere a Comunității pentru Meditație Creștină și nu s-au mai întâlnit niciodată după acea după-amiază din toamna anului 1980.

Multe s-au întâmplat între această întâlnire și invitația pe care i-am adresat-o Sfinției Sale în 1993 să conducă Seminarul John Main. Părintele John a plecat dintre noi în 1982, la vârsta de cincizeci și șase de ani. Comunitatea pentru Meditație abia luase ființă la moartea sa, dar învățăturile lui privind meditația creștină începuseră să se răspândească în cadrul Bisericii. În anii următori, au continuat să se extindă și să hrănească adâncirea vieții spirituale a multor creștini. S-au format douăzeci și cinci de centre și peste o mie de mici grupuri săptămânale de meditație, care susțineau practica individuală a oamenilor, s-au înființat în peste o sută de țări. Centrul Internațional al Comunității Mondiale pentru Meditație Creștină, care a luat ființă în timpul seminarului organizat în 1991 în New Harmony, Indiana, condus de călugărul

benedictin și pionier al dialogului interconfesional, Bede Griffiths, s-a deschis la Londra. Seminarele precedente fuseseră conduse de: specialistă în civilizație sanscrită Isabelle Glover; filosoful Charles Taylor; criticul literar Robert Kiely; psiholoaga și membra congregației Surorilor Sfântului Iosif Eileen O’Hea; învățatul John Todd; fondatorul organizației L’Arche, Jean Vanier, și eruditul și teologul iezuit William Johnston.⁷

Spre surprinderea și încântarea mea, am primit repede un răspuns personal de la Dalai Lama. El și-a amintit întâlnirea cu John Main din urmă cu treisprezece ani, s-a arătat încântat de dezvoltarea în întreaga lume a comunității înființate de acesta și a spus că ar fi fericit și onorat să conducă acest seminar. Scurta întâlnire dintre cei doi călugări, petrecută cu mult timp înainte, ne-a creat o oportunitate minunată. Întrebarea era cum aveam noi s-o înțelegem.

L-am invitat pe Dalai Lama să conducă seminarul, primul necreștin care avea să facă asta, din mai multe motive. Întâlnirea lui cu John Main, deși de scurtă durată, fusese încărcată de semnificații. Ea pusese în lumină importanța dezvoltării dialogului necesar dintre cele două religii la un nivel mai profund care este făcut posibil și larg accesibil prin meditație. Prin împărtășirea tăcerii profunde se atinge ceva pe care cuvintele îl pot arăta, dar niciodată nu-l pot exprima cu adevărat. Sfinția Sa, ca individualitate, a devenit, de asemenea, unul dintre cei mai iubiți și accesibili dascăli spirituali din lumea de astăzi. Suferința Tibetului, pe care o poartă în permanență cu el, l-a înălțat la un rol spiritual global în care valorile religioase universale ale păcii, justiției, toleranței și nonviolentei găsesc o întrupare încântătoare și, totodată, profund serioasă. Acest lucru a fost evident în momentul în care Sfinția Sa a citit cu glas tare Fericirile la prima întrunire a seminarului. Toată lumea a simțit că, în cazul lui, acestea erau mai mult decât cuvinte; erau experiențe pe care el însuși le trăise.

În căutarea unei căi de a înțelege această oportunitate, răspunsul a fost limpede: s-o lăsăm să se desfășoare. Aveam senzația că era vorba de o oportunitate fără precedent. Un seminar în care Dalai Lama avea să petreacă trei zile alături de un grup de meditatori creștini angajați spiritual și de prietenii lor necreștini la fel de angajați era ceva prea deosebit ca să fie considerat un banal grup de discuții interconfesionale. Deja îl informasem pe

Dalai Lama că seminariile noastre includeau perioade de meditație alături de perioade de dialog. Urma să avem zilnic câte trei perioade de meditație în comun, iar acestea nu aveau să fie strecurate printre celelalte părți ale zilei, ci aveau să constituie elemente centrale ale întregului eveniment. Firește, nu a formulat nicio obiecție în această privință. Problema nu mai era că aveam să fim tăcuți, ci că trebuia să determinăm un subiect de dezbatere.

Am enumerat obișnuitele teme filosofice și religioase pentru un astfel de eveniment budist-creștin și am ajuns la concluzia că nu erau demne de unicitatea acelei oportunități. Apoi am decis să lăsăm lucrurile să se desfășoare de la sine. Urma să-i facem Sfinției Sale un dar dintre cele mai prețioase, sfinte și profunde pentru noi, creștinii: aveam să-i cerem să comenteze Evangheliile creștine. A acceptat fără ezitare, remarcând doar că, bineînțeles, știa puține lucruri despre Evanghelii. Acest comentariu m-a frapat ca fiind un semn cât se poate de impresionant al încrederii în sine și al umilinței.

Cu doi sau trei ani în urmă, înmărmurise publicul din Londra cu prezentările sale extrem de bine documentate cu privire la filosofia budistă. Orice învățat ar fi fost mândru de o asemenea realizare. Acum era dispus să vină în fața unui public creștin, chiar dacă era unul contemplativ și care îl simpatiza, și să vorbească despre ceea ce, a spus el zâmbitor, știa foarte puține lucruri. După ce a acceptat această idee, seminarul a devenit un eveniment așteptat cu mare nerăbdare. Era ca un pariu al credinței de ambele părți. Nu aveam nicio îndoială că perioadele de meditație și de prezență comună aveau să justifice prin ele însele întregul efort organizatoric. Oricine a petrecut un timp alături de Dalai Lama știe că prezența lui producea pace, profunzime și bucurie. Dar, chiar dacă era vorba de Dalai Lama, nimeni nu putea să garanteze că seminarul va fi un succes în ceea ce privește dialogul.

Până la urmă, Seminarul John Main din 1994 Despre bunătatea inimii a fost o reușită pe care nimeni n-ar fi putut s-o anticipeze. Și aș vrea să reflectez acum la succesul acestui eveniment istoric. Comentariile lui Dalai Lama privind Evangheliile creștine constituie inima acestei lucrări, iar implicațiile acestor cuvinte ajung departe în continuarea dialogului în mileniul următor între tradițiile religioase ale familiei umane. Cartea aceasta sugerează importanța dialogului pentru viitorul lumii și oferă o foarte necesară strategie pentru a

răspunde la provocarea instaurării păcii mondiale și a cooperării universale în deceniile care urmează: oferă un model de dialog.

Prezența

Într-un fel, Seminarul John Main și-a avut originea cu mulți ani înainte în modul special în care Dalai Lama și Dom John Main au fost prezenți unul în fața celuilalt în cursul întâlnirilor dintre ei. Dalai Lama a vorbit și despre acest factor al prezenței în descrierea întâlnirilor sale cu Thomas Merton.⁸ Aceeași chimie a prezenței a asigurat dialogul încărcat de semnificații de la Seminarul John Main din 1994. (După aceea, Dalai Lama a remarcat că învățase mai multe despre creștinism în timpul acestui seminar decât în oricare altă perioadă de la conversațiile avute cu Merton în urmă cu treizeci de ani.)

Prezența este una dintre cele mai importante lecții pe care Despre bunătatea inimii le-o oferă spre învățare budiștilor, creștinilor și adepților tuturor credințelor, dacă vrem să ne însușim o cale mai bună de a răspunde la provocarea contemporană a dialogului. Întrucât această prezență în dialog este nonverbală și neconceptuală, ar putea să dea impresia de ceva vag și banal; cu toate acestea, e un adevăr concret. Este dificil de descris, dar e primul lucru pe care îl trăim în cadrul unui dialog. Cum suntem percepuți de ceilalți? Succesul unui dialog verbal depinde și se clădește pe acest fundament al prezenței reciproce. Nu se poate ajunge prin cuvinte la un dialog reușit dacă prezența lipsește. Și, fără această percepție, cuvintele pot fi înțelese greșit.

În remarcile sale de început, Dalai Lama s-a referit la importanța tuturor formelor diferite de dialog care se practică astăzi între religii. El a afirmat importanța dialogului la nivel științific. Dar a mai spus că, în opinia lui, cel mai important și — ca să folosim un termen caracteristic pentru un budist — cel mai eficient dialog nu era un schimb de opinii intelectual, ci o conversație între practicanți sinceri de pe pozițiile propriilor credințe, o conversație care

ia naștere din împărtășirea practicilor proprii.

Această idee este comună gânditorilor creștini și budiști. În anii de început ai tradiției monahale creștine, preoții au vorbit cu căldură despre importanța a ceea ce se numește praktike, cunoașterea născută din experiență, față de cunoașterea conceptuală. Cardinalul Newman⁹ s-a referit la pericolul de a-ți trăi credința doar de pe poziția de „consimțământ teoretic“, fără o verificare experimentală, personală. Insistența cu care John Main spunea că era necesar pentru creștini să recupereze dimensiunea contemplativă a credinței lor se baza pe aserțiunea potrivit căreia trebuie „să verificăm adevărurile credinței noastre prin experiență“. În *Despre bunătatea inimii* noutatea constă în faptul că acest concept este aplicat la dialogul dintre credințe diferite și nu doar pentru a aprofunda descoperirea propriilor credințe religioase tradiționale.

Acest lucru este foarte dificil și, pentru mulți practicanți sinceri, în același timp tulburător. Se sugerează că ar exista un nivel universal, subiacent al adevărului comun, care poate fi accesat prin diferite credințe. Când oamenii de diferite credințe se află în dialog experiențial unii cu alții, adevărul poate fi trăit printr-o suspendare voită a exclusivității reciproce. Dacă acest lucru este adevărat, atunci înseamnă oare că fiecare credință nu este mai mult (sau mai puțin?) decât o ușă distinctă spre marea sală de audiențe a Adevărului? Așa cum vom vedea în scurt timp, Dalai Lama abordează această provocare într-un mod foarte subtil și direct.

Este important să remarcăm aici relevanța prezenței pentru acest tip nou de dialog, de pionierat. Această prezență este umană, obișnuită, prietenoasă, plină de afecțiune și încredere. Toți cei patru sute de oameni au simțit asta în momentul în care Sfinția Sa a intrat în sală la deschiderea seminarului. Această calitate a prezenței nu trebuie subestimată când ne gândim la dialogul interreligios și intercultural modern. Nu trebuie desconsiderat cu certitudine ca fiind doar un element emoțional subordonat domeniului ideilor pure. Dacă, așa cum crede Dalai Lama, dovada și autentificarea întregii religii constau în obținerea unei inimi bune, a calităților înnăscute ale ființelor umane de compasiune și toleranță, același standard se poate aplica și dialogului, care a devenit astăzi o lucrare și o activitate importantă a tuturor religiilor.

În trecut, acțiunea religiilor putea fi văzută din perspectiva mai îngustă a

celebrării sau explorării propriilor credințe sau ritualuri. Astăzi, un element suplimentar se face simțit în activitatea religioasă umană, pe măsură ce pătrundem cu empatie și reverență în concepțiile și ritualurile altor credințe, fără să le adoptăm ca fiind ale noastre. Roadele și autentificarea acestei noi activități, în mare măsură necunoscută generațiilor anterioare, ba chiar privită ca neloială și blasfematoare, sunt aceleași la toate religiile: compasiunea și toleranța. Dialogul ar trebui să ne determine nu doar să avem sentimente mai bune față de alții, ci și să ne facă mai conștienți de noi înșine și mai devotați față de bunătatea noastră esențială. Dialogul ne face oameni mai buni.

Nu puteam realiza asta în mod abstract. Dialogul impune nu doar claritatea ideilor și un anumit grad de cunoaștere cu privire la propria poziție și la poziția altor oameni, ci și o implicare personală. Obiectivitatea, detașarea și organizarea intelectuală necesară pentru dialog nu sunt scopuri în sine așa cum eficiența sau motivul profitului n-ar trebui să fie scop în sine pentru orice firmă sau grup social. Disciplina intelectuală necesară pentru dialog permite ca tendința naturală către egoism să fie filtrată sau înfrânată. Aceasta le dă celor implicați în dialog libertatea de a găsi niveluri mai profunde ale propriei conștiințe, unde dialogul se deschide ca o fereastră a adevărului prin intermediul unei experiențe care depășește limitele minții conceptualizante.

Prietenia

Deschiderea manifestată de Dalai Lama față de prezență a fost un element crucial pentru succesul seminarului. Încrederea în sine și dezinvoltura de care a dat dovadă, în pofida riscului pe care și l-a asumat, i-au făcut și pe ceilalți să se simtă în largul lor și ne-au dat tuturor încrederea că nu aveam nimic de pierdut în afară de temerile noastre. Ele au devenit, de asemenea, baza unei prietenii care era în același timp fundamentul unui dialog rodnic. Dialogul ne va reduce fără îndoială temerile și suspiciunile pe care le avem față de ceilalți, ne va întări prietenia chiar și față de oamenii pe care îi considerăm inamici sau periculoși. Totuși, prietenia sau cel puțin disponibilitatea de a fi prieteni adevărați este, totodată, o condiție prealabilă pentru un dialog reușit.

Să fii prieten cu cineva înseamnă să ai încredere și să fii vulnerabil. Presupune să-ți asumi riscul de a împărtăși ceva prețios și apoi, poate, de a fi dezamăgit că acel dar, care pentru tine e valoros, nu a fost prețuit sau a fost tratat rău. Odată cu trecerea zilelor seminarului, intensitatea prieteniei dintre toți participanții a crescut. Ea radia, după cum au remarcat cei prezenți, dinspre Dalai Lama și interlocutorii lui creștini, care au simțit că riscul pe care și-l asumaseră în apropierea reciprocă fusese într-un total justificat și chiar devenea ceva foarte plăcut în sine.

Prietenia ocupă un loc central în gândirea și tradiția creștină. Idealul creștinesc al prieteniei este clădit pe o îndelungată tradiție clasică occidentală, care nu înțelegea prietenia, așa cum facem adesea în zilele noastre, ca o formă diluată de intimitate. Cicero sau Sfântul Augustin nu i-ar fi înțeles pe jurnaliștii de astăzi, care spun că un el și o ea sunt „doar prieteni“, ca și cum singura relație cu adevărat interesantă ar fi cea care trece „dincolo“ de prietenie. Pentru ei și pentru multe din generațiile precedente și următoare, prietenia era țelul tuturor experiențelor formative ale relațiilor umane. Educația în sensul cel mai larg era o pregătire pentru dobândirea prieteniei, care îi permitea cuiva să-și împărtășească partea cea mai profundă și mai sinceră cu un altul.

Sfântul Aelred din Rievaulx, un călugăr din Yorkshire din secolul al XIII-lea, a scris un tratat intitulat Prietenie spirituală. Acesta se concentra pe modul în care înțelegeau creștinii ideea clasică de prietenie și se baza pe marea lucrare a lui Cicero Despre prietenie. Aelred vorbește despre pregătirea disciplinată și despre testările reciproce care preced înflorirea deplină a prieteniei, când dulceața inefabilă a încrederii, a intimității și a deschiderii dintre prieteni se revarsă prin intermediul prieteniei către lumea din jurul lor. În mod semnificativ, el spune că o asemenea prietenie nu se poate baza pe ceva mai puțin merituos decât bunătatea esențială a fiecărui prieten. Nu poate exista prietenie bazată pe dorința de exploatare sau pe ura față de alții, deoarece aceste calități negative trădează natura umană. Tovarășii în fărădelegi nu pot fi buni prieteni. Prietenia este perfecțiunea naturii umane. „Un prieten cu adevărat loial“, spune Sfântul Aelred, „nu vede nimic altceva în prietenul său decât inima sa.“¹⁰ Asta îl determină pe Aelred să descrie fără stânjeneală situațiile de prietenie personală din viața lui, precum și bucuria pe care o simte atunci când se plimbă prin mănăstirea lui știind că nu e nimeni acolo pe

care să nu-l iubească și nimeni de care să nu se simtă iubit. Pentru Aelred, perfecțiunea prieteniei umane este o epifanie a prezenței reale a lui Hristos. După cum spune el, Hristos îl reprezintă pe cel de-al treilea între noi. În această viziune creștină, toate adevăratele prietenii „vor începe în Hristos, vor continua în Hristos și se vor perfecționa în Hristos“.¹¹ Este o înțelegere frumoasă și profundă a umanității lui Iisus cel Înviat.

În această viziune a naturii umane, Hristos nu reprezintă un obstacol sau o barieră intelectuală care ne separă de ceilalți. Nu este un lucru despre care vorbim și pe care îl disecăm. Este o prezență imperceptibilă în care noi devenim cu adevărat prezenți unul pentru celălalt. Poate fi numit sau poate rămâne nenumit; în oricare dintre cazuri, caracterul lui real nici nu sporește, nici nu scade. Și din perspectivă teologică, ideea de prietenie este, de asemenea, centrală în credința creștină. Vorbind discipolilor Lui la Cina cea de Taină, Iisus s-a declarat a fi prietenul lor: „De acum nu vă mai zic slugi, că sluga nu știe ce face stăpânul său, ci v-am numit pe voi prieteni, pentru că toate câte am auzit de la Tatăl Meu vi le-am făcut cunoscute“¹². Sfântul Duh, care se revarsă în tărâmul conștiinței umane din trupul glorificat al lui Iisus, este și el descris în imagini ale prieteniei. Este un susținător, cineva de partea noastră, care ne amintește lucrurile pe care le-am uitat ca să repare stricăciunile lipsei de rațiune. Teologia modernă feministă a recunoscut caracterul central al simbolului prieteniei în credința creștină și l-a recuperat ca să slujească drept metaforă de bază a relației dintre om și divinitate.

Foarte puternic la acest ideal al prieteniei este modul în care poate să reconcilieze absolutul și personalul. Poți să nu fii de acord cu o persoană în privința culorii unui covor și să rămâi prieten cu ea. Un budist și un creștin pot să fie prieteni fără ca vreunul dintre ei să-l convertească pe celălalt. În prietenie, diferențele pot să fie respectate și chiar să devină plăcute. În relațiile din care prietenia lipsește, diferențele se pot amplifica disproporționat, devenind dezacorduri etnice, religioase sau ideologice. Îl demonizăm pe amenințătorul celălalt, ne proiectăm umbra asupra lui și căutăm conflictul. Prietenia este expresia supremă a compasiunii și toleranței, însoțită de respect pentru primatul adevărului asupra tuturor tendințelor subiective. Dar prietenia ne amintește că obiectivitatea adevărului nu respinge subiectivul. Integrează particularul în universal, realizând coincidentia oppositorum, reconcilierea contrariilor. Nicolaus Cusanus, cardinal, om de

stat, matematician și mistic din secolul al XV-lea, a spus că Dumnezeu se găsește „dincolo de coincidența contradictoriilor“.

Se poate face un test simplu pentru a determina dacă încercarea noastră de a găsi adevărul a pierdut contactul cu această piatră de hotar a prieteniei. Când la buletinele de știri se anunță că un catolic a fost împușcat la Belfast sau că un soldat israelian a murit în Cisiordania, că un număr mare de fete a dispărut dintr-un orfelinat din China ori că au fost uciși mai mulți tibetani, ce auzim? O știre despre indivizi sau despre grupuri etnice ori religioase? Îl percepem pe soldatul israelian sau pe demonstrantul palestinian ucis ca pe un evreu ori un arab sau ca pe un om care e întâmplător evreu sau arab? Cum ne frapează aceste știri, ca tragedii personale sau ca statistici care sunt folosite drept arme politice?

În timp ce și-a expus comentariile la Seminarul John Main, ca în toată munca sa de dascăl spiritual, Dalai Lama nu s-a folosit de prilej ca să vorbească despre ocuparea Tibetului de chinezi. Oricât de grea ar fi povara răstignirii Tibetului în sufletul său, durerea lui personală nu se revarsă asupra celorlalți. Cu toate acestea, toți participanții la seminar și-au exprimat sprijinul fără rezerve pentru cauza Sfinției Sale în ceea ce privește Tibetul și au făcut asta cu dezinvoltură pentru că li s-a alăturat într-o prietenie personală. El nu a transformat prietenia într-un expedient politic. Bănuiesc că aceasta este una dintre calitățile care îl fac un politician agreabil și un lider spiritual exemplar. Tocmai datorită acestui dar puternic al prieteniei, Dalai Lama este atât de iubit și de respectat în toată lumea. Acest dar al prieteniei poate fi, totodată, cheia pentru marele har al dialogului și pentru respectul față de diferențe în timp ce caută să înfăptuiască unitatea. Din această perspectivă, căldura prieteniei umane nu-i ostioiește concentrarea asupra Adevărului pur. Adevărul nu înseamnă doar idei corecte exprimate cu claritate. Adevărul fără căldura umană a prieteniei este o umbră palidă a realității.

Model de dialog

Succesul dialogului depinde îndeosebi de spiritul prieteniei în timp ce conversăm unii cu alții în atât de multe dialecte specifice. Chiar în cadrul limbii noastre materne, am putea să constatăm că dialectele și accentele diferite sunt ciudate la început, dar învățăm să le înțelegem și să le respectăm. Aceste dialecte vorbite pe scară largă ale limbajului comun al adevărului învață astăzi să comunice. Seminarul Despre bunătatea inimii a fost un model de dialog ca ascultare reciprocă.

La scurt timp după seminar, dialogul care avea loc între creștinism și budism a suferit un recul. Acesta a fost generat de remarcile cu caracter general asupra budismului formulate de papa Ioan Paul al II-lea în cartea sa *Crossing the Threshold of Hope* (Să trecem pragul speranței). Aceste remarci exprimau o viziune despre budism care a fost contestată cu vehemență de mulți călugări și învățători budiști. Sentimentele s-au aprins. Liderii budiști srilankezi au boicotat vizita papei în țara lor. Thich Nhat Hanh și-a exprimat simțămintele în cartea *Living Buddha, Living Christ*.¹³ Prietenia părea să se poticnească pretutindeni. Vaticanul a dat publicității declarații în care se spunea că intenția papei nu a fost să desconsidere budismul ca filosofie care neagă viața.

Se părea că papa, ca reprezentant al unei îndelungate tradiții de creștinism, caricaturiza și desconsidera budismul fără să încerce să-l înțeleagă. Budiștii au încercat să arate compasiune, dar mulți n-au scăpat prilejul de a-i arunca în aceeași oală pe toți creștinii (sau pe cei mai mulți dintre ei) și să-i caricaturizeze ca intoleranți, aroganți și exclusiviști. Sentimentele unora dintre budiștii occidentali față de propria creștere și educație creștină au fost și ele în mod clar stârnite. Până când bunăvoința, încrederea și prietenia nu se vor fi restabilit, nu are niciun rost încercarea de a discuta semnificațiile termenilor în chestiune, cum ar fi nirvana, vidul și iluminarea. Poate că *Despre bunătatea inimii* va contribui puțin la această restabilire.

Caricaturizarea se bazează întotdeauna pe excluderea detaliilor pozitive în favoarea unor trăsături ușor identificabile. Religiile își fac asta una altele asemenea caricaturilor. Pentru mulți creștini, budismul este caricaturizat ca o religie care crede în comportamentul moral rațional motivat nu de iubirea față de un Dumnezeu personal sau de teama de pedeapsă, ci de dorința de a ajunge la o mai bună renaștere într-o serie aparent nesfârșită de reîncarnări.

Acest lucru este obținut, după cum spune descrierea sumară, prin negarea lumii și a sentimentelor personale. O astfel de prezentare ignoră argumentele filosofice foarte complexe și extrem de subtile în legătură cu acestea și toate celelalte elemente ale budismului. Iar această viziune comentează nefavorabil rolul central al compasiunii în cadrul budismului.

Dincolo de caricaturizări, budismul este, din perspectivă filosofică, una dintre cele mai mărețe realizări ale minții umane. Și totuși, în ciuda unui corp general de principii acceptate, cum ar fi cele Patru Adevăruri Nobile, filosofia budistă, îndeosebi cea a budismului tibetan, se divide în multe școli și în dialoguri complexe între aceste școli; astfel, el reprezintă una dintre cele mai mari realizări ale diversității opiniilor umane. Dalai Lama este unul dintre cei mai desăvârșiți filosofi moderni în multe dintre aceste școli budiste. De asemenea, după cum ilustrează cartea sa *The World of Tibetan Buddhism* (Wisdom Publications, 1995), el are nu doar darul înțelegerii, ci și al expunerii lucide. În mai multe ocazii în cadrul seminarului a afirmat despre comentariile sale că reprezintă o anumită viziune budistă, dar și că trebuie luate în considerare și alte perspective budiste, unele dintre ele foarte complexe și opuse poziției exprimate de el. Printre alte moduri în care *Despre bunătatea inimii* va ajuta dialogul se numără faptul că atrage atenția — cu simplitate — asupra numeroaselor tradiții diferite din cadrul fiecărei tradiții religioase.

Creștinismul nu are, fără doar și poate, mai puține dialecte interne ale credinței. Nicio religie care conține o mișcare precum *Opus Dei* și un oficiant ca reverendul Ian Paisley nu va risca să ajungă la uniformitate.¹⁴ Cu atât mai mult, *Despre bunătatea inimii* ar trebui totuși să le reamintească budiștilor ceva ce mulți creștini au descoperit acum — că „Biserica“ este un termen foarte general. Poate să însemne multe lucruri: o clădire rece într-o dimineață ploioasă de duminică; o religie globală; o tradiție mistică; un corp spiritual care se extinde înainte și înapoi în timp în istorie față de nașterea lui Iisus; sau grupul cultural în care m-am născut, am fost crescut și față de care am acum simțăminte amestecate. Probabil că nu se pot separa integral creștinismul instituțional de cel spiritual mai mult decât am reuși să separăm forma de conținut sau mintea de corp; este însă important să păstrăm distincția. Există multe exemple în istoria creștinilor care au rămas în afara cadrului instituțional al bisericii, dar care au știut cu întreaga tărie a ființei lor

că aparțin Bisericii.

Prin urmare, cine „vorbește în numele“ creștinismului cu adevărat? Cine „vorbește în numele“ budismului?

Și, dată fiind această diversitate, cum sugerează Despre bunătatea inimii un model pentru reluarea și redirecționarea dialogului dintre budism și creștinism?

Și, într-adevăr, acest model este aplicabil la dialog în general: între catolici și protestanți, între mahayaniști și theravadani, între republicani și democrați, între bărbați și femei și între oameni de toate etniile și culturile lumii.

Ambiții modeste

Mai presus de toate, trebuie să avem ambiții modeste când pornim pe calea acestui dialog. În Despre bunătatea inimii, Dalai Lama nu încearcă și nu pretinde că ar oferi un comentariu complet sau exhaustiv al Evangheliilor, al învățăturilor și vieții lui Iisus sau adevărurile profunde ale credinței creștine ca Învierea și Sfântul Duh. Abordarea Sfinției Sale este exploratorie, și nu categorică și el extinde această metodă la dialogul cu participanții creștini. Noi găsim iluminarea în căutarea adevărului, nu în declararea acestuia. Așa cum Sfântul Benedict spune că un călugăr este un om care „îl caută cu adevărat pe Dumnezeu“. Și, în procesul căutării, găsește întotdeauna ceva. „Căutați și veți afla; bateți și vi se va deschide.“¹⁵ Citirea Scripturilor cu sufletul deschis ne poartă dincolo de ariditatea pesimismului deconstrucționist cu privire la semnificația din zilele noastre. Există ceva de găsit, dar poate fi găsit doar prin căutare. Sfântul Grigore al Nyssei s-a exprimat astfel: „Să-l cauți pe Dumnezeu înseamnă să-l găsești; să-l găsești pe Dumnezeu înseamnă să-l cauți“.

Unul dintre primii gânditori creștini, Sfântul Irenaeus¹⁶, a spus că Dumnezeu nu poate fi cunoscut niciodată ca un obiect sau ca o realitate în afara noastră.

Îl putem cunoaște pe Dumnezeu numai prin participarea noastră la propria autocunoaștere a lui Dumnezeu. Acești teologi timpurii își scriau ideile despre Dumnezeu și despre misterul lui Hristos pe baza experienței mistice a inclusivității — sau a non-dualității — lui Dumnezeu.¹⁷ Primii teologi își exprimau, așa cum fac și astăzi cei mai buni dintre ei, experiența rugăciunii, nu doar a gândirii. Dialogul într-un astfel de context și printre astfel de oameni devine fluent, fluid și dinamic. Adevărul este sesizat ca acel ceva care apare când intrăm într-un luminiș unde norii întunecați ai ignoranței, prejudecăților și temerilor au fost, cel puțin temporar, risipiți. Cuvântul grecesc pentru adevăr, aletheia, înseamnă chiar asta, „luminiș“. Este un lucru care poate fi făcut doar pas cu pas, clipă de clipă. Înseamnă să rămâi în contact cu echilibrul delicat pe care îl cere prietenia, mai presus de toate echilibrul dintre vorbire și ascultare. Marilor proiecte de traducere a budismului în dialectul creștin și viceversa le lipsește modestia ambițiilor cu care a început și s-a încheiat Seminarul Despre bunătatea inimii. Dialogul are puțin de-a face cu traducerea. Dar un bun translator, așa cum am avut în Geshe Thupten Jinpa, îi ajută pe partenerii aflați în dialog să-și aducă aminte că nu încearcă să scrie un dicționar.

Un alt aspect al modestiei legat de abordarea lui Dalai Lama a fost afirmația lui potrivit căreia știe puține lucruri despre Scripturile sau teologia creștină, dar că e dornic să învețe. Spera să nu ofenseze pe nimeni și cu siguranță nu a încercat să zdruncine credința creștinilor care au luat parte la seminar. Nu e ușor să recunoaștem o lipsă de cunoaștere, pentru că ne face să părem vulnerabili, mai puțin interesanți sau mai puțin puternici. În cazul în care cunoașterea înseamnă putere, ignoranța înseamnă slăbiciune. Dar, când ne recunoaștem limitele cunoașterii la începutul unui dialog, mai multe lucruri sunt puse în libertate. Unul dintre ele este încrederea. Oamenii nu se mai tem că ar putea fi manipulați sau convinși; pot începe să-și lase garda jos. Prin urmare, admiterea lipsei de experiență trebuie să fie unul dintre primii pași în nonviolență. O altă calitate eliberată de această umilință în dialog este spontaneitatea. Dacă ești eliberat de nevoia de a demonstra cât de deștept sau de învățat ești — așa cum sunt ispitiți cei bine instruiți într-un dialog — atunci ești liber să răspunzi imediat și cu dezinvoltură la ceea ce se află în fața ta. Este exact ceea ce s-a întâmplat la acest seminar. Dalai Lama nu știa multe „despre“ Evanghelii. Dar știa foarte multe prin intermediul educației budiste, al pregătirii sale monahale și al propriei evoluții spirituale. Și această

cunoaștere i-a permis să răspundă despre simbolurile și ideile creștine ca și cum le-ar fi cunoscut, de fapt, foarte bine.

Ca urmare a acestui fapt, creștinii veniți la seminar și-au dat seama cu surprindere că un budist îi ajuta să înțeleagă și să descopere în moduri noi povestirile și textele care le erau familiare probabil încă din copilărie. Dalai Lama a spus de multe ori, cât se poate de clar, că nu sfătuia pe nimeni să-și schimbe religia, deși respecta dreptul fiecăruia de a face o astfel de alegere. E mai bine, a zis el, să redescoperim semnificația profundă și forța propriei tradiții religioase. A fost surprinzător să constatăm că un budist îi putea ajuta pe creștini să-și adâncească propria credință și să o clarifice în chiar procesul de comparație cu credința budistă — chiar și atunci când existau conflicte clare sau idei intraductibile între cele două. Acest lucru a fost posibil doar pentru că dialogul a fost explorator, nu declamator. Dalai Lama a fost sincer curios și stimulat de acest dialog intens. El a ascultat cu atenție întrebările adresate în timpul discuțiilor tematice. Mai presus de toate, oamenii au văzut că el asculta, că era curios și sincer interesat. Dialogul aduce mai mult cu o piesă de teatru experimental decât cu un musical bine pus la punct de pe Broadway. Uneori funcționează, alteori are mai puțin succes. Necesită angajament. Impune o participare maximă din partea tuturor celor prezenți. Nu este mecanic. Nu este dogmatic. Ideile trebuie să fie schimbate între părțile participante dacă este să ilumineze.

Dalai Lama a pus multe întrebări. Înainte de fiecare sesiune, am petrecut ceva timp cu el într-o încăpere liniștită, pregătind textele evanghelice pe care urma să le comenteze circa o oră. El asculta prezentarea de fond pe care o făceam textelor și explicațiile mele privind termenii și ideile-cheie. Dacă, așa cum spusese, era „nefamiliarizat“ cu Evangheliile, fenomenala lui receptivitate și agerimea cu care reușea să asimileze ideile noi i-au compensat pe deplin lipsa de cunoaștere. Mi-am amintit de o frază pe care Sfântul Grigore cel Mare o folosește în Viața pentru a-l descrie pe Sfântul Benedict. Benedict, a spus el, a părăsit școala din Roma și s-a dus singur la o sihăstrie într-o stare de ignoranță înțeleaptă.

Pregătirea și strălucirea intelectuală a lui Dalai Lama sunt neostentative. Nu face paradă de ele. Dar le folosește cu abilitate în descoperirea adevărului. Creștinii au putut să conștientizeze aceste daruri în timp ce el dezvoltă

înțelesuri și subtilități din Scripturile care lor le erau mai mult decât familiare. Prin el, și-au îmbogățit și reînnoit credința în moduri care îi umpleau de minunare și recunoștință. În cazul în care cunoașterea înseamnă putere, cunoașterea lui Dalai Lama îndreptată asupra Evangheliilor a creat o putere de a pătrunde esența, pe care nu a folosit-o nicio clipă într-o manieră manipulatoare. Nu s-a contrazis cu creștinii în legătură cu semnificația Evangheliilor. Le-a oferit, cu o mare detașare, privilegiul lecturii sale, discutând această viziune cu ei și lăsând apoi întru totul în seama lor folosirea acesteia.

Asemănător și diferit

Una dintre „uneltele bune lucrări“ ale Sfântului Benedict (echivalentul creștin al termenului budist de „mijloace iscusite“) este porunca „să nu dai niciodată o pace falsă“. ¹⁸ Este la fel de important să eviți pericolul falsei prietenii într-un dialog pe cât este să eviți capcanele caricaturizării, ale reprezentării false sau ale judecării desconsideratoare. Traducătorii profesioniști se referă la anumite cuvinte din două limbi diferite care au asemănare formală, dar înțelesuri foarte diferite numindu-le „prieteni falși“. Seminarul Despre bunătatea inimii a rămas fidel principiului prieteniei adevărate și a respectat diferențele în aceeași măsură ca și asemănările dintre credințele și atitudinile participanților.

Este foarte tentant, în dialogul dintre două tradiții religioase, să optezi pentru zona lipsită de riscuri a generalităților. Procedând astfel, ambele părți evită conflictul și părăsesc dialogul cu un sentiment cald de congratulare reciprocă. Am avut această impresie frapantă în urmă cu câțiva ani, când am participat la un dialog cu meditari budiști și creștini în Canada. Am discutat despre cum a ajuns fiecare la drumul pe care ne aflăm și despre modul în care am făcut față dificultății de a persevera pe acel drum. A fost util și, în felul său, însufletitor. Dar am avut senzația că ne-am împărtășit ideile într-o manieră prea lipsită de riscuri și că nu ne-am destăinuit lucrurile cele mai prețioase și mai deosebite pentru noi, la nivel personal.

Așa încât, la Seminarul Despre bunătatea inimii, în loc să continui cu prelegerea programată pentru după-amiază, am cerut permisiunea să vorbesc despre Iisus. Mi-am dat seama că existau suspiciuni și temeri că asta ar strica atmosfera bună. Am avut o tresărire de vinovăție postimperială¹⁹, pe care creștinii din zilele noastre nu se pot abține să n-o simtă mai ales când le vorbesc unor oameni cu care ar putea avea mai multe lucruri în comun, dar care „au părăsit Biserica“ supărați sau dezamăgiți de greșelile și eșecurile umane ale acesteia. Totuși, simțeam că nu puteam exprima ce însemna meditația pentru mine, în calitate de creștin, dacă nu vorbeam și despre ceea ce însemna Iisus pentru mine. Meditația este o parte atât de importantă a modului în care explorez misterul prezenței reale a lui Iisus în viața mea încât mi se părea corect să vorbesc despre sentimentele unui creștin față de Iisus, nu doar despre Dumnezeu sau despre Adevăr în general. Mi-am dat seama că a te ridica și a proclama că „Iisus Hristos este mântuitorul meu personal“²⁰ ar fi putut arunca o negură asupra lucrărilor. În orice caz, nu m-am simțit înclinat să-l prezint în acest fel.

Ceea ce am împărtășit în continuare a fost valoarea și semnificația persoanei lui Iisus, nu doar a ideilor creștinismului. Procedând astfel, am știut că voi pune în lumina reflectoarelor una dintre principalele diferențe dintre meditatorii creștini și cei budiști. Dar am simțit că observarea și recunoașterea distanței dintre noi ne vor aduce, de fapt, mai aproape unii de ceilalți. În consecință, atmosfera de prietenie pe care am pus-o în pericol s-a adâncit și s-a întărit de fapt. Așa cum spusese Sfântul Aelred, prietenia trebuie supusă încercării în permanență, dacă vrem să se dezvolte la potențialul ei deplin.

Valoarea diferenței

La acest seminar, Dalai Lama ne-a făcut să fim conștienți de valoarea diferenței imediat și fără ezitare. A spus încă de la începutul seminarului că scopul comentariilor sale referitoare la Evangheliile nu era să ajute la construcția unei religii universale artificiale. El nu credea în crearea unei

religii universale unice, ci în respectarea și, mai mult, în prețuirea caracteristicilor unice ale fiecărei religii. Deși o parte dintre creștini susțin o viziune mai fundamentalistă, mulți alții rămân în contact cu o tradiție mai largă și ar fi de acord cu ideea de respectare a celorlalte tradiții religioase. Dar Dalai Lama și acești practicanți creștini cred în asta din motive foarte diferite.

Dalai Lama a afirmat de mai mult ori în cursul seminarului că era budist. Au fost momente când a fost nevoie să ne amintească acest lucru — și poate chiar și lui. Dar, pe când identifica unele asemănări puternice între învățăturile lui Iisus și cele ale lui Buddha, a simțit pericolul ca unele cuvinte să se insinueze ca niște „prieteni falși“. Atunci a spus cât de important era să recunoaștem importanța atât a asemănărilor, cât și a diferențelor. A mai spus că semnificația acestor puncte de convergență și de divergență între religii trebuie găsită în nevoile spirituale și psihologice ale practicanților respectivelor religii. Oamenii au nevoi diferite, care sunt împlinite de particularitățile unice („diferențele“) ale fiecărei religii. Această poziție sună cât se poate de acceptabil, tolerant și liberal. Pentru majoritatea oamenilor, ar părea o atitudine adecvată pentru pluralismul global al viitorului mileniu. Dar naște întrebări dificile.

Poate că un practicant desăvârșit, o persoană foarte sfântă poate să practice în mod sincer acest grad de toleranță. Dar pentru mulți dintre noi va exista întotdeauna, în practică, pericolul divizării între ceea ce avem impresia că credem și ceea ce simțim și credem de fapt. Dacă, la urma urmelor, adevărul diferitelor religii este apreciat doar pornind de la cât este de convenabilă psihologic pentru nevoile individuale, unde se mai situează atunci integritatea Adevărului absolut? Dacă budismul și creștinismul sunt relevante doar pentru circumstanțele subiective ale budiștilor și creștinilor individuali, ce mai înseamnă pretenția lor de a fi fidele adevărului sau chiar universale? I-am pus lui Dalai Lama această întrebare privind relativismul religios și mi-a răspuns că până și în cadrul budismului există școli de gândire care recunosc posibilitatea existenței simultane a unor adevăruri absolute diferite. Nu am intrat în alte detalii, poate pentru că ne-am dat seama cu toții că pătrundeam într-un teritoriu filosofic foarte tehnic, care nu reprezenta neapărat o cale adecvată pentru dialogul nostru. Așa că am răs și am trecut mai departe.

Totuși, întrebarea stăruie tulburător chiar în miezul dialogului nostru. Creștinii, de exemplu, sunt preocupați adesea de faptul că toleranța totală depășește hotarul credinței. Oare a recunoaște că budiștii își găsesc refugiul în Buddha, Dharma și Sangha ne compromite convingerea în natura credinței creștine ca apel la starea de discipol al lui Iisus? Este credința în Hristos o cale de găsim a Adevărului, în vreme ce credința în Buddha reprezintă o altă cale? Jung așa a considerat când a spus că fiecare reprezintă Adevăratul Eu pentru Occident și, respectiv, Orient. Însă, ar putea să întrebe creștinii, nu pune asta la îndoială ideea centrală a completitudinii Incarnării lui Dumnezeu în ființa omenească a lui Iisus, în care „locuiește, trupește, toată plinătatea Dumnezeirii“?²¹

Dar înțelegerea creștină a lui Iisus este pusă la încercare de recunoașterea faptului că adevărul poate fi găsit și în Buddha, Moise sau Lao Zi?²² Primii părinți creștini au fost cei dintâi practicanți ai dialogului dintre Evanghelie și celelalte credințe și au fost nevoiți să se lupte de la bun început cu această problemă a „unicității“. Dialogul a fost nicovala pe care și-au formulat credința în termeni conceptuali. Întrucât credința lor era nou-sosită printre sistemul credinței evreiești și cel al credinței elenistice²³ deja statornicite și de asemenea pentru că ei aveau un profund respect pentru realizările filosofilor precreștini, dialogul a fost calea necesară pentru aprofundarea credinței, nu pentru diluarea ei. Din păcate, istoria nu le-a oferit prilejul de a dialoga cu budiștii: pentru creștini, partenerii de dialog au fost grecii și evreii. Abordarea creștină nu își propunea să nege sau să subvalueze adevărul care fusese descoperit și exprimat în acele alte tradiții. În schimb, Părinții creștinătății au analizat în ce relație se aflau aceste sisteme de credință cu adevărul pe care îl vedeau întruchipat în Iisus. Această chestiune, dialogul epocii lor, a adâncit și a clarificat înțelegerea lor în privința lui Iisus și a evangheliilor și a dus la marea teologie a Logosului.

Cu mult înainte de Platon, Heraclit²⁴ a spus că Logosul înseamnă înțelepciunea care modelează și guvernează toate lucrurile. Este teoria unificată a câmpului care face totul să se potrivească. Evanghelia Sfântului Ioan, îndeosebi, le-a permis primilor creștini să răspundă la această concepție și aceștia au ajuns să înțeleagă că Incarnarea Logosului în Iisus nu trebuie în niciun caz să diminueze sau să invalideze alte epifanii pre- sau non-incarnate ale Adevărului. Dimpotrivă, o percepție clară a lui Iisus deschide ferestrele

înțelegerii care permite ca Logosul să fie văzut mai clar, probabil acolo unde nu putea fi văzut înainte. Există, prin urmare, diferențe în manifestările Logosului, expresii diferite ale Adevărului, dialecte ale aceluiași limbaj. Acceptarea diferențelor (toleranța) și afirmarea unicității (credița) pot să pară contradictorii. Dar ambele sunt parte integrantă a atingerii păcii și a unității tuturor oamenilor. Uniformitatea sugerează falsitate. Căile diferite pe care ființele umane le vor urma mereu exprimă, în chiar diversitatea lor, unitatea Adevărului. Există un singur Adevăr, un singur Dumnezeu. Un Cuvânt, dar multe dialecte.

Problema toleranței

Ideea unor adevăruri absolute paralele poate fi acceptată, dar asta nu ușurează prea mult sarcina zilnică de a trăi alături de oameni aparținând altor credințe. Chiar cu această ajustare a problemei toleranței, dificultățile rămân.

Non-creștinii ar putea să aibă impresia potrivit căreia creștinătatea încearcă să ascundă sub aripa ei toate celelalte credințe insistând asupra unicității incarnării. Iudaismul este adevărat, dar este profetic. Krishna este adevărat, dar a fost mitic. Filosofia e adevărată, dar este cerebrală. Budismul este adevărat, dar este psihologic. Hristos este adevărat pentru că este întruchiparea complet umană a divinului. Mulți creștini folosesc exact acești termeni când își exprimă credința sau cred în acest concept indiferent dacă îl exprimă, de fapt, sau nu. De fapt, asta face parte din unicitate²⁵, lucrul prin care se diferențiază creștinismul ortodox: crede cu adevărat că Iisus este întruchiparea divinului. Formele de limbaj în care aceste credințe trebuie exprimate sunt reînnoite permanent prin dialogul dintre oameni care cred și vorbesc diferit. Dar în acel dialog creștinul aude sunetul Logosului și respectă și venerază orice manifestare a Adevărului ca epifanie a iubirii lui Dumnezeu. Totuși, dincolo de aceste schimburi vorbite, există o experiență profundă mai presus de limbaj și de gândire. În acea experiență, care este tăcerea, unicitatea și diferența, alături de toate celelalte dualități, coincid: se întâlnesc într-o unitate care respectă și împlinește diferența și în același timp

transcende diviziunea. Aceasta este iubirea.

Budismul este și el pus la încercare de toleranță și dialog. Și el se adaptează la problema toleranței în felul său unic și, procedând astfel, își asumă același risc al intoleranței subtile. Când un budist, poate mai ales un budist occidental, spune că toate religiile sunt compatibile deoarece reprezintă diferite nevoi personale sau psihologice ale indivizilor, mulți ar putea să adauge sau să gândească „în diferite etape ale dezvoltării lor“. În spatele acestei atitudini s-ar putea afla sentimentul — pe care nu l-am simțit niciodată la Dalai Lama fie în discuțiile particulare, fie în cele publice — că ideea de Dumnezeu este acceptabilă, dar că reprezintă o etapă imatură, poate mai timpurie, a dezvoltării spirituale, un fel de roată suplimentară adăugată la bicicleta unui copil pentru menținerea echilibrului.

Teologia creștină recunoaște și ea pericolul reprezentat de acest gen de infantilism, denumindu-l antropomorfism. Recunoaște că există într-adevăr etape ale credinței în care simbolul divinității este înțeles cu mai multă maturitate. Fiecare om care crede în Dumnezeu se luptă cu idolatria și superstiția înainte de a înțelege misterul divinului Celălalt. Dalai Lama pare să accepte acest lucru de-a dreptul firesc, fără să lase deschisă întrebarea despre, cum a numit-o râzând într-un schimb de replici, „natura Tatălui“, care pare să provoace atâta confuzie în rândurile noastre. În aceeași manieră deschisă, nu s-a ferit să folosească termenul Dumnezeu, termen care a rămas flexibil în timpul discuțiilor noastre.

Scopul dialogului este să rămâi tăcut

Dacă scopul dialogului ar fi fost să se obțină răspunsuri la domeniile problematice ale diferenței și similitudinii, Seminarul Despre bunătatea inimii a eșuat. Dar scopul dialogului este altul. Dialogul este menit să pună în lumină atât asemănările, cât și divergențele legate de credință, pentru a risipi forțele întunecate ale iluziei, fricii, mâniei și trufiei, care sălășluiesc în spațiile dintre oameni și religiile lor. În această privință, scopul dialogului în

religie este diferit de, să spunem, dialogul dintre rivalii politici sau economici, în care este căutat un tip de răspuns practic acceptabil de toate părțile implicate. În religie, când se ajunge la răspunsuri de acest gen, este vorba de multe ori despre realizări periculoase. Sunt ca niște prieteni falși care te lasă de izbeliște de îndată ce încep dificultățile reale.

Dialogul nu expune doar zonele de coincidență și de separare dintre religii, ci în același timp scoate la lumină forțele interioare ascunse care fac cu mare ușurință din religii cei mai neîmpăcați rivali. În istoria intoleranței și persecuției religioase, budismul, ca și jainismul, are precedente mai bune decât creștinismul. Cu toate acestea, există forme diferite de intoleranță, unele politice, altele psihologice. Și toate își au rădăcinile în tirania egoului individual care se atașează de obsesia de a fi special, dar se sustrage de la provocarea de acceptare a unicității sale. Puterile care acționează aici sunt ignoranța și frica. Cu cât știm mai puține despre o altă persoană sau un alt grup, cu atât crește probabilitatea să ne proiectăm sentimentele și prejudecățile cele mai rele asupra lor.

Când Sfântul Francis Xavier²⁶ a ajuns prima oară pe pământul Indiei ca să predice Evanghelia, îi privea pe toți hindușii ca pe niște adoratori ai diavolului. Nu știa nimic despre Vedanta²⁷ sau despre experiența mistică ce stătea la baza religiei populare a țării. Pentru un occidental, și astăzi poate fi puțin înfricoșător să fie dus într-un templu hindus, unde să asiste la incantațiile și ritualurile credincioșilor, care au o forță senzorială copleșitoare. Pe de altă parte, când contemporanul lui Francis Xavier, iezuitul Matteo Ricci, s-a dus în China, și-a dat seama în scurt timp că dialogul și asimilarea culturală sunt căile cele mai bune de îndeplinire a misiunii sale.²⁸ Dar superiorii de la Roma ai lui Matteo Ricci nu au fost de acord și l-au îndepărtat. Astfel, una dintre marile oportunități pentru un dialog între Orient și Occident s-a pierdut. Astăzi, vedem situații la fel diverse în care oamenii trebuie să facă față unei culturi sau religii foarte diferite și vedem aceeași varietate de răspunsuri la aceste situații. Dar, recunoscând valoarea dialogului și minimizând aroganța egoistă a unei credințe părtinitoare, poate că ne este mai ușor decât le-a fost strămoșilor noștri să identificăm prejudecata, care adesea este inconștientă, și să o corectăm prin tăcere. Astăzi ne este mai ușor, pentru că știm mai multe unii despre alții. De asemenea, este mai necesar ca oricând în istoria omenirii să dialogăm și să dialogăm în tăcere.

Fără doar și poate, pentru ca toleranța dintre religii să devină mai amplă, este nevoie ca mai mulți creștini să se familiarizeze mai bine cu principalele texte ale altor tradiții. Citirea unor texte precum Bhagavad Gita²⁹ sau Dhammapada ar putea, de asemenea, să ajute la transformarea modului în care creștinii își citesc (dacă fac asta) propriile Scripturi. Pe de altă parte, aceeași hotărâre de a învinge ignoranța sau prejudecata îi încearcă și pe budiști. În Asia, creștinismul continuă să fie identificat uneori într-un mod negativ cu amintirile despre imperialismul occidental sau cu imperialismul economic modern. Mulți budiști din Occident, mai ales cei care au fost educați în familii creștine, au despre creștinism o imagine care poate fi, din păcate, rezultatul unei lipse de informații sau al unor informații greșite. Și în aceste cazuri este foarte ușor să atribui greșelile diferitelor confesiuni individuale credinței creștine înseși.

Câțiva termeni de referință

Suntem budiști sau creștini într-un sens încărcat de semnificații nu doar ca urmare a lucrurilor în care credem, ci și prin modul în care acționăm și prin ceea ce suntem. Din această perspectivă, vor fi creștini care sunt mai buni budiști decât budiștii, deoarece practică atenția conștientă extinsă (mindfulness) cu mai multă seriozitate sau au o înțelegere mai rafinată a naturii efemere a lucrurilor. Și, la fel, vor fi budiști care îi depășesc pe creștini chiar pe terenul lor propriu, deoarece practică, nu doar vorbesc, caritate. La acest nivel al religiei autentice, experiența și sfințenia personală contează mai mult decât sistemele obiective de credință sau ideile frumoase filosofice sau teologice. Pentru unii oameni, fascinante discuții aprinse se pot purta, de exemplu, în jurul întrebării dacă triratna, cele Trei Giuvaere ale budismului, poate fi comparată cu Sfânta Treime; sau dacă dharmakāya exprimă Duhul Sfânt al creștinismului. Dar acest gen de conversație filosofică poate să nu aibă nicio relație cu comportamentul sau atitudinile personale ale oamenilor angajați cu atâta pasiune în ea.

Anityatā (impermanența), duh.kha (suferința), anātman (non-eul), dharmatā

(naturaletă), śūnyatā (goliciunea interioară) și tathatā (astfelitatea) pot fi asemuite toate cu termeni creștini ca sărăcia, căința, pierderea eului, întru Hristos, simplitatea, spiritul și misterul.³⁰ Totuși, una dintre parabolele lui Buddha ne amintește să nu ne abatem energia practicii spirituale spre teorie doar de dragul acesteia. Nu vom fi mai aproape de nirvana dacă dobândim certitudinea filosofică doar pentru câteva momente de sublimă fericire înainte ca șirul întrebărilor adresate nouă înșine să se reia. În povestire, Buddha răspunde unei provocări venite din partea lui Mālunkya-putta³¹ legată de faptul că el nu vorbește despre aceste chestiuni speculative. Dacă, răspunde Buddha, un om este lovit de o săgeată otrăvită, își va irosi timpul să întrebe cine a tras, de unde vine săgeata și ce fel de otrăvă este? Oare nu e mai probabil ca el să încerce să-și extragă săgeata din corp cât mai repede posibil?

Iisus, într-un moment extatic din Evangheliile, își ridică privirea la cer și îi mulțumește Tatălui pentru că a revelat celor simpli și lipsiți de învățătură misterele Împărăției și le-a ascuns celor învățați și „înțelepți“.³² Sfântul Pavel îi dojenea aspru pe unii dintre creștinii de-atunci, pentru că se ciondăneau la nesfârșit și despicau firul de păr în patru din pricina unor cuvinte în loc să trăiască în virtutea înțelesului termenilor pentru care se certau.³³ El însuși vorbește despre absurditatea Crucii și evită controversile filosofice chiar cu grecii învățați. Autoritatea sa înseamnă spirit, nu măiestrie logică. „Demolăm sofisme“, spune el cu mândrie, „și tot ce-și înalță cu trufie capul împotriva cunoașterii lui Dumnezeu.“

Aici, perspectiva budistă și cea creștină sunt în esență aceleași. Există experiență și există reflecție asupra experienței. Dacă tot reflectezi, sugerează ambele perspective, măcar asigură-te că reflectezi direct la propria experiență decât la reflecția altcuiva la reflecția altcuiva... și așa mai departe.

Nirvana și Împărăția cerului nu sunt termeni interschimbabili; totuși, ambii se referă la un eveniment din viață, nu la o experiență de după moarte. Nici mântuire și eliberare nu sunt chiar sinonime, dar ambele concepte indică un țel al vieții umane care solicită hotărâre și perseverență.

Atât budiștii, cât și creștinii trebuie să-și rezolve singuri această problemă „cu sânguință“. Obstacolele sau viciile cu care se confruntă de-a lungul drumului — în propriile lor personalități, precum și în karma sau păcatul colectiv din

univers — sunt identice din perspectivă existențială, dar diferite conceptual. În definitiv, un budist trufaș sau mânios seamănă foarte mult cu un creștin trufaș sau mânios.

Diferențele nu trebuie să fie diviziuni

Pentru a exprima semnificația acestor realități existențiale, avem nevoie de multe limbaje diferite, cu siguranță între tradiții, dar chiar și în cadrul aceleiași tradiții. Într-un sens, aceste limbaje diferite își creează apoi propriile diviziuni în cadrul unei tradiții comune. Nici Biserica Catolică, dacă este comparată cu eul ei premodern, nu oferă o fațadă foarte unitară lumii de astăzi. Diversitatea ei se află într-o tensiune dureroasă în cadrul unității sale: aceasta este provocarea pentru catolicism. Dezbaterile din cadrul budismului poate că sunt mai puțin publice decât cele declanșate de enciclicele papale, dar nu sunt mai puțin intense. De exemplu, există tensiuni legate de intoleranță și stereotipie între școlile de gândire Mahayana și Theravada. Chiar în cadrul aceleiași tradiții naționale, tensiunile legate de credință sunt resimțite profund. În Thailanda, marele dascăl Buddhādāsa Bhikkhu a șocat establishmentul respingând cu totul chestiunea renașterii, declarând că e o prostie și că nu are absolut nicio legătură cu budismul. Budiștii discută în contradictoriu dacă nirvana (eliberarea) este țelul minții sau al minții originare, așa cum creștinii se ceartă cu privire la înțelesul Păcatului Originar sau al caracterului divin al lui Iisus.

Dumnezeu n-a făcut parte din ideea lui Buddha despre eliberare. El avea sentimentul că îndoielile și reflecțiile privind existența și natura lui Dumnezeu nu ajută la munca practică de eliberare a eului de ignoranță. Ca și Iisus, Buddha a atacat ritualismul și religiozitatea găunoasă care, pentru a-și asigura supraviețuirea, au nevoie de convingeri intense și de polemici. Totuși, Buddha nu respingea conceptul de Dumnezeu. Pur și simplu nu spunea nimic despre el. Tăcerea lui nu era nici agnostică, nici atee. Este o abordare semnificativă a chestiunii, a misterului lui Dumnezeu.³⁴

Abordarea budistă poate fi întru câtva diferită de cea a multor sfinți, mistici și teologi creștini, dar cu siguranță că destui dintre ei ar fi capabili s-o înțeleagă. Sfântul Augustin credea fără doar și poate în Dumnezeu, dar era sigur și că Dumnezeu nu putea fi cunoscut doar de mintea gânditoare. „Dacă îl poți înțelege“, spunea el, „atunci nu este Dumnezeu“. Contemporanul lui, Sfântul Grigore din Nyssa, un mare dascăl mistic al Bisericii răsăritene, a spus că toate ideile despre Dumnezeu riscă să devină idoli.

Tradițiile apofatice ale rugăciunii creștine — rugăciune fără vreun gând sau vreo imagine de orice fel — sunt profund și existențial fidele ideii biblice fundamentale a caracterului misterios al lui Dumnezeu. După cum se spune în *Cloud of Unknowing* (Norul necunoașterii)³⁵, un tratat medieval despre rugăciunea contemplativă, putem să-l cunoaștem pe Dumnezeu nu prin gândire, ci numai prin iubire. Cel mai sistematic și cel mai catofatic dintre teologi, marele Toma d'Aquino, a spus că tot ce putem spune despre Dumnezeu este că Dumnezeu este, nu ce este Dumnezeu. Spre sfârșitul vieții, după o experiență mistică transformatoare, d'Aquino a respins tot ce gândise și scrisese ca fiind lipsit de semnificație. Nicolaus Cusanus a vorbit și el despre o „ignoranță erudită“, susținând că era o formă de conștientizare fără rădăcini intelectuale, dar având cea mai mare putere de a ne conduce la adevăr. Meister Eckhart, un prieten al budismului, subliniază imposibilitatea de a-l cunoaște pe Dumnezeu și imaterialitatea lui, ajungând uneori la excese încântătoare: „Lasă-ți sufletul să fie văduvit de tot spiritul; lasă-l să fie lipsit de spirit. Iubește-l pe Dumnezeu așa cum e: un non-Dumnezeu, un non-spirit, o non-persoană, o non-imagine; ca o unitate perfectă, pură și limpede, străină de orice fel de dualitate“³⁶.

Astfel, paradoxul, și nu logica simplă, devine calea spre teologia mistică și spre un dialog între teiști și non-teiști privind semnificația lui Dumnezeu. Ceea ce poate părea un dualism grosolan și jignitor al teismului față de perspectiva budistă este, de fapt, la fel de nelocal față de esența teologiei creștine, care caută să reconcilieze alteritatea absolută a lui Dumnezeu cu universalitatea divină ca fundament al ființei, transcendența cu imanența lui Dumnezeu, a Creatorului cu Creația. „Cu Tine, Creația și existența sunt același lucru“ este o cheie spre înțelegerea creștină a semnificației lui Dumnezeu.³⁷

Calea cu opt brațe și cele Zece Porunci sau Fericirile iluminează drumul practicii zilnice pe care călcăm cu toții spre această experiență devoratoare de timp și care transcende gândirea. Așa cum arată în mod frecvent Dalai Lama, este în firea acestor căi să necesite un angajament și o concentrare personală profundă. Căile însele sunt antrenamentul extern necesar pentru o angajare și mai profundă, aceea a practicii meditației. Deși fiecare cale poate ajuta la iluminarea celeilalte și cu toate că fiecare duce la liniștea inerentă într-o minte ale cărei activități au fost reduse la tăcere, ele rămân căi separate de urmat cu devotament, fidelitate și neclintire. În practica fiecăruia, nu poți să fii autentic și să continui să te împarți între diferite căi. Nu poți să călărești doi cai deodată. Cu timpul, practica constantă a unui om trebuie să se stabilizeze într-un devotament neclintit. Totuși, această neclintire nu este obtuzitate. De fapt, întărește toleranța și receptivitatea față de alte căi și favorizează astfel imparțialitatea minții. Iisus a spus că drumul care duce la viață este îngust și că puțini sunt cei care îl găsesc. Îngustimea cărării spre viață nu este rezultatul excluderii, ci al convergenței și concentrării. Există chiar și o toleranță veritabilă, favorizată, de fapt, de neclintire, care e gata să dea pe dinafară de curiozitatea față de alte căi și cărări.

Să-ți iubești tradiția și religia s-ar putea să fie o necesitate a vieții spirituale și este fără îndoială o condiție necesară pentru a iubi alte căi și tradiții. Nu este deloc mai fanatic să-ți iubești tradiția creștină sau budistă decât să-ți iubești locul unde te-ai născut sau casa în care locuiești. Totuși, dragostea de patrie poate deveni un naționalism invidios și exclusivist, caracterizat de teama de străini. Și iubirea de religie poate crea bigotism. Dar niciuna dintre acestea nu trebuie să degenereze în această direcție. Practica interioară serioasă a tăcerii și nemișcării, învingând forțele egoiste ale autocentrării, ne permite să rămânem profund înrădăcinați în solul tradiției noastre, deschizându-și, totodată, ramurile spre exterior și în sus, în marele spațiu al adevărului.

Sfintele Scripturi

Scripturile unei religii aparțin în mod evident unei anumite tradiții. Ele au „o

naționalitate“. Dar constituie, totodată, un loc de întâlnire între vecini care aparțin unor tradiții îndepărtate, asemănător cu zonele duty-free din aeroporturi în care toate naționalitățile sunt egale. Ele sunt spațiul adevărului simbolic dintre terenul dezbaterii filosofice și teologice și tărâmul experienței pure a adevărului, în care gândirea este subsumată viziunii. Filosofii și teologii pot să caute în Scripturile lor ca să găsească materialul necesar meșteșugului lor. Practicanții obișnuiți folosesc scripturile ca pe o hrană spirituală, ingerându-le și asimilându-le înțelepciunea.

Creștinii venerază Sfintele Scripturi ale Bibliei — Evangheliile și Epistolele din Noul Testament — nu doar pentru ceea ce spun, ci și pentru ceea ce sunt. Dacă, așa cum afirmă Evangheliile, Cuvântul a devenit carne, există și un sens în care carnea redevine Cuvânt în Sfintele Scripturi. Când se oficiază împărtășania, de exemplu, mulți creștini cred și simt că prezența lui Hristos nu este restricționată la pâine și la vin. Este accesibil și în credința comunității pioase, în felul în care suntem prezenți unii față de alții și în lectura Scripturilor, care formează prima parte a ritului sacramental. Primii creștini atribuiau o mare importanță deslușirii Cuvântului în lecturile private sau comune ale Evangheliilor.³⁸ Actul interpretării era simțit ca mult mai bogat decât o realizare pur intelectuală. Era o operă a înțelepciunii. Ducea la înțelegere.

Înțelegerea esenței este o experiență a adevărului care nu poate fi pur și simplu dată altei persoane în felul în care putem să ne comunicăm ideile sau convingerile. Înțelegerea este spontană și are natura unui dar. Este surprinzătoare când apare și totuși evidentă. Este plină de bucurie și totuși calmă. Tradiția monastică practică o formă de lectură spirituală (lectio divina, cum o numește Sfântul Benedict), care nu e același lucru cu studiul sau lectura analitică și este dedicată deșteptării progresive a înțelegerii în sinea practicantului. La fel ca tradiția evreiască a citirii Bibliei, calitatea este preferată cantității, profunzimea este preferată întinderii. Citind în acest mod, o persoană alege un pasaj scurt și continuă apoi să-l „rumege“ sau să-l „mestece“ în gând. Se întoarce la el de multe ori, mărinind de fiecare dată precizia „țintei“ până când rămâne cu un sigur cuvânt sau o frază scurtă, oprind și deșteptând simultan mintea în privința înțeleșului. În acest mod, în timp ce mintea este redusă la tăcere, omul este adus în pragul meditației.

Cum să citești Cuvântul

Origene, un dascăl creștin din secolul al III-lea aparținând școlii alexandrine de filosofie creștină, a fost primul care a descris sistematic actul citirii și interpretării Scripturii și care a arătat cum întâlnirea dintre minte și Scripturi înalță mintea deasupra ei înseși. El a identificat niveluri diferite de semnificație (un exercițiu care a fost o anatemă pentru fundamentalisti atunci, cum e și acum) care așteaptă să fie experimentate în Scripturi.

Origene vedea citirea Sfintei Scripturi ca pe un proces de adâncire a conștiinței și a înțelegerii. Procesul începe cu înțelesul literal al textului, o înțelegere care necesită atât un simț al gramaticii, cât și unul al istoriei. Dar, dincolo de „litera care ucide”,³⁹ care nu ajunge mai departe de semnificația ei superficială, Origene a împins lucrurile spre nivelul semnificației morale. La acest nivel se ajunge dacă vezi povestirile și personajele din Scriptură ca pe „tipuri” sau simboluri care ne predau lecții în contextul circumstanțelor noastre personale sau sociale. Apoi, spune Origene, semnificația „alegorică” sau mistică așteaptă să fie descoperită pe măsură ce suntem ridicați deasupra noastră și absorbiți în Logos. Un bun exemplu despre cum funcționează acest proces se poate vedea dacă explorăm diferitele niveluri de semnificație din Biblie ale termenului „Ierusalim”: cuvântul, locul, simbolul. Ierusalim are o semnificație istorică literală. Ca centru al prezenței sacramentale și a venerării pentru trei religii, el simbolizează realitățile spirituale ale pelerinajului vieții noastre. Cât despre „Ierusalimul ceresc”, el reprezintă țelul călătoriei spirituale.

Origene și-a aplicat metoda la multe pasaje din Biblie. „Nu trebuie să crezi”, a spus el despre poveștile din Vechiul Testament, „că toate aceste fapte s-au întâmplat doar în vremurile de demult. De fapt, toate aceste fapte devin adevărate în tine într-un mod mistic.” Cartea lui Iosua Navi, de exemplu, ne relatează povestea lui Rahab, prostituata care a făcut posibil ca israeliții să cucerească cetatea.⁴⁰ În imaginația lui Origene, ea a devenit un tip sau un simbol al Bisericii, o prostituată transformată în fecioară. Sângele lui Iisus,

care ne salvează de damnare, este prefigurat de firul stacojiu pe care Rahab îl leagă la fereastra ei ca să-i fie identificată familia și să fie astfel protejată de israeliții atacatori. Într-un alt exemplu, trecerea Iordanului era o prefigurare a Botezului și Botezul, ca un ritual de trecere, este la rândul lui un simbol al unui lucru care încă urmează să fie atins: „Ni s-a făgăduit o trecere prin aerul însuși“. Țelul citirii Bibliei este ca lectorul să fie în ultimă instanță încorporat în realitatea supremă în care realitatea lui Iisus a fost deja asumată. Și astfel, după cum spunea Origene, prin citirea Evangheliilor și fiind deschiși la toate nivelurile conștiinței și înțeleșurilor, ajungem „să galopăm pe vastele întinderi ale înțelegerii mistice și spirituale“.⁴¹

Sfântul Bernard, călugăr și dascăl din secolul al XII-lea, a fost un alt element de influență majoră în tradiția creștină de citire a Evangheliilor. El a vorbit despre Scriptură ca despre o fereastră prin care întrezărim realitatea divină. Prin citirea Scripturii, urmărim Cuvântul atemporal al lui Dumnezeu înapoi la originea sa: ceea ce Sfântul Bernard numea „urmărirea neîncetată a Cuvântului“. Pe acest drum, trecem prin experiența inverbației, prin care Cuvântul devine parte din noi, iar noi devenim parte din el.

Și astfel, vedem că, în tradiția creștină, Evanghelia nu se citește doar pentru a afla faptele vieții lui Iisus sau a găsi răspunsurile la întrebările din catehism. Este o deșteptare a inteligenței mistice. Se poate spune că citirea în acest mod a Evangheliilor înseamnă întărirea lui buddhi, inteligența spirituală. Și această întărire nu este limitată la vremurile practicii spirituale formale, ci pătrunde și transformă toate activitățile și situațiile din viața noastră. Concentrarea pe tiparele turbionare ale semnificațiilor scripturale poate să fie văzută, de asemenea, ca o practică de concentrare a conștiinței care este similară cu atenția vizuală folosită pentru centrarea minții cu o mandala.

Atenția duce la înțelepciune

Citirea Evangheliilor necesită lucrarea atenției și a concentrării. Poate fi ceva extrem de mulțumitor și de profitabil. Dar pentru citirea Scripturii este nevoie

de un efort mai mare decât cel care ni se cere de multe sisteme străvechi de divinație sau predicție, dintre care unele — cum ar fi tarotul, runele sau I Ching — redevin populare în zilele noastre. Citirea Scripturii ne impune o muncă suplimentară, ce include o interacțiune cu textul și cu multele lui semnificații. Nu suntem pasivi în fața Cuvântului. Auzirea Cuvântului ne energizează și ne face să sărim în picioare gata de acțiune. Prin intermediul Cuvântului, câștigăm o proprietate personală asupra semnificației textelor, precum și a procesului și roadelor sale. Înțelepciunea pe care o căutăm în citirea Evangheliilor nu mai este resimțită ca fiind localizată în mod magic în procesul efectiv al lecturii. Cuvintele Scripturii nu sunt vrăji; Cuvântul nu este magie.

Se constată că înțelepciunea îl caracterizează pe cel care urmează practica citirii Scripturii. Spiritul interior este realizat prin interacțiunea cu înțelepciunea acumulată de tradiția care susține citirea. Când oamenii care fac terapie vor ca terapeutul sau ședința de terapie să facă treaba în locul lor, și-au pierdut propria autoritate. Un terapeut egoist poate să încurajeze asta și să favorizeze astfel o dependență care îl ține pe pacient prizonier al unei conștientizări infantile. Totuși, Spiritul, care este ghidul, adevăratul terapeut, în actul citirii Scripturii, îl încurajează pe cititor să facă treaba. Ca să citim Scriptura cum se cuvine ni se cere doar un simplu tarif de înregistrare, și anume să-i acordăm atenția totală și neîmpărțită. Numai atenția este necesară pentru a ne construi călătoria și practica pe pilonii gemeni ai autorității spirituale: autoritatea înțelegerii personale și a tradiției vii transmise.

Ne dezvoltăm inteligența mistică citind Evangheliile în acest mod. Progresiv, această inteligență ne iluminează și ne îmbogățește viața obișnuită. Acest lucru e foarte diferit de atribuirea unei puteri magice semnificației literale, o greșeală care poate distorsiona și perturba viața obișnuită în loc s-o îmbunătățească. Un cititor fundamentalist al Bibliei a apelat la un moment dat la cartea lui tocită de-atâta frunzărit pentru a găsi un sfat când a avut o dilemă. A dat paginile și a pus degetul, fără să se uite, pe un verset. Scrisa: „Și Iuda s-a dus și s-a spânzurat“. Zicându-și că ceva n-a mers cum trebuia cu divinația lui, s-a gândit să încerce din nou. De data asta, versetul ales spunea: „Mergi și fă la fel“. Probabil că așa a început să învețe cum trebuie citită, de fapt, Cartea Sfântă.

Citirea Evangheliilor este o activitate artistică a inimii. Recuperarea artei pierdute a citirii Scripturii este una dintre marile sarcini ale creștinismului din zilele noastre. Când i-am mulțumit lui Dalai Lama la finalul Seminarului Despre bunătatea inimii pentru darul pe care îl oferise celor prezenți, dar și, într-un fel, Bisericii din Occident, mă gândeam, în parte, la necesitatea ca noi să recuperăm arta citirii Scripturii. Sfinția Sa îi redă religiei încrederea în sine și integritatea care s-au pierdut pentru mulți occidentali. Și, în plus, demonstrează câte dintre practicile tradiționale ale religiei, cum este citirea Scripturii, pot fi recucerite chiar și în această etapă târzie a alienării noastre de spirit.

Meditația

Descoperirea modului în care trebuie citite și trăite cu adevărat Evangheliile este unul dintre primele roade ale meditației. Chiar și oamenii care nu au obiceiul lecturii spirituale dezvoltă o sete neașteptată pentru Cuvântul din Scriptură ca o consecință a practicii meditației. Alți oameni care au citit Scriptura timp de mulți ani devin conștienți de o schimbare substanțială în calitatea lecturii, în modul în care sunt citiți acum de Scriptură.

Meditația este o cale a credinței și prin urmare întărește credința. Cu ochiul credinței⁴² deschis și limpezit, o întreagă dimensiune nouă a conștiinței este deșteptată. Citim Evangheliile, sutrele și toate Scripturile sacre ale omenirii cu acest ochi al credinței. Dimensiunea conștiinței care se deschide nu intră în competiție cu rațiunea științifică sau cu logica filosofică. Dar se distinge de acestea prin aerul ei de libertate. Credința nu este certitudine logică. În cazul logicii, nu există libertate personală. Mentea trebuie să impună adevărul unei afirmații logice. Dar, în cazul credinței, nivelurile mai profunde ale adevărului evocă un răspuns personal pe care suntem veșnic liberi să-l dăm sau să ne abținem să-l dăm. Dacă, cu mintea ta rațională, vezi că zece împărțit la cinci fac doi, nu ești cu adevărat liber să crezi asta sau nu. Să negi este absurd. Dacă, pe de altă parte, cu ochiul credinței, îți dai seama că ești îndrăgostit, atunci te confrunți cu spațiul vast al libertății umane în care acel

adevăr poate fi trăit sau negat, acceptat sau evitat.

Ceea ce tocmai am scris este un mod de exprimare foarte creștinesc. Cuvântul credință s-ar putea să-i facă pe unii budiști să se simtă inconfortabil. Dar este important să împărtășim o înțelegere a acestui cuvânt dacă meditația făcută împreună este terenul comun pornind de la care dialogul poate să penetreze mai adânc de nivelul erudiției sau al întrevederilor diplomatice. După cum a spus Iisus, credința ne salvează, mută munții din loc și prin credință ne vindecăm. Un act de credință, cum ar fi cel pe care îl facem către o altă ființă umană sau o comunitate, este un act care accelerează procesul de vindecare a integrării umane. Fără acte de credință care să ne hrănească și să ne pună la încercare viețile ne simțim mai puțin vii, mai puțin împliniți.

Acesta este sensul în care spun că meditația este o cale a credinței. Întrucât meditam împreună de trei ori pe zi, a fost posibil ca acele comentarii despre Evangheliile făcute de Dalai Lama să fie oferite și distribuite într-o atmosferă de credință comună. De la început ne-a fost limpede tuturor că aceste perioade de tăcere erau cruciale pentru succesul experimentului. Dalai Lama a arătat asta acceptând, așa cum doar puțini lideri religioși importanți ar fi făcut-o, să vină în sala de meditație la primele ore ale dimineții în fiecare zi — un drum care necesita ca el să se întoarcă la reședință pentru micul dejun și să parcurgă din nou același traseu lung pentru prima sesiune, după numai o oră.

A meditat fiecare în felul lui. Nu au fost discuții despre metode sau tehnici și, firește, nu s-a făcut nicio analiză a ceea ce s-a întâmplat (sau nu) în timpul meditației. Această experiență alcătuită din tăcere și a fi împreună, eliberați de gânduri, fiecare pentru ceilalți, a fost baza dialogului. Cred că a fost actul esențial al dialogului care a avut loc în timpul seminarului. Cartea aceasta redă cuvintele pe care le-am folosit, dar sper să reiasă cu claritate că acele cuvinte erau încărcate cu forța tăcerii. Poate că acestei tăceri i s-a datorat faptul că s-a râs atât de mult într-o atmosferă de voie bună. Seminarul Despre bunătatea inimii a fost o lecție remarcabilă despre natura tăcerii ca mediu care penetrează limbajul și discursul. Ramana Maharshi⁴³, un mare înțelept indian din acest secol, a spus cândva că tăcerea nu închide robinetul comunicării, ci îl deschide la maximum.

Dacă lucrarea Despre bunătatea inimii — ca seminar, video, carte sau tradiție

de viață — are un singur lucru esențial de demonstrat, acela este valoarea tăcerii.

În sediul ONU de la New York, un Grup de Meditație Creștină organizează întruniri săptămânale la care sunt primiți cu brațele deschise oameni din toate credințele și culturile. Clădirea însăși este un simbol modern al speranței. Arhitectura și spațiul ei exprimă dorința disperată a omenirii pentru o perioadă de pace, după un mileniu de război, când în sfârșit să putem transforma săbiile în pluguri. Clădirea este, totodată, un labirint al birocrăției și discuțiilor. Toată lumea vorbește și discută despre discuții. Sunt toate necesare. Dar, de asemenea, sunt incomplete. Există unii oameni acolo, ca femeia care a inițiat grupul de meditație, care simt că tăcerea nu ar însemna o suspendare a dialogului dintre națiuni. Tăcerea ar înlesni dialogul și înțelegerea, și prietenia de care avem nevoie pentru pace.

Și de ce avem nevoie de pace? De ce să nu ne luptăm unii cu alții și să facem din război o artă, așa cum am procedat atât de mult timp? Răspunsul la asta, firește, este mai presus de cuvinte. Se găsește în meditația însăși. Budiștii și creștinii, și oamenii de toate credințele vor fi de acord că motivul nevoii de pace nu este greșit descris prin iubire sau bunătate. Dacă inima omului este în esență bună — căci ce speranță ar mai rămâne dacă am crede că nu e așa? — ea este bună pentru că poate să iubească.

Această carte este expresia acelei iubiri, o iubire care este nesentimentală și lipsită de egoism. Dialogul dintre creștinism și budism poate fi un model despre cum ar fi posibil ca ființele omenești să se iubească între ele tocmai pentru că sunt diferite, nu în pofida diferențelor dintre ele. Râzând, Dalai Lama a acceptat, cu o reverență profundă, provocarea de a citi Evangheliile cu un grup de creștini contemplativi.

Cartea aceasta exprimă o generoasă experiență de prietenie împărtășită de mulți oameni ale căror talente și energii unice au înlesnit desfășurarea seminarului, a filmărilor și acum a cărții. De la începutul seminarului, doamna Kesang Y. Takla și echipa ei de la Oficiul pentru Tibet de la Londra au fost exemple de cooperare pozitivă. Robert Kiely a preluat cu generozitate sarcina de redactare a transcrierilor stenogramelor care au rezultat din înregistrările realizate în mod profesionist de Peter Armstrong de la WordPictures și Mark Schofield din comunitatea noastră. Transcrierea

seminarului realizată de Gregory Ryan a oferit o consemnare clară și exactă, pe care să se poată lucra. Giovanni Felicioni, director la Medio Media, și Judith Longman, prietena și consiliera lui, și-au oferit timpul și informațiile în toate etapele. Teresa O'Neill și Sadie Summers de la Centrul nostru Internațional din Londra au contribuit cu talentul lor de secretare și au păstrat legătura cu toate părțile implicate în realizarea cărții. Traducerea precisă, dar umană a lui Thupten Jinpa realizată la seminar se află la baza contribuției sale de a face mai accesibilă publicului larg terminologia budistă din cuprinsul cărții. A fost o încântare să lucrăm cu Timothy McNeill de la Wisdom Publications, care a coordonat proiectul cu înțelepciune⁴⁴ eponimă și prudență. Redactarea efectuată de Susanna Ralli și lectura traducerilor, precum și a propriei traduceri făcute rugăciunilor tibetane de către John Dunne au sporit inestimabil acuratețea și utilitatea cărții. Connie Miller, din rândurile personalului de la Wisdom, a adus o contribuție valoroasă ajutând la elaborarea glosarelor și la citirea referințelor budiste pentru precizia și claritatea semnificației acestora. Toți acești oameni, inspirați de diferite tradiții, au făcut din lucrarea *Despre bunătatea inimii* mai mult decât o carte: este un semn al prieteniei dintre oamenii care au descoperit că, în lumea modernă, diferențele nu trebuie să mai fie surse de divizare, ci ale unei mai mari unități decât cea pe care ființele omenești au cunoscut-o până acum.

Laurence Freeman,

Ordinul Sfântului Benedict

---

⁶ [În multe ocazii, cum ar fi sosirile, plecările, evenimentele speciale și așa mai departe, tibetanii își dăruiesc unii altora eșarfe din mătase albă numite katag, ca semn de bun-venit, generozitate și respect pentru celălalt.](#)

⁷ [Eileen O'Hea, americană, membră a congregației Surorilor Sfântului Iosif, terapeută și director spiritual; John Todd, autor britanic și editor al cărților lui John Main; Isabelle Glover, specialistă britanică și profesoară de sanscrită; William Johnston, autor iezuit de origine irlandeză, care a predat și a studiat](#)

în Japonia începând din 1951.

⁸ În prima și ultima sa vizită în Asia, Thomas Merton, călugăr trapist american, a avut câteva conversații cu Dalai Lama pe care amândoi le-au comentat ulterior cu căldură. Comentariile lui Merton pot fi regăsite în The Asian Journal of Thomas Merton (Jurnalul asiatic al lui Thomas Merton) și în culegerea sa de Letters (Scrisori).

⁹ John Henry Newman (1801–1890) s-a convertit la patruzeci și cinci de ani de la Biserica Anglicană la romano-catolicism, în vreme ce era membru al consiliului unui colegiu de la Universitatea Oxford. Autor prolific (vezi mai ales Apologia Pro Vita Mea, 1864, și A Grammar of Assent, 1870), a subliniat diferența dintre consimțământul real și cel teoretic și a analizat rolul conștiinței. A fost făcut cardinal în 1879. Intelectul strălucit, talentul literar și interioritatea lui profundă au fost tot mai recunoscute în vremea din urmă.

¹⁰ Spiritual Friendship, Washington, Cistercian Publications, 1974, capitolul 3, versetul 62.

¹¹ Ibid., capitolul 1, versetul 9.

¹² Ioan, capitolul 15, versetul 15.

¹³ Thich Nhat Hanh, călugăr budist vietnamez care trăiește exilat în Franța ca urmare a implicării sale în mișcarea pentru pace din timpul Războiului din Vietnam, este renumit pentru că îi învață pe semenii săi calea atenției conștiente extinse (mindfulness) în viața obișnuită, de zi cu zi. Cartea lui — Living Buddha, Living Christ — subliniază multe similitudini între practicile spirituale creștine și budiste, în vreme ce cartea papei, publicată cu puțin timp înainte, tindea să scoată în evidență diferențele importante de credință dintre cele două tradiții.

¹⁴ Opus Dei este o organizație romano-catolică tradiționalistă criticată adesea de confrății catolici pentru eșecul ei de a trăi în spiritul manifestului Bisericii de deschidere și reînnoire promulgat de cel de-al Doilea Conciliu de la Vatican (1962–1965). Reverendul Ian Paisley este un lider foarte vocal al comunității protestante extremiste din Irlanda de Nord.

¹⁵ Luca 11:9-10.

¹⁶ Sfântul Irineu (c. 130–200) a fost primul mare teolog catolic. A fost episcop de Lyon, dar a scris în limba greacă. În controversa lui cu gnosticismul, a elaborat ideea de „recapitulare“, care vede evoluția umană ca fiind rezumată în Incarnarea umană a lui Iisus Hristos.

¹⁷ Dumnezeu este inclusiv în sensul că nimic din ceea ce există sau nu există nu poate fi în afara lui Dumnezeu. Totul este în Dumnezeu și Dumnezeu e în toate. După cum spune Sfântul Pavel, „Dumnezeu este peste toate și prin toate și întru toți“. Nondualitatea lui Dumnezeu înseamnă că, deși Dumnezeu nu poate fi identificat cu nimic, despre nimic nu se poate spune că ar fi separat de Dumnezeu. Prin urmare, Dumnezeu este baza pentru toate ființele: acel „Eu sunt Cel ce sunt!“ al revelației biblice inițiale a lui Moise.

¹⁸ Regulile Sfântului Benedict, capitolul 4.

¹⁹ Aici, „vinovăția postimperială“ se referă la simțământul colectiv al rușinii trăite de oamenii din epoca modernă când studiază istoria și citesc despre abuzurile de putere săvârșite de generațiile anterioare din comunitatea lor. O astfel de vinovăție trebuie modificată de o recunoaștere a puterii condiționării.

²⁰ Propoziția aceasta este folosită de mulți creștini evanghelici pentru a-și rezuma relația cu Hristos și necesitatea, așa cum o văd ei, ca toți să îmbrățișeze această relație pentru a se mântui. Lunga istorie a intoleranței creștine în această privință se apropie totuși de sfârșit. De exemplu, Biserica Catolică afirmă acum în mod oficial că „mântuirea“ se extinde și asupra celor care nu sunt creștini. Aceasta s-ar putea să nu fie o surpriză pentru non-creștini, dar, de fapt, deschide o nouă eră a dialogului interreligios.

²¹ În această propoziție din Epistola către Coloseni (2:9) Sfântul Pavel sugerează că totalitatea Realității Divine sau „Dumnezeirea“ este prezentă în umanitatea lui Iisus.

²² Lao Zi (c. 570–490 î. Hr.) este fondatorul taoismului și autorul lucrării chinezești cu cele mai multe traduceri Tao Te Ching. Conform învățăturii sale, tao sau calea poate fi realizată cel mai bine prin abandonarea

categoriilor și valorilor pentru a se ajunge la o percepție directă a realității.

²³ Primii gânditori creștini au moștenit credința biblică evreiască într-un singur Dumnezeu personal, care lucra în istorie pentru binele lumii. De asemenea, s-au trezit față în față cu speculațiile filosofice și mitologice ale grecilor, sistemul de credințe predominant al vremii, cu accentul pus pe abstracție, în contrast cu realismul evreiesc și cu un panteon de divinități, în contrast cu divinitatea unică a viziunii iudeo-creștine.

²⁴ Heraclit (c. 540–475 î. Hr.) a fost întemeietorul filosofiei și metafizicii Greciei antice. El a pus accentul pe caracterul tranzitoriu al tuturor lucrurilor, chiar și a celor mai aparent stabile (nu poți să calci de două ori în același râu), iar în etică a atacat superstiția și a subliniat importanța abandonării individuale în seama unei armonii superioare. Singura operă care i se atribuie cu certitudine este Despre natură, dar există și câteva culegeri fascinante ale unor fragmente din gândirea sa.

²⁵ Ideea principală aici este că unicitatea nu înseamnă neapărat exclusivitate. La un nivel al individualității noastre, unicitatea ne separă de toți ceilalți, ceea ce nu ne face în mod necesar „mai buni“ decât ei. Totuși, la un nivel mai profund, o realizare superioară a adevărului, individualitatea este o stare în care suntem unici, dar invizibili față de toți ceilalți. Unicitatea creștină poate fi interpretată, prin urmare, ca fiind separatoare la un nivel, dar integrativă la un altul.

²⁶ Francis Xavier (1506–1552) a propovăduit intens credința creștină și cu succes numeric îndeosebi în India și Japonia. Născut într-o familie spaniolă înstărită, el a fost unul dintre primii iezuiți.

²⁷ Vedanta (Vedānta) este cea mai de succes dintre cele șase școli ale filosofiei speculative indiene antice. Cel mai mare exponent al său, Shankara (c. 788–850), a susținut o cale a cunoașterii, a formulat un sistem de non-dualism (advaita) și a înființat un ordin monastic. Acest sistem afirma că doar brahman este real și că nonrealitatea este risipită prin meditație și iluminare. Vezi Nota 61.

²⁸ Matteo Ricci (1552–1610) a fost un misionar iezuit în China care a câștigat respectul gazdelor datorită culturii și cunoștințelor sale științifice. Se îmbrăca

și gândea în stilul unui filosof chinez, dar la Roma abordarea sa era considerată controversată și îi adusesse o dezaprobare oficială. Problema „asimilării culturale“ a rămas una importantă în viața creștină în afara influenței occidentale.

²⁹ Bhagavad Gita („Cântecul lui Dumnezeu“) este unul dintre cele mai influente și iubite texte sacre indiene. El face parte din una dintre marile opere ale literaturii sanscrite, Mahābhārata, și se ocupă de teme esențiale precum karma, non-atașamentul și bhakti sau devoțiunea pentru Dumnezeu, prin intermediul unui dialog între Krishna și Arjuna pe câmpul de luptă.

³⁰ Acești termeni esențiali din vocabularul creștin pot fi ușor înțeleși greșit de o spiritualitate care devine prea obsedată de sentimentul păcatului în detrimentul înțelegerii asemănării cu divinul a ființelor omenești. A le vedea în următoarele combinații le poate împăspăta considerabil semnificația: sărăcia ca non-posesivitate în termeni spirituali, dar și materiali; căința ca îmbrățișarea umbrei din psihic; pierderea eului ca transcendența eului; ființarea în Hristos ca unirea conștiinței noastre cu a lui; simplitatea ca stare de conștiință nedivizată; spiritul ca forma cea mai înaltă de comunicare; misterul drept ceea ce se află dincolo de înțelegerea mentală, dar este trăit ca realitatea cea mai puternică.

³¹ Această istorisire este relatată în Cūl.amālunkyasutta sau Scurt discurs către Mālunkyaputta, găsit în Majjhima Nikāya sau Discursuri de lungime medie ale lui Buddha (Wisdom, 1995).

³² Luca, 10:21.

³³ 2 Corinteni 10:3.

³⁴ Firește, asta nu înseamnă că budismul ar fi teist nici măcar la modul „inconștient“. Dumnezeu este un termen care cuprinde multe înțelesuri, iar vorbitorul și contextul îi vor defini semnificația în fiecare ocazie. Totuși, Buddha nu a descris nirvana ca pe o experiență pur subiectivă: „Există un nenăscut, ne-devenit, ne-creat, ne-compus și, dacă n-ar exista acest nenăscut... nu s-ar arăta nicio evadare pentru ceea ce este născut, devenit, creat, compus“ (Udana 18). Interpretările creștine și budiste ale acestei afirmații vor diferi, dar există multe puncte de convergență. (Pentru un studiu

al acestei chestiuni, vezi [Mysticism: Buddhist and Christian, Encounters with Jan Van Ruusbroec, Paul Mommaers, and Jan Van Bragt, Croassroad, New York, 1995, din care a fost preluat acest citat.](#))

³⁵ [The Cloud of Unknowing este un tratat englez mistic anonim din secolul al XIV-lea, scris în tradiția apofatică a rugăciunii creștine. Vezi traducerea lui William Johnston, Image Books, Doubleday, 1973.](#)

³⁶ [Predica XCIX.](#)

³⁷ [Nicolaus Cusanus, The Vision of God, Capitolul 12.](#)

³⁸ [„Deslușirea Cuvântului“ se referă la lectura Scripturii și la adâncirea înțelegerii multiplelor sale niveluri de semnificație.](#)

³⁹ [Sfântul Pavel spune că litera ucide, iar spiritul dă viață. Prin asta, vrea să spună că o interpretare literală a Scripturii sau a reglementărilor religioase înăbușă spiritul. Adevărata semnificație a limbajului sau comportamentului religios trebuie interpretat cu sufletul, nu cu mintea literală \(fundamentalistă\).](#)

⁴⁰ [Cartea lui Iosua Navi din Biblia evreiască \(„Vechiul Testament“\) descrie pribegia israeliților de după moartea lui Moise. Povestea lui Rahab descrie cum aceasta i-a ascuns pe spionii israeliți în cetate înainte de căderea acesteia și, drept răsplată, familia ei a fost scăpată de sabie \(Iosua 2:1\)](#)

⁴¹ [Comentariul privind Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel, capitolul 7, versetul 1.](#)

⁴² [Vezi definiția de la credință din Glosarul de termeni creștini.](#)

⁴³ [Ramana Maharshi \(1879–1950\) a trecut printr-o experiență de moarte clinică la vârsta de șaisprezece ani, din care și-a revenit într-o stare de conștientizare deplină a eului său. A trăit și a predat în cea mai mare parte în tăcere dintr-un ashram care s-a dezvoltat în jurul său la poalele muntelui sacru Arunachala din sudul Indiei. Autenticitatea mărturiei sale i-a atras pe Carl Jung, S. Radhakrishnan, Arthur Osborne și un șir de călători din toată lumea care astăzi continuă să viziteze ashramul unde se odihnește darshan-ul său. În învățăturile sale, le reamintește cu fermitate oamenilor adevăratul lor](#)

eu prin intermediul practicii simple a „autochestionării“: Cine sunt eu?

⁴⁴ În lb. engl., wisdom. (N.t.)

Despre bunătatea inimii

1

O dorință de armonie

Amfiteatrul Universității Middlesex din nordul Londrei nu era mare. Mai degrabă era un spațiu îngust, înghesuit, cu șiruri de scaune de lemn aranjate pe o pantă abruptă, care scârțâiau zgomotos ori de câte ori cineva se mișca. Afișe mari cu maximele lui John Main frumos caligrafiate erau lipite pe porțiunile de perete dintre ferestrele prin care se vedea cerul cenușiu al Angliei. Câteva fotolii, un covor mic și un buchet de flori păreau rătăcite pe o platformă șubredă, amenajată pentru eveniment. Întregul spațiu părea improvizat, ca și cum ar fi fost asamblat în noaptea precedentă și nimic important nu se putea întâmpla acolo.

Publicul se foia nerăbdător. Amestecați printre laici englezi, canadieni și americani, se aflau călugări și călugărițe budiste în robe stacojii și de culoarea șofranului, capetele lor rase stând nemișcate în mulțimea care se agita. În rândurile din față se aflau călugări și surori benedictine, unele persoane în veșminte negre, iar cele din ordinul olivetan în alb. Se făceau ultimele reglaje la camerele video și la microfoane. Se dregeau glasurile. Nu se auzeau nici sunete de orgă, nici de trâmbițe. Intrând pe o ușă laterală, un mic grup de oameni s-a urcat pe platformă. În mijlocul lor se afla Sfinția Sa Dalai Lama, încălțat în pantofi practici și îmbrăcat în veșmântul lui stacojiu și galben, zâmbind larg, dând aprobator din cap și făcând cu mâna cu o ușoară sfială, dar cu evidentă încântare.

Își făcuse o intrare fără fast. Nu avusese loc nicio procesiune. Într-adevăr, sosirea lui a fost o nonprocesiune budistă. La un moment dat, nu era acolo; în clipa următoare, era. Și încă foarte acolo.

S-au ținut câteva discursuri de bun-venit, printre care și cel al doamnei primar din Enfield, care și-a descris orașelul ca fiind „multirasial, multicultural și multireligios“. Această suburbie nordică a Londrei, angajată ferm pe calea armoniei în pluralism, era un loc potrivit de întâlnire pentru un seminar care aducea laolaltă două mari tradiții religioase.

După remarcile doamnei primar, Dom Laurence Freeman, din Ordinul Sfântului Benedict, s-a ridicat să-i ureze bun-venit Sfinției Sale. Ca director spiritual și dascăl al Comunității Mondiale pentru Meditație Creștină, părintele Laurence fusese cel care îl invitase pe Dalai Lama și juca rolul de gazdă a lucrărilor seminarului. Cu purtări blânde și așezate, părintele Laurence emana cu toate acestea o energie intelectuală și spirituală pe care oaspetele de onoare le găsea în mod clar plăcute și interesante. Pe măsură ce conferința continua, relația și afecțiunea dintre cei doi călugări se întăreau vizibil. Când părintele Laurence vorbea, Sfinția Sa, așa cum făcea cu oricine i se adresa, își fixa privirea și atenția asupra lui.

Părintele Laurence, încă de la primele sale remarci, a formulat ceea ce avea să devină o temă a seminarului, natura reciprocă a evenimentului.

*

Este o mare onoare, Sfinția Voastră, să vă urez bun-venit. Mi-ați spus că ați dori să învățați de la noi, iar noi ne aflăm aici ca să învățăm de la dumneavoastră. Pentru noi este un mare privilegiu faptul că veți conduce acest Seminar John Main pe o temă pe care ați ales-o, Despre bunătatea inimii, și că ați acceptat cu deschidere și generozitate invitația noastră de a comenta Evangheliile, Scripturile creștine.

În tradiția creștină, noi le numim Sfintele Scripturi, deoarece credem că în ele se poate găsi prezența lui Hristos chiar și în citirea cuvintelor. Ele sunt cuvinte umane și sunt supuse înțelegerii și, firește, înțelegerii greșite. Aceste cuvinte trebuie interpretate de minte, astfel încât inima să le poată vedea

semnificația. Știm că reprezentați o tradiție budistă bogată și minunată, care a rafinat instrumentele minții pentru perceperea adevărului. De aceea, suntem nerăbdători să ne citim Sfintele Scripturi prin mintea dumneavoastră și, împreună, să le vedem într-o lumină nouă.

Așa cum suntem siguri că noi, creștinii, ne vom simți îmbogățiți, sperăm că și toți budiștii veniți aici împreună cu dumneavoastră, precum și toți oamenii de toate credințele prezenți în sală se vor simți îmbogățiți. Căutarea înțelegerii, așa cum știm, nu e doar de natură intelectuală, ci are legătură cu adevărata percepție, vipaśyanā, experiența semnificației cuvintelor sacre. Unul dintre marii învățători ai teologiei creștine, Toma d'Aquino, a spus că ne exprimăm credința nu în propoziții, ci în realități pe care le arată cuvintele. Ceea ce contează este experiența, nu doar ideile însele. Înțelegem că această cale a meditației pe care o vom împărtăși în tăcere în timpul acestui seminar împreună cu Sfinția Voastră va fi o cale universală, unificatoare în acea experiență mai presus de cuvinte.

John Main a înțeles că puterea unificatoare a tăcerii ne poate duce dincolo de cuvinte. Iată de ce, în acest seminar, poate momentele cele mai importante pe care le vom petrece împreună vor fi perioadele de tăcere. După ce ne vorbește, Sfinția Sa ne va conduce la o perioadă de meditație. În fiecare dintre aceste perioade, vom fi în măsură să ajungem dincolo de cuvinte în acel adevăr aflat în esența realității. Meditația ne îmbogățește în foarte multe feluri. Unul dintre aceste feluri constă în puterea meditației de a ne îngădui să citim Sfintele Scripturi ale lumii cu mai multă înțelepciune și intuiție decât am putea altfel.

Apreciem darul prezenței dumneavoastră, Sfinția Voastră. Dacă putem să fim deschiși la realitatea prezenței — față de prezența pe care o vom simți în Scripturi, prezența pe care o vom simți în timp ce vă veți deschide mintea și inima față de noi — atunci vom evolua în spiritul păcii și al prieteniei.

În numele întregii noastre comunități mondiale, aș dori să vă asigur că poporul tibetan rămâne mereu în mintea și inima noastră. Îl simțim astăzi aici cu dumneavoastră. Crucea și Învierea lui Hristos se află la baza credinței creștine. Poate că, în istoria Tibetului și în propria dumneavoastră istorie, putem vedea că Învierea și Crucea sunt realități umane care aparțin tuturor oamenilor, nu doar celor credincioși. Am văzut Tibetul răstignit, dar am văzut

și învierea înțelepciunii și a învățăturilor tibetane îndeosebi prin Sfinția Voastră, ca un dar adus întregii lumi.⁴⁵

Suntem deschiși la misterul realității. Sperăm și ne rugăm ca prin tăcerea meditației, precum și prin cuvintele prin care ne veți călăuzi să putem să pătrundem în deplinătatea conștiinței și a luminii.⁴⁶

*

Când părintele Laurence a terminat, publicul a aplaudat cu entuziasm, în vreme ce Dalai Lama radia, recunoscând claritatea remarcilor de bun-venit și evidenta căldură a primirii care i se făcuse. A început să vorbească în engleză, trecând intermitent și la tibetană când devenea necesar să clarifice vreun aspect.

*

Frați și surori spirituale, este o mare bucurie și un privilegiu pentru mine să am prilejul să particip la acest dialog și să deschid Seminarul John Main intitulat Despre bunătatea inimii. Aș vrea să-mi exprim profunda apreciere pentru toți cei care au ajutat la organizarea acestui eveniment.

Sunt recunoscător pentru cuvintele calde de bun-venit din partea doamnei primar și mă simt foarte încurajat de referirea pe care a făcut-o la armonia și înțelegerea care există între diferitele comunități și tradiții religioase din suburbia Domniei Sale, pe care a descris-o ca fiind multiculturală, multietnică și multireligioasă. Aș dori să-mi exprim mulțumirea pentru acest lucru.

L-am cunoscut pe părintele John Main cu mulți ani în urmă în Canada și am

fost impresionat să întâlnesc o persoană din tradiția creștină care pune accent pe meditație ca parte a practicii spirituale. Astăzi, la începutul acestui seminar, cred că este foarte important să ne amintim de el.

De asemenea, sunt fericit să văd multe chipuri cunoscute și să am prilejul să întâlnesc aici prieteni noi și vechi.

În pofida progreselor materiale de pe planeta noastră, omenirea se confruntă cu multe, multe probleme, unele dintre ele fiind, de fapt, create chiar de noi. Și, într-o mare măsură, atitudinea noastră mentală — perspectiva pe care o avem despre viață și lume — constituie factorul esențial pentru viitor — viitorul omenirii, viitorul planetei și viitorul mediului înconjurător. Multe lucruri depind de atitudinea noastră mentală atât în sfera personală, cât și în cea publică. Fericirea în viață, pe plan individual sau familial, depinde în mare parte de noi înșine. Desigur, condițiile materiale sunt un factor important pentru fericire și o viață bună, dar și atitudinea mentală are o importanță egală sau chiar mai mare.

Pe măsură ce ne apropiem de secolul XXI, tradițiile religioase sunt la fel de relevante ca oricând. Totuși, ca și în trecut, conflicte și crize se nasc în numele diferitelor tradiții religioase. Este un foarte mare păcat că se întâmplă aceste lucruri. Trebuie să depunem toate eforturile ca să depășim această situație. Din propria mea experiență, am aflat că metoda cea mai eficientă de depășire a acestor conflicte este contactul strâns și schimburile dintre cei aparținând diferitelor credințe nu doar la nivel intelectual, ci și la nivelul experiențelor spirituale profunde. Aceasta este o metodă puternică de dezvoltare a înțelegerii și a respectului reciproc. Prin asemenea schimburi, se poate stabili o fundație puternică de armonie veritabilă.

De aceea sunt întotdeauna extrem de fericit când particip la dialoguri religioase. Și sunt deosebit de fericit să petrec aceste câteva zile vorbindu-vă și exersându-mi engleza stricată! Când mă retrag câteva săptămâni la reședința mea din Dharamsala, India, constat că engleza mea stricată devine și mai deficitară, așa încât aceste zile de schimburi îmi vor da un prilej foarte necesar de a o exersa.

Întrucât nutresc convingerea că armonia diferitor tradiții religioase este extrem de importantă și de necesară, aș dori să sugerez câteva idei privind

modurile în care poate fi promovată. Mai întâi, sugerez să încurajăm întâlnirile dintre învățații cu diferite pregătiri religioase pentru a discuta diferențele și asemănările dintre tradițiile de care aparțin, pentru a promova empatia și a-și îmbogăți reciproc cunoștințele. În al doilea rând, sugerez să încurajăm întâlnirile dintre oameni aparținând unor tradiții religioase diferite, care au avut unele experiențe spirituale profunde. Nu trebuie să fie erudiți, ci să fie practicanți veritabili, care se adună și își împărtășesc gândurile care au rezultat în urma practicii religioase. Din experiența mea, acesta este un mijloc puternic și eficient de iluminare reciprocă într-o manieră mai profundă și directă.

Unii dintre cei prezenți se poate să mă fi auzit deja povestind cum, pe când făceam o vizită la marea mănăstire de la Montserrat⁴⁷ din Spania, am cunoscut un călugăr benedictin. Venise special ca să mă vadă și vorbea engleza mult mai prost decât mine, așa că m-am încumetat să conversez cu el. După prânz, am stat un timp împreună, față în față, și astfel am aflat că acest călugăr petrecuse câțiva ani în munți, chiar în spatele mănăstirii. L-am întrebat ce tip de contemplație a practicat în toți acei ani de solitudine. Răspunsul lui a fost simplu: „Iubire, iubire, iubire“. Cât de frumos! Presupun că uneori a mai și dormit. Dar în toți acei ani a meditat pur și simplu la iubire. Și nu medita doar asupra cuvântului. Când l-am privit în ochi, am văzut dovada unei profunde spiritualități și iubiri — așa cum am observat în timpul întâlnirilor mele cu Thomas Merton.

Aceste două întâlniri m-au ajutat să dobândesc un respect sincer pentru tradiția creștină și capacitatea ei de a crea oameni de o asemenea bunătate. Cred că scopul tuturor tradițiilor religioase principale nu este să construiască temple mărețe în exterior, ci să creeze temple ale bunătății și compasiunii în interior, în inimile noastre. Fiecare religie principală are potențialul să creeze asta. Cu cât conștientizăm mai mult valoarea și eficiența altor tradiții religioase, cu atât mai profunde vor fi respectul și venerația noastră față de alte religii. Aceasta e calea potrivită ca să promovăm compasiunea sinceră și un spirit de armonie între toate religiile lumii.

Pe lângă întâlnirile dintre învățați și practicanți experimentați, este la fel de important, mai ales în ochii opiniei publice, ca liderii diferitelor tradiții religioase să se reunească din când în când și să se roage precum la acea

importantă întrunire de la Assisi din 1986.⁴⁸ Aceasta e o a treia cale, simplă, dar eficientă, de promovare a toleranței și înțelegerii.

Un al patrulea mijloc de acțiune pentru armonia religiilor lumii este ca oamenii de diferite tradiții religioase să meargă în pelerinaje împreună pentru a-și vizita reciproc locurile sfinte. Cu câțiva ani în urmă, am început să fac asta în India. De atunci, am avut prilejul să călătoresc ca pelerin la Lourdes, acel loc sfânt din Franța⁴⁹, și la Ierusalim. În acele locuri, m-am rugat alături de adepți ai diferitelor religii, uneori în meditație tăcută. Și în acea rugăciune și meditație, am simțit o experiență spirituală veritabilă. Sper că asta va sluji ca exemplu, ca un precedent, astfel încât în viitor să fie considerat ceva normal ca oamenii să se adune în pelerinajele la locurile sfinte ca să-și împărtășească experiențele legate de diferitele religii de care aparțin.

În sfârșit, aș dori să revin la subiectul meditației și la frații și surorile mele creștine care practică meditația în viața de zi cu zi. Cred că această practică este extrem de importantă. În India, prin tradiție, există meditația samādhi, „liniștirea minții“, care este comună tuturor religiilor indiene, printre care hinduismul, budismul și jainismul. Și în multe dintre aceste tradiții, anumite tipuri de vipaśyanā, „meditația analitică“, sunt și ele des întâlnite. Am putea să ne întrebăm de ce samādhi, „liniștirea minții“, este atât de importantă. Pentru că samādhi sau meditația de concentrare este un mijloc de mobilizare a minții, de concentrare a energiei mentale. Samādhi este considerată o parte esențială a practicii spirituale în toate tradițiile religioase importante din India, deoarece oferă posibilitatea de a canaliza întreaga energie mentală și capacitatea de a direcționa mintea spre un anumit obiect într-o manieră unică.

Sunt convins că, dacă rugăciunea, meditația și contemplația — care este mai discursivă și mai analitică — sunt combinate în practica zilnică, efectul asupra minții și inimii practicantului va fi cu atât mai mare. Unul dintre scopurile principale ale practicii religioase la nivel personal este o transformare interioară de la o stare a minții nedisciplinată, neîmblânzită și lipsită de concentrare la una disciplinată, îmblânzită și echilibrată. O persoană care și-a perfecționat puterea de concentrare într-un punct va avea fără îndoială o capacitate mai mare să-și atingă obiectivul. Când meditația devine o parte importantă a vieții tale spirituale, ești capabil să produci această transformare interioară într-o manieră mai eficientă.

După ce s-a realizat transformarea, prin respectarea tradiției tale spirituale, vei descoperi că în tine se naște un fel de umilință naturală, care îți permite să comunici mai bine cu oamenii din alte tradiții religioase și din alte medii culturale. Te afli într-o postură mai bună pentru a aprecia valoarea altor tradiții, deoarece ai văzut această valoare dinăuntrul propriei tradiții. Adesea oamenii au sentimente de exclusivitate în convingerile lor religioase — sentimentul că drumul ales de ei este singurul adevărat — ceea ce generează teama de a intra în legătură cu persoane cu alte credințe. Cred că cea mai bună cale de contracarare a acelei forțe este să-ți apreciezi valoarea propriului drum printr-o viață meditativă, care să-ți permită să înțelegi cât sunt de valoroase celelalte tradiții.

Pentru a dezvolta un spirit de armonie veritabilă pornind de la baza sănătoasă a cunoașterii, cred că este foarte important să știm care sunt diferențele fundamentale dintre tradițiile religioase. Și este posibil să înțelegem diferențele fundamentale, dar în același timp să recunoaștem valoarea și potențialul fiecărei tradiții religioase. În acest mod, o persoană își poate dezvolta o percepție echilibrată și armonioasă. Unii oameni cred că modul cel mai rezonabil de a obține armonia și de a rezolva problemele legate de intoleranța religioasă este să se stabilească o religie universală pentru toată lumea. Totuși, eu am fost întotdeauna de părere că ar trebui să avem tradiții religioase diferite pentru că ființele omenești posedă foarte multe dispoziții mentale diferite. Pur și simplu, o singură religie nu poate satisface nevoile unei asemenea varietăți de oameni. Dacă încercăm să unificăm credințele lumii într-o singură religie, vom pierde, totodată, multe dintre calitățile și bogăția fiecărei religii particulare. Prin urmare, consider că este mai bine, în pofida numeroaselor controverse purtate în numele religiei, să menținem o varietate de tradiții religioase. Din păcate, deși o diversitate de tradiții religioase este mai potrivită să slujească nevoile diferitelor dispoziții mentale din rândul omenirii, această diversitate posedă în mod natural un potențial de conflict și dezacord. În consecință, oamenii din toate tradițiile religioase trebuie să facă eforturi suplimentare ca să încerce să depășească intoleranța și neînțelegerile și să caute armonia.

Acestea sunt câteva aspecte pe care am considerat util să le expun la începutul seminarului. Acum aștept cu nerăbdare provocarea de a explora texte și idei care nu-mi sunt familiare. Mi-ați încredințat o responsabilitate

dificilă și voi face tot ce-am să pot ca să vă îndeplinesc dorințele. Simt cu adevărat că este o mare onoare și un privilegiu faptul că mi s-a cerut să comentez anumite pasaje din Sfânta Scriptură — Scriptură cu care trebuie să recunosc că nu sunt foarte familiarizat. Mai trebuie să recunosc că este pentru prima oară când încerc să realizez acest lucru. Dacă va fi un succes sau un eșec, nu știu! Dar, în orice caz, am să fac tot ce-mi va sta în putință. Acum voi cânta câteva versete de bun augur și apoi vom medita.

*

Modestia, ca și zâmbetul lui erau sincere. Când publicul râdea, râsul părea parțial nesurprinzător, pentru că omul nu-și dădea importanță, dar și un gest de încurajare prietenoasă. A fost începutul unei relații care, în următoarele zile, avea să ducă la un climax de gânduri și sentimente împărtășite într-o atmosferă de respect și iubire.

Luminile din sală au fost stinse și, în lumina blândă care pătrundea prin ferestre, publicul s-a calmat și Sfinția Sa a închis ochii și a intonat o veche rugăciune tibetană:

Abundând de virtuți asemenea unui munte de aur,
Mântuitorii lumilor triple, eliberați de cele trei întinări,
Sunt ca niște buddha, ochii lor ca niște lotuși în floare;
Sunt prima binecuvântare de bune auspicii a lumii.

Învățăturile pe care le-au împărțit sunt sublime și ferme,

Vestite în lumile triple, cinstite deopotrivă de zei și de oameni.
Acea învățătură sfântă acordă pacea tuturor ființelor conștiente;
Aceasta e a doua binecuvântare de bune auspicii a lumii.

Comunitatea sacră, bogată de învățătură, este onorată
De oameni, zei și semizei.
Acea comunitate supremă este modestă și totuși un sediu al măreției.
Aceasta e a treia binecuvântare de bune auspicii a lumii.

Învățătorul a venit în lumea noastră;
Învăătura lui strălucește ca razele soarelui;
Maestrii dascăli, ca niște frați, sunt armonioși;
Așa să rămână multă vreme binecuvântările de bune auspicii pentru
învățături.⁵⁰

Cântec: „Totul va fi bine. Totul va fi bine. Și toate lucrurile vor fi bine“.

După treizeci de minute de meditație tăcută, părintele Laurence s-a ridicat și a vorbit:

*

Ca o concluzie la prima noastră ședință, o să-i cerem Sfinției Sale să aprindă una dintre lumânările din acest simbol al unității și apoi diferiți membri dintre oaspeții reprezentând alte tradiții vor aprinde alte lumânări de la a lui.⁵¹ Aceste lumânări vor arde în timpul seminarului ca un simbol al unității și prieteniei dintre credințele noastre diferite.

---

⁴⁵ [Vezi „Tibetul de la ocuparea de către China în 1950“, această carte, p. 242.](#)

⁴⁶ [În termeni creștini, toată conștiința derivă din Ființa lui Dumnezeu și participă la viața divină. După cum spune Sfântul Ioan, „Dumnezeu este lumină și niciun întuneric nu este întru El“. Lumina este un simbol preferat în imagistica creștină atât pentru Hristos \(„Lumina Lumii“\), cât și pentru acele ființe umane care reflectă sau radiază conștiința divină \(„ești lumina lumii“\).](#)

⁴⁷ [Mănăstirea benedictină din secolul al XI-lea de la Montserrat, din apropiere de Barcelona, este un loc de pelerinaj. Sfântul Ignățiu de Loyola, fondatorul ordinului iezuiților, a renunțat acolo la cariera militară, după ce s-a convertit. Dalai Lama a vizitat mănăstirea în timpul unui turneu european de prelegeri în lunile septembrie-octombrie 1982.](#)

⁴⁸ [În octombrie 1986, Sfinția Sa Papa Ioan Paul al II-lea a invitat lideri religioși din toată lumea la Assisi, ca să se roage pentru pace. Toți liderii importanți, inclusiv Sfinția Sa Dalai Lama, au fost prezenți. S-a dovedit a fi un eveniment memorabil și, de atunci, adunări similare au mai avut loc la Roma, în Polonia și în Asia.](#)

⁴⁹ [Lourdes a fost un centru de pelerinaj important din sudul Franței începând din 1858, când Fecioara Maria i s-a arătat fetei de paisprezece ani Bernadette Soubirous. A devenit un loc de vindecare fizică și mentală.](#)

⁵⁰ [Traducerea în engleză a acestei rugăciuni îi aparține lui John Dunne.](#)

⁵¹ [Lumina este un simbol important în credința creștină. O lumină arde neîncetat în prezența Preasfântului Sacrament din bisericile catolice, iar](#)

lumânările de pe altar la Sfânta Împărtășanie simbolizează prezența lui Hristos ca „lumină a lumii“.

2

Iubiți pe vrăjmașii voștri

Matei 5:38–48

Dimineața, Sfinția Sa a sosit fără întârziere și și-a preluat sarcina de a comenta un pasaj din Evanghelia după Matei, făcând câteva remarci introductive. Pe parcursul întregului seminar, a subliniat că scopul lui nu era să-i facă budiști pe creștinii din public, ci să ofere perspectiva unui călugăr budist asupra pasajelor din Evanghelia.

*

Întrucât acest dialog a fost organizat de Comunitatea Mondială pentru Meditație Creștină și cei mai mulți dintre cei prezenți aici sunt creștini practicanți, angajați cu seriozitate în practica și credința lor, prezentarea mea se va adresa cu predilecție acestei părți a publicului. În consecință, voi încerca să explic acele tehnici sau metode budiste care pot fi adoptate de practicantul creștin fără să se atașeze de filosofia budistă profundă. Unele dintre aceste diferențe metafizice, de profunzime, dintre cele două tradiții s-ar putea să apară în cadrul discuțiilor tematice.

Principala mea preocupare este să pot să-l ajut sau să-i fiu de folos practicantului creștin. Ultimul lucru pe care îl doresc este să sădesc semințele

îndoielii și scepticismului în mintea lui. După cum am menționat mai devreme, sunt pe deplin convins că varietatea tradițiilor religioase din zilele noastre este valoroasă și relevantă. Din propria experiență, știu că toate tradițiile religioase importante ale lumii oferă un limbaj și un mesaj comune pe baza cărora putem construi o înțelegere autentică.

În general, sunt în favoarea ideii ca oamenii să continue să-și urmeze religia culturii și moștenirii lor proprii. Desigur, fiecare individ are dreptul să o schimbe dacă descoperă că o altă religie este mai eficientă sau mai potrivită nevoilor sale spirituale. Dar, în general vorbind, e mai bine să ne bucurăm de valoarea propriei tradiții religioase. Iată un exemplu privind genul de dificultăți care pot lua naștere la schimbarea religiei. În anii 1960, tatăl dintr-o familie tibetană a murit și, mai târziu, mama a venit să mă vadă. Mi-a spus că în viața actuală era creștină, dar pentru următoarea viață nu exista alternativă pentru ea decât budismul. Cât de complicat! Dacă ești creștin, este mai bine să te dezvolti spiritual în cadrul religiei tale și să fii un bun creștin autentic. Dacă ești budist, fii budist autentic. Nu poți să fii și una, și alta, pentru că asta îți provoacă o confuzie în minte.

Înainte de a comenta textul, aș dori să discut despre meditație. Termenul tibetan pentru meditație este gom, ceea ce denotă dezvoltarea unei familiarizări constante cu o anumită practică sau cu un anumit obiect. Procesul de „familiarizare“ este esențial, deoarece creșterea sau dezvoltarea minții sunt urmate de creșterea familiarității cu obiectul ales. În consecință, numai printr-o aplicare permanentă a tehnicilor meditative și a antrenamentului minții ne putem aștepta să obținem o transformare interioară sau o disciplină în minte. În tradiția tibetană există, în general, două tipuri principale de meditație. Una folosește un anumit grad de analiză și raționament și este denumită meditație contemplativă sau analitică. Cealaltă are darul să te absoarbă și este mai concentrată, fiind denumită meditație unidirecțională sau de plasament.

Să luăm un exemplu de meditație asupra iubirii și compasiunii în context creștin. În aspectul analitic al meditației, ne-am gândi pe baza unor linii specifice, cum ar fi următoarele: ca să-l iubești cu adevărat pe Dumnezeu, trebuie să demonstrezi acea iubire prin acțiunea iubirii față de ființele umane într-o manieră sinceră: iubindu-ți vecinul. Ai putea, de asemenea, să

reflectezi la viața și exemplul dat de Iisus Hristos însuși, cum și-a desfășurat viața, cum a lucrat pentru binele altor ființe conștiente și cum acțiunile sale au ilustrat un mod de viață plin de compasiune. Acest tip de proces de gândire este aspectul analitic al meditației despre compasiune. Se poate medita într-o manieră similară și asupra răbdării și toleranței.

Aceste reflecții îți vor permite să-ți dezvolti o convingere profundă despre importanța și valoarea compasiunii și toleranței. După ce ai ajuns în punctul în care te simți totalmente convins de valoarea și necesitatea toleranței și compasiunii, vei avea senzația de a fi atins un sentiment de transformare care vine din interior. În acest moment, trebuie să-ți plasezi mintea unidirecțional în acea convingere, fără să mai aplici analiza. Mintea ta trebuie să rămână într-un echilibru unidirecțional; acesta este aspectul de absorbție sau de plasament al meditației despre compasiune. Astfel, ambele tipuri de meditație sunt aplicate într-o singură ședință de meditație.

De ce oare suntem capabili, prin aplicarea unor astfel de tehnici de meditație, nu doar să ne dezvoltăm, ci și să ne creștem compasiunea? Se întâmplă așa, deoarece compasiunea este un tip de emoție care posedă potențial de dezvoltare. În general vorbind, putem indica două tipuri de emoție. Unul dintre ele este mai instinctual și nu se bazează pe rațiune. Celălalt tip de emoții — cum sunt compasiunea și toleranța — nu este atât de instinctual, având în schimb o bază solidă în rațiune și experiență. Când vezi cu claritate temeiurile logice pentru dezvoltarea lor și îți consolidezi convingerea în aceste beneficii, emoțiile se intensifică. Ceea ce observăm aici este o unire a intelectului cu inima. Compasiunea reprezintă emoția sau inima și aplicarea meditației analitice reprezintă intelectul. Așadar, când ajungi la starea meditativă în care compasiunea este crescută, simți o fuziune specială între intelect și inimă.

Dacă examinezi natura acestor stări meditative, observi, de asemenea, că există diferite elemente în cadrul acestor stări. De exemplu, ai putea fi angajat în procesul analitic al gândirii potrivit căreia toți suntem creații ale aceluiași Creator și, prin urmare, toți suntem realmente frați și surori. În acest caz, îți concentrezi mintea asupra unui anumit obiect. Cu alte cuvinte, subiectivitatea ta analitică se concentrează pe ideea sau pe conceptul pe care îl analizezi. Totuși, după ce ai ajuns la starea de unidirecționalitate — când trăiești acea

transformare interioară, acea compasiune lăuntrică —, nu mai există o minte care meditează și un obiect la care se meditează. În schimb, mintea îți este generată sub forma compasiunii.

Acestea au fost câteva comentarii preliminare privind meditația. Acum voi citi din Evanghelie.

Ați auzit că s-a zis: „Ochi pentru ochi și dinte pentru dinte“. Eu însă vă spun vouă: Nu vă împotriviți celui rău; iar cui te lovește peste obrazul drept întoarce-i și pe celălalt. Celui ce voiește să se judece cu tine și să-ți ia haina lasă-i și cămașa. Iar de te va sili cineva să mergi o milă, mergi cu el două. Celui care cere de la tine dă-i; și de la cel ce voiește să se împrumute de la tine nu întoarce fața ta. [Matei 5:38–42]

Practica toleranței și a răbdării care este susținută în aceste pasaje este extrem de asemănătoare cu practica toleranței și a răbdării susținută în general de budism. Și acest lucru este cu atât mai adevărat în budismul Mahayana în contextul idealului de bodhisattva în care individul care se confruntă cu anumite rele este încurajat să răspundă în mod nonviolent și plin de compasiune. De fapt, aproape că putem spune că aceste pasaje pot fi introduse într-un text budist și nici măcar n-ar fi recunoscute ca făcând parte din Scripturile creștine tradiționale.

Ați auzit că s-a zis: „Să iubești pe aproapele tău și să urăști pe vrăjmașul tău“. Iar Eu zic vouă: Iubiți pe vrăjmașii voștri, binecuvântați pe cei ce vă blestemă, faceți bine celor ce vă urăsc și rugați-vă pentru cei ce vă vatămă și vă prigonesc, ca să fiți fiii Tatălui vostru Celui din ceruri, că El face să răsară soarele și peste cei răi, și peste cei buni și trimite ploaie peste cei dreți și peste cei nedreți. Căci, dacă iubiți pe cei ce vă iubesc, ce răsplată veți avea? Au nu fac și vameșii același lucru? Și dacă îmbrățișați numai pe frații voștri, ce faceți mai mult? Au nu fac și neamurile același lucru? Fiți, dar, voi desăvârșiți, precum Tatăl vostru Cel ceresc desăvârșit este. [Matei 5:43–48]

Aceasta îmi amintește de un pasaj din textul budist Mahayana cunoscut sub numele de Compendiu de practici⁵², în care Shantideva întreabă: „Dacă nu practici compasiunea față de dușmanul tău, atunci față de cine poți s-o practici?“ Implicația aici este că până și animalele manifestă iubire, compasiune și empatie față de ființele dragi. Dar noi, care avem pretenția că suntem practicanți ai spiritualității și ai unei căi spirituale, ar trebui să fim în stare să ne comportăm mai bine decât animalele.

Aceste pasaje îmi amintesc, totodată, de reflecțiile dintr-un alt text Mahayana intitulat Ghid pentru modul de viață al unui bodhisattva, în care Shantideva afirmă că este foarte important să-ți dezvolți o atitudine corectă față de dușman. Dacă vei cultiva atitudinea corectă, dușmanii îți vor fi cei mai buni învățători spirituali, deoarece prezența lor îți oferă prilejul de a-ți crește și a-ți dezvolta toleranța, răbdarea și înțelegerea. Dezvoltându-ți o mai mare toleranță și răbdare, îți va fi mai ușor să-ți dezvolți capacitatea de compasiune și, prin asta, altruismul. Așa încât, chiar pentru practica propriei căi spirituale, prezența unui dușman este crucială. Analogia descrisă în Evanghelia privind faptul că soarele răsare „și peste cei răi, și peste cei buni“ este foarte semnificativă. Aceasta este o minunată metaforă pentru compasiune. Îți dă sentimentul imparțialității și al naturii sale atotcuprinzătoare.

Citind aceste pasaje, am sentimentul că Evanghelia scoate în relief practica toleranței și a unei atitudini de imparțialitate față de toate creaturile. În opinia mea, pentru a-ți dezvolta capacitatea de toleranță față de toate ființele și mai ales față de un dușman, este important, ca o condiție prealabilă, să ai un sentiment de imparțialitate⁵³ față de toate cele. Dacă cineva îți spune că trebuie să nu fii ostil față de dușmanul tău sau că ar trebui să-ți iubești dușmanul, acea afirmație singură n-o să te facă să te schimbi. Este cât se poate de firesc să simțim ostilitate față de cei care ne fac rău și să ne simțim atașați de cei dragi. Este un sentiment uman firesc, așa încât trebuie să avem tehnici eficiente care să ne ajute să facem acea tranziție de la sentimentele inerent părtinitoare la o stare de mai mare imparțialitate.

Există tehnici specifice pentru dezvoltarea imparțialității față de toate făpturile conștiente. De exemplu, în contextul budist, ne putem referi la conceptul renașterii ca ajutor în practica generării imparțialității. În schimb,

când discutăm despre cultivarea imparțialității în contextul practicii creștine, este posibil poate să invocăm ideea de Creație și ideea că toate creaturile sunt egale, deoarece sunt toate creații ale aceluiași Dumnezeu. Pe baza acestei convingeri, se poate dezvolta un sentiment al imparțialității. Cu puțin înainte de sesiunea de dimineață, am avut o scurtă discuție cu părintele Laurence. El a ținut să precizeze că în teologia creștină există convingerea că toate făpturile omenești sunt create după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, că toți avem o natură divină comună. Mie mi se pare asta foarte asemănător cu ideea naturii-buddha din budism. Pornind de la convingerea că toate ființele omenești au aceeași natură divină, avem o bază foarte puternică, un motiv foarte solid să credem că este posibil ca noi toți să dezvoltăm un sentiment de imparțialitate față de toate ființele.

Totuși, nu trebuie să vedem imparțialitatea ca pe un scop în sine. Nici să simțim că ne străduim să ajungem la o stare de apatie totală în care să nu avem sentimente sau emoții fluctuante fie față de dușmani, fie față de cei dragi sau de prieteni. Nu la asta căutăm să ajungem. Mai întâi de toate, aspirăm să ajungem la stabilirea unei fundații, ca să avem un fel de câmp curat pe care să ne plantăm gândurile. Imparțialitatea este acel teren nivelat pe care îl pregătim. Pe această bază, trebuie apoi să reflectăm la meritele toleranței, răbdării, iubirii și compasiunii față de toți. Ar trebui, de asemenea, să examinăm dezavantajele și aspectele negative ale gândirii centrate pe sine, ale emoțiilor fluctuante față de prieteni și dușmani și consecințele negative generate de sentimentele părtinitoare față de alte ființe.

Aspectul esențial este cum utilizăm această imparțialitate fundamentală. Este important să ne concentrăm asupra consecințelor negative ale mâniei și urii, care sunt principalele obstacole în calea creșterii capacității noastre de compasiune și toleranță. Trebuie, de asemenea, să reflectăm la meritele și virtuțile sporirii toleranței și răbdării. Acest lucru poate fi făcut în contextul creștin fără să se recurgă la credința în renaștere. De exemplu, când reflectăm la meritele și virtuțile toleranței și răbdării, putem să gândim astfel: Dumnezeu ne-a creat ca indivizi și ne-a dat libertatea să acționăm într-un mod care este compatibil și în conformitate cu dorințele Creatorului — să acționăm într-un mod etic, într-un mod moral și să trăim ca indivizi responsabili, disciplinați din punct de vedere etic. Simțind și practicând toleranța și răbdarea față de semenii noștri, îndeplinim acea dorință: îi facem

pe plac Creatorului. Acesta este, într-un fel, cel mai bun dar, cea mai bună ofrandă pentru Creatorul divin.

Există în budism ideea a ceva numit ofranda de practică (drupai chöpa): dintre toate ofrandele pe care i le poți face unei persoane pe care o venerezi — cum ar fi ofrande materiale, interpretarea de cântece de slavă sau alte daruri —, cea mai bună este să trăiești în conformitate cu principiile acelei ființe. În context creștin, dacă trăiești într-o manieră disciplinată, bazată pe toleranță și răbdare, îi faci, într-un fel, un dar minunat Creatorului tău. Acest lucru este într-un sens mult mai eficient decât să ai doar rugăciunea ca practică principală. Dacă te rogi, dar nu trăiești în conformitate cu acea rugăciune, nu îți va fi de mare folos.

Unul dintre marii yoghini ai budismului tibetan, Milarepa, afirmă într-unul dintre cântecele sale de experiență spirituală: „În ceea ce privește ofrandele de natură materială, sunt lipsit de mijloace. Nu am ce să ofer. Dar ceea ce pot oferi din belșug este darul practicii mele spirituale“. Putem vedea că, în general, persoana care posedă o rezervă imensă de răbdare și toleranță are un anumit grad de liniște și calm în viață. O astfel de persoană este nu doar fericită și mai solidă din punct de vedere emoțional, ci pare și să fie mai sănătoasă fizic și să aibă parte de mai puține boli. Persoana posedă o voință puternică, o poftă de mâncare sănătoasă și poate dormi cu conștiința curată. Toate acestea sunt beneficii ale toleranței și răbdării pe care le putem vedea în viața noastră de zi cu zi.

Una dintre convingerile mele fundamentale este că natura umană de bază este mai dispusă spre compasiune și afecțiune. Natura umană fundamentală este blândă, nu agresivă sau violentă. Aceasta merge mână în mână cu afirmația părintelui Laurence potrivit căreia toate ființele umane împărtășesc aceeași natură divină. Aș mai vrea să adaug că, atunci când examinăm relația dintre minte sau conștiință și trup, observăm că atitudinile, emoțiile și stările de spirit pozitive precum compasiunea, toleranța și iertarea sunt strâns conectate cu sănătatea și starea fizică de bine. Ele întăresc starea fizică de bine, în vreme ce atitudinile și emoțiile negative — mânia, ura, stările de spirit tulburate — subminează sănătatea fizică. Eu susțin că această corespondență arată că natura noastră umană fundamentală este mai apropiată de atitudinile și emoțiile pozitive.

După ce ați reflectat la virtuțile toleranței și răbdării și vă simțiți convinși de nevoia de a le dezvolta și a le întări în planul vostru lăuntric, trebuie să priviți spre diferitele tipuri și niveluri de răbdare și toleranță. De exemplu, în textele budiste sunt descrise trei tipuri de toleranță și răbdare. Primul este starea de indiferență neclintită — cel în cauză este capabil să suporte durerea sau suferința și să nu fie copleșit de ele. Acesta este primul nivel. În a doua stare, omul nu este doar capabil să suporte astfel de suferințe, ci și, dacă este necesar, să fie pregătit și chiar să fie dispus să preia asupra-și dificultățile, durerea și suferințele implicate în calea spirituală. Aceasta implică o acceptare voluntară a dificultăților pentru un scop mai înalt. Al treilea este un tip de răbdare și toleranță care se naște dintr-o convingere sănătoasă privind natura realității. În contextul practicii creștine, acest gen de răbdare s-ar baza pe o credință și o convingere ferme în misterele Creației. Deși distincțiile dintre cele trei niveluri de toleranță se găsesc în textele budiste, ele sunt aplicabile și în contextul creștin. Acest lucru este adevărat îndeosebi cu privire la cel de-al doilea tip de toleranță și răbdare — preluarea deliberată asupra ta a dificultăților și suferințelor implicate în calea spirituală — care pare să fie evidentă în pasajul următor, Fericitățile din Evanghelia după Matei.

---

⁵² [Titlul sanscrit este Siks.āsamuccaya.](#)

⁵³ [Termenul din textul original este „equanimity“, care definește o atitudine ce nu se schimbă în funcție de evenimente ori persoane. \(N.t.\)](#)

3

Predica de pe Munte: Fericirile

Matei 5:1–10

Văzând mulțimile, Iisus S-a suit în munte, și așezându-se, ucenicii Lui au venit la El. Și deschizându-și gura, îi învăța zicând:

Fericiți cei săraci cu duhul, că a lor este împărăția cerurilor.

Fericiți cei ce plâng, că aceia se vor mângâia.

Fericiți cei blânzi, că aceia vor moșteni pământul.

Fericiți cei ce flămânez și însetează de dreptate, că aceia se vor sătura.

Fericiți cei milostivi, că aceia se vor milui.

Fericiți cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu.

Fericiți făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema.

Fericiți cei prigoniți pentru dreptate, că a lor este împărăția cerurilor.

[Matei 5:1–10]

Când citesc aceste rânduri din Fericiri, primul lucru care îmi vine în minte este că acest pasaj pare să indice un adevăr simplu: aceia care sunt dispuși să pornească pe un drum și să accepte dificultățile și suferința pe care acel drum le presupune vor culege roadele devotamentului lor. Când vorbim despre un tip de toleranță care ne cere să acceptăm adevărul dificultăților, durerii și suferinței, nu trebuie să avem ideea greșită că aceste învățături spirituale afirmă cumva că suferința e minunată, că tot ce trebuie să căutăm e suferința. Inutil să precizez, nu subscriu la o asemenea concepție. Eu cred că scopul existenței noastre este să căutăm fericirea, să căutăm sentimentele de satisfacție și împlinire. Totuși, întrucât avem parte de greutate, durere și suferință, este esențial să ne dezvoltăm asupra lor o perspectivă care să ne permită să facem față în mod realist acestor încercări ale vieții, astfel încât să ne alegem cu ceva pozitiv de pe urma lor.

Dacă examinăm natura suferinței, vom constata că există anumite tipuri de suferință pasibile de ușurare, care pot fi depășite. După ce înțelegem asta, trebuie să căutăm acele soluții și mijloace prin care să depășim suferința. Dar există și tipuri de suferință care sunt inevitabile și insurmontabile. În astfel de cazuri, este important să ne dezvoltăm o stare de spirit care să ne permită să abordăm suferința într-un mod realist. Procedând astfel, am putea fi capabili să acceptăm aceste dificultăți pe măsură ce apar. O astfel de atitudine te va proteja nu neapărat față de realitatea fizică a suferinței, ci față de povara psihologică nonnecesară, adăugată a luptei cu suferința.

Una dintre abordările cele mai eficiente în cazul suferinței se găsește în *A Guide to Bodhisattva's Way of Live* (Ghid pentru modul de viață al unui bodhisattva): dacă problema este de o asemenea natură încât are o cale de ieșire, o soluție, nu e nevoie să-ți faci griji în privința ei. Dacă, pe de altă parte, nu există cale de ieșire sau soluție, nici în acest caz nu e nevoie să-ți faci griji în privința ei!

Aceste versete din Fericiri par, de asemenea, să facă trimitere la principiul cauzalității. Deși termenul tehnic sanscrit karma nu este folosit în context biblic, principiul general al cauzalității, aflat în spatele doctrinei karma, pare să fie sugerat aici. Versetele sugerează că, dacă acționezi într-un anumit mod, vei obține un anumit efect și, dacă nu acționezi într-un anumit mod, nu vei

obține un anumit efect. Așadar, principiul cauzalității este clar încorporat în învățăturile de aici.

Deși nu toate tradițiile spirituale importante ale lumii vorbesc despre cauzalitate în termenii mai multor cicluri de viață, pare să existe un mesaj central bazat pe principiul cauzalității comun tuturor acestor tradiții. Cu alte cuvinte, dacă faci bine, vei obține rezultatele dorite și, dacă faci rău, vei obține rezultatele nedorite. Acest mesaj etic fundamental pare să fie inerent tuturor tradițiilor spirituale importante.

Ca o paranteză, este foarte interesant să remarcăm anumite asemănări stilistice izbitoare între scripturile creștine și budiste. În preambulul la Fericiri, Evanghelia arată că, atunci când Iisus a văzut mulțimile urcând dealul, s-a așezat și așa mai departe. Aceasta este foarte similar cu modul în care încep unele dintre sutre, Scripturile sfinte ale budiștilor. Sutrele budiste relatează că, într-un anumit moment, Buddha vizita un loc așa și pe dincolo, că era înconjurat de mulți discipoli, că se așeza și începea să predice. Prin urmare, există o asemănare interesantă în modul cum se desfășoară aceste pasaje.

Unul dintre cele mai dificile concepte implicate aici, mai ales pentru budiști, este conceptul de ființă divină, Dumnezeu. Desigur, se poate aborda acest concept din perspectiva a ceva ce nu poate fi exprimat, ceva aflat dincolo de limbaj și de conceptualitate. Dar trebuie să recunoaștem că, la nivel teoretic, ideile de Dumnezeu și de Creație sunt un element de separare între budiști și creștini. Cu toate acestea, cred că unele aspecte ale raționamentului care ne conduce la o astfel de credință sunt comune budiștilor și creștinilor.

De exemplu, dacă examinăm natura tuturor evenimentelor naturale, bunul-simț ne spune că fiecare eveniment trebuie să aibă o cauză. Trebuie să existe anumite condiții și cauze care să dea naștere unui eveniment. Acest lucru este adevărat nu numai la nivelul vieții și al existenței individuale, dar și la cel al întregului univers cosmic. Bunul-simț nu acceptă să admită ceva acauzal — indiferent că este universul sau propria existență. Atunci, iată întrebarea care urmează: Dacă așa stau lucrurile, dacă existența noastră trebuie să aibă o cauză — dacă până și universul cosmic la acea scară trebuie să aibă o cauză — de unde vine acea cauză? Și dacă urmează și acea cauză trebuie și ea să aibă o cauză, atunci avem o regresie infinită.

Pentru a surmonta problema regresiei infinite, este util să postulăm un început, un Creator și să acceptăm anumite adevăruri privind natura Creatorului: este independent, autocreat, atotputernic și nu are nevoie de vreo altă cauză. Acceptarea unui astfel de început este o modalitate de a răspunde la problema regresiei infinite.

Dacă se postulează un astfel de Creator și apoi se examinează procesul evoluției începând de la Big Bang și întregul mister al universului, Creatorul poate fi acreditat cu omnipotență. În plus, dacă examinăm natura universului, vom vedea că acesta nu funcționează într-un haos total sau în mod totalmente întâmplător. Pare să existe o ordine inerentă, un principiu cauzal inerent în acțiune. Prin aceasta, din nou, este posibil să-l acredităm pe Creator cu un soi de omnisciență, ca și cum întregul proces sau întreaga procedură ar fi fost plănuită. În acest punct de vedere, toate creaturile sunt într-un anumit sens o manifestare a acestei forțe divine. Se poate spune că, deci, Creatorul este supremul, iar creația este relativul, efemerul. În acel sens, Creatorul este adevărul absolut și suprem. Dar nu știu ce vor spune teologii creștini despre această afirmație!

Personal, când mă gândesc la ideea Creației și la credința într-un Creator divin, am sentimentul că principalul efect al acelei credințe este să dea un simț al motivației — un simț al urgenței în hotărârea practicantului individual de a deveni o ființă umană bună, o persoană disciplinată etic. Când ai adoptat un astfel de concept sau o astfel de credință, ai și un scop al existenței. Este foarte util în dezvoltarea principiilor morale.

Așa înțeleg eu teologia creștină!

Discuție despre lectura Evangheliei

Părintele Laurence: Sfinția Voastră, aș dori să vă mulțumesc cu cea mai mare sinceritate pentru prelegerea din această dimineață. Vorbesc în numele meu și cred că în numele tuturor celor de față când spun că mă simt foarte

mișcat, în calitate de creștin, să vă aud citind cuvintele lui Iisus cu atâta puritate și înțelegere profundă a înțelesului lor. Întrucât am ajuns la momentul discuțiilor în grup, aș dori să vă prezint fiecare vorbitor. Membrii grupului de discuții sunt Robert Kiely, un membru al comunității noastre și profesor de literatură la Universitatea Harvard, și Isabelle Glover, benedictină membră a comunității noastre și profesoară de sanscrită. Scopul discuției de grup este să ne îngăduie tuturor să ascultăm mai profund Cuvântul de care am fost deja atinși în dimineața asta. Ideea grupului de discuții nu este să căutăm diferențele, ci pur și simplu să contemplăm, cu mintea cât mai deschisă și mai generoasă, atât similitudinile, cât și diferențele dintre credințele noastre. Îl voi ruga pe Bob Kiely să facă o introducere, după care vom începe discuția.

Robert Kiely: Sfinția Voastră, aș dori să mă alătur recunoștinței exprimate de părintele Laurence pentru comentariul pe care l-ați făcut în dimineața asta la Scripturile creștine. Cunoscând câte ceva despre povestea vieții dumneavoastră și istoria poporului pe care îl conduceți din secolul XX, am fost deosebit de mișcat când ați citit din Fericiri în special aceste rânduri: „Fericți cei ce plâng, că aceia se vor mângâia“ și „Fericți cei prizonieri pentru dreptate, că a lor este împărăția cerurilor“. Noi, creștinii, nutrim convingerea că, atunci când este citită de cineva bun la suflet, Scriptura dobândește din nou viață pentru noi toți. Pentru mine, și cred că și pentru mulți dintre cei de aici, când v-am auzit citind acele cuvinte aceasta s-a întâmplat.

Unul dintre lucrurile despre care vreau să vorbesc puțin și să vă cer un răspuns are de-a face cu ideea iudaică și cu aceea creștină despre Dumnezeu, Absolutul, pătrunzând în relativitatea istoriei, a timpului și a spațiului. Când creștinii aud cuvintele pe care le-ați citit astăzi sau oricare dintre învățăturile lui Iisus, contextul în care plasează acele învățături este compus din cel puțin trei povești. Una este povestea vieții lui Iisus. Niciun creștin nu poate să-i asculte învățăturile fără să-și aducă aminte că Iisus s-a născut sărac, că a fost evreu într-o țară ocupată, a predicat poporului că o perioadă foarte scurtă, că a fost persecutat, că a fost răstignit ca un criminal de rând și că s-a ridicat apoi din morți. Pentru creștinii care aud cuvintele pe care le-ați citit, acesta

este contextul principal, după părerea mea.

În al doilea rând, când ascultăm Evangheliile, suntem conștienți de moștenirea istorică a poporului evreu, a cărui poveste face și ea parte din Scriptura noastră. Este o istorie marcată de sclavia din Egipt, de robie, de eliberarea obținută sub conducerea lui Moise, care a fost făuritorul Legii, și în ultimă instanță de împrăștierea în cele patru zări ale lumii. A treia poveste este întotdeauna povestea vieții noastre. Așadar, când ne gândim la cuvintele lui Iisus, ele ajung la noi prin intermediul unor narațiuni care au loc în timp și în istorie — la nivel personal, național și teologic în viața lui Iisus însuși. Mă întreb dacă ați reflecta, în calitate de călugăr budist, la reacția pe care ați avea-o la acest aspect temporal al creștinismului și la orice similarități posibile cu budismul.

Dalai Lama: Când comparăm două tradiții spirituale străvechi precum budismul și creștinismul, ceea ce vedem este o asemănare izbitoare între poveștile maștrilor fondatori: în cazul creștinismului, Iisus Hristos, în cazul budismului, Buddha. Eu văd o asemănare foarte importantă în faptul că în viața învățătorilor fondatori esența învățăturilor lor este demonstrată. De exemplu, în viața lui Buddha, esența învățăturii acestuia este întruchipată în cele Patru Adevăruri Nobile: adevărul suferinței, adevărul originii suferinței, adevărul încetării suferinței și adevărul căii care duce la această încetare a suferinței. Aceste Patru Adevăruri Nobile sunt foarte explicit și clar exemplificate în viața învățătorului fondator, Buddha însuși. Am sentimentul că la fel stau lucrurile și în cazul lui Iisus. Dacă examinăm viața acestuia, vom vedea exemplificate toate practicile și învățăturile creștinismului. O altă asemănare pe care o sesizez în viața lui Hristos și cea a lui Buddha este faptul că, numai trecând prin greutate, prin devotament și hotărâre și respectându-și cu fermitate principiile, un om se poate dezvolta spiritual și poate dobândi libertatea. Acesta pare să fie un mesaj central și comun.

Isabelle Glover: Sfinția Voastră, ați menționat termenul „renaștere“. În zilele de început ale Bisericii creștine, există multe semne care arată că renașterea se poate să fi fost o credință acceptată, care nu mai este

funcțională în gândirea creștină.⁵⁴ Puteți să ne vorbiți mai mult despre asta? Cât de importantă este învățătura despre renaștere și karma?

Dalai Lama: Am auzit despre problema pe care o ridicați, și anume că în învățăturile de la începuturile Bisericii există anumite părți ale Scripturilor care pot fi interpretate ca sugerând că o credință în renaștere ar putea să nu fie incompatibilă cu credința creștină. Tocmai de aceea mi-am luat libertatea să discut acest subiect cu diferiți preoți și lideri creștini — desigur, n-am avut prilejul să-l întreb direct pe Sfinția Sa, papa. Dar, altfel, i-am întreat pe mulți practicanți și preoți creștini despre asta. Toți mi-au spus, în unanimitate, că această credință în renaștere nu este acceptată în doctrina creștină, deși nu mi s-a oferit niciun motiv anume pentru care conceptul renașterii nu s-ar încadra în contextul mai larg al credinței și practicii creștine. Totuși, cam cu doi ani în urmă, în Australia, la ultima mea întâlnire cu părintele Bede Griffiths (ne-am întâlnit în mai multe rânduri și îl cunosc personal), i-am pus aceeași întrebare. Îmi amintesc foarte clar întâlnirea. Era îmbrăcat în veșmintele sale sadhu de culoarea șofranului și a fost o întrevvedere impresionantă. Mi-a spus că, din punctul de vedere al creștinismului, credința în renaștere ar submina credința și practica persoanei. Când accepți că viața asta, existența ta individuală, a fost creată direct și este un dar direct din partea Creatorului, se creează imediat o legătură specială între tine, ca ființă individuală, și Creator. Există o conexiune personală directă care îți dă un sentiment de apropiere și intimitate cu Creatorul tău. Credința în renaștere ar submina acea relație specială cu Creatorul. Găsesc această explicație extrem de convingătoare.

Părintele Laurence: Sfinția Voastră, văd o legătură între întrebarea pusă de Robert Kiely și cea pe care tocmai a formulat-o Isabelle cu privire la relația dintre timp și eternitate, dintre absolut și relativ. Unul dintre numele pe care creștinii i-l dau lui Dumnezeu este Adevărul. Și toate ființele omenești știu din experiență că adevărul este un lucru pe care îl descoperim în etape. Adevărul se ivește pe neașteptate; apare în faze din viața unui individ — fie că e vorba de o viață, fie de mai multe. Mai vedem că există o evoluție istorică a religiei. Există un nucleu absolut al învățăturilor lui Buddha și al

învățăturilor lui Iisus, dar adevărul lor apare prin istorie, prin reflecție. Altfel, n-ar avea niciun rost să ținem un seminar ca acesta. Există întotdeauna mai mult adevăr care trebuie descoperit. Vreți să comentați ideea de adevăr ca fiind ceva ce este aici și acum în toată integritatea lui, dar în același timp ceva ce este trăit puțin câte puțin, în etape?

Dalai Lama: Învățăturile budiste abordează și chestiunea modului în care adevărul suprem se manifestă în etape și are o evoluție istorică, fiind în același timp absolut sau ultim. Există un anumit pasaj în Prajñāpāramitāsūtra, una dintre culegerile de scripturi budiste cunoscută ca Sutele perfecțiunii înțelepciunii, care se ocupă anume de acest concept. Pasajul afirmă că, indiferent dacă acei Buddha din trecut sau viitor au venit pe lume sau dacă există sau nu un Buddha în lume, adevărul modului suprem de existență a lucrurilor și evenimentelor va rămâne mereu același. Acest adevăr este veșnic prezent; este întotdeauna acolo. Totuși, asta nu înseamnă că toate ființele vii vor împărtăși acel adevăr — cu alte cuvinte, că vor atinge eliberarea — spontan sau fără niciun efort, pentru că indivizii trebuie să trăiască acel adevăr în mod treptat. Așadar, trebuie să facem distincție între existența efectivă a adevărului, pe de o parte, și experiența aceluși adevăr, pe de alta. Aici poate fi înțeles punctul de contact dintre istoricitate și natura absolută a adevărului.

Dumneavoastră ați semnalat un subiect interesant. Cum se poate ca un principiu absolut precum Creatorul divin să se manifeste într-o figură istorică precum Hristos? Care este exact natura relației și care sunt mecanismele care ar explica relația dintre absolut, care este atemporal, și un personaj istoric, care este legat de timp? În contextul budist, această întrebare ar fi considerată în termenii a ceea ce este cunoscut drept doctrina celor trei kāya, cele trei întrupări ale ființei iluminate. În acest cadru, manifestările fizice, istorice ale ființelor iluminate sunt considerate, într-un sens, apariții spontane din starea atemporală, supremă a dharmakāya sau Trupul Adevărului al unui Buddha.

Robert Kiely: Poate că un alt mod de a ne gândi la aceasta, mai ales din perspectiva practicii și a venerației zilnice, ar fi să ne amintim titlurile sau

numele pe care creștinii i le-au dat lui Iisus, iar budiștii i le-au dat lui Buddha. Unul dintre paradoxurile aparente ale creștinismului este că îl numim pe Iisus Fratele și Mântuitorul nostru sau Fratele și Salvatorul nostru. Din perspectivă personală, asta poate să însemne că suntem invitați să-l iubim pe Iisus ca pe o ființă omenească, ca pe un frate sau ca pe un tovarăș de viață. În același timp, credem că este Mântuitorul sau Salvatorul nostru, așa încât îl venerăm ca pe Dumnezeu. Aceste nume ne amintesc că Iisus ne înzestrează cu capacitatea de a-L iubi în ambele ipostaze, că El ne aduce în inimi divinitatea Lui. Corespunde asta cât de puțin cu sentimentele pe care budiștii le au pentru Buddha și numele pe care aceștia i le dau?

Dalai Lama: Dat fiind că există o asemenea diversitate chiar și printre tradițiile budiste, nu trebuie să avem impresia că există o tradiție omogenă, o cale definitivă, ca să zicem așa. Personal, prefer să mă refer la Buddha ca la o figură și o personalitate istorică — cineva care a perfecționat natura umană și a evoluat într-o ființă pe deplin iluminată. Totuși, conform anumitor școli de gândire din cadrul budismului, Buddha nu este considerat doar o figură istorică, ci având și o dimensiune atemporală, infinită. În acest context, deși Buddha este o figură istorică, istoricitatea lui Buddha Shakyamuni ar fi văzută ca o etalare măiastră a acțiunii pline de compasiune a lui Buddha manifestându-se din starea perfecționată, atemporală a lui dharmakāya sau a Trupului Adevărului. Buddha Shakyamuni ca figură istorică poartă numele de nirmān.akāya, care înseamnă Trupul Emanației: o emanație care este asumată în scopul de a se potrivi cu dispozițiile mentale și nevoile unui anumit timp, loc și context. Acea emanație vine dintr-o emanație precedentă, sambhogakāya sau starea ingeniozității perfecte, care ia naștere din expansiunea atemporală a dharmakāya. Totuși, dacă am intra acum în toate aceste detalii, am avea material din belșug pentru dureri de cap și confuzie!

Calea cea mai simplă de a-l privi pe Buddha Shakyamuni ca figură istorică este următoarea: pentru budiști — mai ales pentru cei care urmează un mod de viață monastic — Buddha a fost fondatorul tradiției monastice budiste. El este originea descendenței monasticismului budist. Călugării și călugărițele hirotonite din această descendență trebuie să mențină o acceptare completă a

jurămintelor de hirotonire. Pentru ca cineva să fie un bhiks.u, un călugăr pe deplin hirotonit, sau o bhiks.un.i, o călugăriță pe deplin hirotonită, el sau ea trebuie să fie ființă omenească. Așadar, dacă te raportezi la Buddha în calitate de călugăr pe deplin hirotonit, înseamnă că trebuie să te raportezi la el ca persoană istorică, umană.

Isabelle Glover: Sfinția Voastră, aș dori să vă întreb de ce folosiți frecvent expresia „să examinăm natura...“? Cei mai mulți dintre noi, cred, nu sunt atât de sistematici când „examinează natura“ lucrurilor. Cum putem „examina natura“ lipsei de compasiune, de exemplu?

Dalai Lama: Pentru că așa e mai convenabil, un budist obișnuit, când încearcă să înțeleagă un anumit subiect, clasifică și subdivizează acel fenomen în diferite clase și categorii. De exemplu, fenomenele mentale pot fi împărțite în diferite clase: conceptuale și non-conceptuale, deformate și nedeformate și așa mai departe. În consecință, în literatura budistă veți găsi liste întregi de diferite modalități și aspecte ale minții, bazate pe diferitele funcții ale acesteia. Ca să vă dau un alt exemplu, când examinăm natura compasiunii, mai întâi încercăm s-o definim, încercăm să deslușim ce anume se înțelege prin „compasiune“. Apoi putem să ne punem întrebări specifice pentru a ne îmbunătăți clasificarea. Care sunt ramificațiile compasiunii din perspectiva tuturor experiențelor posibile din starea umană, din fenomenologia acesteia? Care sunt cauzele și condițiile care dau naștere la o astfel de stare emoțională? Care sunt răspunsurile emoționale specifice când simți compasiune? Care sunt efectele compasiunii tale asupra altora? Și așa mai departe. Prin aceste analize, începi să ai o idee despre ce ar putea fi sau ce este compasiunea.

Când cauți mai departe în literatura budistă, găsești și discuții despre diferite tipuri de compasiune. De exemplu, într-un tip de compasiune nu există doar un simț al empatiei față de obiectul compasiunii, ci și un sentiment al responsabilității prin faptul că vrei să ușurezi tu însuși acea suferință. Aceasta este o compasiune mai puternică decât simpla empatie. Gradele de compasiune variază în funcție de stările mentale concomitente pe care le ai.

De exemplu, într-un context budist, dacă ai o înțelegere profundă a naturii tranzitorii a vieții, compasiunea ta va fi cu atât mai puternică grație acelei înțelepciuni. În mod similar, dacă sentimentul de autoîmbrățișare⁵⁵ din tine este semnificativ diminuat, atunci, bineînțeles, compasiunea ta va fi din nou mai puternică.

Pentru a face astfel de distincții, ai nevoie mai întâi de un grad de discernământ pentru a percepe diferitele subtilități. De asemenea, când examinezi un fenomen precum compasiunea, nu trebuie să presupui că este doar o entitate. Așa cum o boală a minții are mai multe aspecte. De exemplu, compasiunea, fiind o stare emoțională, are natura conștiinței. Nu este un obiect fizic; este o stare afectivă. Astfel, este în natura experienței și astfel are aceeași natură ca toate stările emoționale. Ca să folosim un alt exemplu, să examinăm identitatea unui singur individ. Când începi o asemenea evaluare, poți să apreciezi imediat complexitatea acelei persoane. O fațetă a identității acelei persoane este derivată dintr-un context cultural, care poate fi european sau american. Pe baza genului, persoana este identificată ca bărbat sau femeie. Identitatea se mai bazează pe țara de origine sau pe afiliația religioasă a acelei persoane. Așadar, vedeți că există multe distincții chiar și când luăm în considerare identitatea unei persoane. Așa examinăm natura oricărui lucru dat.

Părintele Laurence: Pregătirea și practica budistă par să necesite o analiză rațională considerabilă, iar Sfinția Voastră ați spus că marele dar al nașterii umane este mintea. Totuși, poți să fii plin de compasiune fără să fii deștept. Mă puteți ajuta să înțeleg asta? Este necesar să fii foarte deștept și să ai o minte bine pregătită, educată și precisă ca să fii iluminat?

Dalai Lama: Nu, bineînțeles că nu! Ca în toate situațiile, extremismul este întotdeauna o greșală. Scripturile budiste descriu trei categorii de oameni în funcție de aptitudinile individuale pentru practica spirituală, arătând tipurile de oameni cele mai adecvate să obțină beneficiile cele mai mari dintr-o practică spirituală profundă. Deși nu-mi amintesc exact citatul, lucrurile stau cam așa: la modul ideal, indivizii care sunt cei mai potriviți

pentru practică sunt cei care nu sunt doar dăruți din punct de vedere intelectual, ci au și o credință și un devotament mai concentrate și sunt înțelepți. Acei oameni sunt cei mai receptivi la practica spirituală. Indivizii din al doilea grup sunt cei care s-ar putea să nu fie foarte inteligenți, dar au un fundament foarte solid în credință. Nefericiții sunt cei din a treia categorie. Deși acei indivizi pot fi foarte inteligenți, sunt măcinați întotdeauna de scepticism și îndoieli. Sunt deștepți, dar tind să fie ezitanți și sceptici și nu sunt capabili niciodată să se așeze. Aceștia sunt considerați cel mai puțin receptivi.

Când vorbim despre nivelurile de inteligență, ne referim la un fenomen relativ. O persoană poate fi mai inteligentă când este comparată cu anumiți oameni, dar mai puțin inteligentă în raport cu alții. În general vorbind, ceea ce pare să fie adevărat este că, în practica spirituală a cuiva, orice credință sau convingere care se bazează pe o înțelegere obținută printr-un raționament este foarte fermă. O astfel de convingere este fermă, deoarece te-ai convins pe tine însuși de eficacitatea sau valabilitatea ideii în care ți-ai așezat credința. Această convingere este în consecință foarte puternică în a te motiva să acționezi. Iată de ce budismul consideră că inteligența este foarte importantă pentru calea spirituală a unui individ. În această tradiție, găsim inteligența cooperând cu inima, cu latura emoțională. Când credința și compasiunea — care au o natură mai spre latura emoțională — sunt susținute de o convingere puternică la care s-a ajuns prin reflecție și investigație, atunci sunt foarte ferme într-adevăr, în vreme ce o credință sau o compasiune care nu se bazează pe un raționament la fel de puternic, dar este mai afectivă și instinctuală, nu este foarte fermă. Este predispusă să fie subminată și zdruncinată când întâlnești anumite situații și circumstanțe. Există chiar și o expresie tibetană care afirmă: „Cineva a cărui credință nu se bazează pe rațiune este ca un torent de apă care poate fi dirijat oriunde“.

Robert Kiely: În legătură cu subiectul afectului emoțional și al rațiunii, mă întreb, Sfinția Voastră, dacă ați putea reflecta împreună cu noi la locul ritualului în religie. Ritualul a fost, de secole, o sursă de dezacord acerb între creștini. Unii cred că ritualul, cântările, tămâia, lumânările, veșmintele colorate și anumite forme prescrise au un efect pozitiv asupra felului în care

ne exprimăm venerația. Alții consideră aceste lucruri obstacole în calea venerației. Puteți să ne vorbiți despre rolul ritualului în tradiția dumneavoastră?

Dalai Lama: Când reflectăm la rolul și importanța ritualului în practica spirituală, este important să examinăm modul în care ființele umane sunt afectate de mediul înconjurător. De exemplu, pare a fi adevărat că unele acte formale, cum ar fi ritualul, ne ajută să creăm o atmosferă care favorizează mult starea spirituală a minții pe care aspirăm s-o atingem și, în acel sens, au de jucat un rol important. De exemplu, deși cineva își dorește să realizeze un anumit lucru, o altă persoană, care a făcut un legământ formal bazat pe acea dorință, va avea un factor motivant mai puternic, ceea ce va avea un efect mai mare asupra acțiunii sale. În mod similar, când, prin ritualuri și acte formale, creezi acel spațiu sau acea atmosferă spirituală pe care le cauți, procesul are un efect puternic asupra experienței tale. Când îți lipsește dimensiunea interioară, acea experiență spirituală la care aspiri, atunci ritualurile rămân simple acte formale, elaborări externe. Este clar că în acel caz își pierde semnificația și devin obiceiuri inutile, doar bune pretexte de petrecere a timpului. Marele yoghin tibetan Milarepa a criticat mereu actele formale și ritualurile. Scrierile sale sunt pline de comentarii sarcastice privind diferitele aspecte ale ritualurilor și actelor formale!

Părintele Laurence: Aș dori să vă pun o întrebare, Sfinția Voastră, ivită din această discuție despre ritual ca expresie fizică a credinței, ca mod de exprimare a credinței prin corpurile noastre și cu ajutorul simțurilor. În trecut, creștinătatea occidentală era foarte dualistă. Se pornea de la supoziția că trupul și spiritul se aflau în conflict, că trupul trebuia să fie controlat și dominat de spirit. Astăzi vedem începutul unei recuperări printre creștini a sentimentului creștin original de prietenie între trup și spirit. Nu putem separa trupul, mintea și spiritul în această viață și, prin urmare, acestea trebuie să fie prietene. Mă întreb dacă ne-ați putea ajuta să înțelegem relația dintre trup și minte din perspectivă budistă. Poate că mă înșel, dar uneori pare că ar exista o opoziție între minte și trup chiar mai mare în budism decât în creștinism.

Dalai Lama: Aveți dreptate. În anumite pasaje din scripturile budiste, există afirmații ale lui Buddha care dau impresia unei viziuni dualiste despre trup și minte. El afirmă într-una dintre sutre că cele cinci agregate sunt ca o sarcină sau o povară și persoana este purtătorul acelei poveri. Buddha demonstrează astfel o stare de dualism între persoană și constituenții săi psihofizici. Dar asta nu înseamnă că acesta este punctul de vedere budist. Interpretarea budistă tradițională este că acel pasaj se adresează, de fapt, cuiva care are o înclinație filosofică spre o credință într-un ātman, un principiu sufletesc etern, trainic. Totuși, punctul de vedere al lui Buddha privind natura relației minte-trup versus identitatea persoanei este doctrina anātman. Acel principiu stabilește că, în afară de agregatele psihofizice sau de acele skandha care constituie ființa, nu există un principiu sufletesc separat, autonom, etern trainic. Aceasta este o doctrină comună și universală pentru toate școlile de budism.

Deși este o învățătură universală, sunt atât de numeroase punctele de vedere diverse chiar printre budiști, încât constatăm că există divergențe de opinie legate de natura eului sau a persoanei. Unele școli budiste identifică persoana printre agregatele psihofizice fie drept conștiință sau totalitatea agregatelor și așa mai departe, în vreme ce alte școli de gândire adoptă o poziție mai nominalistă, susținând că persoana sau eul sunt doar etichete.

Părintele Laurence: Acum ar fi un moment potrivit să facem o pauză și să medităm. Dacă Sfinția Sa va aprinde lumânările, putem să ne ridicăm cu toții și apoi să începem meditația.

---

⁵⁴ [Este limpede, din al său Tratat despre primele principii și din teoria sa asupra sufletului, că Origene considera în secolul al III-lea că reîncarnarea, pe care o studiasse în greacă și în gândirea gnostică sub denumirea de metempsihoză, era demnă de o discuție serioasă. Mai puțin clare sunt totuși părerile privind reîncarnarea, care au fost expuse în comentariul său privind](#)

textul evanghelic care este adesea citat ca dovedind prevalența unor astfel de convingeri în epoca lui Iisus (Matei 11:14).

⁵⁵ Termenul de autoîmbrățișare se referă aici la propensiunea psihologică înnăscută de „a îmbrățișa“ sau de a te agăța de eul iluzoriu sau ego. Această propensiune este ignoranța fundamentală identificată de Buddha ca fiind sursa principală a suferinței neîntrerupte a ființelor în existența condiționată.

4

Imparțialitatea

Marcu 3:31-35

Și au venit mama Lui și frații Lui și, stând afară, au trimis la El ca să-L cheme. Iar mulțimea ședea împrejurul Lui. Și I-au zis unii: „Iată mama Ta și frații Tăi și surorile Tale sunt afară. Te caută“. Și, răspunzând lor, le-a zis: „Cine este mama Mea și frații Mei?“ Și privind pe cei ce ședeau în jurul Lui, a zis: „Iată mama Mea și frații Mei. Că oricine va face voia lui Dumnezeu, acesta este fratele Meu și sora Mea și mama Mea“. [Marcu 3:31–35]

Primul gând care îmi vine în minte când citesc aceste pasaje din Evanghelia după Marcu este că ne oferă nu numai o definiție a compasiunii, ci descriu, totodată, etapele dezvoltării unei conștiințe care generează acea compasiune. De exemplu, acest pasaj arată din partea lui Iisus o anumită lipsă de importanță pe care o acordă mamei sale, fraților și surorilor sale. Mie asta îmi spune că o compasiune adevărată și sinceră este acea compasiune eliberată de atașament, eliberată de limitările impuse de înclinațiile personale. Acest lucru este foarte aproape de ideea budistă de compasiune în care, din nou, se înțelege că în compasiune există o anumită eliberare de atașament. Așa cum am arătat în discuția anterioară despre natura compasiunii, condiția prealabilă pentru compasiune autentică este să ai un sentiment de imparțialitate față de toate ființele conștiente.

În mod normal, mintea noastră este foarte părtinitoare. Ne distanțăm de

oamenii pe care îi considerăm neprietenoși sau dușmani și avem un sentiment disproportionat de apropiere sau atașament față de cei pe care îi considerăm prieteni. Observăm că reacția noastră emoțională față de ceilalți este fluctuantă și părtinitoare. Până când nu ne depășim prejudecățile, nu avem nicio posibilitate să generăm o compasiune autentică. Chiar dacă am putea să simțim o anumită doză de compasiune față de unii oameni, acea compasiune, dacă nu se bazează pe o imparțialitate profundă, va rămâne părtinitoare pentru că e amestecată cu atașament.

Dacă analizezi compasiunea amestecată cu atașament, oricât ar fi de intensă și de puternică acea emoție mixtă, îți dai seama că se bazează pe proiecția unor calități pozitive asupra obiectului compasiunii tale — indiferent că obiectul este un prieten apropiat, un membru al familiei sau oricine altcineva. În funcție de schimbarea atitudinilor față de acel obiect, și sentimentele tale emoționale se vor schimba. De exemplu, într-o relație cu un prieten, s-ar putea să nu mai vezi, dintr-odată, în acea persoană calitățile pozitive pe care le-ai perceput cândva, iar această nouă atitudine îți va afecta imediat sentimentele pentru acea persoană. În schimb, compasiunea autentică izvorăște dintr-o recunoaștere clară a experienței suferinței din partea obiectului compasiunii și din înțelegerea faptului că această ființă este demnă de compasiune și afecțiune. Orice sentiment de compasiune care se naște din înțelegerea acestor două lucruri nu poate fi influențat, indiferent cum reacționează acel obiect al compasiunii. Chiar dacă reacționează într-o manieră extrem de negativă, asta nu va avea puterea să-ți influențeze compasiunea. Compasiunea ta va rămâne la fel sau va deveni și mai puternică.

Dacă examinezi cu atenție natura compasiunii, vei constata și că, dacă e veritabilă, compasiunea poate fi extinsă și la dușmani, la cei pe care îi consideri ostili ție. Prin contrast, compasiunea amestecată cu atașament nu poate fi extinsă asupra unui om pe care îl consideri inamic. În definiția convențională, dușmanul este fie cineva care ne face rău sau ne rănește în mod direct, fie cineva care este motivat sau are intenția să ne facă rău ori să ne rănească. Înțelegerea faptului că o astfel de persoană are drept scop ferm să-ți facă rău sau să te rănească nu poate da naștere unui sentiment de apropiere sau empatie, deoarece astfel de sentimente necesită să fii atașat de acea persoană. În schimb, înțelegerea faptului că o altă persoană vrea să te

rănească și să-ți faci rău nu-ți poate submina compasiunea autentică — o compasiune bazată pe recunoașterea clară a faptului că acea persoană suferă și are dorința naturală și instinctuală să caute fericirea și să învingă suferința, la fel ca tine. În contextul spiritual creștin, acest lucru poate fi extins prin următorul mod de gândire: la fel ca mine, acest dușman are aceeași natură divină și este creația unei forțe divine. Pe aceste temeuri, acea persoană este demnă de compasiunea mea și de un sentiment de apropiere de ea. Acest gen de compasiune sau sentiment de empatie este compasiunea autentică, eliberată de atașament.

Ultima frază a pasajului din Evanghelie spune că: „... oricine va face voia lui Dumnezeu, acesta este fratele Meu și sora Mea și mama Mea“. Dacă citim cuvintele în sensul propriu, par să dea impresia de parțialitate, de discriminare pe baza unei condiții: doar cei care se supun voinței lui Dumnezeu sunt frații, surorile și mama mea. Totuși, în context creștin, cred că pasajul trebuie abordat într-un mod mai interpretativ, prin extinderea semnificațiilor. Chiar dacă, în sensul propriu, se spune că „oricine va face voia lui Dumnezeu, acesta este fratele Meu și sora Mea și mama Mea“, poate să însemne și că toți cei care au o natură divină comună, care au capacitatea sau potențialul de a respecta voința lui Dumnezeu sunt în același timp mama, frații și surorile mele. Aceasta ar include întreaga omenire și ar sublinia unitatea și egalitatea tuturor ființelor omenești.

În acest context, aș dori să evidențiez un anumit element din practicarea căii bodhisattva, care ar putea fi potrivit și pentru practica creștină. Există o categorie specială de învățători și practici denumite lo jong: prin transformare sau antrenament al minții. Există o cale specială de a reflecta la bunătatea tuturor ființelor conștiente, în acest context toate ființele umane, care este descris în anumite lucrări. De exemplu, putem să percepem cu ușurință bunătatea unui om care este direct implicat în viața noastră și în educația noastră. Dar, dacă examinezi natura existenței tale, inclusiv supraviețuirea ta fizică, vei constata că toți factorii care contribuie la existența și starea ta de bine — mâncarea, adăpostul și chiar celebritatea — devin efective doar prin cooperarea cu alți oameni.

Acest lucru este adevărat îndeosebi în cazul unei persoane care duce o viață urbană. Aproape fiecare aspect al vieții sale depinde în mare măsură de alții.

De exemplu, dacă electricienii ar face grevă fie și doar o zi, întregul oraș și-ar înceta funcționarea. Această interdependență masivă este atât de evidentă, încât nici nu mai trebuie demonstrată. La fel stau lucrurile și în ceea ce privește hrana și adăpostul. Avem nevoie de cooperarea directă sau indirectă a multor oameni ca să avem acces la aceste necesități. Chiar și pentru un fenomen efemer precum celebritatea avem nevoie de alții. Dacă ai trăi singur în munți, unicul lucru apropiat de celebritate pe care l-ai putea crea ar fi ecoul! Fără alți oameni, nu există posibilitatea de a crea celebritate. Așadar, în aproape toate aspectele vieții tale au loc participarea și implicarea altor oameni.

Dacă vei gândi astfel, vei începe să recunoști bunătatea altora. Și, dacă ești un practicant spiritual, vei fi conștient că toate tradițiile spirituale importante ale lumii recunosc valoarea altruismului și a compasiunii. Dacă examinezi această emoție prețioasă a altruismului sau compasiunii, constăți că ai nevoie de un obiect ca să nutrești până și acest sentiment. Iar acel obiect este o ființă umană ca tine. Din această perspectivă, acea foarte prețioasă stare de spirit, compasiunea, este imposibilă fără prezența altora. Toate aspectele vieții tale — practica religioasă, dezvoltarea spirituală, chiar și supraviețuirea — sunt imposibile fără ceilalți. Când gândești astfel, găsești suficiente argumente ca să te simți conectat cu ceilalți, să simți nevoia să le răsplătești bunătatea.

În lumina acestor convingeri, devine imposibil să crezi că unii oameni sunt totalmente irelevanți pentru viața ta sau că îți poți permite să adopți o atitudine indiferentă față de ei. Nu există ființe omenești care să fie irelevante pentru viața ta.

Aș dori să clarific ce înțeleg prin cuvântul „emoție“. Mi s-a spus că „emoție“ are adesea o conotație negativă — o conotație mai degrabă bazică, instinctuală, aproape animalică — pentru mulți oameni. Totuși, acum câțiva ani, luând parte la o conferință științifică, am discutat cu biologi și psihologi despre natura emoției și cum am putea s-o definim. Ca urmare a unor discuții lungi, s-a ajuns la consensul potrivit căruia emoțiile pot fi pozitive, negative sau chiar neutre. În acest fel, chiar și din perspectivă budistă, nu există o contradicție în a atribui emoții și unui Buddha pe deplin iluminat. În acest sens mai larg am folosit cuvântul emoție.

5

Împărăția lui Dumnezeu

Marcu 4:26–34

Și zicea: „Așa este Împărăția lui Dumnezeu, ca un om care aruncă sămânța în pământ, și doarme și se scoală, noaptea și ziua, și sămânța răsare și crește, cum nu știe el. Pământul rodește de la sine: mai întâi pai, apoi spic, după aceea grâu deplin în spic. Iar când rodul se coace, îndată trimite secera, că a sosit secerișul“.

Și zicea: „Cum vom asemăna împărăția lui Dumnezeu sau în ce pildă o vom închipui? Cu grăuntele de muștar care, când se seamănă în pământ, este mai mic decât toate semințele de pe pământ; dar, după ce s-a semănat, crește și se face mai mare decât toate legumele și face ramuri mari, încât sub umbra lui pot să sălășluiască păsările cerului“.

Și cu multe pilde ca acestea le grăia cuvântul după cum puteau să înțeleagă.

Iar fără pildă nu le grăia; și ucenicilor Săi le lămurea toate, deosebi. [Marcu 4:26–34]

Ultima expresie îmi amintește o anumită expresie din tibetană, și anume me ngag pe khyü, care înseamnă să împarți esența profundă a învățăturilor doar cu câțiva aleși. Aproape că putem interpreta asta în sensul că vorbitorul nu este dispus să dezvăluie taina, pentru că atunci și alții o vor cunoaște. Există câteva abordări distincte ale învățaturii în tradiția budismului tibetan. Una e

denumită *tsog she*, care înseamnă învățătură efectuată într-o expunere publică, ceva care este accesibil și deschis tuturor. Apoi există tipul de învățătură numit *lob she*, care înseamnă în sensul propriu „învățături adresate discipolilor“. Aici comentariul ar fi mult mai selectiv, îndreptat doar spre câțiva aleși care pot înțelege cu adevărat profunzimea și importanța mesajului.

Acest pasaj este legat direct de ideea Împărăției lui Dumnezeu. Metafora folosită aici este cea a seminței și a mugurelui și plantei care răsare din sămânță. Combinația dintre cele două — ideea Împărăției lui Dumnezeu și metafora seminței — îmi arată posibilitatea de a înțelege diferitele etape în îmbunătățirea și perfecționarea naturii noastre divine despre care am vorbit anterior. Imediat înainte și după aceste pasaje din Evanghelie, există pasaje care afirmă că gradul de dezvoltare depinde de mai mulți factori, cum ar fi fertilitatea solului și locul unde plantezi semințele. În unele locuri, vei avea o recoltă mai mare, în altele, plantele cresc mai repede. În unele locuri, plantele pot crește mai repede, dar pot să și moară mai degrabă. Și așa mai departe. Pentru un budist ca mine, aceste pasaje par să facă trimitere la o învățătură asemănătoare din budism care discută diversitatea în rândul ființelor conștiente și diferitele grade de receptivitate din partea ființelor conștiente individuale. De exemplu, credința noastră că natura-buddha este universală și compasiunea lui Buddha este nepărtinitoare și cuprinde toate ființele conștiente este similară metaforei din Evanghelia după Matei a soarelui care răsare deopotrivă pentru cei buni și cei răi. Deși acest lucru este adevărat, întrucât există o diferențiere a gradului de receptivitate din partea ființelor conștiente individuale, dezvoltarea spirituală diferă și ea de la individ la individ.

Mie această idee — atât de bine scoasă în evidență și de explicit descrisă în literatura budistă — mi se pare foarte atrăgătoare: există o diversitate de dispoziții mentale, receptivitate, interese și înclinații spirituale la oameni. În literatura budistă, toate școlile budiste de gândire se ghidează după același învățător, Buddha Shakyamuni. Totuși, există o atât de mare diversitate de învățături atribuite lui Buddha — unele dintre ele părădând chiar să se contrazică reciproc —, încât nu avem cum să cădem în dogmatism. Toate aceste învățături diferite sunt orientate spre diferitele dispoziții sufletești, nevoi și înclinații spirituale ale ființelor conștiente. Când înțeleg adevărul

acestui fapt, sunt capabil să apreciez cu adevărat bogăția și valoarea altor tradiții, pentru că îmi permite să extind principiul diversității și la acele alte tradiții. Dată fiind varietatea doctrinelor care sunt enunțate în scripturile budismului, budiștii fac o distincție între subiectul unei anumite scripturi și intenția vorbitorului. O afirmație care se găsește într-o anumită scriptură nu corespunde neapărat poziției vorbitorului.

În cadrul creștinismului, par să existe mai multe interpretări diverse ori înțelegeri ale conceptului de Dumnezeu. Într-o discuție anterioară cu părintele Laurence pe acest subiect, a reieșit nu doar existența unor viziuni diferite în cadrul perspectivei creștine, ci și o înțelegere mistică profundă a conceptului de Dumnezeu, un mod de a privi la Dumnezeu nu atât de mult în termenii unei zeități personale, ci mai degrabă ai unei necesități a existenței. Totuși, calități precum compasiunea pot fi, de asemenea, atribuite acelei necesități a existenței divine. Acum, dacă vrem să-l înțelegem pe Dumnezeu în astfel de termeni — ca o necesitate supremă a existenței —, atunci este posibil să facem comparații cu anumite elemente ale gândirii și practicii budiste, precum și cu aspecte ale școlii de gândire Sām.khya și ideea de Mare Brahman (mahābrahman) din hinduism.

De asemenea, ar trebui să avem grijă să nu reducem totul la un set de termeni comuni, astfel încât în final să nu mai putem identifica nimic distinct în legătură cu tradițiile noastre specifice. Așa cum am menționat anterior, am sentimentul că ar fi mult mai benefic și util dacă religiile principale și-ar menține unicitatea, conceptele distinctive, viziunile și practicile. De exemplu, dacă se încearcă cu tot dinadinsul o comparație între budism și ideea trinității, primul lucru care ar putea veni în mintea cuiva ar fi ideea celor trei kāya, doctrina celor trei întrupări ale lui Buddha: dharmakāya, sambhogakāya și nirmān.akāya. Dar, deși este posibil, bineînțeles, să se facă unele comparații și să se prezinte asemănările, cred că trebuie să avem grijă să nu împingem prea departe liniile comparației. În mod interesant, părintele Laurence a arătat că există multe cazuri în teologia creștină în care Fiul lui Dumnezeu este echivalat cu Cuvântul lui Dumnezeu într-o discuție despre Trinitate: Tatăl, Fiul și Sfântul Duh. Imediat m-am gândit la o situație din budismul mahayana în care sambhogakāya, unul dintre cele trei trupuri ale lui Buddha, este adesea definit în termenii discursului perfecționat al lui Buddha.

Dar există o expresie tibetană care spune că o persoană inteligentă poate face să sune plauzibil orice! Așa încât, dacă se încearcă întotdeauna să se privească lucrurile din perspectiva asemănărilor și deosebirilor, există pericolul de a îngrămădi totul într-o mare entitate. Așa cum am menționat anterior, nu susțin ideea căutării unei religii universale. Nu cred că este înțelept să facem asta. Dacă ajungem prea departe cu aceste asemănări și ignorăm diferențele, am putea ajunge să facem chiar acest lucru!

Prin urmare, este esențial ca dascălii religioși să transmită lucrurile în funcție de receptivitatea, înclinațiile spirituale și dispozițiile sufletești ale fiecărei persoane. Nu poți să mănânci un anumit aliment și apoi să spui: „Deoarece este hrănitor pentru mine, toată lumea trebuie să-l mănânce“. Fiecare persoană trebuie să mănânce hrana potrivită pentru ajungerea la o sănătate optimă, în funcție de constituția ei fizică. Fiecare trebuie să adopte cea mai adecvată dietă pentru sănătatea proprie, deoarece însuși scopul alimentației este hrănirea corpului. Ar fi o prostie ca o persoană să insiste să mănânce ceva anume, dacă nu îi este potrivit, putând să-i fie chiar dăunător, doar pentru că este foarte apreciat sau foarte scump.

În mod similar, religia este ca o hrană pentru spiritul și mintea omului. Când pornim pe un drum spiritual, este important să ne angajăm în practica cea mai potrivită pentru dezvoltarea noastră mentală, pentru dispoziția și înclinațiile noastre spirituale. Este esențial ca fiecare individ să caute o formă de practică spirituală și credință care să aibă cea mai mare eficiență pentru nevoile sale specifice. Prin asta, se poate provoca acea transformare lăuntrică, acea liniște interioară care îl va maturiza și îl va face un om cu inima caldă, întregă, bună și blândă. Aceasta este considerația pe care trebuie s-o avem în vedere când căutăm hrana spirituală.

Credința în creație și în divinitate nu este universală în toate tradițiile religioase importante. Deși există multe tradiții care își bazează practica și credința pe acea premisă centrală, sunt și tradiții care nu fac asta. Totuși, ceea ce este comun tuturor religiilor este importanța fundamentării practicii spirituale pe o credință sau încredere concentrată într-un singur punct, într-un obiect de refugiu. De exemplu, în cazul budismului, care este o religie nonteistă, starea spirituală de bine a cuiva este lăsată unidirecțional în seama a trei obiecte de refugiu, cele Trei Giuvaere — Buddha, Dharma și Sangha —

ca un fundament pentru practica spirituală. Pentru a avea o astfel de încredere unidirecțională și un sentiment de încredințare a stării spirituale de bine, trebuie să-ți dezvolti un sentiment de apropiere și de conectare cu acele obiecte ale credinței. În cazul religiilor teiste, în care există concepția potrivit căreia toate fapăturile au fost create de aceeași forță divină, ai temeuri foarte puternice să-ți dezvolti acel sentiment de contactare, de intimitate, pe care poți să-ți bazezi credința și încrederea unidirecționată, care să-ți permită să-ți încredințezi starea spirituală de bine acelui obiect.

Discuții despre citirea Evangheliei

Părintele Laurence: Vă mulțumesc foarte mult, Sfinția Voastră. Cu cât definiți mai clar diferențele subtile dintre tradițiile noastre religioase, cu atât mai mult simt un fel de unitate. Cred că există un paradox al unității și diferenței și vă mulțumesc pentru gândurile împărtășite nouă cu atâta înțelepciune și omenie.

Aș dori să vi-i prezint pe participanții la următoarea noastră discuție tematică: Ajahn Amaro, călugăr budist din Amaravati, o mănăstire budistă situată nu departe de aici, și sora Eileen O’Hea, din ordinal Sfântului Iosif, care lucrează ca terapeută în Minnesota, în Statele Unite ale Americii. Ajahn Amaro va face primul comentariu în discuția noastră.

Ajahn Amaro: Sfinția Voastră, aș dori să mă refer la câteva teme care au fost discutate. Mai întâi de toate, am fost foarte impresionat de explicația privind detașarea în relație cu compasiunea și modul în care incidentul dintre Iisus și mama lui, Maria, a fost o expresie a adevăratei compasiuni. În calitate de călugăr budist care trăiește în Occident, sunt întrebat adesea despre lipsa de atașament, întrucât oamenii sunt îngrijorați că ar putea fi un fel de asprime sau insensibilitate. Explicația dumneavoastră e foarte utilă și sper s-o folosesc în viitor. Totuși, mai degrabă decât detașare, un mod de a traduce

acest concept budist ar fi un sentiment de non-posesivitate față de alți oameni și alte lucruri. Oamenii pot să-și dea seama imediat că posesivitatea este inerent nesănătoasă și că un sentiment de proprietate te împinge la atașare și asta provoacă dezamăgire, divizare și alte probleme. Acea calitate de detașare, pe care ați descris-o ca fiind investită cu compasiune și claritate, are acea natură de nonposesivitate.

De asemenea, a fost foarte util pentru noi să vă auzim explicând că detașarea este, de fapt, o nonatașare de aspectul iluzoriu al lucrurilor și o atașare de adevăr, astfel încât cel în cauză se descotorosește, de fapt, de o viziune restrictivă. M-a frapat o comparație foarte strânsă între acest pasaj din Evanghelie și un principiu budist din tradiția Theravada. În această tradiție, când un individ vede adevărul, când intră pe o cale și vede Dhamma [termenul pali pentru Dharma], atunci acea vedere, acea schimbare de atitudine este numită „schimbare de descendență“. Și în pasajul din Evanghelia după Marcu este o schimbare de atitudine sau de „descendență“ în care Iisus nu se mai raportează la el însuși doar ca la o persoană a cărei mamă este Maria. Când spune „Dumnezeu e Tatăl meu“, Iisus schimbă perspectiva de la cea bazată pe persoana individuală la cea bazată pe adevărul ultim.

De asemenea, este deosebit de impresionant să vă vedem exprimând acea percepție când descrieți toți oamenii ca frații și surorile dumneavoastră. Când cineva încetează să vadă totul într-o manieră personală și să simtă o astfel de detașare, este ca o schimbare de atitudine care vine odată cu deșteptarea. Asemănările mă impresionează foarte profund. Am fost, de asemenea, mișcat de grija cu care spuneți că trebuie să păstrăm lucrurile budiste, budiste și pe cele creștine, creștine, și să nu facem un talmeș-balmeș din toate. Însă trebuie să recunosc că îmi tot vine să spun: „Da, dar probabil chiar vorbesc despre aceleași lucruri“. Fiind crescut în Occident, cu o condiționare creștină, dar trăind deja câțiva ani ca budist, percepțiile mele sunt influențate de un fel de amestec în proporții egale din cele două seturi de principii. Și ceea ce constat iar și iar — parțial prin folosirea meditației contemplative ca bază, în locul doar al studiului scriptural — este că mă simt atras tot mai mult de posibilitatea ca aceste moduri diferite de vorbire să se refere, de fapt, la experiențe identice.

Mă întreb dacă ați vrea să comentați valoarea acestei viziuni. De exemplu, i-ați alăturat pe Tată, Fiu și Sfântul Duh de dharmakāya, sambhogakāya și nirmān.akāya. Conform tradiției mele, eu i-aș fi alăturat de Buddha, Dhamma și Sangha. În acest fel, Dhamma reprezintă necesitatea existenței, dharmakāya sau refugiul în Dhamma. Buddha este ca manifestarea lui Dhamma. Cuvintele lui Buddha sunt și ele denumite Dhamma, astfel încât Buddha este manifestarea acesteia. Buddha este numit și „Cel ce știe“, „Cel conștient“ și se descrie ca fiind „născut din Dhamma“. Atunci, rezultatul acestei relații în care Buddha cunoaște și întruchipează Dhamma, rezultatul acelei prezențe a minții iluminate în lume este Sangha, care poate fi descrisă ca o comunitate spirituală sau, am putea spune, ca sfânta comuniune. Este o comuniune alcătuită din multe ființe diferite aflate laolaltă, în armonie. M-am gândit că poate am pur și simplu genul de minte căreia îi place să facă toate lucrurile să se potrivească. Dar acum am prilejul să întreb! Din discuțiile pe care le-am avut de-a lungul anilor cu alți creștini, se pare că vorbim despre fenomene foarte similare — dacă nu de evenimente identice. Așa încât, atunci când un creștin îl citează pe Iisus zicând „oricine va face voia lui Dumnezeu...“, putem oare să susținem că practicarea Dhamma înseamnă același lucru cu a face voința Domnului? Sau și numai a gândi astfel e o afirmație greșită? A fost un preambul cam lung, dar, în sfârșit, asta e întrebarea!

Dalai Lama: În general vorbind, multe aspecte ale realizării spirituale, care în tradiția tibetană sunt categorisite ca latura metodică a căii — compasiunea, iubirea, toleranța și așa mai departe —, par să fie echivalente în creștinism și budism. Pentru a aborda întrebarea dumneavoastră într-un mod care s-o contextualizeze în tradiția budistă, trebuie să folosim un limbaj care să fie comun tuturor școlilor de gândire din tradiția aceasta.

Toate școlile filosofice budiste de gândire vorbesc despre cele Patru Adevăruri Nobile și toate vorbesc despre două realități: cea supremă și cea relativă. Chiar și școala Sām`khya, care este o școală de gândire indiană străveche, non-budistă, vorbește despre realitatea supremă și cea relativă. Dar, când vine vorba despre definirea efectivă a celor Patru Adevăruri Nobile și a celor două realități — definițiile, caracteristicile specifice și așa mai

departe —, vedem diferențe profunde.

De exemplu, din punctul de vedere al școlii de budism Mahayana Prāsaṅgika-Madhyamaka, care se bazează pe interpretarea gândirii lui Nagarjuna făcută de Chandrakirti și Aryadeva, descrierea stării arhat — cu alte cuvinte, starea de nirvana sau de eliberare spirituală — așa cum se găsește în literatura budistă Abhidharma nu ar fi acceptată ca o descriere completă și finală a nirvanei. În viziunea Madhyamaka, caracterizarea eliberării — nirvana, așa cum este descrisă de alte școli de gândire din perspectiva identificării ignoranței fundamentale, a cunoașterii greșite a lucrurilor, a stărilor iluzorii care obstrucționează atingerea stării de arhat — nu este suficient de subtilă. Prin urmare, dacă stările iluzorii care obstrucționează atingerea eliberării nu sunt definite corespunzător, atunci antidoturile care sunt susținute nu vor fi nici ele finale. Astfel, rezultatul care este caracterizat ca eliberare sau stare de arhat nu va fi nici el final. După cum se poate vedea, nici în cadrul școlilor budiste, deși sunt folosiți aceiași termeni — stare de arhat, sūnyatā sau vacuitate, mokṣa sau nirvana, kleśa, emoțiile sau iluziile care obstrucționează și așa mai departe —, ei nu au mereu aceeași semnificație. Termenii sunt aceiași; chiar și înțelesul general poate fi același. Totuși, dat fiind că modul în care fiecare persoană îi recunoaște și îi identifică diferă în funcție de contextul diferitelor școli de gândire budistă, felul în care sunt înțeleși va fi foarte diferit.

Deci, pentru a nu lungi inutil expunerea — la fel ca preambulul dumneavoastră! — sunt de părere că există distincții semnificative în diferitele abordări. Și cred cu fermitate că la un nivel foarte profund există valoare în caracterul distinct și în unicitatea acestor abordări diferite. Se poate aprecia acest lucru mai ales dacă sunt cercetate scrierile pline de profunzime ale marilor maeștri, asemenea marilor scriitori budiști indieni din trecut. Acești maeștri nu au fost doar niște învățați care se complăceau în discuții intelectuale abstracte; erau adepți sinceri și devotați ai lui Buddha, care se angajau în practici meditative profunde. Și nu numai că au dobândit înțelegeri și experiențe de mare profunzime, dar au avut și o compasiune uriașă față de ființele conștiente. Prin urmare, cred că subtilitățile pe care le-au perceput și articulat s-au născut din compasiunea lor, din nevoia lor de a împărtăși ceea ce au simțit și au înțeles. Sunt sigur că nu au scris despre aceste lucruri doar ca să ne sporească starea de confuzie!

Sora Eileen: Sfinția Voastră, este un mare privilegiu pentru mine să mă aflu în prezența dumneavoastră. Întrebarea mea se referă la ceea ce ar putea fi o diferență între tradițiile noastre. Unul dintre modurile în care percepem persoana lui Iisus este ca figură istorică. Dar una dintre misiunile lui Iisus a fost să ne transforme modul de raportare la Dumnezeu din starea de teamă sau de la o simplă doctrină la cea a unei relații de iubire și intimitate. În calitate de creștini, credem în Hristos cel Înviat, Hristos care continuă să trăiască printre noi. Credem că putem să-l percepem pe Hristos care se află încă printre noi și că această experiență este una personală de iubire și devotament. Pe măsură ce practica noastră religioasă se adâncește, devotamentul nostru față de Hristos devine mai profund. Iată de ce mulți dintre noi meditează. Această experiență începe așa cum ar începe orice relație cu altă persoană: încercăm să cunoaștem acea persoană. La început, chiar dacă o admirăm, tindem să vedem acea persoană ca pe un obiect. Apoi ajungem să înțelegem nu doar personalitatea externă, ci și persoana lăuntrică a lui Hristos. În cele din urmă, ni se cere să devenim una cu conștiința pe care a avut-o Hristos. Pentru creștini, această călătorie spirituală are un caracter foarte personal și intim. Există ceva analog în budism?

Dalai Lama: Fără doar și poate, există ceva analog în practica budistă. Așa cum am arătat mai devreme, este la fel de important în budism ca în contextul creștin ca practica spirituală a cuiva să se bazeze pe o încredere și o credință concentrate într-un punct, că se produce o încredințare deplină a stării spirituale de bine a cuiva în obiectul refugiului. În budism, practica trebuie să se bazeze pe găsirea refugiului în cele Trei Giuvaere — Buddha, Dharma și Sangha — și, în particular, în Buddha. În acea relație nu se întâmplă doar încredințarea stării spirituale de bine călăuzirii lui Buddha, o ființă pe deplin iluminată și perfecționată, care a realizat în totalitate starea de iluminare; cel în cauză aspiră să realizeze acea stare în el însuși. Așa încât sunt mai multe aspecte ale actului de găsire a refugiului. Uneori, se folosește și sintagma „atingerea stării de inseparabilitate“ cu Buddha. Prin asta nu se înțelege că îți pierzi identitatea individuală, că identitatea ta

devine una cu cea a lui Buddha. În schimb, este menită să scoată în evidență că ai atins o etapă în care ești ca un Buddha, o ființă pe deplin iluminată. Așa încât există acea intimitate în relație.

Părintele Laurence: Sfinția Voastră, mie mi se pare că nu încercăm să creăm o singură religie, chiar dacă descoperim o unitate profundă. Și, acolo unde există unitate, există și diferențe. De exemplu, așa cum tocmai ați spus, budistul caută refugiu în Buddha. Buddha este învățătorul său. Creștinii îl urmează pe Iisus și, la fel ca budiștii, îi sunt dedicați și fideli unui anumit învățător. Diferențele există, după părerea mea, în felul în care înțelegem și descriem natura lui Buddha și natura lui Iisus.

Totuși, în termeni practici, există multe similitudini în adoptarea unei căi spirituale sau în a fi un discipol. De exemplu, Iisus ne spune că, pentru a-l urma, trebuie să ne lăsăm eul în urmă. Eu am găsit în budism o mare înțelepciune și claritate în înțelegerea a ce înseamnă să-ți lași eul în urmă, să treci dincolo de egoism. Și găsesc aceeași înțelepciune când Iisus ne spune să ne iubim unii pe alții și să ne iubim dușmanii. Discursul dumneavoastră din această dimineață a explorat cu măiestrie modul în care funcționează asta din perspectivă budistă.

În filmul pe care l-am văzut ieri, v-am observat lucrând la un ceas în Dharamsala. Uneori am impresia că, prin intermediul budismului, înțeleg cum funcționează ceasul. Dar problema cu care ne confruntăm cu toții, budiști sau creștini, este semnificația timpului. Acest lucru nu e ușor de exprimat în cuvinte. Cum ați vedea acea imagine ca o cale de înțelegere a relației dintre diferite religii? În sfârșit, mi se pare esențial să înțelegem cum își vorbesc reciproc budismul și creștinismul, cum ne înțelegem unii pe ceilalți astăzi. Pentru că întâlnirea acestor două tradiții este foarte importantă pentru lume.

Dalai Lama: Pentru a se ajunge la un dialog semnificativ, care să îmbogățească reciproc cele două tradiții, cred că avem nevoie de o fundație reprezentată de recunoașterea clară a diversității existente între oameni, a

diferitelor dispoziții psihice, interese și înclinații spirituale ale oamenilor din lumea largă. De exemplu, pentru unii oameni, tradiția creștină, care se bazează pe credința într-un Creator, are un efect foarte puternic asupra vieții lor etice și servește la a-i motiva să acționeze într-o manieră etică și logică. Totuși, s-ar putea ca lucrurile să nu stea la fel pentru toate persoanele. Pentru alții, s-ar putea dovedi mai eficientă tradiția budistă, care nu aduce în prim-plan credința într-un Creator. În tradiția budistă, accentul se pune pe simțul responsabilității personale, și nu pe o ființă transcendentă.

De asemenea, este esențial să înțelegem că ambele tradiții spirituale au țelul comun de a produce o ființă umană care să fie pe deplin realizată, matură spiritual, bună și cu suflet cald. După ce am înțeles aceste două aspecte — țelul comun și recunoașterea clară a diversității dispozițiilor sufletești umane —, simt că vom avea o fundație solidă pentru dialog. Întotdeauna intru în dialog cu alte tradiții doar cu aceste două convingeri, cele două premise principale.

Părintele Laurence: Cred că există un adevăr minunat în ideea că dispoziția individuală a unei persoane îi condiționează călătoria spirituală. Dar se ridică întrebarea dacă, așa stând lucrurile, vreuna dintre tradiții își poate aroga percepția absolută a adevărului. Mie îmi pare o etapă foarte modernă și probabil necesară a evoluției în istoria religiei faptul că explorăm acum implicațiile a ceea ce a spus Sfinția Voastră. Dar este ceva foarte diferit de ceea ce au susținut religiile în trecut!

Dalai Lama: Aș spune că nici adevărul nu trebuie să aibă doar un singur aspect, ci putem avea o concepție multidimensională despre adevăr. Așa stau lucrurile în special din punctul de vedere filosofic al Madhyamaka, în care chiar și ideea de adevăr are o dimensiune relativă. Doar în relație cu falsitatea, doar în relație cu o altă percepție se poate spune despre ceva că este adevărat. Dar să postulezi un concept de adevăr care să fie atemporal și etern, ceva care să nu aibă niciun sistem de referință ar fi problematic.

Să luăm cazul diverselor învățături date de Buddha cu diferite prilejuri, dintre

care unele ar putea să pară, la suprafață, contradictorii. De exemplu, învățăturile lui Buddha despre „eu“ (ātman), pentru cei care au înclinații puternice spre individualism, intră în conflict cu învățătura budistă fundamentală a „non-eului“ (anātman). Și chiar versiunea doctrinei anātman — doctrina non-sufletului sau a altruismului unei persoane — pe care Buddha o predica adepților din școlile filosofice budiste inferioare, cum sunt școlile Vaibhāsika și Sautrāntika, trebuie privită ca adevărată. Asta pentru că, luând în considerare percepția și capacitatea de înțelegere a publicului său din acea perioadă, din acel mediu și din acel context, acela era adevărul. Iată cum trebuie înțeleasă ideea de adevăr în budism. O școală filosofică superioară, cum este școala Madhyamaka, ar susține că această versiune a non-eului contrazice rațiunea, că acea viziune anume asupra anātman nu este adevărul final și întreg. Totuși, școala Madhyamaka nu ar face pasul următor ca să spună că Buddha a dat o învățătură falsă. Chiar și ei ar spune că este o afirmație adevărată dacă se ține cont de contextul și situația particulară.

Dar poate că ceea ce tocmai v-am spus este prea complicat!

Ca să rezumăm cele discutate, consider că există o convergență impresionantă și un potențial de îmbogățire reciprocă prin intermediul dialogului între tradiția budistă și aceea creștină mai ales în domeniul eticii și al practicii spirituale, cum ar fi practica compasiunii, iubirea, meditația și creșterea toleranței. Și am sentimentul că acest dialog poate ajunge foarte departe în atingerea unui nivel profund de înțelegere. Dar, când vine vorba de dialogul filosofic și metafizic, cred că drumurile noastre se despart. Întreaga viziune budistă asupra lumii se bazează pe un punct de vedere filosofic în care ideea centrală o constituie principiul interdependenței, modul în care lucrurile și evenimentele ajung să existe sau să aibă loc pur și simplu ca rezultat al interacțiunilor dintre cauze și condiții. În limitele aceste concepții filosofice despre lume este aproape imposibil să mai rămână loc pentru adevărul atemporal, etern și absolut. Așa cum nu este posibil să faci loc și conceptului de Creație divină. În mod similar, pentru un creștin, a cărui întregă concepție metafizică despre lume se bazează pe credința în Creație și în Creatorul divin, ideea că toate lucrurile și evenimentele apar doar din interacțiunea dintre cauze și condiții nu are loc în acea viziune. Astfel, în domeniul metafizicii apar probleme la un moment dat și cele două tradiții trebuie să fie divergente.

Totuși, cred că dialogul ar putea favoriza o mai bună înțelegere și un respect reciproc în domeniile eticii, conduitei și metafizicii — cu alte cuvinte, în zonele în care există multe asemănări și compatibilități, precum și în cele în care există multe diferențe și chiar divergențe. Acest lucru poate fi ușor apreciat în domeniul eticii și al conduitei, în care există multe similarități ce pot îmbogăți dialogul, generând o mai bună înțelegere și respect reciproc. Chiar și în cazul metafizicii, unde există diferențe fundamentale, prin dialog este posibil să se depășească acele diferențe prin recunoașterea clară că acele diferențe există și simultan prin aprecierea bazei lor comune în ceea ce privește scopul și eficacitatea. Deși pozițiile metafizice ale creștinismului și budismului par atât de îndepărtate, amândouă pot duce la crearea unor ființe umane la fel de bune, care să fie mature spiritual și fără cusur din punct de vedere etic. Prin urmare, aceste diferențe nu trebuie să ne separe.

Sora Eileen: Întrebarea mea e simplă, cred... Dacă s-ar putea aranja o întâlnire între Sfinția Voastră și Iisus, v-ar plăcea asta? Și ce credeți că ați întreba sau ați discuta în timpul petrecut împreună?

Dalai Lama: Pentru un budist, al cărui principal obiect de refugiu este Buddha, când intră în contact cu cineva precum Iisus Hristos, a cărui viață demonstrează clar o ființă care a influențat milioane de oameni în mod spiritual, aducându-le eliberarea și alinarea suferințelor, sentimentul pe care l-ar avea față de o asemenea persoană ar fi de venerație a unei ființe deplin iluminate sau un bodhisattva.

Sora Eileen: Ar avea Sfinția Voastră anumite întrebări pe care ați dori să i le puneți?

Dalai Lama: Prima întrebare ar fi: „Ai putea să descrii natura Tatălui?“ Deoarece faptul că nu înțelegem natura exactă a Tatălui provoacă multă

confuzie aici!

*Sora Eileen: Ei bine, acum credem că sunt amândoi, Tatăl și Mama!*⁵⁶

Părintele Laurence: Poate că Maria ar putea să ia și ea parte la întâlnire!

Dalai Lama: Ori de câte ori văd o imagine a Fecioarei Maria, am sentimentul că reprezintă dragostea și compasiunea. Este un simbol al iubirii. În iconografia budistă, zeița Tara ocupă o poziție similară.

Ajahn Amaro: Sfinția Voastră, nu știu dacă să îndrăznesc să mai pun o întrebare metafizică... Dar, vorbind despre diferențele dintre tradițiile noastre, ca occidental, mi s-a părut întotdeauna greu să mă împac cu unicitatea lui Iisus Hristos, să-l înțeleg ca pe o ființă umană complet unică, diferită de toate celelalte care au apărut vreodată în lumea asta. Mă întreb dacă aveți unele reflecții pe această temă, întrucât ideea apare în mod regulat în Scripturile creștine. Cum vă raportați la ideea naturii unice, speciale a lui Iisus?

Dalai Lama: Dacă întrebi cum poate înțelege un practicant creștin pretențiile de unicitate referitoare la Iisus Hristos, atunci răspunsul meu este că numai prin raportare la scripturile demne de încredere ale părinților spirituali din trecut poate fi înțeleasă unicitatea care este descrisă în scripturi. Dar, dacă îmi ceri părerea personală, atunci tocmai am exprimat-o mai devreme. Pentru mine, ca budist, atitudinea față de Iisus Hristos este că ori a fost o ființă pe deplin iluminată, ori un bodhisattva de o realizare spirituală foarte înaltă.

Următoarea anecdotă s-ar putea să nu aibă legătură directă cu problema

dumneavoastră, dar aş dori să vă vorbesc despre vizita pe care am făcut-o anul trecut ca pelerin la Lourdes. Acolo, în faţa peşterii, am trăit ceva special. Am simţit o vibraţie spirituală, un fel de prezenţă spirituală acolo. Şi apoi, în faţa imaginii Fecioarei Maria, m-am rugat. Mi-am exprimat admiraţia pentru acest loc sfânt, care a fost multă vreme o sursă de inspiraţie şi tărie, care a oferit mângâiere spirituală, consolare şi vindecare pentru milioane de oameni. Şi m-am rugat ca acest lucru să continue multă vreme de-acum încolo. Prin urmare, rugăciunea mea de acolo nu a fost îndreptată spre un obiect clar definit, ca Buddha, Iisus Hristos sau un bodhisattva, ci către toate fiinţele măreţe care au o compasiune infinită faţă de toate făpturile conştiente.

Părintele Laurence: Sfinţia Voastră, am o întrebare pentru dumneavoastră de la unul dintre grupurile care au discutat despre prelegerile pe care le-aţi susţinut mai devreme, în această după-amiază. Este o întrebare generată de ceea ce aţi spus despre suferinţă, şi anume că unele tipuri de suferinţă pot fi depăşite, iar altele nu. Întrebarea din partea grupului este: Cum ne dăm seama de diferenţă? Puteţi să comentaţi, din experienţa pe care o aveţi, procesul discernerii?

Dalai Lama: Cred că e de-a dreptul evident. Când te confrunţi cu o problemă şi încerci din răputeri s-o depăşeşti, dar în final constăţi că nu ai reuşit, este un indiciu că problema este insurmontabilă. În acest gen de discernământ, nu începi cu o clarviziune care să-ţi permită să determini dacă un anumit obstacol poate fi depăşit sau nu. Nu aceasta este calea.

Părintele Laurence: Vă mulţumesc. Şi acum am să vă pun patru întrebări foarte simple. Nu numai că sunt cele mai scurte de astăzi, dar sunt şi cele mai dificile. Am să le spun pe toate. Ce înseamnă renăscut? Ce este divin în noi acum? Ce se întâmplă după moarte? Conştiinţa noastră creează realitatea?

Dalai Lama: Aș dori să răspund mai întâi la ultima întrebare. Experiențele individuale de durere, suferință, plăcere și fericire sunt adesea, într-o oarecare măsură, creații ale minții noastre. Multe dintre aceste experiențe sunt, de fapt, create de conștiința noastră; dar să pornești de aici și să afirmi că realitatea este un construct al minții înseamnă să susții cu totul altceva. În budism, există anumite școli de gândire care susțin această concepție, dar sunt și alte opinii. Din punctul de vedere al școlii Madhyamaka, concepția despre lume pe care o îmbrățișez eu, ideea că totul este creat de conștiință, nu poate fi acceptată.

*

În acest moment, Sfinția Sa a arătat râzând că fiecare dintre ceilalți participanți la discuție — Ajahn Amaro, părintele Laurence și sora Eileen — ar trebui să răspundă la celelalte trei întrebări: Ce înseamnă renăscut? Ce este divin în noi? Ce se întâmplă după moarte?

*

Ajahn Amaro: Ce înseamnă renăscut? Din perspectiva Theravada, nu există o poziție doctrinară fixă. Buddha a descris destul de clar procesul renașterii, dar a mai spus că toată cunoașterea se bazează pe experiența personală. Așa că, atunci când vorbește despre ideea de moarte și renaștere într-un tărâm diferit al existenței, e ca și cum ar fi desenat o hartă. Nu este formulat ca un lucru pe care noi, indivizii, trebuie să-l credem, ci mai mult ca un model care să ne ajute să descriem experiența realității.

În general vorbind, renasc obișnuințele noastre. Asta e esența problemei. Orice lucru de care se atașează mintea renaște: ceea ce iubim, urâm, adorăm,

lucrurile de care ne este teamă sau despre care avem opinii. Identificarea noastră cu aceste aspecte ale minții are în spate o inerție. Atașamentul este ca un volant. Iluminarea înseamnă sfârșitul renașterii, ceea ce înseamnă un nonatașament sau o nonidentificare cu toate gândurile, sentimentele, percepțiile, senzațiile fizice și ideile. Așa că, atunci când vorbim despre evadarea din ciclul nașterii și al morții sau despre sfârșitul renașterii, iluminarea este cu adevărat starea naturală a minții atunci când nu este confuză, identificată sau atașată de vreun obiect intern sau extern.

Ceea ce renaște de la o viață la alta este ceea ce se identifică orbește cu obiectele. Sau, în cazul unui bodhisattva din tradiția Mahayana — care iese puțin din limitele tradiției mele, așa încât oamenii aparținând tradiției nordice ar putea să mă corecteze —, el este cel care alege să se nască dintr-un sentiment de compasiune, de preocupare pentru binele altor ființe. În mod normal, pentru majoritatea ființelor umane, procesul renașterii se întâmplă mai mult din accident decât în mod deliberat. Dar condițiile unei renașteri necontrolate sunt determinate de lucrurile de care cel în cauză este atașat. Așa încât, dacă un bodhisattva este născut în mod deliberat, acest lucru va rezulta din actul deliberat al atașării de ceva. Acum pot să ridic broșura aceasta și s-o țin în mână, gest ce poate fi făcut în mod pașnic. Sau pot să mă atașez de ea spunând: „Broșura asta e a mea!“ Afirmația din urmă înseamnă identificare și posesie; este un atașament orbesc. Renașterea poate să apară simplu prin ridicarea unui corp și ținerea lui fără atașament, iar un bodhisattva ar alege un corp sau o viață umană în acest mod. Am tendința să vorbesc cam mult, dar mai scurt de-atât n-am putut să fiu!

Părintele Laurence: Ce este divin în noi acum? Voi împărți răspunsul la întrebare cu sora Eileen, ca să arăt că există diversitate și în tradiția creștină. Eu cred că divinul este sursa noastră, originea noastră. Sfântul Apostol Pavel îl descrie pe Dumnezeu ca sursă, călăuză și țel pentru tot ceea ce există. Mai spune în Epistola către Efeseni că Dumnezeu ne-a cunoscut și ne-a ales — individual, pe fiecare făptură umană — înainte de începutul lumii. Dumnezeu este originea timpului, a spațiului, a creației și a cosmosului, a tot ce există în misterul lui Dumnezeu. Și așa existăm și noi pentru eternitate în misterul lui Dumnezeu. Am ajuns să ne manifestăm, să

existăm din natura lui Dumnezeu care este să exprime și să iubească. Cred că ceea ce este divin și sfânt în noi constituie sursa și originea noastră. Suntem mereu una cu originea noastră. Tot ce are existență este mereu una cu originea sa. În asta constă caracterul nostru sfânt și divin. Acesta este țelul nostru. Călătoria noastră de la sursă la țel — care sunt, de fapt, în același loc, în același punct — este călătoria în care ne aflăm noi acum. Este călătoria de eliberare sau iluminare.

Sora Eileen: Învățătura creștină ne-a spus mereu că suntem făcuți după chipul și asemănarea Domnului, că suntem temple ale Duhului Sfânt și că suntem deja în uniune cu Domnul. Dar, din cauza condiției noastre umane, nu trăim pe deplin această experiență, deoarece continuăm să fim prinși în mintea și obiceiurile noastre. Iată de ce medităm și ne urmăm practica spirituală astfel încât să ne putem întoarce la ceea ce în budismul zen se numește „chipul nostru original“, la acea experiență originală a ceea ce am fost creați să fim. După cum spunea Sfinția Voastră, aceasta nu presupune o pierdere a identității, ci este experiența uniunii cu Dumnezeu.

Părintele Laurence: Acum ne vom pregăti pentru meditație aprinzând lumânările.

*

În pregătirea cântărilor și meditației, Sfinția Sa și reprezentanți din public aprind cinci lumânări care semnifică armonia dintre diversele tradiții religioase. Acest lucru a fost repetat în fiecare zi. Deși un gest extrem de modest și simplu și efectuat fără pompă sau ceremonie, aprinderea lumânărilor a prins în mod curios viața proprie undeva între improvizație și cel mai familiar dintre ritualuri. Întrucât toate culturile și, din câte se

cunosc, toate religiile au avut față de lumină și mai ales față de flacără o atitudine de venerație și respect, actul era încărcat cu un sentiment al sacrului. Și totuși tocmai pentru că în acest moment nu exista niciun ritual prestabilit, iar lumânările au adesea obiceiul de a refuza să stea drepte sau să rămână aprinse, acel moment scurt, ca și întreaga conferință, avea ceva spontan, nu perfect, dar de o umanitate și un firesc mișcătoare.

Când Sfinția Sa și-a reluat locul pe un scaun drept din centrul platformei înălțate, amfiteatrul era slab luminat. Și-a adunat și și-a pliat diferitele capete și colțuri ale veșmântului său, s-a foit până când și-a găsit o poziție liniștită, și-a scos mătăniile, a închis ochii și a început să se roage. Mulți membri ai publicului, care aveau mame și bunici catolice, trebuie să fi fost frapați de micile preparative ale Sfinției Sale și mai ales de modul complet familiar, comod, relaxat și gingaș în care mânuia mătăniile părea să traverseze fără efort barierele culturale și lingvistice. Cântarea în sine nu suna deloc ca Ave Maria, dar respectul cu care era intonată și ascultată era de neconfundat.

*

Cu privire la toate fapăturile conștiente

Superioare chiar și giuvaerului ce împlinește dorințele

Pentru împlinirea țelului celui mai înalt

Fie ca ele să-mi fie cele mai dragi.

Când mă voi afla în compania altora

Mă voi considera mereu cel mai nevrednic dintre toți,

Și îi voi iubi și-i voi preamări

Din adâncul inimii mele.

Vigilent, în clipa când apare amăgirea,

Ce mă amenință pe mine și pe ceilalți,

O voi înfrunta și o voi înlătura

Fără întârziere.

Când văd ființe rele la suflet

Copleșite de acțiuni negative violente și de suferință,

Voi ține aproape de suflet aceste fapte rare,

Ca și cum aș fi descoperit o comoară prețioasă.

Când alții, din invidie, mă tratează abuziv,

Mă insultă sau altele asemănătoare,

Accept înfrângerea

Și ofer victoria altora.

Când cineva căruia i-am făcut bine

Și în care mi-am pus mari speranțe

Îmi face un rău teribil,
Îl voi privi ca pe prietenul meu spiritual sfânt.

Pe scurt, direct și indirect, ofer
Tot binele și fericirea tuturor ființelor conștiente, mamelor mele;
Fie să preiau asupra mea, în taină,
Toate acțiunile lor vătămătoare și suferințele.

Fie să nu se lase pângărite de conceptele
Celor opt preocupări profane,
Și să fie conștiente că toate lucrurile sunt iluzorii,
Fie ca ele să se desprindă și să se elibereze de robie.⁵⁷

---

⁵⁶ [Ca sursă unitară pentru întreaga diversitate și dualitate a lumii, Dumnezeu nu poate fi restricționat la sexul masculin și feminin, rămânând în același timp și personal, într-un sens real. Totuși, rădăcinile patriarhale ale creștinismului au făcut ca Dumnezeu să fie considerat bărbat. Acest aspect a fost consolidat de masculinitatea umană a lui Iisus și de faptul că a fost considerat „Fiul” „Tatălui”. Când doi dintre cei care alcătuiesc Sfânta Treime sunt imaginați ca bărbați, al treilea, Sfântul Duh, a fost perceput în mod tradițional ca partea feminină a lui Dumnezeu. Astăzi totuși teologii feministi scot în evidență posibilitatea unei percepții feminine a Divinității, precum și gamă imagistică largă din tradiția biblică disponibilă pentru descrierea lui Dumnezeu. Vezi, de exemplu, She Who Is, de Elizabeth Johnson.](#)

⁵⁷ „Cele opt versuri ale transformării gândurilor“ de Geshe Langri Thangpa. Acest text scurt aparține învățăturilor despre lo jong sau transformarea gândurilor și a fost compus în acea perioadă din istoria budismului când școala Kadam înflorea în Tibet. Traducerea se bazează pe o redare făcută de Lama Thubten Zopa Rinpoche.

6

Schimbarea la față

Luca 9:28–36

Iar după cuvintele acestea, ca la opt zile, luând cu Sine pe Petru și pe Ioan și pe Iacov, S-a suit pe munte ca să Se roage. Și pe când se ruga El, chipul feței Sale s-a făcut altul și îmbrăcămintea Lui albă strălucind. Și iată doi bărbați vorbeau cu El, care erau Moise și Ilie, și care, arătându-se întru slavă, vorbeau despre sfârșitul Lui, pe care avea să-l împlinească în Ierusalim. Iar Petru și cei ce erau cu el erau îngreuiți de somn; și deșteptându-se, au văzut slava Lui și pe cei doi bărbați stând cu El. Și când s-au despărțit ei de El, Petru a zis către Iisus: Învățătorule, bine este ca noi să fim aici și să facem trei colibe: una Ție, una lui Moise și una lui Ilie, neștiind ce spune. Și pe când vorbea el acestea, s-a făcut un nor și i-a umbrat; și ei s-au spăimântat când au intrat în nor. Și glas s-a făcut din nor, zicând: Acesta este Fiul Meu cel ales, de acesta să ascultați! Și când a trecut glasul, S-a aflat Iisus singur. Și ei au tăcut și nimănui n-au spus nimic, în zilele acelea, din cele ce văzuseră. [Luca 9:28–26]

Aceste pasaje din Schimbarea la față fac trimitere la anumite teme care, din nou, par să fie comune tradițiilor religioase principale ale lumii. Aceste teme comune includ posibilitatea de a avea experiențe vizionare mistice și importanța unor metafore precum cea referitoare la curcubeie și nori,⁵⁸ chiar dacă, în contextul acestor pasaje din Evanghelie, semnificația termenilor s-ar putea să fie ușor diferită, ca urmare a unicității acordate lui Iisus ca Fiu al

Domnului. Dar, în general vorbind, din perspectivă budistă, când un practicant individual atinge un grad superior de realizare în evoluția sa spirituală, este posibil ca o astfel de transformare să se manifeste și la nivel fizic. Găsim astfel de istorisiri despre Buddha în sutre. Ca și în Evanghelie, aceste povești încep cu Buddha trăind într-un anumit loc, la un anumit moment. Discipolii săi — mai ales cei doi discipoli principali, Shariputra și Maudgalyayana — observă o schimbare fizică în înfățișarea lui Buddha. Corpul acestuia e înconjurat de o aură strălucitoare și un zâmbet distinct îi luminează chipul. Apoi unul dintre discipoli îl întreabă pe Buddha: „Văd aceste schimbări la tine. De ce au loc aceste schimbări? Care sunt motivele? Ce gânduri îți trec prin minte? Te rugăm să ne spui“. Aceste parabole sunt similare cu cele pe care le găsim în pasajele evanghelice despre Schimbarea la față.

Viziunea celor doi profeți, Moise și Ilie, corespunde și ea cu numeroasele referințe din literatura budistă la incidente mistice în care cineva ajunge față în față cu anumite personaje istorice. Acestea sunt cunoscute ca viziuni pure. În unele cazuri, poate fi vorba de contacte autentice la nivel mistic cu aceste personalități istorice. Astfel de contacte pot avea loc.

Pentru a înțelege aceste fenomene misterioase, trebuie să avem o înțelegere elementară a întregului fenomen al emanației. De exemplu, gradul de autonomie al unei emanații depinde de nivelul de realizare al individului care creează emanația, cu alte cuvinte, al emanatorului. La un nivel inferior, o emanație creată de un individ este într-o mare măsură monitorizată și controlată de emanator aproape ca de un computer. Pe de altă parte, în cazul unui individ care are realizări spirituale foarte înalte, ființele emanate pot fi destul de autonome. Un pasaj dintr-un text budist afirmă că emanațiile create de o ființă pe deplin iluminată se vor bucura și de un grad foarte ridicat de autonomie. Totuși, nu trebuie să se înțeleagă din asta că emanațiile sunt ființe reale, vii. Ele nu sunt, într-un sens, decât creații ale acelei minți extrem de evolute. De exemplu, în preceptele monastice există patru reguli cardinale, una dintre ele fiind să nu ucizi. Totuși, în definiția crimei, se arată că obiectul actului de ucidere trebuie să fie o ființă umană, nu o ființă emanată: prin urmare, persoanele emanate nu sunt considerate ființe vii reale.

Chiar și în zilele noastre, oamenii au viziuni mistice. Unii au avut experiențe

mistice în care au intrat în contact cu mari maeștri din India și Tibet. Mi-ar fi plăcut să am și eu o astfel de experiență, dar n-am avut noroc! Am atâtea întrebări pe care aș fi dorit să le pun! Dacă ar fi să am astfel de experiențe vizionare mistice, aș face multe lucruri. De exemplu, dacă aș reuși să am o întâlnire vizionară cu unul dintre marii maeștri indieni din trecut, m-aș așeza pe poziția unui om de știință, ca să fiu avocatul diavolului, și i-aș pune o mulțime de întrebări! Chiar dacă indivizii aflați în stări spirituale foarte evolute au capacitatea de a emana și de a se manifesta în diferite forme, nu trebuie să se înțeleagă că oricine ar fi capabil să perceapă această viziune și această prezență. Pentru ca o persoană să poată percepe astfel de viziuni, trebuie să posede un anumit grad de maturitate spirituală, de receptivitate și de deschidere. De exemplu, în pasajul care relatează incidentul în care Petru îi vede pe Moise și Ilie, dacă ar fi fost și alți oameni cu Hristos, este perfect posibil ca unii dintre ei să nu-i fi văzut pe cei doi profeți.

Dacă astfel de fenomene de emanație sunt posibile, e firesc să ne întrebăm care este mecanica acestora: Pe ce baze se pot explica astfel de evenimente? În contextul budist, dacă explicăm aceste fenomene din perspectiva tantrei, care este aspectul esoteric al budismului tibetan, este posibil să dăm o explicație bazată pe dinamica energiilor subtile, numite prān.a. Prin intermediul unor tehnici meditative variate, un practicant este capabil să dobândească un nivel ridicat de control al acestor energii psihofizice. În sistemul sutra, care este un sistem nontantric, explicația acestor fenomene va fi dată mai mult în termenii puterii de concentrare sau ai puterii meditative. Sincer vorbind, acestea sunt fenomene foarte misterioase și nu pot avea pretenția că aș avea competența de a le explica în detaliu. După părerea mea, sunt domenii care necesită mult studiu și cercetare, precum și numeroase experimente.

Astfel de întâlniri vizionare sunt trăite la multe niveluri diferite și pot fi împărțite în trei tipuri principale. Primul tip este trăit la nivel mistic, intuitiv, în care întâlnirea nu este reală sau tangibilă, ci este mai mult ca o simțire sau o intuire a unei prezențe. Al doilea tip este o întâlnire mai tangibilă, dar nu la nivel senzorial; este trăită mai mult la nivel mental, conceptual. Al treilea tip este cel mai tangibil și constituie o experiență senzorială. Este ca și cum ai vedea pe cineva față în față, cu ochii deschiși. Așadar, în ceea ce privește gradarea caracterului real, al treilea tip de experiențe este mai real decât

primele două.

Există un fenomen similar care implică viziuni mistice la lacul sacru Lhamö Lhatso din Tibet.⁵⁹ Am auzit chiar de cazuri în care turiști din străinătate au avut viziuni pe malul aceluiași lac. Totuși, dacă zece oameni se uită la lacul acela în același timp, este posibil ca fiecare dintre ei să aibă o viziune diferită. Sau este chiar posibil ca toți cei zece oameni să vadă aceeași imagine. În anumite cazuri, oamenii au reușit chiar să surprindă imaginile în fotografii. De ce apar astfel de diferențe? Misterul este profund. Și totuși trebuie să existe o explicație.

În aceste pasaje din evanghelie, există o referință la destin. Asta m-a făcut să mă întreb dacă, în contextul creștin, există credința că fiecare ființă omenească are de împlinit un destin unic.

Părintele Laurence: Da. Fiecare are în ultimă instanță un destin, să ia parte la ființa lui Dumnezeu.

Dalai Lama: Putem să spunem că, datorită anumitor circumstanțe, destinul unei persoane poate să evolueze și să se schimbe?

Părintele Laurence: Da, deoarece individul este liber să accepte acel destin sau „chemare“ sau nu. Există o relație între destin și liberul-arbitru.

Dalai Lama: În contextual budist, chiar dacă nu este folosit cuvântul destin, există conceptul de karma, care poate fi echivalentul cel mai apropiat. Deși karma implică un anumit grad de obligativitate, nu exclude necesitatea ca anumite condiții circumstanțiale să ducă la împlinirea karmei. Așa cum am menționat anterior, anumite imagini — cum ar fi norii și curcubeiele — sunt utilizate în multe tradiții religioase. Desigur, există o explicație științifică

pentru apariția curcubeielor — ca urmare a unor condiții specifice de umezeală, temperatură și așa mai departe. Dar am fost mereu curios să aflu câte ceva despre acele curcubeie deosebite care nu conțin diferite texturi coloristice, care sunt ca o lumină albă și pură și se manifestă în linie dreaptă în loc să formeze un arc de cerc. Întotdeauna m-am întrebat de ce se întâmplă așa!

În contextul budismului tibetan, imagistica curcubeului îndeplinește două funcții. Mai întâi, curcubeul este asociat adesea cu semnele bunelor auspicii, ale norocului și șansei. În plus, curcubeul este folosit de multe ori ca o imagine a naturii iluzorii și nonsubstanțiale a tuturor lucrurilor și evenimentelor. În mod interesant, acest pasaj din Evanghelie pomenește un glas venit din spațiu. Din nou, în învățăturile budiste, găsim referințe similare la un glas care se aude de nicăieri. În Tibet, există o credință larg răspândită că, în jurul secolului al VII-lea, în timpul domniei regelui Lha Tho-thori, anumite scripturi budiste au căzut din ceruri. Unii învățați au susținut că nu s-a întâmplat așa, că aceste scripturi au fost, de fapt, importate din India. Dar, dacă adevărata origine indiană a scripturilor ar fi fost dezvăluită în acea perioadă, oamenii nu le-ar fi venerat. Prin urmare, mitul potrivit căruia scripturile ar fi căzut din ceruri a apărut și a avut o funcție specifică în tradiția lor spirituală.

[⁵⁸ Celebra imagine biblică a curcubeului apare în povestea Potopului \(Facerea 6:5-9\) pe care Dumnezeu l-a abătut asupra pământului ca să distrugă toate lucrurile, din cauza răutății oamenilor. Doar Noe și reprezentanții tuturor speciilor au fost salvați în arcă. Povești paralele legate de potop apar în mitologia mesopotamiană. Curcubeul apărut după retragerea apelor era un semn al legământului încheiat între Dumnezeu și omenire prin care Dumnezeu urma să nu mai pedepsească lumea în acest mod. Norii sunt simboluri biblice ale prezenței misterioase a lui Dumnezeu, ca, de exemplu, norul care s-a așezat pe muntele Horeb în timp ce Moise discuta cu Dumnezeu sau norul care i-a călăuzit pe israeliți prin deșert.](#)

[⁵⁹ Pentru mai multe detalii privind acest lac celebru și rolul pe care l-a jucat în găsirea băiețelului care avea să devină Sfinția Sa Dalai Lama, vezi Freedom](#)

[in Exile: The Autobiography of the Dalai Lama \(HarperCollins, 1990\), p. 11;](#)
[și p. 141 din cartea lui Vicki Mackenzie Reincarnation: The Boy Lama](#)
[\(Wisdom Publications, 1996\).](#)

7

Misiunea

Luca 9:1-6

Și chemând pe cei doisprezece ucenici ai Săi, le-a dat putere și stăpânire peste toți demonii și să vindece bolile. Și i-a trimis să propovăduiască împărăția lui Dumnezeu și să vindece pe cei bolnavi. Și a zis către ei: „Să nu luați nimic pe drum, nici toiag, nici traistă, nici pâine, nici bani și nici să nu aveți câte două haine. Și în orice casă veți intra, acolo să rămâneți și de acolo să plecați. Și câți nu vă vor primi, ieșind din acea cetate scuturați praful de pe picioarele voastre, spre mărturie împotriva lor“. Iar ei, plecând, mergeau prin sate binevestind și vindecând pretutindeni. [Luca 9: 1–6]

Eu cred că acest pasaj trimite la un ideal spiritual foarte important, comun tuturor religiilor. Este vorba despre faptul că un practicant spiritual care a atins un anumit grad de realizare ca rezultat al practicii îndelungate nu trebuie să fie mulțumit de sine. În schimb, acel practicant trebuie să înceapă să încerce să comunice acea experiență și altora, astfel încât și ei să se bucure de ea. Întrucât esența întregii practici spirituale este practicarea iubirii, a compasiunii și toleranței, după ce ai simțit printr-o experiență profundă toate acestea, este firesc să dorești să le împărtășești și celorlalți.

În contextul budist, când vorbim de învățături sau doctrine, ne referim la două niveluri sau două tipuri. Unul este scriptural, celălalt, realizational. Și, așa cum există două tipuri de învățătură, există diferite moduri de susținere a

fiecărei doctrine sau învățături. Învățăturile scripturale sunt promovate prin diseminarea lor, prin predarea lor, prin explicarea înțelesurilor față de alții. Învățăturile realizaționale sunt promovate prin cultivarea acelei experiențe în sinea ta. Este foarte important ca un individ care îi învață pe alții să aibă măcar o oarecare experiență în actul predării, o realizare spirituală profundă. Acest lucru este total diferit față de alte genuri de comunicare, cum ar fi o persoană care spune o poveste sau un istoric care narează un aspect al istoriei. În aceste cazuri, persoana în cauză, bazându-se pe cunoștințele sale, poate spune poveștile fără să le fi trăit efectiv. În schimb, în cazul învățăturilor spirituale, este esențial ca învățătorul să aibă cel puțin un grad de realizare și de experiență personală.

În acest pasaj din Evanghelie, Iisus le spune discipolilor săi să nu-și ia nimic pe drum, nici traistă, nici pâine, nici toiag și nici bani. Probabil că această referință trimite la un ideal spiritual important: simplitate și modestie. De fapt, în ordinul monastic budist, însuși cuvântul care se referă la un călugăr sau la o călugăriță se referă la cineva care nu posedă nimic și trăiește din pomeni. Castronul pentru pomană purtat de călugări se numește lhungse, ceea ce înseamnă „recipientul care primește ceea ce este lăsat să cadă“. Această denumire arată că un călugăr care trăiește din pomeni nu are autoritatea să-și exprime preferința cu privire la ceea ce i se dă. Am avut cândva o discuție despre vegetarianism cu un călugăr srilankez foarte învățat și, după spusele acestuia, călugării budiști nu pot fi categorisiți vegetarieni sau nonvegetarieni, dat fiind că ei trebuie să trăiască din pomeni. Ei trebuie să accepte orice li se oferă de mâncare. Acest pasaj îmi mai amintește și o altă expresie tibetană: dacă cel care meditează în vârf de munte nu coboară la poale, atunci mâncarea și proviziile vor urca la el.

Există un pasaj în Vinaya Sutra, scriptura care descrie codurile modului monastic de viață, în care Buddha afirmă că modul de viață ideal pentru un călugăr este să umble din sat în sat și să ceară de pomană. După ce primește pomană într-un sat, trebuie să plece în altul. Metafora folosită aici este cea a unei albine care zboară din floare în floare, luând miere de la fiecare, fără să facă rău niciuneia dintre ele. Așa trebuie să umble și călugărul dintr-un sat în altul, fără să provoace vătămări sau distrugerii.

În acest pasaj din Evanghelie se fac referiri la fenomene precum diavolii și

vindecarea bolilor. Idei similare apar și în literatura altor tradiții religioase. Am sentimentul că sunt termeni și moduri de vorbire care sunt folosite în momente și medii specifice și care țin cont de sistemele de credințe ale unei populații. Dar aici este indicat un important ideal spiritual: practicantii spirituali nu trebuie să se complacă în privința propriului nivel de realizare. Este extrem de important să-i slujească pe alții, să contribuie activ la starea de bine a altora. Adesea le spun practicantilor că trebuie să adopte următorul principiu: în ceea ce privește nevoile personale, implicarea sau obligativitatea trebuie reduse la minimum, dar, dacă e vorba de slujirea altora, trebuie maximizate și implicarea, și obligativitatea. Acesta trebuie să fie idealul unei persoane religioase.

Referirea la vindecarea bolnavilor din acest pasaj nu trebuie luată în sensul propriu, acela în care boala se referă doar la aspectele fiziologice. Boala poate fi înțeleasă și din perspectivă psihică și emoțională. Pentru mine, asocierea vindecării bolilor și aducerii unei vești bune înseamnă că îi putem ajuta pe ceilalți să-și vindece bolile și afecțiunile împărtășind cu ei experiențele spirituale, dându-le învățături și comunicându-le vestea bună. Această povăț este foarte asemănătoare cu anumite pasaje din unele sutre budiste. De exemplu, în unele texte, Buddha, la încheierea învățăturii, spune: „Cei ce vor răspândi învățăturile pe care vi le-am dat astăzi așternându-le pe hârtie, citindu-le și explicându-le altora, mare răsplată vor dobândi“. Aceasta este o idee similară.

Legat de aceasta, mai putem vorbi de o chestiune foarte importantă. Este esențial pentru noi, în calitate de cititori dintr-o epocă modernă, să putem face distincție între convertire și ideea de misiune. Așa cum am discutat mai devreme, dispozițiile sufletești și înclinațiile spirituale ale oamenilor sunt foarte diverse. Așa încât, dacă cineva încearcă să impună anumite credințe religioase unei persoane ale cărei înclinații sunt opuse acesteia, atunci această acțiune nu va fi benefică, ci dăunătoare. Această sensibilitate este foarte clar reflectată în idealurile unui bodhisattva din tradiția Mahayana. De exemplu, conform unuia dintre cele optsprezece precepte ale unui bodhisattva, nu trebuie să predai doctrina profundă a vacuității unei persoane care nu posedă facultățile mentale adecvate. Căci dacă, din lipsă de sensibilitate, cineva insistă să-i impună doctrina vacuității unei asemenea persoane, există pericolul unor consecințe adverse: în loc să ajute acea persoană să-și

îmbunătățească practica spirituală, această învățătură poate să ducă persoana la confuzie și chiar la nihilism. În astfel de cazuri, în loc să acumuleze merite predând Dharma, cel în cauză va acumula negativitate arătându-se insensibil la nevoile și la adevăratele persoane.

În învățăturile lui Buddha, găsim foarte clar reflectată sensibilitatea la receptivitatea unui anumit public. De exemplu, există o listă de întrebări cunoscută sub numele de Cele paisprezece întrebări la care Buddha nu a răspuns. Inutil de precizat, există multe interpretări diferite privind modul în care ar trebui înțeles acest fenomen al întrebărilor fără răspuns. De exemplu, una dintre întrebări este: „Există un lucru precum «esență personală» sau eu?” Buddha nu a răspuns la această întrebare nici afirmativ, nici negativ. Întrebarea venea de la o persoană care avea o credință foarte puternică în identificarea eului cu un principiu sufletească etern durabil. Prin urmare, Buddha a sesizat că negarea individualismului unei persoane ar face-o să simtă disconfort și, de asemenea, ar duce-o la nihilism — o negare totală a existenței persoanelor sau agenților. Pe de altă parte, afirmarea eului ar aduce vătămări acelei persoane, pentru că i-ar consolida atașamentul față de o noțiune egoistă, izolată despre eu. Dacă fiind această situație, Buddha nu a dat niciun răspuns concludent. Aceasta arată sensibilitatea lui Buddha în alegerea cuvintelor potrivite nevoilor unui individ.

Am vorbit cândva cu un călugăr budist indian despre doctrina budistă anātman, teoria noneului sau a nonsufletului. Era un practicant serios și, de fapt, eu îl hirotonisem. Când a auzit prima dată acea expresie, s-a simțit atât de nelalocul lui, încât tremura efectiv; pur și simplu nu se putea raporta la acel concept. A trebuit să atenuez impactul cu explicații suplimentare. I-a luat mult timp ca să înțeleagă cu adevărat semnificația doctrinei anātman. Așadar, este esențial să știi să apreciezi cât de bine se potrivește ceea ce vrei să predai cu dispozițiile mentale și înclinațiile spirituale ale unei persoane. Nu găsim în budism o tradiție a convertirii active în afară de povestea regelui Ashoka din India, care se pare că a trimis câteva expediții de misionariat în țările învecinate. În general vorbind, atitudinea budistă cu privire la răspândirea mesajului său este: în afară de cazul în care cineva vine la un învățător și cere să i se predea anumite învățături, nu este îndreptățit ca un învățător să-și impună concepțiile și doctrinele altei persoane.

Aș mai dori să comentez un alt aspect important legat de acest pasaj din Evanghelie. Când ne gândim la diavoli — pentru că acest cuvânt apare destul de des în multe Scripturi — este important să nu avem în minte ideea unei forțe independente, autonome și eterne aflate „undeva acolo“, care există ca un fel de forță negativă absolută. Mai degrabă, termenul trebuie corelat cu tendințele și impulsurile negative care se află în fiecare dintre noi. Am discutat astăzi, mai devreme, cu părintele Laurence și a părut să fie de acord cu această interpretare. Altfel, întreg acest domeniu referitor la Satana devine o zonă imensă de confuzie. Personal, chiar sunt curios să aud interpretarea creștină tradițională privind natura Satanei. Pur și simplu, nu mi-o pot imagina!

Discuție despre citirea Evangheliei

Părintele Laurence: Sfinția Voastră, aș dori să vi-i prezint pe cei doi membri ai grupului de discuții din această dimineață. Mai întâi, Lady Maureen Allan, care practică meditația de treizeci de ani și ne-a fost de mare ajutor ca persoană de legătură cu Biroul Tibetului din Londra în organizarea acestui seminar. Și, de asemenea, Peter Ng din Singapore, care a fost director pentru investiții la Corporația pentru Investiții din Singapore și care, la un nivel mai spiritual, este, alături de soția lui, Patricia, directorul Centrului pentru Meditație Creștină din Singapore. Am să-l rog pe Peter să formuleze primul punct al discuțiilor.

Peter Ng: Sfinția Voastră, întrebarea pe care aș vrea să v-o pun este una mai degrabă elementară. Ea se referă la scopul și calea vieții spirituale din perspectivă budistă, precum și la modul în care credeți că ajută dezvoltarea spirituală meditația concentrată într-un punct. Din perspectivă creștină, scopul vieții noastre spirituale, al destinului nostru, așa cum a arătat părintele Laurence, este să luăm parte la ființa lui Dumnezeu. Pentru noi, Iisus este calea. Porunca supremă sau valoarea pentru care îl urmăm pe

Iisus este calea iubirii. De fapt, ca practicanți ai meditației creștine, înțelegem meditația ca pe o cale a iubirii. Asta ne-a învățat părintele John Main despre meditație. Prin meditație, intrăm într-o relație personală cu Iisus și ne extindem iubirea astfel încât să ajungem la deplinătatea iubirii, care este Dumnezeu.

Ați putea să comentați, din perspectivă budistă, țelul vieții spirituale? Există o învățătură budistă echivalentă a iubirii privite ca o cale și vedeți în meditație un ajutor în viața spirituală?

Dalai Lama: Poate că în acest context ar fi util să vorbim despre ceea ce numim cei patru factori ai bunătații și cele două obiective la care aspiră un individ. Un obiectiv este material, bunăstarea lumească la nivel prozaic; celălalt obiectiv este atingerea perfecțiunii spirituale sau a eliberării, nirvana. Mijlocul prin care cineva atinge bunăstarea lumească este prin acumulare de bunuri și elemente de confort material, în vreme ce mijlocul adecvat pentru obținerea eliberării spirituale și a perfecțiunii este practica Dharma. În cazul dumneavoastră, cele două par să conveargă pentru că sunteți bancher! Când budiștii vorbesc despre Dharma, echivalentul tibetan este chö, care înseamnă „transformare“ sau „putere transformatoare“. Compasiunea este, în multe privințe, principiul fundamental al Dharma; totuși, compasiunea trebuie combinată în mod inseparabil cu înțelepciunea. Uniunea înțelepciunii și a compasiunii este calea sau Dharma.

Când vorbim despre compasiune și înțelepciune, compasiune și inteligență sau cunoaștere, trebuie să se înțeleagă că vorbim din nou despre diferite niveluri și tipuri de cunoaștere și înțelepciune. În general, există o cunoaștere convențională, care se raportează la lumea cotidiană a experienței, și apoi cunoașterea supremă, care ține de aspectele profunde ale realității. Desigur, în context budist, „adevărul suprem“ se referă la natura supremă a realității, care este descrisă ca anātman (noneul sau lipsa de esență). Pe scurt, când budiștii vorbesc despre natura ultimă a realității, se referă la doctrina śūnyatā, vacuitatea.

În general, nu există nimic unic budist cu privire la practicile meditative ale concentrării într-un punct și diferitele tehnici folosite pentru dezvoltarea

acestei capacități. Ele sunt comune tuturor tradițiilor spirituale importante din India, atât budiste, cât și nonbudiste. Ce este unic cu privire la aplicarea acestei facultăți a concentrării într-un singur punct este că îți permite și îți ajută pe practicantul spiritual să-și canalizeze mintea asupra obiectului ales, fără să se lase distras. Trebuie să înțelegem cu claritate că acea concentrare într-un punct a minții este un termen foarte generic, în vreme ce śamatha, în sanscrită, sau perseverența calmă se referă la o stare superioară a minții. În viața de zi cu zi, avem cu toții parte de străfulgerări ale acestei concentrări într-un singur punct și pe această bază ne putem dezvolta facultatea aplicând tehnicile corespunzătoare în meditație. Starea pe deplin îmbunătățită și dezvoltată a acelei facultăți este śamatha. Aplicând tehnici de meditație și cultivând și intensificând această concentrare în interiorul tău, poți să-ți dezvolti nu doar o stabilitate profundă a minții — eliberându-te astfel de starea normală de distracție în care toată energia ta mentală este disipată și dispersată —, ci și o profundă vigilență. Prin urmare, aceste tehnici îți permit să-ți canalizezi energiile mentale și să-ți dezvolti atât stabilitatea, cât și claritatea. După ce ai dobândit acești doi factori, ești capabil să-ți dirijezi mintea mai eficient spre obiectul meditației — compasiunea, înțelepciunea sau oricare ar fi acel obiect.

Dacă analizăm atent, constatăm că în mintea noastră există doi factori principali care ne împiedică să ne dezvoltăm pe deplin această facultate înăscută a concentrării într-un singur punct. Unul este starea distrasă, împrăștiată, care îți menține mintea într-o stare de excitație, împiedicându-te să ai parte de stabilitate. Acesta este principalul obstacol în menținerea unei stabilități profunde. Celălalt obstacol este laxitatea mentală. Chiar dacă poate ai reușit să învingi împrăștierea mentală și să găsești un grad de stabilitate, e posibil ca uneori mintea ta să ducă lipsă de vigilență. Așadar, ai ajuns la o stare mentală retrasă, care poate fi temporar lipsită de distracții mentale, dar nu are dinamism sau vitalitate. Este un tip de minte „dezorientată“. În terminologia budistă, se numește „cufundare mentală“ sau laxitate. Amândouă obstacolele trebuie depășite. Când învingi cufundarea mentală, pe lângă stabilitate, obții o claritate și o vitalitate profundă. Și, când reușești să alături aceste două forțe, ai stabilitatea necesară ca să-ți fixezi mintea asupra obiectului, precum și vigilența de care e nevoie pentru a-ți concentra întreaga energie mentală asupra pătrunderii naturii obiectului.

Lady Allan: Mă tem că sunt personificarea perfectă a unei minți împrăștiate!

Dalai Lama: Da, toată lumea simte acest lucru! Când participăm la discuțiile tematice, am senzația că cele mai multe dintre mințile noastre se află în stare împrăștiată. Și, când medităm, se află în tărâmul cufundării mentale!

Lady Allan: Un lucru pe care cred că l-am apreciat cu toții foarte mult în discuțiile de astăzi este faptul că Sfinția Voastră este o întruchipare a fericirii. Este o mare binecuvântare pentru creștinii care au crescut cu moștenirea de a fi niște păcătoși nefericiți! Sfinția Voastră a vorbit de nutrirea spiritului, de hrana spirituală, și am dori să vă mulțumim pentru că ne-ați oferit un asemenea festin. În ceea ce privește întrebarea mea, v-aș fi foarte recunoscătoare dacă ați dori să duceți mai departe ideea de univers cosmic. În trecut, știința și religia au fost foarte separate, dar în prezent se pare că există posibilitatea unei convergențe de idei. În creștinismul occidental, se întâmpină dificultăți în definirea sau redefinirea lui Dumnezeu. Nu cred că cei aflați în această încăpere mai păstrează imaginea unui bătrân aflat undeva în înaltul cerului, cu barbă albă și lungă, deși mă tem că imaginea asta e încă actuală în diverse părți ale lumii. Ieri, Sfinția Voastră ne-a oferit o minunată descriere modernă a lui Dumnezeu, așa încât vă suntem recunoscători și pentru asta. Ați putea să ne spuneți ceva mai mult despre interdependență, dat fiind că este evident că noi, întreaga omenire, suntem interdependenți fizic acum. Am văzut Pământul de pe lună. Știința vorbește tot mai mult despre interdependența din natură. Dar tot nu înțelegem ce înseamnă să fim interdependenți ca o minte comună — mental și emoțional. Am sentimentul că am avea de câștigat dacă Sfinția Voastră ne-ar vorbi mai mult despre asta.

Dalai Lama: În acest context, cred că, înainte de toate, este foarte important

să definim ce înțelegem prin conștiință. Natura conștiinței — shepa în tibetană — este astfel încât nu e deloc materială; nu are consistență materială, formă sau culoare. Ca atare, nu este cuantificabilă în termeni științifici și prin urmare nu poate fi supusă cercetărilor științifice curente. În loc să aibă o natură materială oarecare, conștiința este de la natură „numai experiență“ sau „numai conștientizare“.

Când spun, „știi“ sau „sunt conștient“, pare să existe un agent, „eu“, care se angajează nevăzut în activitatea de a ști sau de a fi conștient; dar prin conștiință înțelegem acea capacitate în funcție de care cineva știe sau e conștient. Este, cu alte cuvinte, activitatea sau procesul de cunoaștere în sine și, ca atare, e „doar conștientizare“ sau „cunoaștere luminoasă“. Aceasta se întâmplă pentru că, în general vorbind, o asociem cu un obiect extern sau cu o senzație plăcută sau neplăcută. Asta înseamnă că fie gândim conceptual, fie avem pur și simplu o experiență senzorială, conștientizarea în sine ia naștere sub forma sau aparența unui obiect și, ca urmare, de regulă nu o recunoaștem drept „simplă conștientizare“ sau „cunoaștere clară, luminoasă“. Pe scurt, în experiența noastră obișnuită, conștiința este prinsă între aparențele dualiste ale „obiectului“ și „subiectului“.

Astfel am putea spune că percepem conștiința doar colorată de obiect; percepția este aproape inseparabilă de obiect. Știm că, atunci când avem percepția unui obiect albastru, este aproape ca și cum percepția însăși ar fi albastră. Totuși, este posibil să provocăm o experiență legată de natura esențială a conștiinței — această luminozitate pură, această experiență pură, această cunoaștere pură despre care am vorbit — încercând în mod conștient să ne golim mintea de diferitele șabloane, concepte, amintiri și, cel mai important, de preocupări legate de experiențele senzoriale. Așa încât, menținându-ți o vigilență profundă, dacă ești capabil să-ți stăpânești turbulența dinăuntrul minții — procesele de gândire conceptuală și șabloanele de gândire care caută experiențe senzoriale —, poți începe să percepi nivelul mai profund. Dacă ești totalmente retras în tine, acest lucru nu te ajută în acest proces. Trebuie să-ți păstrezi vigilența și să încetezi treptat fluctuațiile gândirii și experiențele senzoriale în interiorul minții tale. Atunci va fi posibil să întrezărești ce înseamnă natura minții. Inițial, când percepi prima dată această natură, o percepi doar ca pe un tip de vacuitate. Dar este posibil, prin practică, să extinzi acea perioadă. Încet, pe măsură ce progresezi în meditație,

vei fi capabil să prelungești durata experienței. Și apoi natura minții, această claritate și cunoaștere, va deveni tot mai evidentă. Iată cum este posibil să recunoști natura conștiinței în contrast cu conștiința care este legată de realitatea fizică.

În ceea ce privește interdependența dintre conștiință și materie, budiștii îți vor da explicația că mintea și motivațiile care vin din minte determină, de fapt, acțiunile și comportamentul unui individ. Orice acțiune, indiferent de semnificația ei, are un efect și lasă o amprentă în minte. Și această acțiune afectează imediat experiența și însăși lumea în care individul trăiește. Din perspectiva aceluia individ, lumea s-a schimbat. Pornind de la această bază, budiștii explică natura interdependentă a minții și materiei sau a minții și corpului. Bineînțeles, în budism va fi folosit termenul karma. Deși doctrina karmei se referă la amprenta sau potențialul lăsat în minte — cum este purtat potențialul și cum funcționează dinamismul aceluia potențial —, punctul esențial este, de fapt, acțiunea sau comportamentul care este motivat de o stare a minții.

În budism, mai ales în budismul Madhyamaka, principiul interdependenței este înțeles în trei moduri. Primul este din perspectiva cauzei și a efectului. În acest caz, interdependența este liniară: anumite cauze și condiții duc la obținerea anumitor rezultate. Acest tip de interdependență este comun tuturor școlilor budiste. Există un al doilea nivel în care interdependența este înțeleasă mai mult în termeni de dependență reciprocă, în care existența anumitor fenomene este reciproc dependentă de alte fenomene. Există un fel de interconectare. Acest lucru este foarte clar reflectat în ideea de „întreg“ și „părți“. Fără părți, nu poate exista întregul; fără întreg, nu pot exista părțile. Există o dependență reciprocă. A treia înțelegere a principiului interdependenței este mai mult în termeni de identitate: identitatea unui anumit eveniment sau obiect depinde de contextul sau de mediul acestuia. Într-un sens, identitatea este privită ca emergentă: nu este absolută, ci relativă. Anumite lucruri și evenimente posedă identitate în raport cu alte lucruri și evenimente. Acestea sunt cele trei niveluri sau căi diferite în care este înțeles principiul interdependenței.

Părintele Laurence: Aș dori să continui acea minunată descriere a

conștiinței și s-o aplic la înțelegerea creștină, în particular la „minte a lui Hristos“. Potrivit credinței creștine, conștiința lui Hristos este cu noi și în noi. Experiența creștină esențială la care ajungem prin meditație este deschiderea propriei noastre conștiințe față de conștiința lui Hristos. Noi credem că mintea lui Hristos acum, conștiința umană a lui Hristos acum se află în starea pe care ați descris-o ca fiind una de puritate absolută și unitate netulburată. Acum, dacă aș putea să descriu pe scurt o cale prin care un creștin ar înțelege modul în care această întâlnire și cunoaștere a lui Hristos ne aduc eliberarea personală și împlinirea destinului, poate că Sfinția Voastră ar putea să comenteze.

Etapele prin care un creștin ajunge să-l cunoască pe Hristos încep în copilărie cu poveștile pe care le auzim, cu poveștile din Evanghelii pe care le-ați citit cu noi; mai târziu, ajungem la o înțelegere și cunoaștere teologică, filosofică și istorică a lui Iisus. Apoi, prin meditație, începem să percepem interioritatea⁶⁰, adică faptul că Iisus nu este doar un învățător istoric din trecut, ci are acum o existență interioară în fiecare ființă umană, precum și o prezență cosmică. El se află dincolo de tot spațiul și timpul, așa încât este în tot timpul și în tot spațiul. Dar, pentru a înțelege pe deplin cum este Hristos învățătorul nostru, Calea noastră, trebuie să revenim la Scripturi, în care Iisus ne spune că el este Calea și se descrie pe sine ca pe o ușă. Noi intrăm pe acea ușă. El este poarta prin care trecem. Nu arată cu degetul spre sine, ci întotdeauna îl arată pe Tată. Deci, de exemplu, noi spunem în Sfânta Liturghie că mergem la Tatăl „în Iisus, cu El și prin El“. În acest sens, Iisus ar fi învățătorul, guru, Calea către interioritatea conștiinței sale în noi. Aceasta este prezența iubirii divine. Faptul că acea conștiință a lui este una cu iubirea divină constituie o experiență de iubire pentru noi. Ați putea comenta această expunere despre conștiință?

Dalai Lama: Fiind foarte atent la comentariile pe care le-am făcut ieri cu privire la cât este de important să observăm diferențele subtile, la un nivel foarte profund, dintre tradițiile religioase, fără doar și poate că văd aici o asemănare în practica budistă. Totuși, aceasta nu trebuie dusă la extrem. Există o expresie tibetană care spune: „Nu încerca să pui un cap de iac pe un trup de oaie“. În mod similar, Nagarjuna, un vestit maestru indian din

secolul al II-lea, a afirmat într-una dintre scrierile sale filosofice că, dacă vrei neapărat să echivalezi două lucruri, găsești puncte de asemănare între orice! Dus la extrem, întregul tărâm al existenței s-ar transforma într-o singură entitate, într-un singur lucru.

Totuși, fiind atent la aceste aspecte, văd o asemănare aici în practica budistă. În budism, există ideea de natură-Buddha denumită tathāgata-garbha, sămânța perfecțiunii. Cu toate că părerile sunt divergente cu privire la natura acestei semințe a stării de Buddha sau a naturii-Buddha, ea ne trimite la natura minții, o calitate care există în noi toți. Iar tathāgata-garbha se raportează la această luminozitate pură, la natura pură, la potențialul care face posibil ca noi să depășim imperfecțiunile și să dobândim eliberarea. Unul dintre argumentele cu care este motivată prezența naturii-Buddha în toți oamenii este capacitatea umană de empatie. Unii oamenii ar putea avea o forță mai puternică, alții, mai slabă; dar toți posedăm această capacitate naturală de a empatiza. Această natură-Buddha, această sămânță a iluminării sau a perfecțiunii, este înnăscută în noi toți. Nu este ceva ce trebuie cultivat; este deja prezentă dintotdeauna în noi.

Totuși, pentru a atinge perfecțiunea, nu este suficient ca un practicant spiritual să posede doar o astfel de natură; această natură trebuie dezvoltată la potențialul ei deplin. Și pentru asta este nevoie de asistență. În practica budistă, ai nevoie de asistența unei călăuze iluminate, a unui guru sau a unui învățător. În mod interesant, textele budiste îl descriu adesea pe învățătorul unui practicant ca poarta prin care primește binecuvântările de la Buddha. Prin această poartă are comunicare sau contact cu Buddha. Tocmai prin această combinație dintre îndrumarea experimentată a învățătorului și prezența naturii-Buddha din tine este activată această natură-Buddha, astfel încât ești capabil s-o perfecționezi și să răspunzi la potențialul ei întreg. După părerea mea, acest lucru este foarte asemănător cu ideea pe care tocmai a menționat-o părintele Laurence.

Pentru practicanții creștini — deși toți împărtășim această natură divină — activarea, utilizarea deplină și perfecționarea naturii divine a fiecăruia dintre ei se fac prin Hristos. Prin Iisus înfloarește pe deplin și devine unificată, una cu Tatăl. În mod interesant, chiar și în context budist, realizarea completă a stării de Buddha — iluminarea — este uneori descrisă și ca a avea „același

gust“ odată cu expansiunea dharmakāya. Să ai „același gust“ înseamnă să devii inseparabil de starea dharmakāya. Totuși, asta nu înseamnă că identitățile individuale nu rămân.

Părintele Laurence: Vă mulțumesc. Explicația a fost lămuritoare și cred că, până la urmă, capul iacului va rămâne pe iac.

Peter Ng: Sfinția Voastră, aș dori să vă întreb ceva legat de pasajul din Evanghelie despre misiunea creștină. Are legătură cu îndemnul pe care l-ați adresat practicanților spirituali de a-și împărtăși învățătura spirituală cu alții pentru a-i ajuta să se dezvolte spiritual. Dar, în același timp, ați spus că este necesar ca persoana care dorește să-și împărtășească învățătura spirituală să aibă o anumită experiență, să posede o înțelegere profundă a ceea ce vrea să-i învețe pe alții. Este o întrebare care prezintă un interes major pentru mulți dintre noi, cei de aici, care suntem lideri de grupuri de meditație creștină, pentru că noi împărtășim cu alții această învățătură. Cum știm dacă suntem competenți să fim lideri de grup de meditație?

Dalai Lama: În general vorbind, exceptând cazurile de autoamăgire, este posibil să judeci nivelul intelectual al cuiva nu neapărat în detaliu, dar într-o mare măsură. Dacă o persoană care conduce sau predă învățături unui grup este un practicant sincer și autentic, e sigur că motivația acestei persoane va fi pură, iar motivația este un factor extrem de important. Iată cum își poate judeca cineva starea intelectuală și adecvarea la sarcina de învățător. Este extrem de dificil pentru o a treia persoană să judece dacă un individ este potrivit pentru acel rol. În general, este extrem de greu, dacă nu chiar imposibil ca o persoană să judece nivelul spiritual al alteia. Asta deoarece nivelul sau realizarea spirituală a altcuiva este într-un sens totalmente inaccesibilă ție. Totuși, este posibil să judecăm nivelul spiritual al acelei persoane în termeni foarte largi. Când te asociezi cu o persoană vreme îndelungată, poți din când în când să percepi nivelul spiritual al acelei persoane observându-i comportamentul — manierele, felul în care vorbește,

modul cum interacționează cu ceilalți și așa mai departe.

Și nu este de ajuns să fi văzut pe cineva comportându-se într-un mod foarte spiritualizat doar o dată. Trebuie să fie un comportament constant — ceva care să reziste la observații repetate. Când continui să vezi astfel de caracteristici, poți să deduci că există un grad de maturitate spirituală. În sutre, Buddha oferă o minunată analogie cu oceanul. El spune că, atunci când te uiți în apa oceanului încercând să cauți un pește, nu vei reuși să-l găsești în timp ce oceanul este liniștit și peștele se află sub apă. Dar, când vine un val, vei putea să întrezărești din când în când peștele. În mod similar, el spune că nivelul de realizare al unui bodhisattva, îndeosebi nivelul său de compasiune, poate fi întrezărit — probabil că nu în mod definitiv, ci prin raționament inductiv — prin evaluarea modului în care acesta răspunde la situații, medii și momente particulare.

Părintele Laurence: Avem o întrebare din partea publicului pe care am putea s-o folosim pentru încheierea ședinței. Întrebarea vine din partea unui grup de discuții și se referă la nonviolență. Are compasiunea un element activ sau este pasivă? Poate compasiunea să ceară vreodată o acțiune violentă? Presupun că ideea ar fi următoarea: dacă vezi pe cineva pe cale să comită un act malefic — de exemplu, să arunce în aer o clădire — poți să folosești violența ca să oprești acea persoană?

Dalai Lama: Fără doar și poate că există un element activ în compasiune și este deschisă posibilitatea de folosire a forței, dacă se consideră realmente necesar. Acest lucru este demonstrat cu claritate în Jataka Tales, într-o poveste a uneia dintre viețile anterioare ale lui Buddha, în care s-a născut negustor. Pe când traversa un râu cu bacul, bodhisattva s-a aflat într-o situație extrem de dificilă: barcașii erau criminali și plănuise să-i ucidă noaptea pe toți cei 499 de pasageri. Situația nu putea fi rezolvată altfel decât dacă bodhisattva se descotorosea de acel ucigaș. A luat asupra-și responsabilitatea de a face chiar el asta. Acest bodhisattva s-a angajat într-un act care nu numai că a salvat viețile celor 499 de oameni, dar în același timp, din compasiune, l-a salvat pe potențialul criminal de necesitatea de a

se confrunta cu consecințele negative ale uciderii atâtor oameni. Pentru un budist, sacrificiul acelu bodhisattva a fost să preia asupra sa actul negativ de a ucide un om și de a se confrunta cu consecințele unui astfel de act.

Totuși, după ce am spus asta, când vorbim despre violență, trebuie să înțelegem că este vorba de un fenomen în care este aproape imposibil să prezici rezultatul. Deși motivația din partea celui care comite actul poate fi pură și pozitivă, când violența este folosită ca mijloc, este foarte dificil să prezici consecințele. Din acest motiv, este întotdeauna cel mai bine să eviți o situație care ar putea să impună mijloace violente. Cu toate acestea, când te afli într-o situație în care trebuie să recurgi la forță ca să te aperi, trebuie să alegi un răspuns adecvat. În acest context, este important să înțelegem că toleranța și răbdarea nu presupun supunerea și conformarea cu o nedreptate. Toleranța, în adevăratul sens al cuvântului, devine un răspuns deliberat din partea ta la o situație care în mod normal ar da naștere la un răspuns emoțional negativ puternic, precum mânia sau ura. Acest lucru reiese din termenul tibetan pentru răbdare, *sopa*, care înseamnă „capabil să rezisti“.

Acest lucru este valabil mai ales în cazul toleranței de a fi indiferent la răul care este pricinuit cuiva, adică unul dintre cele trei tipuri de răbdare discutate anterior. Se poate interpreta greșit acest lucru prin ideea că suntem obligați să ne supunem la orice rău ne-ar putea pricinui altcineva — s-ar putea crede că asta înseamnă că ar trebui să spunem: „Haide, n-ai decât să-mi faci rău!“ Dar nu asta înseamnă acest tip de toleranță. Este mai degrabă o stare curajoasă a minții care ne împiedică să fim afectați negativ de acel incident; ne ajută să nu mai suferim mental când ne confruntăm cu răul. Nu înseamnă că trebuie pur și simplu să ne dăm bătuți.

Este de înțeles că oamenii au concepții greșite cu privire la toleranță. Am întâlnit câțiva tibetani care citiseră *A Guide to the Bodhisattva's Way of Life*, care se ocupă pe larg de practica toleranței, și aceștia mi-au spus: „Dacă practicăm toleranța, Tibetul nu-și va recăpăta niciodată independența!“ Dar ei înțeleg greșit toleranța ca însemnând un fel de supunere sau dare înapoi.

---

⁶⁰ [Sfântul Apostol Pavel spune că „aceasta este taina: Hristos cel dintru voi“.](#)

Interioritatea prezenței personale a lui Hristos este un element central în credința creștină, dar este complementară și nu contrară credinței în proporția cosmică a prezenței lui Hristos.

8

Credința

Ion 12:44–50

Părintele Laurence: Bun-venit din nou, Sfinția Voastră. În această ședință, Sfinția Sa va citi și va comenta ultimele două pasaje din Evanghelii, ambele din Evanghelia după Sfântul Ioan. Primul se referă la credință și al doilea conține relatarea Învierii.

*

Iar Iisus a strigat și a zis: „Cel ce crede în Mine nu crede în Mine, ci în Cel ce M-a trimis pe Mine. Și cel ce Mă vede pe Mine vede pe Cel ce M-a trimis pe Mine. Eu, Lumină am venit în lume, ca tot cel ce crede în Mine să nu rămână în întuneric. Și dacă aude cineva cuvintele Mele și nu le păzește, nu Eu îl judec; căci n-am venit ca să judec lumea, ci ca să mântuiesc lumea. Cine Mă nesocotește pe Mine și nu primește cuvintele Mele are judecător ca să-l judece: cuvântul pe care l-am spus acela îl va judeca în ziua cea de apoi. Pentru că Eu n-am vorbit de la Mine, ci Tatăl care M-a trimis, Acesta Mi-a dat poruncă ce să spun și ce să vorbesc. Și știu că porunca Lui este viața veșnică. Deci cele ce vorbesc Eu, precum Mi-a spus Mie Tatăl, așa vorbesc“.

[Ioan 12:44–50]

Aceste pasaje din Evanghelia după Ioan par să reprezinte o secțiune importantă a Bibliei. Când le citesc, primul lucru care mă frappează este o puternică similitudine cu un anumit pasaj din scripturile budiste în care Buddha afirmă că acela care vede principiul interdependenței vede Dharma, iar cel care vede Dharma vede Tathāgata, Buddha. Implicația este că, prin înțelegerea naturii interdependenței, înțelegând Dharma, vei înțelege adevărata natură a stării-Buddha. Un alt aspect subliniat aici este că a avea doar o percepție vizuală a trupului lui Buddha nu corespunde cu a-l vedea în mod real pe Buddha. Pentru a-l vedea în mod real pe Buddha, trebuie să înțelegem că dharmakāya — Adevăratul Trup al lui Buddha — este astfel. Iată ce înseamnă să-l vezi în mod real pe Buddha. În mod similar, aceste pasaje arată că prin personificarea istorică a lui Hristos îl percepeți efectiv pe Tatăl pe care el îl reprezintă. Hristos este portalul ce mijlocește această întâlnire cu Tatăl.

Și aici întâlnim metafora luminii, care este o imagine comună în toate tradițiile religioase importante. În context budist, lumina este anume legată cu înțelepciunea și cunoașterea; întunericul este asociat cu ignoranța și o stare de înțelegere greșită. Asta corespunde cu cele două aspecte ale căii: există aspectul metodei, care include practici precum compasiunea și toleranța, și aspectul înțelepciunii sau al cunoașterii, percepția care penetrează natura realității. Tocmai aspectul cunoașterii sau al înțelepciunii căii este adevăratul antidot al ignoranței.

Întrucât aceste pasaje par să arate și importanța credinței în practica spirituală a unei persoane, cred că ar fi util aici să dau explicații privind modul în care budiștii înțeleg credința. Cuvântul tibetan pentru credință este day-pa, care cred că ar fi mai apropiat în semnificație de încredere. În tradiția budistă, vorbim despre trei tipuri diferite de credință. Prima este credința sub forma admirației pe care o ai față de o anumită persoană sau de o anumită stare existențială. A doua este credința care aspiră. Există un spirit al emulației: aspi să atingi o stare existențială. Al treilea tip este credința din convingere.

Am sentimentul că toate cele trei tipuri de credință pot fi explicate și în context creștin. De exemplu, un creștin practicant, când citește evanghelia și reflectează la viața lui Iisus, poate avea sentimente de devotament temeinic și

de admirație pentru Iisus. Acesta este primul nivel al credinței, cea izvorâtă din admirație și devotament. După aceasta, pe măsură ce-ți întărești admirația și credința, e posibil să avansezi la al doilea nivel, care este credința bazată pe aspirație. În tradiția budistă, practicantul aspiră la starea-Buddha. În contextul creștin, probabil nu folosești același limbaj, dar poți să spui că aspiri să atingi perfecțiunea deplină a naturii divine sau unirea cu Dumnezeu. Apoi, după ce ți-ai dezvoltat acel simț al aspirației, poți să dezvolți o convingere profundă că este posibil să perfecționezi o asemenea stare existențială. Acesta este al treilea nivel al credinței. Cred că toate aceste niveluri ale credinței sunt în egală măsură aplicabile în contextul budist și în cel creștin.

În budism, găsim o accentuare repetată a nevoii de credință și de rațiune pe calea spirituală. Nagarjuna, un maestru indian din secolul al II-lea, afirmă în celebrul său text *Precious Garland*⁶¹ că un aspirant spiritual are nevoie deopotrivă de credință și de rațiune sau de credință și analiză. Credința te duce la o stare superioară a existenței, în vreme ce rațiunea și analiza te conduc la eliberare deplină. Aspectul important aici este că acea credință pe care o are cineva în contextul propriei practici spirituale trebuie să se bazeze pe rațiune și înțelegere.

Pentru a dezvolta o credință derivată din rațiune sau din înțelegere, un aspirant spiritual începător trebuie să aibă mintea deschisă. Din lipsa unui termen mai potrivit, putem s-o numim stare de scepticism sănătos. Când te afli în acea stare de deschidere, ești capabil să raționezi, iar prin raționament poți să-ți dezvolți o anumită înțelegere. Când acea înțelegere este consolidată, dă naștere la convingere, credință și încredere în acel obiect. Apoi acea credință sau încredere va fi foarte fermă, deoarece își are rădăcinile în rațiune și înțelegere. Din acest motiv, găsim în scripturile lui Buddha o dojană la adresa adepților săi potrivit căreia aceștia nu trebuie să-i accepte cuvintele doar din venerație pentru el. Buddha sugerează ca adepții să-i pună la încercare tot ceea ce spune, așa cum un aurar testează calitatea aurului prin proceduri riguroase. Și numai ca urmare a propriei înțelegeri cineva să accepte valabilitatea învățăturilor sale.

În acest pasaj evanghelic se face referire la lumina care împrăștie întunericul, după care urmează imediat referința la mântuire. Pentru a conecta cele două idei, aș spune că întunericul ignoranței este risipit de adevărata mântuire,

starea de eliberare. În acest mod este posibil să înțelegem semnificația mântuirii chiar și în contextul creștin.

Determinarea naturii exacte a mântuirii este o chestiune complexă. Printre diferitele școli ale gândirii religioase din India antică au existat multe tradiții religioase care acceptau o formă oarecare a ideii de mântuire. Cuvântul tibetan pentru mântuire este tharpa, care înseamnă „eliberare“ sau „libertate“. Alte tradiții nu subscriu la astfel de idei. Unele școli susțin că amăgirile minții sunt inerente și intrinseci și astfel sunt părți ale naturii esențiale minții. În viziunea lor, nu există posibilitatea de eliberare, din cauză că aspectele negative și amăgirile sunt inerente minții și nu pot fi separate de aceasta. Chiar și printre cei care acceptă într-o anumită măsură ideea de mântuire sau de eliberare există diferențe între definițiile și caracterizările efective ale stării reale de mântuire. De exemplu, în anumite școli din India antică, starea de mântuire este descrisă mai mult în termenii unui spațiu sau unui mediu extern, care are caracteristici pozitive, modelate ca o umbrelă de soare răsturnată.

Deși anumite tradiții budiste pot accepta ideea de mântuire, ele o văd mai degrabă din perspectiva unei stări spirituale sau mentale individuale a unei persoane, unei stări de perfecțiune a minții, decât în termenii unui mediu extern. Budismul acceptă ideea de ținuturi pure diferite ale mai multor Buddha, stări pure care se nasc ca urmare a unor potențiale karmice pozitive ale individului. Este chiar posibil ca oameni obișnuiți să renască și să participe în ținuturile pure ale acelor Buddha. De exemplu, din perspectivă budistă, mediul nostru fizic — Pământul sau planeta — nu poate fi considerat un ținut perfecționat al existenței. Dar în acest ținut există indivizi care au atins nirvana sau iluminarea deplină. Conform budismului, mântuirea sau eliberarea trebuie înțelese din perspectiva unei stări interioare, a unei stări de dezvoltare mentală.

Care este semnificația creștină a raiului?

Părintele Laurence: Raiul este experiența împărtășirii bucuriei, păcii sufletești și a iubirii de Dumnezeu în deplinătatea capacității umane.

Dalai Lama: Deci nu este în mod necesar asociat cu un spațiu fizic?

Părintele Laurence: Nu. Doar în vise.

Dalai Lama: În mod similar, prin extrapolare, poate fi înțeleasă ideea de iad tot în termenii unei stări negative, pline de amăgire a minții?

Părintele Laurence: Da, cu siguranță.

Dalai Lama: Așadar, asta înseamnă că nu trebuie să ne gândim la rai și la iad ca la niște medii externe?

Părintele Laurence: Nu. Iadul ar fi experiența separării de Dumnezeu, care este ireală în sine. Este iluzorie, pentru că nimic nu poate fi separat de Dumnezeu. Totuși, dacă simțim că suntem separați de Dumnezeu, atunci ne aflăm în iad.

Dalai Lama: În pasajul din Evanghelie, Iisus spune: „Căci nu am venit să judec lumea... cuvântul pe care l-am spus acela îl va judeca“. Am senzația că aceste cuvinte reflectă în mod fidel ideea de karma din budism. Nu există o ființă autonomă „unde, acolo“, care arbitrează ceea ce trebuie să percepi și să știi; în schimb, există adevărul conținut în însuși principiul cauzal. Dacă acționezi într-un mod etic sau disciplinat, rezultă consecințe dezirabile; dacă acționezi într-un mod negativ sau vătămător, atunci trebuie să suporti și consecințele acelei acțiuni. Adevărul legii cauzalității este

judcătorul, nu o ființă sau o persoană care împarte judecări.

Cum ați interpreta dumneavoastră asta?

Părintele Laurence: Există în Biblie o metaforă poetică în care Dumnezeu pedepsește omenirea pentru păcatele ei. Dar cred că învățătura lui Iisus ne poartă dincolo de acea imagine a lui Dumnezeu ca unul care pedepsește și o înlocuiește cu imaginea unui Dumnezeu care iubește necondiționat. Păcatul rămâne. Păcatul este un fapt. Răul este un fapt. Dar pedeapsa care este asociată cu păcatul este inerentă păcatului însuși. În loc să punem accentul pe cauzalitate, deși asta pare logic, cred că un creștin ar încerca în schimb să scoată în evidență liberul-arbitru. Măcar într-o anumită măsură avem libertate de voință în aceste chestiuni.

---

⁶¹ [Tradusă de Jeffrey Hopkins și Lati Rimpoche în The Buddhism of Tibet \(George Allen & Unwin, 1975\).](#)

9

Învierea

Ioan 20:10-18

Și s-au dus ucenicii iarăși la ai lor. Iar Maria stătea afară lângă mormânt plângând. Și pe când plângea, s-a aplecat spre mormânt. Și a văzut doi îngeri în veșminte albe șezând, unul către cap și altul către picioare, unde zăcuse trupul lui Iisus. Și aceia i-au zis: „Femeie, de ce plângi? Pe cine cauți?” Ea le-a zis: „Că au luat pe Domnul meu și nu știu unde L-au pus”. Zicând acestea, ea s-a întors cu fața și a văzut pe Iisus stând, dar nu știa că este Iisus. Zis-a ei Iisus: „Femeie, de ce plângi? Pe cine cauți?” Ea, crezând că este grădinarul, I-a zis: „Doamne, dacă Tu L-ai luat, spune-mi unde L-ai pus și eu Îl voi ridica”. Iisus i-a zis: „Maria!” Întorcându-se, aceea I-a zis evreiește: „Rabuni!” (adică, Învățătorule), Iisus i-a zis: „Nu te atinge de Mine, căci încă nu M-am suit la Tatăl Meu. Mergi la frații Mei și le spune: Mă sui la Tatăl Meu și Tatăl vostru și la Dumnezeuul Meu și Dumnezeuul vostru”. Și a venit Maria Magdalena vestind ucenicilor că a văzut pe Domnul și acestea i-a zis ei. [Ioan 20:10–18]

Acesta este un pasaj foarte potrivit de citit la sesiunea finală a acestui seminar. Parinirvān.a lui Buddha sau nirvana finală este considerată ultimul act important al vieții sale, iar această lectură din Evanghelia după Ioan pare să aibă o semnificație similară.

Pentru cineva care crede în renaștere, ori de câte ori vorbești despre moarte,

vorbești și despre renaștere. Renașterea poate să se producă doar dacă moartea a precedat-o. Am avut o scurtă discuție despre asta mai devreme astăzi — ceea ce pare să fie comun în majoritatea tradițiilor religioase ale lumii este faptul că viețile maștrilor fondatori par să demonstreze importanța preluării asupra lor a experienței suferinței și a recunoașterii valorii suferinței.

În discuția pe care am avut-o ceva mai devreme, părintele Laurence a menționat că părintele Bede Griffiths a vorbit despre distincțiile dintre corpul fizic, corpul subtil și corpul spiritual asociate cu Iisus. Înainte de moartea sa, corpul lui Iisus este fizic; în timpul Învierii, înainte de urcarea la Tatăl, este corpul subtil; după urcarea la Tatăl ceresc este corpul spiritual. În budism, există discuții extinse cu privire la diferitele tipuri de întrupări, cum ar fi corpul subtil, corpul mental și cel spiritual. Totuși, există o diferență majoră când comparăm corpul subtil al lui Iisus cu acela descris în textele budiste. În descrierile budiste ale gradelor de subtilitate din întruparea cuiva există etape în evoluția spirituală a unui individ, începând de la starea de ființă obișnuită și mergând spre o iluminare deplină, în vreme ce, în cazul lui Iisus, ne referim la cineva care este unic, fiind Fiul lui Dumnezeu. Așa încât procesul etapizat nu se aplică. Iisus Hristos nu progresează printr-o serie de etape spirituale, nu-i așa?

Părintele Laurence: Nu, Învierea nu este reincarnare.

Dalai Lama: Nu vorbim despre reincarnare aici. Vorbim despre un individ practicant. Pe măsură ce progresează în plan spiritual, chiar întruparea fizică a acelei persoane devine tot mai subtilă.

Părintele Laurence: Înainte de moartea sa, Iisus a fost prezent față de ucenicii săi și față de lume într-un anumit fel; după moarte, el este prezent față de lume într-un fel diferit. Vedem în prezența sa istorică față de lume, în întâlnirea sa cu Maria Magdalena, de exemplu, o prezență care trebuie recunoscută. Trebuie să existe un tip nou de percepție din partea

practicantului ca să recunoască noua prezență a lui Iisus. În Evangheliile citim despre o etapă intermediară între moarte, Înviere și Urcarea la cer. Iar felul în care Iisus este prezent acum în lume este diferit și de această descriere. Astăzi am spune că este prezent prin Sfântul Duh.

Dalai Lama: În cazul budismului, din nou, găsim o divergență de viziuni în înțelegerea nirvanei finale a lui Buddha. O școală de gândire — în principal școala indiană antică Vaibhāsika — susține că nirvana lui Buddha constituie sfârșitul existenței lui Buddha. Așa cum nașterea lui a fost un fapt istoric, trecerea lui în neființă a fost un fapt istoric; viața lui Buddha a început și s-a sfârșit acolo. Nirvana finală este văzută ca ultima clipă a unei flăcări. Când stingi o flacără, acela este sfârșitul flăcării; rămâne un neant complet. Chiar și continuarea conștiinței lui Buddha încetează. Potrivit adeptilor școlii Vaibhāsika, conștiința, deși nu are început, are sfârșit. Ea poate înceta să existe.

Atunci se pune întrebarea, dacă așa stau lucrurile, ce rost are ca adepții lui Buddha să-l venereze și să se roage la el? Care este beneficiul? Ce rost are să faci așa ceva dacă Buddha nu mai există? Răspunsul dat de această tradiție este că Buddha a atins iluminarea deplină ca rezultat al acumulării de merite și perfecționându-și înțelepciunea de-a lungul unei perioade infinite. Și, în tot acest timp, Buddha și-a dezvoltat și cultivat o foarte puternică intenție altruistă de a fi de folos și în slujba tuturor. Forța acelei energii și a aceluși adevăr a rămas acolo. Tocmai această forță este cea care îți este de folos și îți vine în ajutor când îl venerezi pe Buddha. Cu toate acestea, în ceea ce privește persoana istorică a lui Buddha, acela a fost sfârșitul.

Totuși, acesta nu este punctul de vedere al altor multe tradiții budiste, inclusiv al budismului tibetan. Conform tradiției budiste tibetane, starea-Buddha sau iluminarea deplină trebuie înțeleasă mai mult prin perspectiva doctrinei celor trei kāya, a celor trei întrupări. Din acel punct de vedere, Buddha Shakyamuni a fost o figură istorică — el a existat într-o anumită perioadă și într-un anumit spațiu, context și mediu —, iar nirvana lui finală de la Kushingar a fost un eveniment istoric. Dar conștiința și fluxul conștiinței lui Buddha au continuat și sunt omniprezente. Buddha, în forma emanată a unei ființe umane, se poate să-și fi încetat existența, dar rămâne prezent sub forma

cunoscută de sambhogakāya, starea de ingeniozitate perfectă. Și continuă să emane și să se manifeste în diferite forme care sunt cele mai potrivite și benefice pentru alte ființe conștiente. Din acel punct de vedere, cu toate că Buddha Shakyamuni a încetat să existe ca figură istorică, prezența lui Buddha a rămas. Din punctul de vedere al acestei tradiții, conștiința este fără început și fără sfârșit din perspectiva continuității sale.

Pentru un budist practicant, nirvana finală a lui Buddha are o semnificație foarte simbolică, deoarece ultimele cuvinte rostite de Buddha au fost despre doctrina impermanenței și despre natura tranzitorie a tuturor lucrurilor. El a afirmat că toate lucrurile și evenimentele sunt trecătoare, efemere și lipsite de durabilitate. El a afirmat și că trupul unei ființe pe deplin iluminate — Buddha sau Tathāgata — este, de asemenea, impermanent și se supune acelorași legi. Și, cu aceste cuvinte, a trecut în neființă. Așa încât, pentru un budist practicant, nirvana finală a lui Buddha, actul istoric al trecerii în neființă, scoate din nou în evidență importanța practicii impermanenței.

Sunt intrigat de propoziția din Evanghelia în care Iisus afirmă: „Încă nu m-am suit la Tatăl meu“. Sunt curios să aflu cum este explicată Înălțarea în teologia creștină.

Părintele Laurence: Anterior, în Evanghelia după Ioan, Iisus spune: „Știu de unde am venit și unde mă duc“. El își descrie viața, misiunea și revenirea la sursă. Pretutindeni spune: „Am venit de la Tatăl meu“. Înălțarea sa înseamnă reintegrarea umanității sale pe deplin dezvoltate în sursa din Tatăl său, în Dumnezeu. Într-un sens, Înălțarea este integrarea deplină a divinității și umanității lui Iisus.

Dalai Lama: În budism, se consideră că există o relație specială între emanație și forța emanatoare și că o emanație ajunge la un sfârșit atunci când și-a împlinit destinul. Există ideea că emanația este reabsorbită în sursa ei, deși în unele cazuri emanația dispare de bunăvoie. De exemplu, în cazul istoric al lui Buddha Shakyamuni, după nirvana sa finală, corpul fizic al lui Buddha era clar acolo; corpul lui Buddha a fost incinerat și toată

lumea a putut să-l vadă. După cum ar spune un budist practicant, conștiința lui Buddha, mintea transcendentă a lui Buddha a reintrat sau a fost reabsorbită în starea dharmakāya. În unele texte budiste, se face referire și la un alt tip de fenomen — ființe foarte evolute spiritual care sunt apte să meargă în diferite tărâmurii pure fără să fie nevoite să se descotorosească de corpurile lor fizice.

Părintele Laurence: Ca un alt mod de înțelegere a Învierii în sens creștin, acestea sunt idei minunate, care ne inspiră enorm. Cred că înțelegerea creștină a Învierii implică și o dimensiune cosmică. Iisus este întruparea lui Dumnezeu în formă umană și, prin Cuvântul lui Dumnezeu, Creația sau cosmosul a luat naștere. Acum, când forma umană a lui Iisus moare, are loc un proces care anticipează ce urmează să i se întâmple întregului cosmos. Tot ceea ce există în cosmos vine de la Dumnezeu, este o emanație a lui Dumnezeu și se va întoarce la Dumnezeu. Așa încât cred că ceea ce vedem în Înviere este o transformare a materiei în sursa ei originală. Asta i se întâmplă corpului lui Iisus în formă umană — trup, minte și spirit —, dar este în același timp o anticipare a ceea ce se va întâmpla cu întregul cosmos în timp, la sfârșitul timpului.

*

Sfinția Voastră, acum, când am ajuns la această ultimă sesiune a seminarului nostru, vorbesc în numele tuturor și spun că vom avea nevoie de două vieți sau de mai multe ca să asimilăm tot ceea ce ne-ați oferit într-un mod atât de minunat. Aș dori să vă supun atenției câteva dintre întrebările pe care participanții le-au formulat individual și în micile grupuri de discuție. A fost necesar să fiu într-o anumită măsură selectiv și să le sortez după tip, întrucât multe dintre ele au același obiect. De asemenea, m-am gândit că ne-ar plăcea să începem prin a ne îndrepta atenția, așa cum am făcut și la începutul seminarului, spre populația și națiunea tibetană pe care o reprezentați și o

întruchipați și vă asigurăm de întreaga noastră susținere pentru cauza păcii și a dreptății.

Una dintre întrebările prezentate se referă la ideea de spațiu sacru și de ținut sfânt. Ea s-a ivit din comentariile pe care le-ați făcut anterior cu privire la pelerinaj. Ați vorbit despre beneficiile vizitării diferitelor locuri sfinte. Întrebarea pe care am dori să v-o adresăm este: Ce credeți că face un loc sfânt?

Dalai Lama: În opinia mea, un loc devine inițial sfânt prin puterea individului practicant spiritual care trăiește acolo. Într-un sens, forța realizărilor spirituale ale unui individ „încarcă” acel loc, îi conferă o anumită energie; apoi, la rândul său, acel loc îi poate „încărca” pe indivizii care îl vizitează. În al doilea rând, aceste locuri sfinte îndeplinesc o altă funcție importantă, mai ales acele locuri care sunt asociate cu viețile întemeietorilor principalelor tradiții religioase. Când adepții unei anumite religii vizitează aceste locuri, au prilejul să reflecteze profund la exemplul dat de acești buni învățători și, înzestrați cu această inspirație și motivație, au șansa de a le urma exemplul.

Părintele Laurence: Crede Sfinția Voastră că ar fi benefic pentru oamenii aparținând unor religii diferite să meargă în pelerinaj împreună?

Dalai Lama: Da. De fapt, este un proiect la care lucrez de ceva vreme. Cred că o astfel de practică va aduce beneficii imense.

Părintele Laurence: Încă o întrebare, care decurge probabil din precedentă într-o anumită măsură, se referă la creștinii și budiștii din alte tradiții — ne-tibetane — care au devenit sensibili la nevoile Tibetului și la scandalul iscat de indiferența Occidentului față de cauza tibetană. Cum ar putea, într-o

manieră spirituală sau în alte moduri pe care le-ați putea sugera, creștinii, budiștii și oamenii de alte credințe să vă ajute pe dumneavoastră și cauza populației din Tibet?

Dalai Lama: Întrucât problema libertății Tibetului este intim legată de libertatea și, de fapt, de însăși supraviețuirea spiritualității din Tibet, ea are implicații pentru întreaga lume. Dacă spiritualitatea străveche a Tibetului poate supraviețui sub această amenințare, cred că deține un potențial imens nu doar de a aduce beneficii tibetanilor în viitor, ci și de a contribui în mare măsură la binele întregului popor chinez. Așa încât, din acel punct de vedere, sunt de părere că practicanții și organizațiile de alte religii — toți oameni care cred în valoarea spiritualității — au de jucat aici un rol deosebit. Am sentimentul că ei pot juca un rol important prin oferirea de sprijin cauzei noastre.

Părintele Laurence: Pentru mulți, poate pentru vasta majoritate a celor prezenți, practica noastră de meditație zilnică este mijlocul cel mai bun prin care putem să ne dezvoltăm compasiunea și să slujim cu generozitate cauze precum cea a Tibetului. Ne-am simți cu toții inspirați și mai bogăți spiritual dacă ne-ați putea oferi încurajări și sfaturi privind cum să procedăm ca să rămânem fermi pe calea meditației în fiecare zi. Mulți oameni trăiesc în mediul urban și, în condițiile vieții moderne, este foarte dificil să meditezi. Iată de ce Comunitatea pentru Meditație Creștină s-a dezvoltat ca mijloc de susținere. Dar le este foarte dificil celor care nu trăiesc în mănăstiri — și uneori chiar și celor ce trăiesc în mănăstiri! — să mediteze. Vă rugăm să ne oferiți îndemnuri și sfaturi cu privire la ceea ce ar fi necesar să dezvoltăm ca să putem persevera și să ne intensificăm meditația în fiecare zi.

Dalai Lama: Dacă o persoană este profund interesată de dezvoltarea ei spirituală, nu se poate descurca fără practica meditației. Aceasta este cheia! Doar prin rugăciuni sau prin dorință nu se poate efectua această transformare spirituală interioară. Singura cale de dezvoltare este printr-un

efort constant materializat în meditație! Bineînțeles, la început nu e ușor. S-ar putea să te confrunți cu dificultăți sau cu o lipsă de entuziasm. Sau probabil că la început ar fi prea mult entuziasm pentru ca apoi, după câteva săptămâni sau luni, entuziasmul să se risipească. Trebuie să dezvoltăm o abordare constantă și persistentă bazată pe un angajament îndelungat.

Părintele Laurence: Care sunt principalele mijloace care ne ajută să continuăm când ne simțim descurajați?

Dalai Lama: Cel în cauză trebuie să reflecteze în permanență și să cântărească argumentele pro și contra meditației. Trebuie să se gândească la beneficiile, la valoarea și la eficiența meditației, pe de o parte, și la efectele negative ale nepracticării meditației, pe de altă parte. Cântărind neîncetat aceste două laturi, își poate menține entuziasmul. Pe planetă există peste cinci miliarde de oameni; în general, am putea împărți această vastă populație în trei categorii: cei care sunt credincioși și practicanți spirituali; cei care nu sunt doar necredincioși, ci de-a dreptul antireligioși; și, în a treia categorie, cei care nu sunt neapărat practicanți religioși, dar nici nu manifestă un antagonism anume față de religie. Ei se află într-o stare de indiferență. Totuși, cele trei tipuri sunt fundamental egale prin faptul că toți oamenii au instinctul natural și dorința de a fi fericiți și de a învinge suferința.

Dacă un practicant sau un credincios are nevoie de un element de contrast, nu trebuie să se compare cu cei din al treilea grup. În schimb, este bine să se compare cu cei din a doua categorie, cei care sunt antireligioși — cei care nu doar că nu cred, ci sunt de părere că religia este irelevantă și falsă. Trebuie să-și compare viața cu cei din a doua categorie și să vadă care vieți reflectă mai multă mulțumire și fericire. Desigur, sub anumite aspecte, acei oameni care ar face orice ca să-și atingă obiectivele pot lăsa impresia că au mai mult succes. Dar, pe termen lung, succesul unui anumit stil de viață trebuie judecat după calitatea vieții reflectate și după liniștea sufletească a individului. În general, o viață văduvită de dimensiunea spirituală lasă loc mai puțin pentru liniște interioară. Să-i privim pe liderii fostei Uniuni Sovietice și ai Chinei.

Bineînțeles, ambii vor să fie fericiți, ca noi toți! Dar fiecare adoptă pentru asta o anumită metodă și, potrivit metodei acestor lideri, ei sunt de părere că religia este o otravă. În cealaltă categorie, și anume în prima, oamenii au și ei dorința de a căuta fericirea, dar au adoptat ca metodă proprie religia. Aici îi întâlnim pe adevărații practicanți — nu pe cei care doar susțin că sunt credincioși și practică o religie, în viața cărora, în realitate, religia nu joacă un rol important. Când comparăm cele două categorii, constatăm fără doar și poate că viața adevăratului practicant reflectă o fericire, o liniște interioară și o pace sufletească mai mari. Și chiar în societate, în general, sunt siguri că acești oameni se bucură de mai mult respect și de mai multă încredere.

Cei care gândesc în acest mod vor vedea că merită să includă religia și o formă de spiritualitate în viața lor. Este ca o comparație pe care o faci cu alții ca să te ajute să-ți întărești convingerea. De asemenea, este util să-ți compari propriile experiențe cu Scripturile. În acest mod, treptat, încetul cu încetul, vei reuși să înțelegi în cele din urmă valoarea profundă a spiritualității. Cu cât mai mare va fi convingerea, cu atât mai mare va fi și entuziasmul pe care îl vei avea și, de asemenea, cu atât mai mare va fi forța cu care vei „merge mai departe“.

Așa ar trebui să stea lucrurile, dar, în lumea modernă, vedem din păcate exact contrariul. Dacă ai o dorință foarte puternică de a obține ceva, bineînțeles că dedicarea pentru obținerea acelui ceva va fi mai mare. De exemplu, politicienii care sunt hotărâți să fie aleși lasă adesea impresia că dau aproape totul pentru atingerea acelui obiectiv. Pornesc în campanii prelungite, oprindu-se în oraș după oraș și, chiar în timpul campaniei, îi vezi cum îmbătrânesc vizibil! Atât de mare le este dedicarea! O dedicare similară se remarcă și la unii oameni de afaceri, al căror unic obiectiv este să câștige bani și să aibă profituri cât mai mari. Își doresc atât de mult acest lucru, încât ar da orice ca să-l obțină. La fel ar trebui să facă și un practicant spiritual, dar cumva parcă nu găsim practicanți spirituali care să fie atât de dedicați în atingerea obiectivului lor! Ce vreau să spun e că, cu cât vezi mai clar obiectivul la care aspiri, cu atât mai mare îți va fi hotărârea de a-l atinge și cu atât mai motivat te vei simți pe drumul spre el.

Chiar de la început este foarte important să fii conștient că dezvoltarea spirituală nu este ușoară; e nevoie de timp. Dacă există inițial așteptări prea

mari pentru o transformare radicală într-o perioadă scurtă, acesta este un semn sigur al unui potențial eșec! Așa încât trebuie să fii pregătit mental pentru ideea că progresul necesită timp.

Părintele Laurence: Puteți să ne spuneți cât de mult?

Dalai Lama: Ca să vă dau o replică budistă la întrebare, vorbim despre nenumărați eoni! Când gândești în termeni de eoni, anii și lunile nu înseamnă nimic. O viață scurtă nu înseamnă nimic! O sută de ani — nimic! Când gândești în termeni de mulți eoni, asta te ajută cu adevărat să-ți dezvolți o hotărâre puternică. Dar acest lucru nu este relevant aici. Ideea principală este cum să fii bun în timpul vieții tale.

Părintele Laurence: Noi, creștinii, credem că Sfântul Duh acționează nu doar printre creștini, ci se deplasează în toată omenirea și oriunde oamenii caută adevărul. Poate că mulți vor fi de acord cu mine că Sfântul Duh acționează așa cum dumneavoastră și mulți dintre călugării și laicii tibetani ați adus în Occident înțelepciunea Tibetului și ați fost exemple de compasiune, milostenie și generozitate cu prețul unor mari cheltuieli și suferințe personale. Cred că vizitele Sfinției Voastre în această țară și în alte țări din Occident sunt un mare dar pentru creștinism. Dați șansa oamenilor din Vest care și-au pierdut fervoarea spirituală și hotărârea de dezvoltare spirituală să înțeleagă religia într-o lumină nouă și într-un mod nou. Mă întreb dacă ne puteți ajuta să înțelegem cum se face că în lumea modernă — care ne permite să ne bucurăm de mai multă tihnă, de o sănătate mai bună, de condiții de trai mai bune și de o prosperitate mai mare ca oricând — am pierdut simțul adevăratei religii și al practicii spirituale?

Dalai Lama: Poate că în mănăstirile voastre e ceva mai multă tihnă, dar în afara lor — mai ales în orașele mari — viața pare să se deruleze într-un ritm

rapid, ca un ceas, fără să se oprească nicio clipă! De fapt, cu doar câteva zile în urmă, comentam cu un prieten că, dacă analizezi viața unei comunități urbane, ai senzația că fiecare aspect al traiului unui om trebuie să fie absolut precis, proiectat ca un șurub care trebuie să se potrivească exact într-o gaură. Într-un sens, nu aveți controlul propriei vieți. Pentru a supraviețui, trebuie să respectați șablonul și ritmul care vă sunt stabilite.

Părintele Laurence: Ce ar spune Sfinția Voastră despre o remarcă pe care o aud de multe ori când vorbesc despre meditație, și anume: „Mi-ar plăcea să meditez, dar sunt prea ocupat“.

Dalai Lama: Cu privire la această întrebare, aș dori să vă spun o poveste. Erau odată doi călugări, învățătorul și ucenicul său. Într-o zi, învățătorul i-a spus ucenicului ca să-l încurajeze: „Într-o zi, vom ieși la un picnic, fără doar și poate“. După câteva zile, picnicul a fost lăsat uitării. Mai târziu, ucenicul i-a amintit învățătorului promisiunea. Dar învățătorul i-a răspuns că era prea ocupat și că nu putea să meargă la picnic un timp. Multă vreme a trecut fără niciun picnic. Ucenicul i-a amintit iar. „Când o să mergem la acel vestit picnic?“ Învățătorul i-a răspuns: „Nu acum. Sunt mult prea ocupat“. Așa că, într-o zi, ucenicul a văzut cum trupul unui mort era dus undeva, iar învățătorul l-a întrebat: „Ce se întâmplă?“ Și ucenicul i-a răspuns: „Păi, sărmanul om se duce la picnic!“

Ideea e că în viață, dacă nu-ți faci timp anume pentru ceva ce ți-ai dori să faci, vei avea întotdeauna alte obligații și vei fi mereu prea ocupat.

Părintele Laurence: Aș dori să spun câteva cuvinte, Sfinția Voastră, în încheierea seminarului și apoi am s-o invit pe sora Eileen O’Hea să rostească vorbele de apreciere din partea tuturor participanților. Mai întâi de toate, vreau să vă mulțumesc din adâncul ființei mele, care este un mister pentru noi toți. Dar știu că din acea adâncime vă mulțumim pentru ceea ce ați făcut posibil și pentru ceea ce ne-ați dăruit. În ultimele zile, am început

să-mi dau seama că luăm parte la un eveniment istoric, care a fost posibil datorită curajului și remarcabilei deschideri de care dați dovadă. Ați fost generos acordându-ne această perioadă lungă din programul dumneavoastră și ați fost curajos îndrăznind să explorați Scripturile cu care nu sunteți familiarizat.

M-a frapat în timp ce vă ascultam explorând Sfintele noastre Scripturi faptul că înțelepciunea intuitivă și simțul adevărului, antrenate în budism, vă permit să vedeți foarte adânc și foarte clar în multe dintre adevărurile Scripturilor noastre și să ni le revelați într-un mod nou. Mi-am dat seama, de asemenea, că acest lucru a fost posibil deoarece am fost capabili să vă încredințăm ceea ce este foarte prețios și sacru pentru noi. Încrederea noastră a fost răsplătită cu asupra de măsură pentru că ați tratat cu venerație ceea ce v-am încredințat, cu simț al sacrului și cu cel mai profund respect. Așa încât vă mulțumim și pentru aceasta.

Cred că felul în care ați explorat Scripturile creștine împreună cu noi a însemnat, pentru toți, un exercițiu de nonviolență. Ar fi fost posibil să tratați aceste texte cu asprime. (Și ați fi avut puterea s-o faceți!) În schimb, v-ați folosit tăria înțelepciunii, a intuiției și a inteligenței, precum și puterea spirituală cu o minunată delicatețe. Aceasta este o lecție de nonviolență pe care o vom prețui cum se cuvine. Parcurgând aceste texte diferite din Evangheliile și încheind în această după-amiază cu Învierea, misterul fundamental al credinței noastre, am sesizat că ați folosit un limbaj, o gândire și o imagistică ce combinau culturile noastre și ne-au adus la limitele limbajului. Terminând seminarul nostru și pregătindu-ne pentru un festival interconfesional, vom trece la alte forme de expresie — cântece, muzică și dans, precum și cuvinte — care ne vor purta într-o dimensiune diferită a adevărului. Dar felul în care stăpâniți ideile și limbajul ne-a adus, precum am spus, la o limită. Nu cred că acesta este sfârșitul explorării noastre. Sper și mă rog ca într-un mod oarecare Sfinția Voastră să fie încântată să continue această conversație.

Aș dori să vă mulțumesc nu numai din partea Comunității Mondiale pentru Meditație Creștină, ci și din partea Bisericii și a Ordinului Monastic. Cred că acest seminar a arătat că este posibil ca diferite tradiții religioase să intre într-un dialog profund, nu doar să caute asemănări facile, ci, să găsească

împreună adevărul. În calitate de creștini, suntem îndemnați să ne înțelegem rolul de slujitori. Iisus se descrie în Evanghelia nu ca un domn sau stăpân, ci ca un slujitor. El spune: „Am venit printre voi ca un slujitor“. În trecut, mulți dintre adepții lui Iisus au uitat acest lucru. Mulți creștini și Biserica însăși, în multe perioade istorice, au urmărit să obțină puterea vremelnică, puterea politică sau religioasă asupra altor oameni prin imperialism sau alte forme de autoritarism. Ca ființe umane, recunoaștem că s-a păcătuit astfel. Dar dumneavoastră ne-ați ajutat, de asemenea, să înțelegem natura umilinței și rolul creștinilor și al înțelegerii poziției noastre de discipoli și de slujitori. Făgăduim să continuăm munca de slujire a unității religioase.

În sfârșit, aș dori să le mulțumesc numeroșilor oameni care au contribuit la desfășurarea fără cusur a seminarului nostru — stewardzilor, echipei de filmare și mai ales coordonatorului nostru, Clem Sauv , care a venit din Canada în urmă cu opt săptămâni ca să înceapă munca pentru noi. În final, fără să-i diminuăm în niciun fel importanța rolului jucat — sper să nu-l fac din nou să râdă — aș dori să-i mulțumesc interpretului dumneavoastră, Thupten Jinpa.

Acum o invit pe sora Eileen să spună câteva cuvinte.

Sora Eileen: Sfinția Voastră, nu știu ce aș putea să adaug la cele spuse de părintele Laurence, dar, ca reprezentant al grupului de aici, aș dori să afirm că nu ne vom putea exprima niciodată pe deplin recunoștința. Ne-ați împărtășit înțelepciunea culturii și tradiției voastre într-un mod care ne ajută să recunoaștem în dumneavoastră ce înseamnă cu adevărat claritatea și puritatea. Și, prin asta, recunoaștem propria noastră chemare de a ne strădui să fim la fel. Ne-ați învățat nu doar prin cuvinte, ci și prin prezența și iubirea pe care le emanați și prin compasiunea pe care o arătați. Acest cuvânt nu va mai avea niciodată același înțeles pentru mine! Știu că, în ceea ce mă privește — și bănuiesc că este adevărat și pentru mulți oameni de aici —, viața mi s-a schimbat ca urmare a acestei întâlniri.

Noi spunem că Scripturile creștine sunt Cuvântul viu al lui Dumnezeu. În unele zile, poate că ne uităm la ele și nu par să însemne cine știe ce, fiind vorba de aceeași poveste veche. Dar există o mișcare a Grației Sfântului Duh

care ne călăuzește în acele momente. Dacă perseverăm, cuvintele prind viață din nou și capătă semnificații tot mai profunde. Auzindu-vă citind Scripturile noastre, am aflat că vorbele lui Iisus aveau pentru mine o semnificație din ce în ce mai profundă și cred că pot să spun că la fel s-a întâmplat cu toți cei de aici. Regret că nu vă pot întoarce darul citind din scripturile dumneavoastră, așa cum ați făcut dumneavoastră pentru noi. Aș dori, de asemenea, să știți — și i-am auzit pe mulți dintre participanți exprimând aceleași sentimente — că simțim o mare durere din pricina atrocităților comise împotriva poporului tibetan. Personal, în calitate de cetățean american, mă simt foarte rușinată de faptul că guvernul nostru nu v-a venit în ajutor. Vă asigur că vocea mea nu va mai rămâne tăcută în această privință.

Cineva a spus că acesta a fost un festin grandios și că mâncăm ca să putem trăi. Cred că noi toți vom trăi mai bine în urma contactului cu Sfinția Voastră. Nu știu dacă ne vom mai întâlni vreodată sau dacă voi mai avea privilegiul să mai ajung atât de aproape de dumneavoastră cum am fost în ultimele zile. Dar sunt încredințată că în meditația noastră, în acel loc în care ne întâlnim în rugăciune și meditație, suntem împreună. Chiar dacă plecăm de aici, pe căi separate, în acea experiență ne vom întâlni mereu în acel loc al conștiinței comune.

Și astfel, Sfinția Voastră, vă adresez cele mai calde mulțumiri pentru prezența dumneavoastră aici. Rugăciunile noastre, urările, recunoștința și binecuvântările noastre să vă însoțească în tot ceea ce veți dori să faceți în viitor. Aș dori să închei cu un citat din Thomas Merton, care a spus: „În centrul existenței noastre este un loc de lumină pură, un loc neatins de păcat sau iluzie“. Vă mulțumesc pentru că, prin acest eveniment, ne-ați ajutat să vedem acel loc de lumină pură în dumneavoastră.

Dalai Lama: Aș dori să-mi exprim bucuria de a fi avut prilejul să petrec aceste câteva zile prețioase alături de dumneavoastră. În aceste zile, prietenia mea cu părintele Laurence s-a adâncit. Aș dori, de asemenea, să-mi exprim profunda apreciere pentru întreaga preocupare, compasiune și susținere pe care le-ați exprimat pentru munca și țara mea, ca și pentru poporul meu. Aceste sentimente au fost exprimate cu inima deschisă, neacoperită de niciun vâl. M-au făcut să mă simt fericit și profund mișcat. Vă

mulțumesc.

Aș dori, totodată, să-mi exprim profunda apreciere față de toți cei care au participat la aceste lecturi și discuții. Deși ceea ce am avut de spus a fost mai curând „sumar“ și cam improvizat, am observat că ați manifestat cu toții multă atenție și concentrare. Acest lucru m-a mișcat cu adevărat. Așa încât, dacă veți simți că aceste zile de participare la seminar sau câte ceva din lucrurile care s-au discutat aici vă vor aduce un beneficiu cât de mărunț în viață, mă voi simți împlinit. Rugămintea mea către voi toți este următoarea: să faceți în așa fel încât această viață prețioasă pe care o aveți să fie cât mai semnificativă.

Contextul creștin al lecturilor din Evangheliile cuprinse în *Despre bunătatea inimii*

de părintele Laurence Freeman

Cele opt pasaje din Evangheliile care au fost alese pentru *Despre bunătatea inimii* sunt reprezentative pentru un anumit stil al fiecăruia dintre cei patru autori ai Evangheliilor canonice: Matei, Marcu, Luca și Ioan. Pasajele oferă, de asemenea, o perspectivă largă asupra spectrului înțelegerii de către creștini a lui Iisus, a învățăturilor sale, a naturii sale, a puterii sale, care derivă din faptul că-L cunoștea pe Tatăl ceresc și, în sfârșit, a elementului esențial al credinței creștine: Învierea lui Hristos. Există, bineînțeles, porțiuni enorme din semnificația Evangheliilor care sunt valoroase pentru creștini, cum ar fi Taina Împărtășaniei, care au fost omise din selecția textelor. Selecția nu s-a dorit a fi mai mult decât o porțiune reprezentativă a credinței creștine. Dar aceste pasaje oferă asemănări și diferențe stimulatoare la care putem să reflectăm într-un dialog care se naște din liniște și se întoarce la liniște, experiența sacră a meditației în cadrul credinței și tradiției proprii fiecăruia.

Filmările de la Seminarul *Despre bunătatea inimii* au arătat deja cum dialogul care a început acolo poate să fie și a fost continuat. Grupuri de budiști și creștini se întâlnesc, meditează, văd părți dintr-un videoclip și apoi discută. Sperăm că această carte va purta acest dialog și mai departe.

În această secțiune, vreau să ofer câte un scurt context creștin pentru fiecare dintre pasajele din Evangheliile pe care Dalai Lama le-a comentat. Prin asta încerc să le ofer celor care s-ar putea să fie cu totul nefamiliarizați cu Evangheliile o poziție simplă din care să înțeleagă mai bine de unde vine

textul și ce înseamnă limbajul folosit. Răspunsul budist, concretizat în comentariile Sfinției Sale, constituie desigur substanța acestei cărți. Pentru a găsi unde este discutat fiecare dintre cele opt pasaje din Evanghелиii vă rog să consultați cuprinsul cărții.

Am evitat terminologia tehnică în aceste scurte introduceri la textele extrem de bogate și de dense în semnificații din Evanghелиii. Orice dialog bazat pe aceste pasaje va fi unic și va permite o întrețesere specifică a credințelor și atitudinilor adoptate cu sinceritate de budiști sau de creștini. În timp ce se pregătea să citească textele din Evanghелиii, Dalai Lama a spus că nu dorea să pună sub semnul îndoielii sau să submineze credința creștinilor în acele texte. Într-adevăr, ceea ce a rezultat din comentariile pe care ni le-a împărtășit a fost o aprofundare și o clarificare a credinței pentru creștini și o creștere a compasiunii și înțelegerii față de budiști. Punctul de încercare al dialogului constă nu în a veni cu răspunsuri finale, ci în a găsi o viziune mai profundă și mai bogată asupra Adevărului, care conține și umple totul — și care, așa cum a spus Iisus, ne va elibera pe toți de teamă și ignoranță în cele din urmă.

Iubiți pe vrăjmașii voștri

Matei 5: 38–48

Ați auzit că s-a zis: „Ochi pentru ochi și dinte pentru dinte“. Eu însă vă spun vouă: Nu vă împotriviți celui rău; iar cui te lovește peste obrazul drept întoarce-i și pe celălalt. Celui ce voiește să se judece cu tine și să-ți ia haina lasă-i și cămașa. Iar de te va sili cineva să mergi o milă, mergi cu el două. Celui care cere de la tine dă-i; și de la cel ce voiește să se împrumute de la tine nu întoarce fața ta.

Ați auzit că s-a zis: „Să iubești pe aproapele tău și să urăști pe vrăjmașul tău“. Iar Eu zic vouă: Iubiți pe vrăjmașii voștri, binecuvântați pe cei ce vă

blestemă, faceți bine celor ce vă urăsc și rugați-vă pentru cei ce vă vatămă și vă prigonesc, ca să fiți fiii Tatălui vostru Celui din ceruri, că El face să răsară soarele și peste cei răi, și peste cei buni și trimite ploaie peste cei drepti și peste cei nedrepti. Căci, dacă iubiți pe cei ce vă iubesc, ce răsplată veți avea? Au nu fac și vameșii același lucru? Și dacă îmbrățișați numai pe frații voștri, ce faceți mai mult? Au nu fac și neamurile același lucru? Fiți, dar, voi desăvârșiți, precum Tatăl vostru Cel ceresc desăvârșit este.

Contextul creștin

Predica de pe Munte este descrisă timpuriu în Evanghelia după Matei, aceasta fiind prima dintre cele patru Evangheliile. Ca toate Evangheliile, a fost scrisă și trebuie citită nu ca o relatare istorică, ci ca experiența Învierii aplicată la istorie. Prin urmare, Evangheliile sunt înțelese în lumina Învierii. Cuvântul evanghelie vine de la cuvântul grecesc *evangelon*, care înseamnă „veste bună“.

Fiecare evanghelist, cum sunt numiți cei care au scris Evangheliile, abordează viața și învățăturile lui Iisus dintr-o perspectivă unică, deoarece scrie pentru un tip diferit de public. Aceasta explică diversitatea Evangheliilor, care erau inițial toate tradiții orale (în aramaică), înainte de a fi transcrise (în greacă). De exemplu, Evanghelia după Matei a fost scrisă probabil pentru un grup de creștini evrei cam la șaptezeci de ani după moartea și Învierea lui Iisus.

Acest pasaj este extras din Predica de pe Munte, o învățătură a lui Iisus care este consemnată în toate cele patru Evangheliile. Budiștii se vor gândi la predica lui Buddha numită Parcul cu Căprioare. Predica de pe Munte a fost ținută de Iisus în aer liber, în fața unei mulțimi numeroase. Ea conține esența învățăturii sale religioase și etice. De exemplu, El subliniază importanța de a depăși aspectul extern al respectării ritualului pentru a ajunge la religia sufletului.

Prima parte a învățăturii lui Iisus din acest pasaj îi îndeamnă pe adepți să nu se răzbune pe cei care le fac rău. Această idee contrastează cu străvechea lege

a răzbunării din Orientul Mijlociu. Iisus spune chiar că nu trebuie să ne opunem celor care ne fac rău. În tradiționalul stil evreiesc al exagerărilor, el întărește acest aspect spunând că trebuie să întoarcem și celălalt obraz și să dăm întotdeauna ceea ce ni se cere să dăm. Adepții lui sunt îndemnați nu doar să cedeze, ci să facă și mai mult decât li se cere.

Putem înțelege mai bine referința la cămașă și la haină dacă ținem cont de faptul că țărani din Palestina acelei epoci purtau doar aceste obiecte de îmbrăcăminte.

Principiul nonrezistenței și al cedării nu putea fi formulat mai clar. Cu toate acestea, în istoria creștinismului, aceste învățături au fost supuse multor raționalizări.

A doua parte a acestui pasaj ne îndeamnă să ne iubim vrăjmașii. „Vecinul“ înseamnă orice persoană din satul sau grupul tău. „Vrăjmaș“ poate să însemne cineva care îți face un rău sau pur și simplu un străin. Așadar, „să-ți iubești vecinul“ nu e suficient, pentru că nu realizează pe deplin potențialul omului de a fi „ asemenea lui Dumnezeu“.

Primii gânditori creștini au spus că Dumnezeu a devenit om astfel încât omul să poată deveni Dumnezeu. Această învățătură a lui Iisus ne arată că devenim „copiii lui Dumnezeu“ iubindu-i pe toți oamenii cu aceeași imparțialitate cu care îl iubește și Dumnezeu. Bunătatea Domnului este fără limite, iar bunătatea omului trebuie să fie la fel. Cuvântul ebraic pentru bunătate înseamnă „întreg“ sau „integral“.⁶² Faptul că ne iubim vrăjmașii asigură integritatea vieții umane.

Predica de pe Munte: Fericirile

Matei 5:1–16

Văzând mulțimile, Iisus S-a suit în munte, și așezându-se, ucenicii Lui au venit la El. Și deschizându-și gura, îi învăța zicând:

Fericiți cei săraci cu duhul, că a lor este împărăția cerurilor.

Fericiți cei ce plâng, că aceia se vor mângâia.

Fericiți cei blânzi, că aceia vor moșteni pământul.

Fericiți cei ce flămânzesc și însetează de dreptate, că aceia se vor sătura.

Fericiți cei milostivi, că aceia se vor milui.

Fericiți cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu.

Fericiți făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema.

Fericiți cei prigoniți pentru dreptate, că a lor este împărăția cerurilor.

Fericiți veți fi voi când vă vor ocări și vă vor prigoni și vor zice tot cuvântul rău împotriva voastră, mințind din pricina Mea. Bucurați-vă și vă veseliți, că plata voastră multă este în ceruri, că așa au prigunit pe prorocii cei dinainte de voi.

Voi sunteți sarea pământului; dacă sarea se va strica, cu ce se va săra? De nimic nu mai e bună decât să fie aruncată afară și călcată în picioare de oameni.

Voi sunteți lumina lumii; nu poate o cetate aflată pe vârful de munte să se ascundă. Nici nu aprind făclie și o pun sub obroc, ci în sfeșnic, și luminează tuturor celor din casă. Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, așa încât să vadă faptele voastre cele bune și să slăvească pe Tatăl vostru Cel din ceruri.

Contextul creștin

Acest pasaj este preluat din începutul Predicii de pe Munte. Fericirile sunt învățătura lui Iisus care arată natura binecuvântării și a fericirii. Acest lucru este în concordanță cu întreaga tradiție biblică, care subliniază că virtutea și adevărata fericire merg mână în mână. Cuvântul grecesc makarios înseamnă atât „binecuvântat“, cât și „fericit“. În aceste opt Fericiri, Iisus arată adevărata natură a stării umane de bine. Ele au o natură paradoxală și descriu o revoluție morală în natura umană care încă nu s-a încheiat. Prin urmare, Împărăția Domnului este atât „aici“, cât și „va să vină“.

1. „Cei săraci cu duhul“ se referă la cei care sunt săraci pe plan material în lumea asta, pentru care Iisus avea o preocupare deosebită, precum și la condiția umană universală de dependență față de Dumnezeu. Când știm că nu suntem independenți, ci interdependenți și responsabili unii pentru alții, atunci ne „știm nevoia de Dumnezeu“ sau suntem „săraci cu duhul“. În acest sens, termenul denotă o atitudine de nonposesivitate și nonatașament de orice.

2. „Cei ce plâng“ sunt fericiți pentru că s-au confruntat cu separarea esențială de Dumnezeu în sfera actuală a experienței. Aici, plânsul nu se referă doar la suferințele externe, ci și la natura condiției umane, în strădania ei spre împlinire. Consolarea este starea de mântuire sau de eliberare.

3. Cei „blânzi“ vor moșteni pământul. Nonrezistența este calea cea mai bună de învingere a răului. „Pământul“ nu înseamnă neapărat viața prezentă. Răul este întotdeauna autodestructiv. Eșecul lui constă în faptul că este finit. Blândețea triumfă, deoarece este nesfârșită.

4. Iubirea de dreptate, de justiție aduce adevărata fericire. Virtutea înseamnă să-ți unești voința cu voința lui Dumnezeu. Este inseparabilă de compasiunea aplicată la viața reală.

5. Să arăți milostenie față de alții îi transformă pe aceștia în oameni milostivi. Două dintre marile lucrări de milostenie din Noul Testament sunt să dai de pomană săracilor și să-ți ierți vrăjmașii.

6. Cei „curați cu inima“ îl vor vedea pe Dumnezeu. Curățenia inimii este

capacitatea de a vedea realitatea așa cum este, fără distorsiunea adusă de egoism. Aceasta este diferită de puritatea rituală religioasă și chiar de „puritatea morală“ înțeleasă în sens obișnuit.

7. „Făcătorii de pace“ sunt copiii lui Dumnezeu. Reconcilierea cu dușmanii este o activitate creștină adesea recomandată în Evanghelii. Astfel de oameni împărtășesc natura divină, după cum spune Sfântul Petru în una dintre epistolele sale, deoarece este în natura lui Dumnezeu să aducă pacea și unitatea acolo unde și-au făcut loc discordia și înstrăinarea. Un copil moștenește ființa părintelui.

8. În următoarea frază din acest pasaj, Iisus îi asigură pe adepții săi că suferința acceptată „pentru dreptate“ le va aduce o răsplată consistentă. Există aici o afirmație despre starea de discipol. Suferința individuală a creștinilor este legată într-o manieră personală de Iisus. Primii creștini au fost o minoritate persecutată.

În final, Iisus le vorbește discipolilor săi despre importanța pe care o au pentru lume — faptul că sunt sarea realității și lumina Adevărului. Misiunea lor este să fie văzuți și auziți pentru acțiunile care rezultă din conștientizarea bunătății esențiale a naturii umane, bunătatea inimii.

Imparțialitatea

Marcu 3:31–35

Și au venit mama Lui și frații Lui și, stând afară, au trimis la El ca să-L cheme. Iar mulțimea ședea împrejurul Lui. Și I-au zis unii: „Iată mama Ta și frații Tăi și surorile Tale sunt afară. Te caută“. Și, răspunzând lor, le-a zis: „Cine este mama Mea și frații Mei?“ Și privind pe cei ce ședeau în jurul Lui,

a zis: „Iată mama Mea și frații Mei. Că oricine va face voia lui Dumnezeu, acesta este fratele Meu și sora Mea și mama Mea“.

Contextul creștin

Evanghelia după Marcu este cea mai scurtă dintre toate. Prin tradiție, se spune că a fost scrisă de un discipol al Sfântului Petru, care era liderul celor doisprezece discipoli principali sau Apostoli ai lui Iisus. Este cel mai timpuriu scrisă evanghelie, datând din jurul anului 65 d.Hr., și a fost probabil destinată noilor creștini de origine nonevreiască de la Roma, unde Sfântul Petru a fost executat.

Marcu este de părere că o nouă epocă a lumii a fost introdusă de învățătura lui Iisus privind Împărăția Cerului. Această Împărăție nu este doar o învățătură doctrinară, ci și un mister sau o taină a realității supreme (Dumnezeu), pe care Iisus însuși o întruchipează și o dezvăluie discipolilor săi.

Prin urmare, principala misiune a lui Iisus este să-și dezvăluie identitatea adevărată și profundă. Aceasta are loc prin actul său de propovăduire și prin relația dintre el și discipolii săi. În această Evanghelie, discipolii lui Iisus sunt adesea înfățișați ca fiind incapabili să înțeleagă ce îi învață Iisus.

Acest pasaj urmează relatării în care Iisus îi alege pe principalii lui doisprezece discipoli și îi trimite în lume să proclame Împărăția. El se întoarce acasă, unde rudele cred că a înnebunit. De când a început să predice în public, Iisus a mâniat autoritățile religioase, pe farisei, deoarece le critica fățarnicia cu o puternică autoritate personală. Aceștia și alții l-au acuzat că ar fi fost posedat de diavol.

Iisus tocmai predica atunci când i s-a spus că mama și alți membri ai familiei au venit să-l vadă. Putem să presupunem că nu au intrat la el pentru că îl dezaprobau sau le era teamă de ceea ce făcea. Prin replica pe care o dă, Iisus nu-i respinge pe aceștia în calitate de rude, ci pentru faptul că nu înțeleg

misiunea lui și ceea ce propovăduiește.

Iisus înlocuiește legătura naturală de sânge cu legătura care unește oameni care „împlinesc voia Domnului“, așa cum o făcea el. Vedem aici din nou ideea potrivit căreia „copiii lui Dumnezeu“ împărtășesc natura universală a divinului.

„Împărăția lui Dumnezeu“ ne impune exigențe radicale ca indivizi. Să fii un „copil al Domnului“ înseamnă să înțelegi că fiecare relație umană este dependentă de relația noastră cu Dumnezeu. Pentru creștini, această relație cu Dumnezeu poate fi înțeleasă în cadrul relației noastre cu Iisus. Dumnezeu este invizibil și nu poate fi cunoscut, dar relația noastră cu Dumnezeu este exprimată în felul în care relaționăm unul cu celălalt. Prin urmare, relația noastră cu Iisus cel Înălțat la Cer ne conduce, totodată, la o relație mai deplină cu semenii noștri. Aceasta este originea ideii conform căreia Biserica este „trupul lui Hristos“, totalitatea armonioasă a tuturor discipolilor săi și, în măsura în care El este Logosul universal, totalitatea cosmosului.

Acesta este doar unul dintre pasajele în care apare Maria, mama lui Iisus, pentru care în special catolicii au o puternică tradiție de venerație. Maria nu este o ființă divină, ci o persoană istorică de o sfințenie și o receptivitate față de Dumnezeu unice. Pentru mulți creștini, ea continuă să exercite un serviciu special de iubire. Grijă ei pentru suferința omenirii este o cale de a-i aduce pe oameni în Trupul lui Hristos, fiul ei.

Împărăția lui Dumnezeu

Marcu 4:26–34

Și zicea: „Așa este împărăția lui Dumnezeu, ca un om care aruncă sămânța în pământ, și doarme și se scoală, noaptea și ziua, și sămânța răsare și

crește, cum nu știe el. Pământul rodește de la sine: mai întâi pai, apoi spic, după aceea grâu deplin în spic. Iar când rodul se coace, îndată trimite secera, că a sosit secerișul“.

Și zicea: „Cum vom asemăna împărăția lui Dumnezeu sau în ce pildă o vom închipui? Cu grăuntele de muștar care, când se seamănă în pământ, este mai mic decât toate semințele de pe pământ; dar, după ce s-a semănat, crește și se face mai mare decât toate legumele și face ramuri mari, încât sub umbra lui pot să sălășluiască păsările cerului“.

Și cu multe pilde ca acestea le grăia cuvântul după cum puteau să înțeleagă.

Iar fără pildă nu le grăia; și ucenicilor Săi le lămurea toate, deosebi.

Contextul creștin

Iisus predica prin intermediul parabolilor, prin povești și analogii simple extrase din amănuntele vieții obișnuite. Acestea sunt două parabole pe care le-a folosit pentru a descrie „Împărăția lui Dumnezeu“, care constituie esența învățaturii sale. Prin urmare, acest pasaj sugerează două arii de reflecție: metoda spirituală de predicare prin parabole și semnificația Împărăției lui Dumnezeu în învățăturile lui Iisus.

Mai devreme, Iisus le spusese discipolilor săi că predica public prin parabole, dar că lor „le fusese încredințată taina Împărăției cerești“. Deși predica deschis oricui, exista o diferență în modul în care oamenii răspundeau sau înțelegeau ceea ce li se spunea. El respecta capacitatea de înțelegere diferită a fiecărei persoane. Dar învățătura creștină subliniază că toți suntem chemați la sfințenie și o putem atinge dacă dorim să cooperăm cu lucrarea Grației divine.

Ca să-i înțelegem mai bine semnificația dinamică, Împărăția lui Dumnezeu se poate traduce mai bine prin „domnia“ sau „puterea“ lui Dumnezeu. Așa cum spunea John Main, nu este un loc, ci o experiență. Iisus a spus (Matei 11:25)

că Împărăția le este revelată nu celor învățați și deștepți, ci celor umili și simpli. La sfârșitul vieții sale, când i s-a aruncat provocarea de a se salva de la moarte folosindu-și puterea regească, a spus că este rege, dar că Împărăția lui „nu este în această lume“.

Împărăția este revelată prin interacțiunea dintre învățătura lui Iisus și ascultătorii lui, iar această descoperire a adevărului constituie dinamica „Cuvântului lui Dumnezeu“.

În parabolele despre Împărăția lui Dumnezeu, Iisus spune că semnificația ei este paradoxală — ca sămânța care cade în pământ, trebuie să moară ca să răsară recolta. Cele două parabole citate aici folosesc, de asemenea, imagini ale dezvoltării naturale pentru a descrie modul în care este realizată Împărăția. Prin urmare, înțelegem că e un proces care durează toată viața.

În prima parabolă, Iisus descrie modul în care Împărăția crește într-o persoană zi după zi, fără ca ea să fie conștientă de asta în modul obișnuit. Se ajunge la recoltă: Iisus a spus că a venit pentru ca „oamenii să-și poată trăi viața în toată plinătatea ei“. Împărăția este, prin urmare, deplinătatea vieții umane, ceea ce înseamnă o participare deplină la natura lui Dumnezeu.

A doua parabolă arată că deplinătatea vieții nu este o experiență privată, individuală. Începe de la o dimensiune mică, aflată în limitele egoismului nostru individual, dar, pe măsură ce crește, transcende aceste limite pentru a deveni o experiență cu o deschidere și o generozitate nemărginite.

Deși simbolurile împăratului și împărăției sugerează o putere pământească, Iisus subliniază că puterea lui Dumnezeu nu folosește forța ori violența, ci iubirea. Prin urmare, calitățile care caracterizează Împărăția, conform Noului Testament, sunt „iubirea, bucuria, pacea, răbdarea, blândețea, bunătatea, blajinătatea, fidelitatea și autocontrolul“.

Schimbarea la față

Iar după cuvintele acestea, ca la opt zile, luând cu Sine pe Petru și pe Ioan și pe Iacov, S-a suit pe munte ca să Se roage. Și pe când se ruga El, chipul feței Sale s-a făcut altul și îmbrăcămintea Lui albă strălucind. Și iată doi bărbați vorbeau cu El, care erau Moise și Ilie, și care, arătându-se întru slavă, vorbeau despre sfârșitul Lui, pe care avea să-l împlinească în Ierusalim. Iar Petru și cei ce erau cu el erau îngreuiți de somn; și deșteptându-se, au văzut slava Lui și pe cei doi bărbați stând cu El. Și când s-au despărțit ei de El, Petru a zis către Iisus: Învățătorule, bine este ca noi să fim aici și să facem trei colibe: una Ție, una lui Moise și una lui Ilie, neștiind ce spune. Și pe când vorbea el acestea, s-a făcut un nor și i-a umbrit; și ei s-au spăimântat când au intrat în nor. Și glas s-a făcut din nor, zicând: Acesta este Fiul Meu cel ales, de acesta să ascultați! Și când a trecut glasul, S-a aflat Iisus singur. Și ei au tăcut și nimănui n-au spus nimic, în zilele acelea, din cele ce văzuseră.

Contextul creștin

În acest moment al narațiunii din Evanghelia după Luca, Iisus tocmai hrănise în mod miraculos o mulțime de cinci mii de oameni înfomețați și apoi își rostise puternica învățătură despre ucenicie: „Dacă voiește cineva să vină după Mine, să se lepede de sine... Căci cine va voi să-și scape sufletul îl va pierde“. Aceasta ne pregătește pentru versetele care urmează, în care găsim o revelație unică a luminii interioare tainice din Iisus, o lumină care strălucește atât în minte, cât și în materie, în trup, ca și în spirit.

Acest pasaj este misterios. Își are rădăcinile într-un eveniment real care este menționat în altă parte din Noul Testament, dar în același timp este descris într-un mod foarte simbolic. Unul dintre principalele simboluri este conversația cu Moise și Ilie din timpul viziunii cu Schimbarea la față. Moise era canalul pentru Lege, sau Tora, al iudaismului, iar Ilie era unul dintre cei

mai mari profeți evrei. Împreună, ei reprezintă pilonii gemeni ai religiei iudaice: comunicarea cu Dumnezeu prin Tora și profeți. Prin urmare, Iisus este asociat cu această tradiție, dar este văzut, totodată, ca o culminare a tradiției.

Iisus era, bineînțeles, crescut în cultura și religia evreiască. Totuși, experiența personală cu Dumnezeu l-a dus la o transcendență atât a individualității sale separate, cât și a condiționării culturale.

Simboluri mai interioare ale pasajului sugerează natura iluminării lui Iisus. Mai întâi, în viziune este descris ca vorbind cu Moise și Ilie despre „plecarea“ sau moartea lui și despre destinul pe care îl va împlini la Ierusalim: răstignirea pe cruce și Învierea. Aceasta înseamnă că împlinirea iluminării lui va veni prin suferință.

Semnificația morții crude suferite de Iisus nu este totuși că suntem mântuiți prin suferință. Moartea lui pe cruce reprezintă mai degrabă extremele la care poate ajunge iubirea divină ca să se comunice pe sine în ființele umane. Prin urmare, crucea este, de fapt, un simbol al iubirii și un mijloc de transformare. Suferinței i se dă, așadar, o semnificație pozitivă sau izbăvitoare.

Discipolii aflați cu Iisus la schimbarea lui la față erau cei mai apropiați discipoli. Totuși, și aici, ca și în alte locuri, ei demonstrează că încă nu erau capabili să-l înțeleagă pe deplin. Înțelegerea deplină a ajuns la ei abia după Înviere, când Iisus le-a apărut și și-a trimis Duhul în ei. Capacitatea limitată a discipolilor de a-i înțelege semnificația la acel moment explică de ce Iisus le-a spus să nu vorbească despre ceea ce văzuseră.

Cel mai profund simbol din poveste este revelația lui Dumnezeu, prin intermediul „norului“, cum că Iisus este Fiul, Cel Ales, și că oamenii trebuie să-i dea ascultare. Întrucât acesta este un mister dincolo de limitele spațiului și timpului, ce se întâmplă în și prin Iisus înaintea cât și după moartea sa poate fi considerat ca fiind, într-un fel, identic.

Norul este un simbol biblic al misterului lui Dumnezeu, care întotdeauna rămâne incognoscibil, chiar și în autorevelație. Incognoscibilitatea lui Dumnezeu, care poate fi cunoscut doar prin iubire, este esența întregului misticism creștin.

Misiunea

Luca 9:1–6

Și chemând pe cei doisprezece ucenici ai Săi, le-a dat putere și stăpânire peste toți demonii și să vindece bolile. Și i-a trimis să propovăduiască împărăția lui Dumnezeu și să vindece pe cei bolnavi. Și a zis către ei: Să nu luați nimic pe drum, nici toiag, nici traistă, nici pâine, nici bani și nici să nu aveți câte două haine. Și în orice casă veți intra, acolo să rămâneți și de acolo să plecați. Și câți nu vă vor primi, ieșind din acea cetate scuturați praful de pe picioarele voastre, spre mărturie împotriva lor. Iar ei, plecând, mergeau prin sate binevestind și vindecând pretutindeni.

Contextul creștin

Evanghelia Sfântului Luca a fost scrisă probabil după ce romanii au distrus Ierusalimul în anul 70 d. Hr. În mod tradițional, se spune că Luca era doctor și tânăr discipol al Sfântului Apostol Pavel. Dintre cei patru evangheliști, Luca are stilul cel mai literar. În deschiderea Evangheliei sale, autorul spune că a cercetat cu de-amănuntul ca să obțină cunoștințe istorice nemijlocite despre Iisus.

Acest pasaj apare într-o secțiune care relatează unele dintre multele miracole ale lui Iisus. Dar Luca pune în mod deosebit accentul pe modul în care Iisus îi împuternicește pe ucenicii săi atât înainte, cât și după moartea lui să-i ducă mai departe misiunea și mesajul lui către ei.

Iisus îi cheamă la el pe cei doisprezece apostoli aleși și le dă „putere și

autoritate“ . Acestea sunt calitățile spirituale pe care el însuși le posedă și, prin urmare, le poate transmite și altora. Puterea este în special legată de învingerea demonilor și de vindecarea bolilor. Dar rolul principal al acestei transmiteri de putere este proclamarea Împărăției lui Dumnezeu. Miracolele sunt semne ale puterii și mijloace de comunicație, dar lucrarea esențială pe care o reprezintă este să fie mărturie la Împărăția lui Dumnezeu: miracolele arată că Împărăția este în interiorul oamenilor și că este imediat disponibilă. În Evanghelia după Marcu există o descriere în care Iisus le spune oamenilor să nu îi facă publice miracolele.

În altă ocazie, Iisus a fost întrebat când ar urma să apară Împărăția Cerurilor. Oamenii credeau că Împărăția va fi un eveniment sau o stare exterioară. Dar răspunsul lui a fost: „Nu puteți observa Împărăția lui Dumnezeu căci, iată, Împărăția Cerurilor este înăuntrul vostru“.

După moartea lui Iisus, Sfântul Lui Duh a coborât asupra ucenicilor săi și i-a împuternicit să predice misterul deplin al mântuirii și adevărata natură a lui Iisus. Dar în timpul vieții lui mesajul pe care ucenicii l-au predicat a fost venirea Împărăției.

Legătura dintre predicile referitoare la Împărăție și vindecarea bolilor este o temă creștină importantă. Împărăția nu este o abstracțiune privată. Dintre toate apărările pe care ființele umane le ridică împotriva lui Dumnezeu, cele mai vulnerabile sunt locurile noastre de suferință. Prin urmare, vindecarea se adresează părții celei mai profunde și adesea celei mai ascunse din noi. Împărăția este realizată sau se intră în ea în contextul vieții umane obișnuite. Suferința atrage după sine compasiunea în Iisus, așa cum face și în noi. Desigur, este ușor să te concentrezi doar pe tratamentul fizic și să neglijezi vindecarea întregii persoane, aceasta fiind semnificația totală a Împărăției.

Poruncile pe care Iisus le dă ucenicilor când aceștia pleacă să binevestească prezintă o anumită atitudine și un stil de viață specifice. Atitudinea este de subordonare completă față de Dumnezeu. Viața lor trebuie să manifeste o completă detașare de succesul sau eșecul misiunii lor. Dacă mesajul le este respins, ei trebuie „să-și scuture praful de pe picioare“ și să plece în altă parte.

Stilul de viață al unui discipol al lui Iisus este unul de sărăcie materială și de

simplitate radicală. În sens literal, aceasta este o descriere a vieții monastice, dar descrie simbolic calea oricărui căutător spiritual adevărat sau discipol. Aceasta presupune și că oamenii special însărcinați să predice au dreptul să fie susținuți de comunitate.

Credința

Ioan 12:44–50

Iar Iisus a strigat și a zis: „Cel ce crede în Mine nu crede în Mine, ci în Cel ce M-a trimis pe Mine. Și cel ce Mă vede pe Mine vede pe Cel ce M-a trimis pe Mine. Eu, Lumină am venit în lume, ca tot cel ce crede în Mine să nu rămână în întuneric. Și dacă aude cineva cuvintele Mele și nu le păzește, nu Eu îl judec; căci n-am venit ca să judec lumea, ci ca să mântuiesc lumea. Cine Mă nesocotește pe Mine și nu primește cuvintele Mele are judecător ca să-l judece: cuvântul pe care l-am spus acela îl va judeca în ziua cea de apoi. Pentru că Eu n-am vorbit de la Mine, ci Tatăl care M-a trimis, Acesta Mi-a dat poruncă ce să spun și ce să vorbesc. Și știu că porunca Lui este viața veșnică. Deci cele ce vorbesc Eu, precum Mi-a spus Mie Tatăl, așa vorbesc“.

Contextul creștin

Despre Evanghelia după Ioan se spune prin tradiție că a fost scrisă de „ucenicul iubit“ al lui Iisus. El îl descrie pe Iisus ca Logos-ul (termenul grecesc pentru „cuvânt“ sau „înțelepciune“) lui Dumnezeu. Viața și învățătura lui Iisus sunt văzute în lumina înțelepciunii universale care dă semnificație simbolică fiecărui detaliu al vieții lui Iisus. Tradițiile de la început nu vorbeau despre Iisus ca despre Dumnezeu. Aceasta a fost o

evoluție ulterioară. Dar Sfântul Ioan vorbește despre relația intimă dintre Iisus și Dumnezeu. Iisus s-a aflat într-o relație unică cu Dumnezeu, ca Fiul al Tatălui.

Acest pasaj rezumă multe dintre discursurile lui Iisus din Evanghelia după Ioan. În aceste cuvinte, am reușit să auzim vocea lui Iisus, precum și gândirea primilor creștini cu privire la Iisus.

Iisus își plasează întotdeauna centrul conștiinței sale în Tată. Așa că, dacă oamenii cred în el, de fapt cred în Dumnezeu, nu doar în Iisus. El spune că a fost trimis de Tatăl lui — ceea ce înseamnă că viața lui Iisus a fost o misiune. Să-l vedem pe Iisus înseamnă să-l vedem pe Tatăl care l-a trimis. Relația dintre Iisus și Tatăl lui este indestructibilă sau advaitică.⁶³

Iisus se descrie pe sine ca fiind lumina venită în lume pentru a împrăști întunericul. Prin urmare, „credința“ în Iisus înseamnă mai mult decât o convingere dogmatică. Înseamnă o relație personală cu el și la fel cu realitatea cu care s-a aflat în comuniune. Relația este ea însăși procesul de iluminare care risipește întunericul ignoranței și frica din sufletul omului. Relația de credință este hodos sau Calea vieții creștine. Iisus a spus cândva: „Iar eu și Tatăl una suntem“. Și a mai spus: „Tatăl este mai mare decât mine“. Acestea sunt două aspecte ale relației dintre Iisus și Tatăl lui, care este, totodată, Tatăl nostru.

De-a lungul secolelor, gânditorii creștini au dezvoltat doctrina Sfintei Treimi pentru a descrie această relație care mântuiește, transformă și completează. Tatăl este fundamentul existenței, invizibil și de necunoscut; Fiul (care s-a incarnat ca Iisus) este iubit de Tată; iar dragostea lor reciprocă este Sfântul Duh, a treia persoană a Sfintei Treimi. Dumnezeu este, prin urmare, „trei în unul“. Iisus a făgăduit să trimită Sfântul Duh în lume după ce el nu va mai fi vizibil pe pământ — după moarte, Înviere și întoarcerea finală la Tatăl.

În acest pasaj, Iisus spune cât se poate de clar că el nu judecă lumea. Dacă cineva îi respinge adevărul, aceasta este o judecată în sine, căci tot ce a spus Iisus conține Adevărul Tatălui.

Iisus spune că poruncile Tatălui sunt „viața eternă“. El a mai zis că a venit pentru ca oamenii să se bucure de plinătatea vieții. Viața eternă nu înseamnă

doar o existență fără sfârșit. Înseamnă o dezvoltare deplină a potențialului uman pentru conștiință. Singura poruncă asupra căreia Iisus insistă a fost iubirea pentru aproapele. Prin urmare, conștiința deplină este împlinirea capacității umane de iubire. Iubirea este natura lui Dumnezeu (Tatăl îl iubește pe Fiu și această iubire este Duhul Sfânt). Toți oamenii sunt chemați să împărtășească natura lui Dumnezeu, să fie făcuți divini de iubire (așa cum am văzut în primul extras din Evanghelia după Matei), pentru a învăța să iubească așa cum iubește Dumnezeu, necondiționat și universal.

Învierea

Ioan 20:10–18

Și s-au dus ucenicii iarăși la ai lor. Iar Maria stătea afară lângă mormânt plângând. Și pe când plângea, s-a aplecat spre mormânt. Și a văzut doi îngeri în veșminte albe șezând, unul către cap și altul către picioare, unde zăcuse trupul lui Iisus. Și aceia i-au zis: „Femeie, de ce plângi? Pe cine cauți?” Ea le-a zis: „Că au luat pe Domnul meu și nu știu unde L-au pus”. Zicând acestea, ea s-a întors cu fața și a văzut pe Iisus stând, dar nu știa că este Iisus. Zis-a ei Iisus: „Femeie, de ce plângi? Pe cine cauți?” Ea, crezând că este grădinarul, I-a zis: „Doamne, dacă Tu L-ai luat, spune-mi unde L-ai pus și eu Îl voi ridica”. Iisus i-a zis: „Maria!” Întorcându-se, aceea I-a zis evreiește: „Rabuni!” (adică, Învățătorule). Iisus i-a zis: „Nu te atinge de Mine, căci încă nu M-am suit la Tatăl Meu. Mergi la frații Mei și le spune: Mă sui la Tatăl Meu și Tatăl vostru și la Dumnezeul Meu și Dumnezeul vostru”. Și a venit Maria Magdalena vestind ucenicilor că a văzut pe Domnul și acestea i-a zis ei.

Contextul creștin

Învierea lui Iisus este baza credinței creștine. Niciuna dintre Evanghelii nu descrie momentul efectiv al Învierii. Și totuși fiecare Evanghelie descrie apariția lui Iisus în fața discipolilor săi în formă corporală — un corp subtil sau spiritual — după moartea lui. Povestea vieții lui Iisus este scrisă retrospectiv din perspectiva experienței Învierii în cele patru Evanghelii canonice.

În toate Evangheliile, Iisus le apare mai întâi femeilor după moartea sa. În acest pasaj din Evanghelia după Ioan, Iisus i se arată mai întâi Mariei Magdalena, discipol apropiat al lui Iisus, identificată în mod tradițional cu prostituata reformată dintr-o istorisire anterioară din Evanghelie. Prima întâlnire cu Iisus cel Înviat creează confuzie și neînțelegeri, ba chiar și neîncredere printre discipoli, cu toate că Iisus prezisese Învierea „după trei zile“. Trei zile este un simbol biblic pentru un ciclu complet de timp.

Maria Magdalena privește în mormântul gol și vede doi „îngeri“. Cuvântul grecesc angelos înseamnă „mesager“. Ea nu-i recunoaște ca atare. Dar, când aceștia o întreabă de ce plânge, îi întreabă la rândul ei unde a fost dus trupul lui Iisus. Apoi se întoarce și-l vede pe Iisus stând în picioare lângă ea. Și el o întreabă de ce plânge. Maria crede că este grădinarul și îl întreabă unde a pus trupul lui Iisus. Apoi Iisus o cheamă pe nume, moment în care, cu mintea deșteptată, ea îl recunoaște pe Iisus și-i spune „Învățătorule“.

Chemarea pe nume a Mariei amintește de un pasaj anterior al Evangheliei după Ioan în care Iisus se compară cu bunul păstor care își cheamă fiecare oiță după nume. În tradiția biblică, numele unei persoane semnifică adevăratul său eu. Ca să-l cunoști pe Iisus cel Înviat, este necesar să-ți cunoști Adevăratul Eu.

Iisus îi spune să nu se atingă de el, pentru că încă nu s-a suit la Tatăl Lui. Vechea formă a relației cu Iisus s-a încheiat. În etapa finală a vieții, el urmează să fie reabsorbit în sursa lui. Înălțarea a avut loc, în mod simbolic, la patruzeci de zile după Înviere. Dar Iisus a promis să rămână cu discipolii săi până la sfârșitul timpului. Astăzi, creștinii îl înțeleg pe Iisus ca fiind și „acolo“, și „aici“.

Iisus îi spune Mariei că urmează să urce la Tatăl lui și la Tatăl ei, la Dumnezeu lui și la Dumnezeu ei. Aceasta ne amintește de afirmația pe care Iisus le-a făcut-o discipolilor cu puțin înainte de moartea sa. A spus că i-a văzut nu ca pe slujitori, ci ca pe prieteni, pentru că le împărtășise tot ce învățase de la Tatăl lui. Prin urmare, creștinii cred că, în uniune cu umanitatea glorificată și transfigurată a lui Iisus, toți suntem în măsură să împărtășim relația sa unică cu „Tatăl“, „să împărtășim natura lui Dumnezeu“.

O schimbare ontologică a avut loc în natura umană ca urmare a nașterii, vieții, morții, Învierii și Înălțării lui Iisus. Dar aceasta se realizează în fiecare dintre noi pe măsură ce ne trăim etapele vieții, încorporând experiența lui în a noastră.

La un nivel doctrinar și filosofic al dialogului, importanța Învierii constă în faptul că ne arată unicitatea lui Iisus. Unicitatea nu trebuie confundată cu exclusivitatea. Unicitatea lui nu exclude alte revelații ale Adevărului, dar credința creștină l-ar vedea pe Iisus ca autorevelația deplină a lui Dumnezeu în formă umană. În felul acesta se manifestă și adevărata natură a umanității, autorevelarea ei deplină în lipsa de formă divină, precum și capacitatea ei deplină de viață, conștiință și uniune cu Dumnezeu.

Învierea este, de asemenea, importantă totuși deoarece arată că teama cea mai mare a omului, frica de moarte, se bazează pe o iluzie. Moartea nu înseamnă sfârșitul vieții, ci intrarea finală în deplinătatea vieții, care înseamnă împărtășirea în ființa lui Dumnezeu.

---

⁶² [Felul în care înțelegem bunătatea nu trebuie limitat la termeni morali. De exemplu, când vorbim despre o pereche de pantofi „buni“, este vorba de pantofi bine făcuți și neuzați. Conceptul ebraic de bunătate conține ambele aspecte, cel pragmatic și cel moral, în armonie cu Spiritul lui Dumnezeu, care este permanent binevoitor și tămăduitor. Astfel, Iisus ne spune să fim „desăvârșiți, precum Tatăl vostru cel Cereșc desăvârșit este“. Aici, desăvârșirea înseamnă desăvârșirea iubirii, nu doar respectarea legilor.](#)

⁶³ [Advaitic înseamnă literal non-doi și se referă la doctrina hindusă a](#)

nondualității. Dumnezeu și lumea, de exemplu, nu sunt una, dar nici nu sunt două. Vezi Nota 26.

Glosar de termeni creștini

Aelred din Rievaulx (1109–1167). Sfântul Aelred din Rievaulx a fost un abate cistercian englez și teolog renumit pentru percepția centrată pe Hristos întru iubire. Puternic influențat de lucrarea lui Cicero Despre prietenie, ca reflectând legătura dintre iubirea omenească și iubirea divină, a fost autorul lucrării Mirror of Charity (Oglinda carității). Vezi Augustin din Hippo; Cicero.

Apofatic. Descrie o abordare a discursului despre Dumnezeu și experiența mistică născută din incognoscibilitatea, transcendența și imposibilitatea de exprimare a lui Dumnezeu și a întregii experiențe divine. „Prin iubire îl putem cunoaște, dar prin gândire, niciodată“ (The Cloud of Unknowing / Norul necunoașterii). Vezi catofatic.

Apostoli. Cei doisprezece apostoli pe care Iisus i-a chemat și care au format grupul de discipoli apropiați simbolizează cele douăsprezece triburi ale lui Israel. Cuvântul apostol derivă din termenul grecesc „cel trimis“.

Augustin din Hippo (354–430). Născut în Africa, Sfântul Augustin din Hippo a fost unul dintre cei mai mari teologi creștini din perioada de început. A scris lucrările Cetatea lui Dumnezeu și Confesiuni. Ca și Sfântul Aelred din Rievaulx, călugărul englez, a fost influențat de tema prieteniei din scrierile lui Cicero, ca reflectare a legăturii dintre iubirea umană și cea divină. Vezi Aelred din Rievaulx; Cicero.

Benedict din Nursia (decedat c. 580). Tot ce se cunoaște despre viața Sfântului Benedict este cuprins în semilegendara relatare din Cartea a Patra a Dialogurilor Sfântului Grigore cel Mare. Personalitatea lui umană și echilibrată este perceptibilă în detaliile legislative ale lucrării sale Reguli pentru mănăstiri. Vezi Regulile Sfântului Benedict.

Bernard din Clairvaux (1090–1153). Sfântul Bernard din Clairvaux a dirijat

reforma vieții monastice și a devenit unul dintre oamenii cei mai influenți din Europa. Scrierile sale dovedesc un mare intelect și o înțelegere mistică a poeziei Scripturii.

Biblia. Cuvântul „Biblie“ derivă din termenul grecesc pentru „carte“. Biblia este un amalgam de cărți diferite scrise ca istorii, profeții, legi și poezie. Contribuția creștină la corpusul biblic o constituie cele patru Evanghelii și Epistolele Noului Testament. Vezi Evanghelii; Noul Testament; Scripturi.

Botezul. Botezul este ritualul creștin de inițiere prin scufundare în apă sau turnarea de apă în numele Sfintei Treimi. Poate fi efectuat de oricine și, la nevoie, își poate produce efectele fără vreo acțiune externă. Botezul este văzut ca o identificare simbolică a întregii experiențe de viață a persoanei creștine cu viața, moartea și Învierea lui Iisus; astfel, este considerat ca începutul unui nou mod de viață. Văzut inițial ca o alegere pe viață făcută de un adult, în timp, botezul a ajuns să fie efectuat pe scară largă în pruncie.

Calea. Calea (hodos, în greacă) exprimă semnificația lui Iisus ca vehicul sau punte între omenire și Dumnezeu. De asemenea, descrie calea vieții pe care această credință o determină. Primii creștini erau cunoscuți ca adepți ai Căii, iar primele lor comunități erau „Noua Cale“.

Catofatic. O abordare a teologiei și scrierilor mistice care este complementară abordării apofatice. Se bazează pe ceea ce se poate spune despre Dumnezeu, deși întotdeauna prin intermediul analogiei. Cuvintele folosite despre Dumnezeu au o semnificație diferită față de aceleași cuvinte întrebuințate în chestiunile omenești. Vezi Apofatic.

Cicero (143–106 î. Hr.). Autorul roman Cicero a scris tratatul De Amicitia (Despre prietenie), o lucrare care sintetizează gândirea clasică privind subiectul prieteniei și a avut o mare influență asupra scriitorilor creștini de mai târziu, îndeosebi a Sfântului Aelred din Rievaulx și a Sfântului Augustin. Vezi Aelred din Rievaulx; Augustin din Hippo.

Cina cea de Taină. Cina cea de Taină a lui Iisus cu ucenicii săi în ziua de dinaintea morții sale este asociată în mod tradițional cu masa rituală evreiască de Pesah. Creștinii o comemorează în special în Joia Mare de dinainte de Paști. Înaintea ultimei mese cu ucenicii săi, Iisus le-a spălat

picioarele și le-a cerut să aibă cu el o relație de prietenie, nu una ierarhică. De asemenea, această masă este retrăită zilnic sau ocazional (în conformitate cu diferite tradiții creștine) în euharistie, când pâinea și vinul dobândesc realitatea sacră a plenitudinii fizice și spirituale a lui Iisus cel înviat. Vezi Apostoli; Euharistie; Trupul înviat al lui Iisus.

Contemplare. După Toma d'Aquino, contemplarea este „simpla desfătare dată de adevăr“. Numeroasele școli ale spiritualității creștine sugerează căi complementare pentru această desfătare. Ea poate fi înțeleasă ca o mișcare dincolo de gândire și imagine, către uniune și iubire.

Creator. Doctrina fundamentală de naștere a Universului din voința lui Dumnezeu Creatorul este centrală pentru credința iudeo-creștină. Dumnezeu susține și perfecționează simultan Creația în același act al Creației, deoarece timpul și spațiul sunt și ele „creaturi“ în care Dumnezeu este prezent, dar rămâne nemărginit. Știința califică imagistica prin care este exprimată această doctrină (ca în mitul Genezei), dar nu intră neapărat în conflict cu ea. Creativitatea umană este văzută ca participare și reflectare a mărețului act al Creației.

Credință. Credința este înțeleasă ca o modalitate de a vedea ceea ce nu se poate vedea cu mintea și cu ochii. Este capacitatea de percepție transcendentă din fiecare persoană.

Crucea. Crucea simbolizează moartea lui Iisus prin crucificare, o metodă larg răspândită de execuție pentru infractori în timpul Imperiului Roman. În lumina Învierii, tragedia Crucii a fost văzută ca o pregătire pentru eliberarea energiei tămăduitoare, mântuitoare a Spiritului. Multe metafore au fost folosite pentru a explica rolul Crucii în această „economie a mântuirii“: izbăvire, sacrificiu, dăruire de sine, obediență față de Adevăr. Ideea că a fost o pedeapsă impusă de Dumnezeu Fiului său pentru păcatele lui Adam este doar o explicație printre altele, care a dobândit totuși o falsă importanță în teologia istorică a Crucii de-a lungul secolelor. Imagistica preferată adesea în zilele noastre este mai degrabă psihologică decât mitologică. Cu alte cuvinte, Crucea reprezintă puterea proiecției și încercarea egoului de a nega adevăratul eu. Oricât de mare ar fi forța cu care Crucea îngăduie identificarea personală, semnificația ei cosmică rămâne misterioasă și nu trebuie considerată decât în relație cu Învierea, din care își derivă importanța. Vezi

Învierea; Mântuirea.

Crucificare. *Vezi Crucea.*

Cuvântul lui Dumnezeu. Cuvântul lui Dumnezeu este un concept biblic central care descrie autocomunicarea lui Dumnezeu care are loc întotdeauna prin „Logosul“ dătător de viață, revitalizator, tămăduitor și creativ. În credința creștină, Iisus este întruparea umană a acestui Cuvânt-acțiune al lui Dumnezeu. Vezi: Biblia; Lectio divina; Logos; Scripturi.

d’Aquino, Toma (1225–1274). Toma d’Aquino a fost un mare teolog și filosof catolic a cărui capodoperă de arhitectură intelectuală, lucrarea sistematică Summa Theologica, a exercitat o influență decisivă asupra gândirii creștine până în epoca modernă. Această lucrare este concepută sub forma unor comentarii la Aristotel și Biblie și se ocupă în detaliu de toate domeniile principale ale practicii și credinței creștine.

Dumnezeu. Dumnezeu este un termen pentru absolutul din existență, înțeles, adevăr și viață. Potrivit Sfântului Ioan, Dumnezeu este iubire. Din punct de vedere filosofic, în formularea Sfântului Ambrozie, Dumnezeu este mai mare decât tot ceea ce poate fi gândit sau imaginat și ca atare este inexprimabil și imposibil de conceptualizat sau de obiectivat. Caracterul misterios suprem și incognoscibilitatea lui Dumnezeu sunt afirmate în mod paradoxal prin faptul că, în conformitate cu învățăturile mistice creștine, Dumnezeu poate fi cunoscut prin iubire, dar nu și prin gândire. Percepția creștină legată de natura personală a lui Dumnezeu este Sfânta Treime: Dumnezeu este o comuniune de trei „persoane“ (Tatăl, Fiul și Sfântul Duh), care sunt coegale, co-eterne și infinit prezente una față de celelalte în unitate. Tot ceea ce se spune este o metaforă inadecvată și, deși cuvintele și imaginile sunt inevitabile, există riscul să fie luate în sensul și semnificația lor proprie. În opinia Sfântului Toma d’Aquino, cel care a creat încă din perioada medievală cel mai complet sistem teologic creștin, cuvintele pe care le folosim cu privire la Dumnezeu au în mod inerent o semnificație diferită față de aceleași cuvinte aplicate experienței umane. Vezi Tatăl, Sfântul Duh, Incarnare; Fiu; Sfânta Treime.

Euharistie. Sensul literal: ofrandă, jertfă. Liturghia este adaptarea creștină a pesah-ului evreiesc așa cum a fost celebrat de Iisus la Cina cea de Taină; de

asemenea, exemplifică simbolic viziunea sacrificiului cosmic. Euharistia este celebrată diferit în diverse tradiții creștine, având la bază o varietate de teologii. Totuși, toate au în comun ideea fundamentală a „rememorării“ legăturii lui Hristos cu toate generațiile. Credința catolică atribuie „o prezență reală“ a lui Hristos în pâinea și vinul, precum și în credința participanților. Sfânta Împărtășanie este ritualul prin care participanții primesc comuniunea cu Hristos gustând din pâinea și vinul sfințite. Vezi Cina cea de Taină; Învierea; Înălțarea trupului lui Iisus; Împărtășanie.

Evangheliile. Evangheliile sunt cele patru cărți canonice esențiale scrise de Matei, Marcu, Luca și Ioan. Există mai multe alte „evangheliile apocrife“, iar multe altele au dispărut. Toate cele patru Evangheliile principale sunt în acord cu privire la aspectele esențiale ale vieții și învățăturilor lui Iisus din Nazaret și le descriu în lumina experienței Învierii. Dar fiecare evanghelie, scrisă pentru un tip diferit de public, se diferențiază de celelalte prin aspectele accentuate și culoarea interpretativă. Vezi Fericiri; Biblie; Noul Testament; Scripturi; Predica de pe Munte.

Evanghelist. În general, termenul de „evanghelist“ se aplică autorilor celor patru Evangheliile canonice. Cuvântul derivă din grecescul pentru „veste bună“.

Farisei. Fariseii au fost unul dintre grupurile evreiești active în Israel în perioada vieții lui Iisus. Termenul derivă din ebraicul pentru „cei separați“. Erau experți în interpretările legaliste ale Legii, care permiteau compromisul fără pierderea virtuții. Iisus i-a înfruntat și astfel și-a câștigat vrăjmășia lor. Nu s-a mai auzit nimic despre sectă în iudaism după Căderea Ierusalimului din anul 70 d. Hr.

Fecioara Maria. Maria, mama lui Iisus, a căpătat o mare atenție de la adepții lui Iisus din perioada Evangheliilor. Începând din secolul al V-lea, doctrina virginității ei perpetue a subliniat identitatea unică a lui Iisus. Titlul ei de „mamă a lui Dumnezeu“ și doctrina ulterioară a Adormirii ei trupești și a lipsei ei de păcat ilustrează valoarea teologică și simbolică pe care a dobândit-o mai ales în Biserica catolică și ortodoxă. Devoțiunea față de Fecioara Maria a trebuit să fie de multe ori înfrânată de Biserica Catolică, dar importanța ei capătă noi aspecte cu fiecare altă generație. (Vezi „The Othercentredness of Mary“ în John Main, Community of Love.) Vezi Iisus.

Fericirile. Derivate din grecescul makarios, care înseamnă „binecuvântat“, dar și „fericit“, constituie o secțiune a Predicii de pe Munte în care sunt descrise caracteristicile experienței umane a Împărăției lui Dumnezeu și calitățile „perfectiunii“ creștine. Vezi Evangheliile; Împărăția lui Dumnezeu; Noul Testament; Scripturile; Predica de pe Munte.

Fiul. Fiu denotă relația dintre cea de-a doua persoană cu prima persoană a Treimii, prin aceea că Fiul este generat veșnic din Tată sau baza existenței. Identificat în gândirea greacă cu Logosul universal, Fiul poate fi privit ca fiind comparabil cu purusha din teologia indiană. Fiul este principiul Creației și mijlocul întregii cunoașteri a Adevărului, care, în timp, a fost incarnat în lumea materială ca Iisus. Vezi: Hristos; Tatăl; Dumnezeu; Sfântul Duh; Incarnare; Iisus; Logos; Sfânta Treime.

Grație. Grația este energia perceptibilă, dar supraconceptuală a creativității și iubirii divine în fiecare atom al Creației și în fiecare mișcare a conștiinței umane, lucrând în și prin natură mai degrabă decât împotriva ei. Grația este asistența directă spre eliberare și mântuire oferită de Dumnezeu ființelor umane prin mijloacele și situațiile acestei vieți. Începând cu Sfântul Augustin, teologii au avut dificultăți legate de semnificația ei și de relația cu liberul-arbitru. Catolicii îndeosebi văd în împărtășanie un mijloc de a primi Grația, dar există o varietate de interpretări legate de modul în care se manifestă aceasta și de ceea ce este necesar din partea unei persoane care celebrează împărtășania. Vezi Împărtășanie.

Griffiths, părintele Bede (1906–1993). Autor de origine engleză al lucrărilor The Golden String (Firul de aur), The Marriage of East and West (Unirea dintre Est și Vest), precum și al altor titluri, care, din ashramul său din India, unde și-a petrecut ultimii patruzeci de ani ai vieții, a fost un susținător profetic al dialogului spiritual dintre Orient și Occident. Bede Griffiths s-a întâlnit ultima oară cu Dalai Lama în Australia, în aprilie 1992.

Grigore cel Mare (c. 540–604). Sfântul Grigore cel Mare a fost un roman înstărit care și-a dat banii săracilor și a înființat mai multe mănăstiri, alegându-și una în care să intre. A devenit papă în anul 590 și a stabilizat poziția Bisericii într-o perioadă de mari tulburări. L-a trimis pe Sfântul Augustin de Canterbury împreună cu alți călugări să-i convertească pe englezi. A vorbit impresionant despre dificultățile reconcilierii vieții

spirituale cu îndatoririle unui administrator și a arătat o mare compasiune pentru viața monastică, pe care a încurajat-o recomandând Regulile Sfântului Benedict ca sursă de îndrumare preferată în Biserica Occidentală. A fost prolific ca scriitor, iar în Dialogurile sale a adunat sursele legendare ale vieții și miracolelor Sfântului Benedict, evident mai valoroase prin lămuririle legate de teologia și spiritualitatea sfântului decât în calitate de cronică a evenimentelor istorice din viața lui Benedict. Vezi Benedict din Nursia; Regulile Sfântului Benedict.

Grigore din Nyssa (c. 330–395). Sfântul Grigore din Nyssa, fratele Sfântului Vasile și contemporan al Sfântului Augustin, a fost unul dintre părinții capadocieni mistici. Cu o mare originalitate, el a predicat despre Sfânta Treime, incarnare și alte credințe creștine esențiale și le-a legat de viața interioară a rugăciunii și de semnificațiile mistice ale Scripturii.

Hristos. Iisus Hristos este cu adevărat Iisus Hristosul. Termenul Hristos derivă din grecescul pentru „cel miruit“ și traduce cuvântul ebraic mesia. Inițial a fost un titlu, dar a ajuns să fie folosit ca nume, fiindu-i aplicat lui Iisus din Nazaret în lumina împlinirii, în ochii discipolilor săi, a așteptării de către evrei a lui Mesia sau a Mântuitorului Israelului: o figură universalizată în conceptul creștin ulterior al Hristosului Cosmic. Adepții lui Iisus au fost prima oară numiți „creștini“ în Antiohia, în secolul I. Vezi Incarnare; Iisus; Logos; Fiu.

Iad. Iadul exprimă atât locul unde evreii își plasau morții, cât și locul unde grecii își primeau pedeapsa. În gândirea creștină, suferințele iadului semnifică separarea de Dumnezeu, simbolizată prin foc. Crezul afirmă că Hristos „a coborât în Iad“, iar acest lucru este interpretat atât ca o legătură a generațiilor anterioare cu Învierea sa, cât și ca mântuirea finală a tuturor sufletelor.

Ierusalim. Ierusalimul a fost probabil locuit încă din jurul anului 3 000 î. Hr. Istoria creștină a orașului se concentrează pe răstignirea pe cruce și Învierea lui Iisus care au avut loc acolo aproximativ în anul 33 d. Hr. Este un oraș al locurilor sacre pentru musulmani, creștini și evrei și, prin urmare, un simbol modern puternic al convergenței multireligioase.

Iisus. În uzajul creștin, Iisus implică natura umană abordabilă și plină de compasiune a lui Iisus din Nazaret. Hristos este titlul care i s-a acordat în

viața de după Înviere și ridică pe un plan superior înțelegerea naturii lui divine. Potrivit credinței creștine, el a fost pe deplin uman și pe deplin divin, nu jumătate și jumătate. Echilibrul și integrarea naturii umane și divine a lui Iisus reprezintă tensiunea creativă din gândirea creștină. Teologiile și chiar tipurile de stil de viață creștină exprimă accentul relativ plasat pe acest echilibru.

Varietatea termenilor prin care Iisus poate fi descris în cadrul creștinismului derivă din doctrina unificării în persoana sa umană unică a celor două naturi distincte, umană și divină. Termenii cu care Iisus s-a descris pe sine erau simple imagini. Numindu-se Fiul Omului, el spunea ceva mai mult decât „O persoană“. Este de neconceput ca el să se fi numit „Dumnezeu“, deși pare să fi fost absorbit într-o experiență de unire cu Dumnezeu, pe care îl numește cu familiaritate „Tatăl“ lui. Iisus se referă la el însuși ca la un păstor, o poartă, o cale, lumina, pâinea vieții, o viță-de-vie și așa mai departe. La Cina cea de Taină, le-a spus discipolilor: „De acum nu vă mai zic slugi, că sluga nu știe ce face stăpânul său, ci v-am numit pe voi prieteni, pentru că toate câte am auzit de la Tatăl Meu vi le-am făcut cunoscute“. (Ioan 15:15). Vezi Hristos; Tatăl; Incarnare; Cina cea de Taină; Logos; Fiul; Sfânta Treime.

Ilie (secolul al IX-lea î. Hr.). Ilie a fost un profet evreu care a susținut venerarea lui Iehova în pofida răspândirii cultelor păgâne în Israel. De asemenea, el a denunțat nedreptatea socială și a îndemnat la o reînnoire interioară. Generațiile ulterioare au crezut că întoarcerea sa ar urma să fie un prelude la eliberarea Israelului. Uneori, Iisus a fost identificat ca a doua venire a lui Ilie.

Incarnare. Ca sursă, călăuză și țel a tot ceea ce există, Dumnezeu se exprimă pe el însuși în toate formele realității. În credința creștină, incarnarea este asumarea fizică și psihologică a naturii și conștiinței umane de către Fiul lui Dumnezeu cel veșnic, a doua persoană a Treimii. Într-un moment bine definit al istoriei, natura umană și divină au fost astfel unificate într-o singură faptură omenească. Semnificația, scopul și consecințele acestui eveniment unic au devenit elemente centrale ale autoînțelegerii umane și ale semnificației istoriei. Primii teologi creștini, reflectând asupra incarnării, au afirmat că Dumnezeu a devenit Om astfel ca Omul să poată deveni Dumnezeu. Unicitatea autorevelării lui Dumnezeu în incarnare afectează

semnificația, dar nu diminuează valoarea altor căi de simțire a adevărului absolut sau al adevărului oricărei religii în care misterul lui Dumnezeu este făcut cunoscut. Vezi Hristos; Iisus; Logos; Fiul.

Inverbație. Acest termen descrie procesul prin care cuvintele sacre ale Scripturii sunt transformate prin lectură și reflecție profundă într-o parte vie a cititorului. Pentru asta e nevoie ca cititorul să fie impregnat de Scripturi, astfel încât gândirea și simțirea în domeniile lor de semnificație să devină un proces inconștient.

Ioan. Sfântul Ioan, al patrulea evanghelist și cel căruia îi sunt atribuite trei Epistole ale Noului Testament și Apocalipsa, a aparținut grupului de discipoli apropiați de Iisus, fiind prezent împreună cu frații săi, Iacob și Petru, în momente importante precum Schimbarea la față. Tradiția îl identifică drept „ucenicul iubit“, care stă rezemat de pieptul lui Iisus la Cina cea de Taină. Evanghelia scrisă de el este remarcabilă prin prezentarea simbolică intensă a vieții lui Iisus, prin felul în care redă forța lui Iisus și prin descrierea emoțiilor și reacțiilor umane ale acestuia.

Iubire. Un singur cuvânt englezesc trebuie să servească la iubirea din prietenie, iubirea din dorință și iubirea de Dumnezeu. Agape, iubirea divină sau altruistă, este înțelesul la care se referă afirmația Sfântului Ioan „Dumnezeu este iubire“.

Izbăvire. Eliberarea prin iubire de puterea egoistă a păcatului și a izolării. Vezi: Penitență; Păcat.

Împărăția lui Dumnezeu. Împărăția sau Regatul lui Dumnezeu traduce cuvântul grecesc basileia. Își are rădăcinile în conceptul evreiesc de putere a lui Dumnezeu în „rai“, care nu este întotdeauna vizibilă pe pământ. Iisus a modificat ideea și a pus accentul pe viața interioară care este necesară pentru a „pătrunde în Împărăție“. Prin urmare, Împărăția este atât în noi, cât și printre noi (Luca 17:21). Termenul are, de asemenea, o semnificație socială și escatologică legată de înțelesurile sale mai mult mistice. În Împărăție ființele umane sunt egale și justiția dominantă. Este, de asemenea, o întâlnire cu caracterul muritor al vieții omenești.

Înălțarea. La patruzeci de zile după Înviere, Iisus a părăsit întru totul lumea

formelor perceptibile. A fost reabsorbit în realitatea suprasenzorială a lui Dumnezeu în realitatea umană deplină a corpului, minții și spiritului său. Acest lucru este descris ca Înălțarea la Tatăl din ceruri. (Vezi Faptele apostolilor 1:9.)

Îngeri. Îngerii sunt ființe spirituale care se regăsesc în majoritatea religiilor străvechi și care acționează ca intermediari între tărâmul superior și lumea umanității. Cuvântul derivă din termenul grecesc angelos care înseamnă „mesager“, deși în unele ocazii în Biblie îngerii sunt văzuți ca o manifestare directă a lui Dumnezeu. În plus, există credința că, la naștere, fiecărei persoane îi este desemnat un înger. Există teorii complexe privind ierarhia celestă a îngerilor, care pot fi interpretate și ca etape sau puteri din sufletul omenesc.

Înviere. *Învierea este principiul regenerării prin moarte și, ca atare, este exemplificat în ciclurile naturii, precum și în ciclul pascal al morții și învierii lui Iisus. În mod specific, Învierea este înălțarea totală a lui Iisus la viața nemărginită în a treia zi de după răstignire. Este un element fundamental al credinței creștine, precum și esența celor mai vechi predici ale Evangheliei lui Iisus, deși autorii Evangheliilor oferă detalii diferite în relatările lor. Perceperea persoanei lui Iisus cel Înviat „nu mai este trupească“, ci este realizată în Duhul Sfânt. Învierea este experiența esențială a vieții și credinței creștine, deoarece anticipează destinul fiecărei ființe umane care urmează să fie transformată în totalitatea ființei pentru a se bucura pe deplin de existența în viața Divinității. Vezi: Cruce; Viața eternă; Trupul înviat al lui Iisus.*

Judecată. *Din grecescul pentru „criză“. Iisus a spus că n-a venit ca să judece, ci ca să mântuiască lumea. Dumnezeu nu pedepsește; păcatul își conține judecata și pedeapsa. Când ființele omenesti se iartă una pe cealaltă, viața divină se manifestă. Vezi Penitență; Păcat.*

Lectio divina. *Este practica monastică a citirii lente, meditative a Scripturii, care hrănește atât mintea, cât și sufletul și pregătește cititorul pentru etapele mai profunde ale rugăciunii. Vezi Scripturi.*

Logos. *Termen grecesc pentru „cuvânt“ sau „rațiunea“, logos este termenul filosofic grecesc antic folosit de creștini cu referire la cea de-a doua*

persoană a Sfintei Treimi. Prima utilizare notabilă a cuvântului îi aparține Sfântului Ioan în Evanghelia sa: „La început a fost Cuvântul“ (Ioan 1:1). El descrie Logosul ca pe principiul creator etern care a fost incarnat în Iisus din Nazaret. Gânditorii creștini de mai târziu au văzut legătura dintre Logos și Fiul ca o cale de a face creștinismul compatibil cu sistemele de credințe necreștine. Vezi Hristos; Incarnare; Fiul; Sfânta Treime; Cuvântul lui Dumnezeu.

Luca. Sfântul Luca a fost, conform tradiției străvechi, medic neevreu și însoțitor al sfântului Pavel în câteva dintre călătoriile lui misionare. Evanghelia scrisă de el este a treia dintre cele patru și se poate să fi fost redactată înainte de anul 64 d. Hr. Luca susține că și-a adunat materialul de la martori oculari, dar Evanghelia lui se inspiră copios din cea a lui Marcu, precum și dintr-o altă sursă comună, denumită de erudiți „Q“. Mesajul Evangheliei după Luca subliniază universalitatea semnificației lui Iisus și se remarcă prin insistența cu care susține meritele celor surghiuniți și marginalizați. În plus, această Evanghelie se referă la femeile din timpul vieții și misiunii lui Iisus cu respect și o frecvență neobișnuită.

Mântuire. În înțelegerea creștină, natura umană, rănită și incompletă, este vindecată (mântuită) și împlinită în unirea sa cu natura umană a lui Iisus și este împuternicită prin acea unire să pătrundă pe deplin în viața divină. Astfel, rana separării este vindecată de puterea iubirii unificatoare. Vezi: Hristos; Iisus; Iubire.

Marcu. Sfântul Marcu a fost însoțitor al Sfântului Pavel în expedițiile lui de misionariat și mai târziu s-a aflat în Roma cu Sfântul Petru, de la care, spune tradiția, și-ar fi luat însemnările care au devenit apoi Evanghelia lui. Scrisă în greacă, este, din punct de vedere literar, cea mai scurtă și cea mai puțin elegantă dintre Evangheliile. Totuși, întrucât formează o narațiune continuă a vieții lui Iisus, este textul preferat pentru lecturi sau experimente publice.

Maria Magdalena. Maria Magdalena, personaj evanghelic și discipol al lui Iisus cu imaginea înfrumusețată de legendă, a fost încă de la început identificată popular cu femeia „păcătoasă“ care i-a uns cu mir picioarele lui Iisus (Luca 7:37), precum și cu femeia din care el a izgonit șapte demoni (Luca 8:20). A stat împreună cu Maria, mama lui Iisus, lângă Cruce; mai târziu, a găsit mormântul gol și s-a bucurat de apariția lui Iisus cel Înviat,

iar în aceeași zi a fost prima persoană care l-a recunoscut pe Iisus cel Înviat.

Matei. Sfântul Matei a fost unul dintre cei doisprezece apostoli; Evanghelia care îi poartă numele i-a fost în mod tradițional atribuită din secolul al II-lea. La fel ca în toate disputele legate de datele și autorii Evangheliilor, nimic nu este sigur. În Matei 10:3, el este descris ca vameș („publican“). Evanghelia după Matei, considerată anterior ca fiind prima scrisă dintre Evangheliile, accentuează relația dintre învățăturile lui Iisus și Legea evreiască, pe care o „împlinește“, și scoate în evidență primatul lui Petru între cei doisprezece apostoli.

Meister Eckhart (1260–1327). Meister Eckhart a fost călugăr dominican german celebru pentru predicile legate de percepțiile mistice; a murit în timpul procesului în care era judecat pentru erezii. El a propovăduit „unicitatea“ lui Dumnezeu în tradiția plonică, dar a corelat-o în mod curajos cu Sfânta Treime creștină. Potrivit lui Eckhart, Dumnezeu „se reproduce“ pe sine prin cea de-a doua persoană a Treimii în fiecare individ uman.

Merton, Thomas (1915–1968). Călugăr trapist, poet și autor, a scris în 1948 o autobiografie de mare succes, The Seven Storey Mountain (Muntele cu șapte etaje), care i-a statornicit în ochii lumii moderne poziția de voce contemplativă relevantă. Evoluția personală l-a adus în dialog cu Orientul, precum și în postura de opozant vehement al Războiului din Vietnam. S-a retras într-o sihăstrie din împrejurimile mănăstirii Ghetsimani din Kentucky, unde a scris despre rugăciune, pace și dreptate socială. A murit în timpul unei întruniri a contemplativilor asiatici de la Bangkok.

Moise. Moise a fost marele legiuitor al Israelului. Născut în Egipt, în perioada de sclavie a israeliților, a primit misiunea divină de a-și conduce poporul spre Țara Făgăduinței. El a văzut Țara Făgăduinței de la distanță, după ce a rătăcit patruzeci de ani în deșert, dar a murit la Moab înainte de a ajunge acolo. Tradiția spune că Moise a scris Pentateuhul (cele cinci cărți mitice, cu caracter legislativ, ale Bibliei). În gândirea creștină, Moise simbolizează Legea, care a statornicit pentru prima oară legământul dintre omenire și Dumnezeu. Moise este văzut și ca o prefigurare profetică a lui Hristos, care a condus omenirea de la sclavia păcatului la Țara Făgăduinței reprezentată de Împărăția lui Dumnezeu. Vezi: Împărăția lui Dumnezeu;

Cele zece porunci.

Noul Testament. Evangheliile și Epistolele Noului Testament formează principalele două elemente ale Scripturilor creștine fundamentale. Evangheliile sunt relatări ale vieții și învățaturii lui Iisus în lumina experienței comunitare post-Înviere a lui Iisus cel Înviat. Epistolele sfinților Pavel, Ioan, Petru și Iacob, precum și Epistola către evrei oferă teologia creștină primară sub formă de scrisori povățuitoare sau de corecții aduse primelor biserici înființate în locuri precum Corint, Roma și Efes. Vezi: Biblia; Evangheliile.

Nicolaus Cusanus (1401–1464). Cardinal și filosof german. În lucrarea lui principală, De Doctora Ignorantia, sunt expuse ideile asociate cu gândirea lui: că adevărul, care este absolut simplu, nu poate fi cunoscut de intelectul uman decât prin „necunoaștere” și, prin urmare, acel adevăr duce dincolo de rațiune. În Dumnezeu se întâlnesc toate contradicțiile: nici una, nici două, ci trei, infinit de mici și infinit de mari, aici și pretutindeni.

Origene (c. 185–254). Origene a fost discipol al marelui Clement din Alexandria. În pofida tulburărilor politice în care a fost amestecat, a scris numeroase texte critice referitoare la Vechiul Testament și la chestiuni spirituale precum rugăciunea. Definind nivelurile triple ale semnificației Scripturii (literal, moral și alegoric), a oferit o cheie generațiilor ulterioare de creștini, a căror lectură a Bibliei a fost adesea, în sine, o întâlnire mistică. Din punct de vedere filosofic, a avut concepții îndrăznețe, susținând că în final toate creaturile, chiar și diavolul, vor fi mântuite prin iubirea lui Dumnezeu.

Papa Ioan Paul al II-lea. De origine poloneză, Sfinția Sa papa Ioan Paul al II-lea a fost episcop al Romei (rolul definitoriu al papei de la Sfântul Petru, care a fost primul papă) începând din 1979. Pontificatul său a fost caracterizat de accentul pus cu pasiune pe dreptatea socială, precum și pe valorile catolice tradiționale de natură morală, dogmatică și ierarhică.

Pavel. Sfântul Pavel, inițial Saul din Tars, s-a convertit la Hristos pe drumul spre Damasc în timp ce persecuta prima sectă creștină din iudaism. Întrucât l-a întâlnit doar pe Hristos cel Înviat, nu și pe Iisus personajul istoric, Pavel a devenit „apostolul neamurilor”, călătorind mult prin ținuturile din bazinul

mediteraneean până la martiriul său de la Roma în jurul anului 65 d. Hr. Se poate spune că este cea mai influentă personalitate din istoria creștinismului. Prin epistolele sale (adunate în Noul Testament), a stabilit fundația pe care s-a clădit teologia creștină. Un loc central în concepția lui despre Hristos are doctrina Duhului Sfânt lăuntric, precum și cea a lui Hristos cosmic și o libertate radicală a Duhului Sfânt față de toate constrângerile religioase externe sau psihologice interne.

Sfântul Pavel a scris Epistola către efeseni în timp ce se afla în închisoare. Scrierea este caracterizată de percepția acestuia cu privire la semnificația cosmică și mistică a lui Hristos, precum și de instrucțiuni practice pentru viața primelor comunități creștine.

Păcatul original. Păcatul original n-a fost niciodată descris mai bine sau într-un mit cu caracter mai universal decât în povestea Căderii lui Adam și a Evei (vezi Geneza 2). Nu mai este credibil, așa cum era în trecut, să înțelegem această relatare ca pe un eveniment istoric. Totuși, ca toate miturile, ajută la explicarea stării de lucruri existente. Lipsa de omenie, lipsa de libertate și neputința de realizare a potențialului sunt simptome ale acestei „erori“ a naturii umane pentru care nimeni nu poate fi învinuit. Mitul a fost explicat ca ilustrând dezvoltarea psihologică personală (evoluția de la starea nediferențiată a prunciei la maturitate). Într-un sens mai social, consecințele unui „păcat original“, cum ar fi abuzurile comise împotriva copiilor sau ura rasială, explică interdependența generațională. În contextul poveștii biblice a Creației și mântuirii, ideea de Păcat Original este o diagnoză fundamental optimistă a slăbiciunii și bolii umane. Vezi: Judecată; Penitență; Păcat.

Păcatul. În greacă, în sensul propriu al termenului, „a rata ținta“, păcatul este ceea ce înstrăinează conștiința umană de adevăr. Consecință a amăgirii și egoismului, păcatul își conține propria pedeapsă (Dumnezeu nu pedepsește), dar are atât origini personale, cât și sociale. O considerare a conceptului păcatului ridică problema liberului-arbitru, ca în cazul adicțiilor, și îi provoacă pe exponenții teologiei morale din zilele noastre să dezvolte un limbaj nou pentru discutarea păcatului drept ceea ce toți oamenii trăiesc, dar înțeleg în moduri atât de diverse. În lumina psihologiei moderne, teologii de astăzi, într-o măsură mai mare decât în trecut, încep să recunoască rolul inconștientului în păcat. Vezi: Judecată; Păcat original;

Penitență; Izbăvire; Mântuire.

Părinții deșertului. Termenul se aplică fondatorilor monasticismului creștin care s-au stabilit mai întâi ca pustnici și apoi în comunități în deșertul egiptean între secolele al IV-lea și al V-lea. Ioan Casian (c. 360–435) le-a introdus învățăturile în Occident de la mănăstirea sa din Marsilia. Conferințele lui Cassian erau recomandate de Sfântul Benedict în Regulile sale pentru călugări ca elemente fundamentale pentru formarea lor spirituală.

Penitență. Penitența este disciplina purificatoare a autocunoașterii prin care cel în cauză își recunoaște greșelile, îi recompensează pe cei cărora le-a făcut rău și ia hotărârea de a evita pentru totdeauna acele greșeli și egoismul care le-a generat. Vezi: Judecată; Păcat.

Petru. Sfântul Petru este liderul apostolilor lui Hristos, numit de Iisus „piatra“ pe care își va clădi biserica. Cuvântul „piatră“ amintește de semnificația numelui Petru în greacă. Cu toate acestea, Petru este descris ca acela care l-a negat și l-a abandonat pe Hristos în timpul arestării și procesului, o greșeală pentru care ulterior se va căi amarnic. După Înălțare, Petru a preluat conducerea apostolilor și a vorbit în calitate de reprezentant al acestora. A fost executat în timpul persecuțiilor anticreștine din vremea împăratului Nero la Roma în anul 64 d. Hr. Există argumente arheologice care susțin credința potrivit căreia Bazilica Sfântul Petru din Roma a fost construită deasupra mormântului acestuia.

Praktike. Termen grecesc în teologia creștină mistică folosit de Părinții Deșertului pentru a descrie munca practică și disciplina necesară pentru a urma calea autotranscendenței și a uceniciei. Este o premisă esențială pentru predicarea vieții spirituale.

Predica de pe Munte. Aceasta este învățătura spirituală despre Împărăția lui Dumnezeu și viața potrivită pentru realizarea sau intrarea în aceasta. Iisus a ținut această predică la începutul misiunii sale publice și este consemnată cu mici variațiuni de trei dintre Evanghelii. Sfântul Luca situează predica pe o câmpie și nu pe un vârf de munte. Predica descrie etica creștină bazată pe experiența Împărăției și include Fericirile și rugăciunea Tatăl nostru. Trebuie să se facă referință în special la Evanghelia după Matei, capitolele

5-7. *Vezi Fericirile; Evangheliile; Împărăția lui Dumnezeu; Noul Testament; Scripturile.*

Prezență. Cuvântul ebraic pentru gloria trainică a lui Dumnezeu, shekhinah, sugerează prezența atotcuprinzătoare care este perceptibilă în toate formele experiențelor și confruntărilor umane.

Rai. Raiul este sălașul lui Dumnezeu și al tuturor celor care au fost purificați. În concepția biblică despre lume, este imaginat deasupra cerului, dar semnificația sa esențială este experiențială și nu spațială. Intrarea oamenilor în rai poate fi concepută ca un proces gradual, iar întreaga Creație va fi în cele din urmă subsumată în rai de Creator la sfârșitul timpului.

Regulile Sfântului Benedict. Scrisă de Sfântul Benedict din Nursia (decedat în jurul anului 580), lucrarea Regulile Sfântului Benedict pentru călugări a fost timp de mai multe secole cel mai influent document al vieții creștine în afară de Biblie. Organizarea sănătoasă, echilibrată și moderată a vieții integrează nevoile trupului, minții și spiritului, echilibrând factorii individuali și sociali și punând accentul pe iubire ca forța creatoare și unificatoare a relațiilor personale și instituționale. Continuă să-i inspire pe bărbații și femeile din toate păturile sociale din zilele noastre. Vezi Benedict din Nursia.

Sacrament. În general, un semn exterior de grație inerent în natură; în mod specific, unul dintre cele șapte ritualuri principale, multe dintre ele corespunzând cu principalele rituri de trecere, prin care creștinii afirmă caracterul sacru al vieții. Vezi Grație.

Satana. Satana este întruparea și personificarea răului în gândirea și mitologia iudeo-creștină. În mitul Căderii, șarpele este interpretat ca fiind Diavolul și, în tratamentul filosofic al suferinței din Cartea lui Iov, personajul apare, de asemenea, explicit. Până în perioada modernă, s-au făcut multe speculații teologice cu privire la natura păcatului care a provocat căderea lui Lucifer din cele mai înalte ordine îngerești. Interpretarea contemporană favorizează o mai mică externalizare și proiecție a răului din domeniul responsabilității umane, deși această abordare nu neagă posibilitatea unor forțe autonome în interiorul psihicului. Vezi Păcatul originar; Izbăvire; Mântuire; Păcat.

Schimbarea la față. Schimbarea la față este evenimentul descris ca o întâmplare istorică în cele trei Evanghelii sinoptice (Matei, Marcu și Luca). În prezența a trei dintre cei mai apropiați discipoli ai săi, Iisus a fost iluminat fizic și glorificat în văzul lor și a apărut împreună cu Moise și Ilie. Acesta a fost prilejul cu care Iisus i-a avertizat pe ucenicii săi de apropiata încercare a morții sale. Evenimentul este comemorat în fiecare an la 6 august, ca o zi importantă de sărbătoare a Bisericii Catolice. Vezi Moise.

Scripturi. Toate religiile fac distincție între Scripturile principale (cum ar fi revelația sau învățăturile fondatorului) și scrierile secundare, care sunt comentarii la acestea. Scripturile principale creștine sunt adunate în Noul Testament, dar sunt, totodată, văzute ca o completare și o concluzie la Biblia evreiască sau Vechiul Testament. Timp de mai multe secole, comentariile la Scripturi, cum sunt cele ale „Părinților Bisericii“ din primele șase secole ale creștinismului, au format mijloacele esențiale ale discursului teologic și mistic creștin. Vezi Fericiri; Biblia; Evanghelii; Noul Testament; Predica de pe Munte.

Sfânta împărtășanie. Vezi Euharistie.

Sfânta Treime. Sfânta Treime exprimă percepția creștină a naturii lui Dumnezeu nu ca o monadă izolată, ci ca o comuniune a iubirii trăite în misterul a trei persoane (Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt), care au natură comună și în care întreaga existență „trăiește, se mișcă și este“. Vezi: Hristos; Tatăl; Dumnezeu; Duhul Sfânt; Incarnare; Iisus; Logos; Fiul.

Sfântul Duh. Sfântul Duh sau cea de-a treia persoană a Sfintei Treimi, care este percepția creștină a realității personale a lui Dumnezeu, a fost susținătorul sau consilierul pe care Iisus a făgăduit să-l trimită lumii după moartea și Învierea sa. Sfântul Duh este prezent în gândirea biblică de la Creație, când aceasta (Duhului i se atribuie adesea caracteristici feminine) plutea deasupra apelor din vidul precreației, și s-a manifestat la Botezul lui Iisus, împuternicindu-l pentru misiunea sa publică. Sfântul Ioan îl descrie pe Iisus suflând Sfântul Duh în discipolii săi după Înviere. Sfântul Duh este, de asemenea, identificabil cu spiritul personal al lui Iisus în virtutea propriei sale identități de cea de-a doua persoană a Sfintei Treimi. Sfântul Duh urmează din Tată și Fiul și, prin urmare, poate fi înțeles și ca iubirea de Dumnezeu sau spiritul nondual al unității divine prezent fără formă în toate

formele existenței. Vezi Botez; Hristos; Tatăl; Dumnezeu; Trinitate.

Tatăl. Tatăl, prima persoană din Sfânta Treime, este adesea descris ca aspectul incognoscibil și infinit transcendent al lui Dumnezeu, „...cel ce locuiește întru lumină neapropiată... pe Care nu L-a văzut nimeni dintre oameni, nici nu poate să-L vadă...“, după cum glăsuiește Epistola întâi către Timotei (6:16). Fiul este „imaginea“ Tatălui; astfel că în Evanghelia Iisus poate să spună că el și Tatăl sunt una (Ioan 10:30) și că cel ce l-a văzut pe el l-a văzut pe Tatăl (Ioan 14:9). Termenul „Tată“ reflectă natura patriarhală a lumii antice. Astăzi, teologii feminisți și alții subliniază natura lui metaforică. Vezi Dumnezeu; Sfântul Duh; Incarnare; Fiu; Sfânta Treime.

Trupul înviat al lui Iisus. Potrivit Sfântului Pavel, Trupul înviat al lui Iisus nu este vechiul trup fizic al lui Iisus, ci un „corp spiritual“. Astfel, acesta este liber de toate constrângerile materiale și mentale și schimbat, nu abandonat, după moarte. Deși existentă ca atare, forma corporală nouă sau glorificată a lui Iisus poate fi văzută acționând și manifestându-se în alte dimensiuni: de exemplu, ca prezență a lui Hristos în euharistie sub formă de pâine și vin; ca una cu ucenicii săi, ceea ce ne permite să considerăm Biserica Trupul lui Hristos; și, de asemenea, ca învecinându-se cu universul material pentru care Creația celei de-a doua persoane a Treimii, incarnată în Iisus, a fost mijlocul. Vezi: Hristos; Duhul Sfânt; Înviere; Fiul; Sfânta Treime.

Uneltele bunelor lucrări. În capitolul patru al Regulilor, Sfântul Benedict enumeră șaptezeci și două de „unelte“ sau „instrumente“ ale bunelor lucrări, de la „să nu-ți placă prea mult să vorbești“ la „să te rogi pentru vrăjmașii tăi în iubirea de Hristos“. El le numește „uneltele meșteșugului spiritual“ pentru a fi folosite neîncetat zi și noapte, iar mănăstirea este atelierul în care sunt îndeplinite aceste sarcini. Ca mijloc practic și simplu de realizare a concordanței între ideal și practică în viața de zi cu zi, uneltele bunelor lucrări menționate de Benedict pot fi comparate cu conceptul budist al mijloacelor iscusite. Vezi: Benedict din Nursia; Regulile Sfântului Benedict.

Viața eternă. În doctrina creștină, viața eternă nu este o scurgere a timpului nesfârșită și plictisitoare, ci prezentul atemporal care preexistă creației tuturor dualităților, chiar și dualitățile începutului și sfârșitului.

Zece porunci. În conformitate cu Exodul 20:1–17 și Deuteronomul 5:6–21, cele Zece Porunci (Decalogul) i-au fost revelate lui Moise pe muntele Sinai. Unii învățați le datează în perioada comunităților nomade sau stabile ale Israelului din secolul al VII-lea î. Hr., dar este luată serios în considerare și posibilitatea unei origini mai vechi. Cele Zece Porunci constituie esența sistemelor etice biblice; ele abordează atât relația dintre oameni și Dumnezeu (preamărindu-l pe Dumnezeu și respingând idolatria), cât și relațiile dintre oameni (de natură sexuală și legate de justiția economică). Vezi Moise.

Contextul budist

de Thupten Jinpa

Seminarul Despre bunătatea inimii a fost o experiență profund inspiratoare pentru mine. Mi-a rămas în minte atmosfera de imparțialitate caldă atât de puternică pe durata întregii conferințe. Privind în urmă, am impresia că am trecut prin întregul eveniment ca și cum aș fi fost condus de un spirit invizibil. Amintirea mea cea mai pregnantă rămâne claritatea minții și sentimentul de apropiere pe care l-am simțit față de participanții la seminar. Și faptul că am fost personal implicat în toată povestea, în umila mea calitate de interpret al lui Dalai Lama, cu siguranță că a sporit profunzimea experienței mele. Probabil că acea căldură spontană care s-a stabilit între Dalai Lama și părintele Laurence Freeman, cei doi participanți principali ai conversației budisto-creștine, a dat tonul întregului eveniment. Poate că a fost solemnitatea ocaziei.

Natura istorică a acestui eveniment nu poate fi subliniată îndeajuns. Pentru prima dată în istorie, liderul unei religii noncreștine a predicat și a comentat în public Evangheliile creștine sacre. Să asculți cuvintele celor patru Evanghelii rostite de Dalai Lama a fost o experiență cu adevărat emoționantă. În timp ce ascultam juxtapunerea unei voci și a unui ton atât de familiar cu cuvintele și imagistica unei scripturi nontibetane a fost ca și cum o scriptură cu totul nouă era predicată congregației. A fost un moment cu adevărat spiritual și mulți oameni au simțit asta în adâncul sufletului. În clipe de o spiritualitate atât de profundă, fiecare dintre noi este capabil treacă dincolo de ceea ce percepem în mod obișnuit ca fiind o separare. Gândurile legate de toate „ismele“ sunt eclipsate când reușim să trecem dincolo de constrângerile impuse de limitele raționale, cognitive. Faptul că numim aceasta transcendență, experiență religioasă sau deșteptare spirituală este secundar. Important este că toate învățăturile sacre ale principalelor religii ale lumii sunt capabile să ne conducă la astfel de profunzimi religioase.

Acestea sunt gândurile care îmi vin în minte în timp ce m-am așezat ca să scriu o scurtă prezentare a budismului pentru acest volum minunat prezentat. Sper să ofer o trecere în revistă cuprinzătoare a căii budiste, astfel încât comentariile lui Dalai Lama să poată fi apreciate într-un context mai bogat, mai plin, de cititorul pentru care budismul este ceva nou. Într-un sens, nu este cu adevărat nevoie de o astfel de introducere, căci titlul cărții în sine surprinde întreaga esență a mesajului budist. Când a fost rugat să sintetizeze esența învățăturilor budiste, Sfinția Sa Dalai Lama a avut mereu un răspuns simplu: „Ajută-i pe alții, dacă poți; dar, dacă nu poți, măcar abține-te să le faci rău“. Aceasta, desigur, este învățătura centrală a lui Buddha. Este inutil de precizat că, la acest nivel, nu există nicio diferență reală între învățăturile lui Buddha și cele ale lui Iisus Hristos. Ambii propovăduiesc o cale spre mântuire prin slujirea plină de compasiune a altora; ambele expun o cale de transcendere a constrângerilor unei existențe centrate pe sine și ambii recunosc prezența unei semințe a deșteptării spirituale în noi toți. Și totuși, într-un alt sens, există nevoia de apreciere a caracterului distinct al fiecărei căi. Fie și numai pentru că diferențele de limbă, imagistică și condiții culturale și istorice fundamentale impun o recunoaștere a identității lor separate. Nu trebuie să lăsăm diversitatea să ne înstrăineze de esența comună, dar să nu permitem asemănărilor să anuleze trăsăturile distincte. Tocmai aprecierea autentică a acestui aspect dual dă un caracter remarcabil abordării de către Dalai Lama a învățăturilor din Evangheliile creștine. Să încercăm să identificăm liniile care definesc lumea spirituală a lui Dalai Lama, lumea budismului tibetan, astfel încât formele care se nasc din comentariile sale să capete un relief mai pronunțat.

Buddha și învățăturile sale

Religia și spiritualitatea lui Dalai Lama sunt ferm înrădăcinate în învățăturile străvechi ale lui Buddha și în cei peste 2 500 de ani de evoluție istorică. Pregătirea filosofică budistă formează esența dezvoltării lui intelectuale și continuă să constituie baza viziunii sale despre lume. Accentul pus pe împletirea învățăturii cu reflecția este caracteristic pentru orientarea budistă

în viață și exercită o puternică influență asupra atitudinii generale a Sfinției Sale față de existență. Așadar, ce este budismul? Desigur, putem să afirmăm un lucru evident: budismul este religia lui Buddha. Totuși, este important ca, procedând astfel, să nu dăm impresia falsă că ar exista o tradiție omogenă numită „budism“, cu un sistem unitar de credințe și practici. Ca orice tradiție spirituală importantă a lumii, budismul a evoluat de-a lungul timpului în mai multe direcții, toate având aceeași etichetă de „învățătura lui Buddha“. Toate aceste școli au evoluat pornind de la învățăturile lui Gautama Buddha, care este cunoscut și sub numele de Buddha Shakyamuni, așa-numitul Buddha istoric, care a trăit cândva în jurul secolului al VI-lea î. Hr.

Este extrem de dificil să determinăm care dintre multele scripturi ale diferitelor canoane budiste au fost rostite în mod autentic de Buddha. (Există peste 100 de volume mari atribuite lui Buddha în canonul tibetan.) Cu toate acestea, este în continuare posibil să discernem anumite idei esențiale aflate la baza mesajului spiritual al lui Buddha. Astfel, Buddha ne-a învățat calea de la suferință la libertate, care implică o înțelegere profundă a naturii existenței. El a văzut condiția existenței în termenii unui ciclu perpetuu al insatisfacției și era încredințat că înțelegerea adevăratei naturi a acesteia constituie cheia pentru încheierea acestui ciclu. Nimic nu se întâmplă, nu există fără o cauză și, când toate condițiile sunt create, nimic nu poate împiedica apariția consecinței. Potrivit lui Buddha, cauza principală a propriului nostru ciclu al suferinței este aderarea profund înrădăcinată la „eul“ permanent. Această aderare dă naștere unei mulțimi de mizerii — mai ales atașamentului, urii și ignoranței — creând baza pentru o viață confuză din punct de vedere psihologic și emoțional. Atașamentul față de cei pe care îi percepem ca fiind apropiați de acest „eu adevărat“ și aversiunea față de cei despre care credem că pun în pericol binele aceluiași „eu“ devin modul nostru de interacțiune cu ființele umane. La rândul său, aceasta duce la fapte care sunt atât în detrimentul eului, cât și al celorlalți. Adevărata cale spre libertate constă în dezvoltarea înțelegerii absenței unui astfel de „eu“ permanent.

Prin urmare, spre deosebire de alți învățători religioși ai epocii sale, Buddha a predicat calea „non-eului“ (anātman), în virtutea căreia ideea unei esențe personale sau a unui eu fix este considerată sursa tuturor suferințelor. Argumentele filosofice folosite pentru a demonstra imposibilitatea unui astfel de eu fix sau a unei astfel de esențe imuabile sunt adesea foarte detaliate și

complexe, dar multe dintre ele se concentrează pe starea de flux necesară unei existențe cauzale. Pe scurt, tot ce s-a născut din anumite cauze este în mod necesar efemer, în parte deoarece un astfel de lucru nu poate să existe înainte de a fi produs. În măsura în care și noi ne-am născut din cauze, și noi trebuie să fim efemeri. Așadar, ca ființe efemere, nu putem avea o esență sau un eu fix, imuabil, în pofida convingerii noastre nefondate că lucrurile ar sta altfel.

Principiile schițate mai sus apar în cele Patru Axiome, o formulă tradițională despre care se spune că sintetizează gândirea budistă: (1) toate lucrurile condiționate sunt trecătoare; (2) ceea ce este pângărit de stări mentale negative provoacă în mod necesar suferință; (3) toate lucrurile sunt goale de orice esență sau eu fix; (4) nirvana este adevărata pace.

Aceleași principii susțin și cele Patru Adevăruri Nobile, o altă formulă tradițională care călăuzește practica budistă: (1) suferința există; (2) există o origine a suferinței; (3) există o încetare a suferinței; (4) există o cale care duce la acea încetare. Primul dintre aceste Adevăruri, existența suferinței, se înrudește cu noțiunea de efemeritate, căci o mare parte din suferința noastră izvorăște din supoziția că lumea și viețile noastre ar trebui cumva să ofere un punct fix, static de referință, chiar dacă toate experiențele noastre arată inevitabilitatea schimbării. Al doilea Adevăr, originea suferinței, este conectat la stările mentale negative sau de „pângăriri“, căci astfel de stări îl îmboldesc pe om să trăiască într-un mod care produce suferință. Încetarea suferinței, al treilea Adevăr, este nirvana însăși, o stare care înseamnă „pace“ tocmai pentru că toată suferința a fost eliminată. În sfârșit, al patrulea Adevăr, faptul că există o cale care duce la nirvana, este strâns legat de principiul altruismului, căci o mare parte din practica budistă se concentrează pe realizarea altruismului, întrucât această realizare ne permite să eliminăm stările mentale negative care cauzează suferința.

Deși cele Patru Axiome și cele Patru Adevăruri Nobile oferă un rezumat al gândirii și practicii budiste, mai trebuie menționat un element crucial: marea compasiune. Din primele zile ale budismului, iubirea și compasiunea au figurat proeminent în practica budistă, dar compasiunea capătă o semnificație deosebită în practica Mahayana („Marele Vehicul“). În vreme ce toți budiștii îmbrățișează doctrinele citate mai sus, aceste doctrine lasă deschisă

chestiunea țelului final al practicii, cu alte cuvinte, în ce măsură caută practicantul să pună capăt suferinței altora, precum și suferinței proprii. Pentru mahayaniști, cum este Sfinția Sa Dalai Lama, țelul practicii nu este pur și simplu să pună capăt propriei suferințe și să obțină fericirea personală, ci să facă să dispară suferințele tuturor ființelor și să le asigure fericirea durabilă. Întrucât o ființă pe deplin iluminată poate spera să ducă la bun sfârșit un astfel de țel, un mahayanist caută să atingă deșteptarea completă (bodhi) a stării de Buddha. În forma lor cea mai concisă, practicile mahayaniste constau din șase perfecțiuni, care sunt orientate spre dezvoltarea personală a practicantului, și patru mijloace, care sunt orientate spre dezvoltarea minții altora. Cele șase perfecțiuni sunt generozitatea, moralitatea, răbdarea, efortul plin de bucurie, concentrarea și înțelepciunea; cele patru mijloace sunt să oferi ceea ce este urgent necesar, să vorbești întotdeauna cu blândețe, să dai îndrumări etice altora și să demonstrezi aceste principii prin exemplul propriei vieți. Aceste două seturi de practici, cele șase perfecțiuni și cele patru mijloace, formează împreună ceea ce se numește idealul bodhisattva, un subiect asupra căruia mă voi apleca acum.

Idealul bodhisattva

Conceptul religios esențial care transpune din întreaga mișcare Mahayana din cadrul budismului este idealul bodhisattva. Un bodhisattva, termen care înseamnă literalmente „o persoană animată de aspirația eroică spre iluminare“, este o ființă altruistă înzestrată cu un curaj imens. Bodhisattva sunt acele persoane care, deși capabile de eliberare personală, aleg să ia pe umerii lor sarcina de a-i elibera pe alții de suferință. Compasiunea unei astfel de ființe este nemărginită și transcende toate considerațiile de diviziune. Bodhisattva este prieten, slujitor și rudă spirituală pentru toate ființele, indiferent de cunoașterea sau de necunoașterea personală. Profunzimea compasiunii sincere a unui bodhisattva este exprimată prin diferite mijloace, inclusiv cele ale artelor vizuale. În cultura tibetană, poate cea mai cunoscută descriere a acestei compasiunii infinite poate fi întâlnită în legenda lui Chenrezig cel cu o mie de brațe, bodhisattva al compasiunii. În această

legendă, vedem că preocuparea plină de compasiune a lui Chenrezig pentru toate ființele era atât de intensă, încât acesta constata că, pentru a îndeplini așa cum se cuvine dorințele unui număr infinit de ființe conștiente, ar fi avut nevoie de o mie de brațe și de o mie de ochi. Forța acestei aspirații concentrate într-un punct a fost cea care într-o zi i-a dăruit acele o mie de brațe și acei o mie de ochi. Această imagine a rămas și în zilele noastre un simbol religios puternic pentru adepții budismului Mahayana.

Compasiunea unui bodhisattva pentru alții nu trebuie percepută doar prin prisma emoțiilor. Nu este un sentiment înrădăcinat în atașament, nici nu se bazează pe considerații referitoare la sine, cum ar fi să te gândești că, dacă manifesti compasiune, îți face bine la sănătate sau la inimă. Este un sentiment care se naște spontan dintr-o percepție a suferinței altora și din simpla recunoaștere a faptului că și ceilalți sunt ființe conștiente, ca și cel în cauză. Cu alte cuvinte, există senzația de conectare și de empatie profundă cu alții, caracterizată totuși de un grad de libertate față de atașament. Nu există nici atașare, nici detașare. Bineînțeles, o astfel de compasiune se naște doar printr-o cultivare deliberată. Aici intuiția joacă un rol esențial în calea budistă. Intuiția este un navigator iscusit care dirijează cursul navei compasiunii. Conform scripturilor Mahayana, un bodhisattva evită iluminarea datorită compasiunii sale și, prin această intuiție, transcende lumea existenței fluctuante. Cu alte cuvinte, bodhisattva alege calea de mijloc între pacea solitară a non existenței și fluxul perpetuu al devenirii.

Prima etapă a căii unui bodhisattva se numește „generarea motivului eroic“. Acesta este pentru bodhisattva un legământ solemn să caute iluminarea deplină ca să-i poată elibera pe ceilalți de suferință. Acest legământ trebuie să se nască dintr-o compasiune adâncă față de toate ființele conștiente și dintr-o convingere de nezdruccinat în noblețea dedicării existenței personale beneficiului altora. Convingerea unui bodhisattva trebuie să fie atât de mare, încât acesta să fie pregătit să petreacă, dacă e nevoie, un număr infinit de vieți ca să îndeplinească fie și dorințele unei singure ființe. Următoarea rugăciune — care sunt, apropo, unele dintre versurile cel mai des citate de Dalai Lama — surprinde succint acest spirit:

Atât timp cât spațiul îndură,

și atât timp cât ființele conștiente rămân,

fie ca și eu să îndur

și să împrăști suferința ființelor.

După ce acest motiv eroic este generat, sarcina unui bodhisattva este să pună în practică cele șase perfecțiuni și cele patru mijloace. Astfel, el trebuie să facă din aceste practici scopul principal al vieții. Pentru o astfel de persoană, practica religioasă nu poate fi doar un aspect oarecare al vieții, ci trebuie să însemne viața însăși. Este unica preocupare a vieții. Există multe lucrări clasice mahayaniste care descriu calea vieții unui bodhisattva. Dintre acestea, cea mai cunoscută și, cu siguranță, cea mai influentă este lucrarea lui Shantideva *A Guide to the Bodhisattva's Way of Life* (Ghid pentru modul de viață al unui bodhisattva).⁶⁴ Shantideva a fost un poet budist indian din secolul al VII-lea, care este, și în zilele noastre, venerat ca sfânt în lumea budismului Mahayana. Lucrarea lui a devenit scriptura standard în studiul și practica idealului bodhisattva din Tibet. Oricine a participat la un discurs ținut de actualul Dalai Lama se poate să fi observat influența covârșitoare pe care această carte o exercită asupra ideilor și faptelor sale. Cititorul acestui volum va observa, de asemenea, libertatea și spontaneitatea cu care Dalai Lama se referă la acest foarte prețuit text aparținând școlii Mahayana.

Rolul intuiției

Am observat anterior că, în lumina budismului, dezvoltarea intuiției este cheia spre eliberare. Pentru un budist, viața religioasă este dusă în scopul atingerii iluminării perfecte. Întrucât starea noastră neiluminată este înțeleasă ca având la origine o înțelegere fundamental greșită a adevăratei naturi a eului și a realității, înțelegerea adevăratei naturi a acestora este, prin urmare, esențială pentru procesul de iluminare. Totuși, asta nu înseamnă că doar

cunoașterea ar fi adecvată. Înțelegerea „modului în care sunt lucrurile“ trebuie integrată în viața personală a fiecăruia. Cu alte cuvinte, trebuie să o înțelegem atât de profund, încât să ne afecteze esența existenței. Această cunoaștere integrată se numește „înțelepciune“ și se naște doar într-o minte autentic liniștită. În vocabularul budist, această stare se numește „uniunea dintre mintea liniștită și intuiția pătrunzătoare“. La începutul comentariilor lui Dalai Lama din Despre bunătatea inimii, cele două aspecte ale căii contemplative budiste au fost denumite „meditație analitică“ și „meditație de absorbție“. Aceasta din urmă face mintea să se contopească cu obiectul ales, în vreme ce prima sondează natura profundă a obiectului. Pentru un practicant autentic, aceste două aspecte trebuie să se completeze în cadrul unui act cognitiv unic.

Cu privire la natura exactă a înțelegerii „modului în care sunt lucrurile“, în budism au evoluat patru școli filosofice principale în India antică. Școala Vaibhāsika, deși neagă existența unui „eu“ permanent, neschimbător, acceptă existența unor unități indivizibile ale realității denumite dharma. Școala Sautrāntika respinge acest lucru, dar concepe realitatea în termenii unor atomi obiectivi, indivizibili și ai unor unități de timp. Școala Cittamātra respinge orice bază obiectivă pentru lumea materială și susține că singurul lucru real în ultimă instanță este mintea. Și școala Madhyamaka percepe toate acestea ca fiind doar postulate și le respinge pe motivul că susținerea oricăreia dintre aceste viziuni reprezintă materializarea a ceva care nu există în realitate. Potrivit acestei școli, adevărata natură a tuturor lucrurilor și evenimentelor este vacuitatea — cu alte cuvinte, tuturor lucrurilor și evenimentelor le lipsește o existență sau o identitate intrinsecă. Această vacuitate este adevărul, realitatea supremă și statutul final al lucrurilor și evenimentelor. Tocmai înțelegerea acestei vacuități profunde deschide ușa spre eliberare și libertate spirituală. Tradiția budistă tibetană susține că școala Madhyamaka reprezintă apogeul gândirii filosofice budiste și se apropie cel mai mult de tăcerea nobilă a lui Buddha. Unul dintre cele mai mari paradoxuri din budism este relația dintre accentul desăvârșit pus pe o abordare rațională și natura fundamental tăcută a viziunii sale spirituale supreme. Învățăturile școlii Madhyamaka despre vacuitate reușesc într-o mare măsură să rezolve acest paradox. Cele mai cunoscute personalități care reprezintă această descendență sunt Nagarjuna (cel care a întemeiat școala Madhyamaka în secolul al II-lea), Aryadeva (principalul învățăcel al lui Nagarjuna), Chandrakirti (întemeietorul

din secolul al VI-lea al școlii Prāsaṅgika, o subdiviziune a Madhyamaka) și Shantideva (autorul Ghidului pentru modul de viață al unui bodhisattva).

Budismul din Tibet

Budismul a ajuns în Tibet în jurul secolului al VII-lea d. Hr. și a devenit curând religia și filosofia dominantă pentru populația acestei țări. De-a lungul secolelor, de la apariția sa, s-au dezvoltat patru școli principale: Nyingma, Kagyu, Sakya și Gelug.⁶⁵ Diferențele dintre aceste școli au mai mult de-a face cu cronologia lor și cu descendențele învățătorilor lor decât cu pozițiile doctrinare. Toate cele patru tradiții aderă la budismul școlii Mahayana; toate susțin că Madhyamaka reprezintă punctul de vedere suprem în discursul filosofic budist. Cel mai important, toate cele patru școli acceptă superioritatea budismului Vajrayana în calitatea de cale spirituală supremă spre iluminare. Vajrayana, care înseamnă literalmente „vehicul adamantin“, poate fi cel mai bine descrisă ca tradiția ezoterică a budismului. Printre caracteristicile acestei căi se numără, printre altele, accentul pus pe non-dualitate ca perspectivă fundamentală, recunoașterea unor emoții precum atașamentul ca un mijloc pe calea spre iluminare și folosirea unui simbolism psihologic bogat ca un element-cheie al absorbției meditative.

Nyingma, însemnând literal „vechea școală de traducere“, este prima școală de budism tibetan și își revendică originea din învățăturile maștrilor indieni Padmasambhava și Shantarakshita, care au venit în Tibet în secolul al VIII-lea d. Hr. Celelalte trei școli poartă denumirea colectivă de „noile școli de traducere“. (Referirile la „vechi“ și „nou“ țin de perioadele de traducere a canonului budist în tibetană.) Școala Kagyu a fost înființată în secolul al XI-lea de traducătorul tibetan Marpa Lotsawa (1012–1097), a cărui linie a fost urmată de maestrul indian Naropa (1016–1100). Școala Sakya a fost înființată în secolul al XI-lea de Khon Könchok Gyalpo, care a studiat sub îndrumarea traducătorului tibetan Drokmi Lotsawa (992–1072). În sfârșit, școala Gelug a luat naștere ca școală independentă, în urma reformei radicale a budismului din Tibet inițiate de Tsongkhapa (1357–1419). Tsongkhapa s-a inspirat

temeinic din spiritul reformativ al mișcării Kadam inițiate de marele misionar indian din Tibet Atisha (982–1054) și de principalul său discipol tibetan, Dromtönpa. Ca urmare a acestei influențe, școala Gelug a devenit cunoscută și ca Noua Școală Kadam. Începând din secolul al XIV-lea, această școală nouă, reformată, a devenit tradiția dominantă în Tibet, în Mongolia și în multe alte țări budiste din Asia Centrală. Prin tradiție, atât Dalai Lama, cât și Panchen Lama, cei mai mari lideri spirituali din Tibet, provin din această școală reformată.

Școala Gelug a lui Tsongkhapa poate fi descrisă în mare ca o sinteză autentică. Ea păstrează accentul pus de școlile anterioare pe aderența strictă la o disciplină etică, acest lucru fiind văzut ca fundament al unei adevărate vieți spirituale. Ca urmare a admirației profunde pe care Tsongkhapa o nutrea față de învățăturile lui Kadam, această nouă școală adoptă în aspectele sale practice ale căii o categorie de instrucțiuni ce poartă denumirea colectivă de lo jong, „antrenamentul minții“ sau „transformarea gândirii“. O caracteristică esențială a acestor învățături este sfatul privind modul în care să transformi și cele mai adverse circumstanțe în condiții favorabile sporirii compasiunii și altruismului. În orientarea sa filosofică, școala Gelug îmbrățișează pe deplin învățăturile din Madhyamaka despre doctrina vacuității. În plus, este recunoscută importanța analizei critice ca parte integrantă a căii spre iluminare. Totuși, în pofida accentului pus pe abordarea rațională, tradiția Gelug percepe învățăturile din Vajrayana ca articulând viziunea finală a atingerii stării perfecte de Buddha. Desigur, o astfel de abordare integrată impune o apreciere profundă a perspectivelor multiple, fiecare dintre ele fiind potrivită pentru și valabilă în propriul context. Tocmai acest aspect multistratificat face budismul tibetan să fie atât profund, cât și complex în același timp. Așadar, așa cum am aflat că nu există nicio justificare să ne gândim la ceva denumit poziția budistă, nu are niciun rost să vorbim de viziunea budistă tibetană. Prin urmare, când citim comentariile lui Dalai Lama privind Evangheliile, este important să avem în minte multiplicitatea perspectivelor și bogăția resurselor spirituale din care își inspiră percepțiile. O lectură serioasă a Scripturilor impune întotdeauna folosirea unor deprinderi hermeneutice sofisticate. Numai când este abordată într-o asemenea manieră profunzimea Scripturilor poate fi pe deplin apreciată.

Înainte de a încheia, sunt necesare câteva cuvinte despre atitudinile generale

din budism față de celelalte religii. Ca orice altă religie importantă, budismul își percepe calea ca fiind universală, deoarece abordează problemele fundamentale ale existenței umane. În acest sens, el nu își consideră mesajul și doctrinele normative ca fiind limitate la un anumit context istoric sau cultural. Totuși, încă din primele etape ale evoluției școlii Mahayana, budismul a acceptat existența altor căi care ar putea fi mai potrivite pentru temperamentul spiritual al indivizilor. Există o recunoaștere a diversității la nivelul fundamental al orientării spirituale. Unul dintre clasicii școlii Mahayana așa s-a exprimat: „Există diverse înclinații, diverse interese și diverse căi spirituale“. După părerea mea, aceasta este baza pentru expresia „supermarketul religiilor“ rostită de multe ori de Dalai Lama. În viziunea budistă, toate aceste căi spirituale sunt valabile în sine, pentru că răspund la dorința fundamentală a milioane de indivizi. Justificarea unei învățături spirituale nu trebuie judecată pe baza pretenției sale că deține adevărul metafizic. Criteriul trebuie să aibă în vedere mai degrabă eficiența sa în oferirea unei mântuiri sau libertăți spirituale. Atât budismul, cât și creștinismul au o îndelungată istorie în care această eficiență a fost demonstrată. Ținând cont de acest lucru, o conversație autentică între aceste două tradiții religioase profunde poate duce nu doar la îmbogățirea reciprocă a celor două învățături, ci și la o adâncire a aprecierii dimensiunii spirituale a vieții umane. Celebrul istoric al religiilor Paul Tillich a spus că dintr-o întâlnire a creștinismului și budismului va lua naștere o revoluție spirituală. Poate că a avut dreptate.

---

⁶⁴ [Pentru traducerea în engleză a versiunii tibetane a acestui text, vezi *A Guide to the Bodhisattva's Way of Life* de Stephen Batchelor \(Biblioteca de lucrări și arhive tibetane, Dharamsala, 1979\). Există, de asemenea, o traducere nouă din surse sanscrite în seria Oxford World's Clasic intitulată *The Bodhicaryāvatāra* \(Oxford University Press, 1996\).](#)

⁶⁵ [O scurtă prezentare istorică a acestor patru școli ale budismului tibetan aparținând liderilor acestor tradiții se poate găsi în Graham Coleman \(ed.\), *A Handbook of Tibetan Culture* \(Rider, 1993\).](#)

Glosar de termeni budiști

Dacă nu se specifică altfel, toate transliterările sunt în sanscrită.

Altruism. Vezi non-eu.

Anātman. Non-eu sau non-suflet. Acea doctrină a lui Buddha care contrazice ideea de eu pur, etern și subtil sau ātman. Doctrina servește la eliminarea atașamentului sau a „agățării“ de un eu, care constituie ignoranța fundamentală ce leagă ființele conștiente de suferința unei existențe condiționate. Vezi: vacuitate; non-eu.

Aryadeva (Āryadeva). Principalul discipol al lui Nagarjuna. Vezi Nagarjuna.

Ātman. În sanscrită, eu sau suflet. Vezi non-eu.

Bhiks.u (în limba pali, bhikkhu). Călugăr complet hirotonit în tradiția monastică budistă. În tradiția monastică tibetană, un călugăr complet hirotonit respectă 253 de legăminte și un călugăr novice, 36 de legăminte.

Biks.un.ī. Călugăriță complet hirotonită în tradiția monastică budistă. Deși descendența hirotonirii pentru călugărițele complet hirotonite în tradiția tibetană s-a pierdut acum câteva secole, descendența pentru hirotonirea completă a călugărițelor continuă să existe în budismul chinez. Ca și călugării novici, o călugăriță novice în tradiția tibetană trebuie să respecte 36 de legăminte. O călugăriță complet hirotonită respectă 364 de legăminte.

Bodhisattva. Concept religios esențial în budismul școlii Mahayana. Un bodhisattva, după ce și-a dezvoltat compasiunea imparțială față de toți, este o persoană aflată pe calea spre starea perfectă de Buddha. Astfel, acesta își dedică viața binelui altora, după ce a jurat să conducă toate ființele

conștiente la o iluminare completă și perfectă. Vezi: idealurile lui bodhisattva; starea de Buddha.

Brahman. Concept metafizic esențial în unele școli filosofice non-budiste din India antică. În linii generale, brahmanul este înțeles ca absolutul, baza existenței, sursa primară a întregii existenței. În acest context, lumea fenomenală este o iluzie care există doar în măsura în care percepțiile noastre privitoare la euri (ātman) separate, individuale persistă. Această iluzie ia sfârșit când cel în cauză ajunge să cunoască adevărata natură a lui brahman. Vezi non-eu.

Buddha. În sens propriu, „cel deșteptat“. Persoană care a atins iluminarea, adică eliberarea de toate defectele și perfecțiunea tuturor calităților și care este astfel capabilă să fie de folos celorlalți. Vezi starea de Buddha.

Buddhadāsa Bhikkhu (1906–1993). Ajahn Buddhadāsa a fost unul dintre cei mai venerați și, în același timp, cei mai controversați învățători budiști din Thailanda. Învățăturile inspiratoare și sfaturile sale practice i-au încurajat atât pe laici, cât și pe budiștii monastici să se angajeze activ în lucrări de binefacere pe plan social. De la moartea lui, survenită în 1993, numeroșii săi discipoli de diferite naționalități îi continuă opera cuprinzătoare în folosul omenirii.

Buddha Shakyamuni. Vezi: starea de buddha; Shakyamuni.

Calea cu opt brațe. Cel de-al patrulea Adevăr Nobil, Calea Adevărată, are opt aspecte: (1) înțelegerea corectă; (2) gândirea corectă; (3) vorbirea corectă; (4) acțiunea corectă; (5) modul de viață perfect; (6) efortul corect; (7) atenția corectă; (8) concentrarea corectă. Împreună, aceste opt aspecte formează nucleul unei căi spirituale autentice.

Canonul pali. Acesta este canonul budist al Tipit.aka, cele „trei coșuri“, și este setul de discursuri ale lui Buddha acceptate de tradiția Theravada. Majoritatea scripturilor cuprinse în Canonul pali au fost traduse în engleză și publicate de Pali Text Society.

Cauzalitate. Principiul cauzalității figurează în mod proeminent în gândirea și practica budistă. Din perspectiva practicii, calea budistă este explicit

cauzală, deoarece presupune că eliberarea de suferință este dobândită prin eliminarea cauzelor acesteia. Cauza imediată a suferinței este o karma nesănătoasă, urmele negative lăsate în minte când persoana în cauză se angajează în acțiuni fizice, verbale sau mentale negative. Mai târziu, aceste urme „se coc“ în experiențe ale unor stări mentale neplăcute — altfel spus, persoana suferă. Cauze mai îndepărtate ale suferințelor sunt atitudinile și obișnuințele mentale care îl fac pe cel în cauză să se angajeze în acțiuni negative; cele mai însemnate sunt ignoranța, interpretarea greșită, devenită obicei, a realității relative și schimbătoare ca fixă și absolută. Dintr-o perspectivă mai filosofică, cauzalitatea este cel mai evident mod de interdependență, iar interdependența cauzală este folosită frecvent pentru a demonstra că, întrucât toate lucrurile sunt în mod necesar interdependente, toate lucrurile sunt în mod necesar golite de orice esență fixă, intrinsecă. Vezi: Patru Adevăruri Nobile; interdependență; karma.

Chandrakīrti (Chandrakīrti). Unul dintre principalii filosofi ai subșcolii Prāsaṅgika din cadrul tradiției Mahayana.

Chenrezig. Chenrezig este numele tibetan al lui Avalokiteśvara, Bodhisattva al Compasiunii, care întruchipează marea compasiune a tuturor celor ajunși Buddha. Tibetanii cred că Chenrezig este zeitatea protectoare a Tibetului și că toți succesivii Dalai Lama sunt manifestări umane ale acestei zeități.

Cinci agregate. Potrivit gândirii filosofice budiste, toate fenomenele fizice și mentale sunt clasificate sub titulatura de cinci agregate sau skandha. Aceste cinci agregate (denumite uneori constituenți psihofizici) sunt forma, simțirea, percepția, voința și conștiința. Împreună, ele formează baza simțului „eului“ și al identității personale.

Compasiune. Vezi karunā.

Cufundare mentală. Alături de împrăștierea mentală, cufundarea mentală este unul dintre obstacolele principale în practica stabilizării meditative. Este un factor mental care stă la baza unor stări obstructive cum ar fi somnolența, apatia și letargia. Principala sa manifestare este senzația de cădere și de oboseală, în care simți că ai un nivel scăzut de energie și de vigilență. Manualele de meditație budistă descriu cufundarea mentală ca o formă ceva mai subtilă de împrăștiere mentală. Vezi perseverența liniștită a

minții.

Dhammapada. Denumită în versiunea sanscrită *Dharmapada*, această colecție de maxime ale lui Buddha este cu siguranță una dintre cele mai cunoscute scripturi budiste. Conține 423 de versete și descrie ideile esențiale ale modului budist de a înțelege condiția umană. O traducere lucidă în engleză există în seria *Penguin Classics* și este intitulată *The Dhammapada* (Penguin, 1973).

Dharma (în limba pali, *Dhamma*). Derivat din rădăcina etimologică ce înseamnă „a reține“, *Dharma* înseamnă învățăturile lui Buddha, „adevărul“ sau „calea“ și practica acestor învățături. În acest context, *Dharma* este ceea ce ne reține de la suferință și cauzele ei. Echivalentul tibetan *chos* are sensul propriu de „schimbare“ sau „transformare“ și se referă atât la procesul transformării spirituale, cât și la rezultatul transformat. Există multe alte conotații suplimentare ale termenului. De exemplu, un text clasic enumeră zece astfel de înțelesuri: fenomen perceptibil, cale, nirvana, obiect al conștiinței, merite, viață, scripturi, obiect material, organizare și tradiție doctrinară. Vezi *Trei Giuvaere*.

Dharmakāya. Corpul de Adevăr al unui Buddha. Vezi *trei kāya*.

Două adevăruri. Doctrina celor două adevăruri — adevărul suprem și adevărul relativ sau convențional — este probabil cel mai important concept filosofic din budism. Doctrina descrie o cale de înțelegere a relației complexe dintre lumea fenomenală a schimbării perpetue și a fluxului și realitatea fundamentală a vacuității invariabile. Adevărul suprem este natura goală de conținut a tuturor fenomenelor; este absența totală a realității și identității intrinseci a tuturor lucrurilor și evenimentelor. În conformitate cu budismul tradiției Mahayana, acesta este adevărul final, realizarea lui fiind cheia eliberării de suferință. Prin contrast, tot ce trăim în starea noastră obișnuită, cum ar fi nașterea și moartea, durerea și plăcerea și așa mai departe, are loc în cadrul lumii relative. Aceste lucruri și evenimente sunt reale doar ca adevăruri convenționale sau relative. Vezi: *vacuitate*; *metodă*; *înțelepciune*.

Duh.kha (în limba pali, *dukkha*). Adesea tradus prin suferință, înseamnă stările fundamentale de insatisfacție și efemeritate a existenței și este primul Adevăr Nobil. Vezi *Patru Adevăruri Nobile*.

Dzogchen. Cu semnificația literală de „mare perfecțiune“, învățăturile Dzogchen aparțin de corpul școlii Vajrayana și subliniază realizarea conștientizării primordiale ca mijloc de atingere a iluminării.

Eliberare. Vezi nirvana.

Existență condiționată. Vezi sam.sara.

Gelug. Școală reformată de budism tibetan înființată de marele Tsongkhapa (1357–1419). Deși a studiat învățăturile tuturor celor patru școli de budism tibetan, Dalai Lama a fost, în principal, educat în această școală.

Geshe. Termenul tibetan geshe are sensul literal de „prieten spiritual“. În prezent, acest titlu este în general conferit în tradiția Gelug celor care au încheiat cu succes mulți ani de educație monastică și au atins astfel un grad ridicat de instruire doctrinară.

Guru. Termenul sanscrit guru (în tibetană, lama) înseamnă mentor și învățător spiritual care posedă calificările spirituale așa cum sunt descrise în scripturi. Calitățile minime pe care trebuie să le posedă un guru sunt compasiunea față de student, disciplina interioară, un grad de imparțialitate și să aibă mai multe cunoștințe despre subiectul predat decât elevul.

Hinayana (Hīnayāna). Având sensul literal de „vehicul inferior“, termenul Hinayana este folosit mai ales de practicanții școlii Mahayana pentru a-i distinge pe cei care practică budismul cu scopul de a obține propria eliberare individuală de cei care, având o motivație de tip Mahayana, se angajează în practica spirituală pentru a obține iluminarea, cu scopul de a elibera de suferință toate făpturile conștiente. Această diviziune este privită în linii generale de învățații budiști actuali ca artificială și este considerată de regulă într-o câțiva peiorativă, mai ales de practicanții școlilor de budism din Sud (tradițiile din Sri Lanka, Thailanda, Burma, Cambodgia, Indonezia și Vietnam), la care se aplică de obicei termenul. Vezi tradiția Theravada.

Idealurile lui bodhisattva. Idealurile lui bodhisattva includ cele șase paramita sau perfecțiuni, pentru propria dezvoltare personală, și cele patru mijloace, destinate dezvoltării celorlalți. Cele șase perfecțiuni sunt: (1) generozitatea; (2) moralitatea; (3) răbdarea; (4) efortul entuziast; (5)

concentrarea; (6) înțelepciunea. Cele patru mijloace sunt: (1) să oferi ceea ce este urgent necesar; (2) să vorbești întotdeauna cu blândețe; (3) să oferi îndrumare etică altora; (4) să demonstrezi aceste principii prin propriul exemplu. Un bodhisattva, după ce a generat intenția eroică de a căuta iluminarea perfectă pentru binele celorlalți, jură să se angajeze în aceste practici.

Iluminare. Acest cuvânt englezesc este folosit în contextul budist pentru a reda starea de deșteptare spirituală completă a unui individ. Echivalentul tibetan *jang chup* are sensul literal de „cel care și-a purificat părțile obscure și este perfect realizat“. O persoană pe deplin iluminată este denumită *Buddha*. Vezi: starea de *Buddha*; trei *kāya*.

Impermanență (anityatā). Potrivit budismului, impermanența este, alături de suferință și absența identității de sine, o caracteristică fundamentală a existenței. Impermanența este înțeleasă ca îmbrățișând atât natura tranzitorie a lucrurilor pe care le trăim, cât și natura vremelnică a schimbării subtile care are loc la nivel profund. În conformitate cu budismul, nimic nu rezistă la trecerea timpului, iar procesul de schimbare este dinamic și fără sfârșit.

Interdependența (în sanscrită, pratīyasamutpāda). Adesea citată ca principiu central al filosofiei budiste, doctrina interdependenței susține că orice este real există cu necesitate în dependență de altceva. Interdependența este strâns legată de vacuitate, căci toate lucrurile sunt interdependente cauzal dacă și numai dacă toate lucrurile sunt în mod necesar golite de orice esență nondependentă sau de natură intrinsecă. Trei forme progresiv mai subtile de interdependență sunt citate frecvent: (1) interdependența cauzală, în care orice obiect (cum ar fi un copac) este în mod necesar un produs al unor cauze și condiții (sămânța, solul, lumina soarelui și așa mai departe); (2) interdependența parțială/integrală, în care orice obiect (de exemplu, o mașină) depinde în mod necesar de o colecție de părți sau caracteristici (pneuri, osii, motor și așa mai departe); (3) interdependența cognitivă sau reciprocă, în care despre orice obiect se poate spune că există doar în măsura în care o anumită conștiință îl identifică drept „x“ în opoziție cu „non-x“. Vezi: cauzalitate; vacuitate.

Împrăștierea mentală. Nivel de excitație mentală care obstrucționează calmul

unei stări meditative. Împrăștierea mentală ia naștere când mintea este distrasă de obiecte externe. Este o formă de atracție sau atașament față de obiecte și are efectul destabilizator de a provoca pierderea oricărei concentrări atinse anterior. Vezi perseverența liniștită a minții.

Înțelepciune (prajñā). Cele două aspecte complementare ale căii budiste sunt înțelepciunea și metoda. Acestea sunt asemuite cu aripile unei păsări: în absența oricăreia dintre ele, pasărea nu mai poate să zboare. În mod similar, fără înțelepciune și metodă, un practicant spiritual nu poate să atingă țelul iluminării. Aspectul legat de înțelepciune al căii este legat direct de dezvoltarea intuiției în vacuitate. Termenul sanscrit prajñā — tradus adesea prin înțelepciune, deși „intuiție“ este probabil o traducere mai adecvată — este definit în mod tradițional ca „o conștientizare discriminatorie a esenței, distincțiilor și caracteristicilor particulare sau generale ale oricărui obiect în cadrul domeniului de percepție al celui în cauză, la încheierea căruia toate îndoielile sunt îndepărtate“. Aceasta nu este o stare pasivă de cunoaștere, nici nu are o natură de acumulare. Dimpotrivă, înțelepciunea este un proces cognitiv activ. În contextul tradiției Mahayana, prajñā se referă mai ales la intuiția profundă a practicantului a naturii golite de conținut a lucrurilor și evenimentelor. Vezi: vacuitate; metodă; două adevăruri.

Kagyū. Sensul literal al cuvântului este „descendență orală“. Una dintre cele patru școli principale de budism tibetan, înființată de Marpa Lotsawa în secolul al XI-lea.

Kangyur. Canonul budismului tibetan, care conține peste 100 de volume mari cu discursuri și texte atribuite lui Buddha. Kangyur are sensul literal de „cuvinte sacre traduse“ și toate lucrările din culegere au fost traduse aproape exclusiv din sursele sanscrite originale. Compilația a fost alcătuită de enciclopedistul tibetan din secolul al XIV-lea Bu-tön Rinchen Drub.

Karma. Termenul sanscrit karma se referă la un concept metafizic important legat de acțiune și de consecințele sale. Doctrina este comună tuturor filosofiilor religioase din India. Conceptul cuprinde atât actele propriu-zise, cât și urmele psihologice și tendințele create în minte de aceste acțiuni. În utilizarea sa generală, karma se referă la întregul proces de acțiune cauzală și la efectele rezultante. Vezi cauzalitate.

Karun.ā. Deși este tradusă prin „compasiune“, karun.ā nu trebuie confundată cu compătimirea sau cu ceea ce s-ar putea numi milă. În etimologia cuvântului, există sentimentul de participare la durerea sau suferința celuilalt. Literal, karunā înseamnă „încetarea fericirii“ și se referă la o stare de empatie plină de compasiune față de suferința altcuiva într-o asemenea măsură încât devine imposibil să mai simți plăcere.

Lam-rim. Având sensul literal de „etape ale căii“, lam-rim se referă la prezentarea gradată, pas cu pas, a învățăturilor și practicilor lui Buddha. Această prezentare a învățăturilor a fost elaborată pentru a se putea adapta la nivelurile mentale diferite ale practicanților spirituali aflați pe calea spre iluminare. Tradiția lam-rim a început în secolul al XI-lea cu Atisha, marele misionar indian din Tibet, și textul lui scurt intitulat Felinar pe calea spre iluminare.

Lo jong. Vezi transformarea gândurilor.

Mahayana, budism (Mahāyāna). Având sensul literal de „marele vehicul“, Mahayana este una dintre cele două tradiții principale care au luat naștere în cadrul budismului din India antică, cealaltă fiind Hinayana. Asociată în general cu tradițiile budiste nordice din Tibet, China, Japonia și Coreea, o caracteristică esențială a sa este insistența pe sentimentul altruist și încărcat de compasiune al responsabilității universale pentru binele tuturor ființelor ca o condiție necesară a atingerii iluminării depline. Vezi Hinayana.

Maitreya. Maitreya, al cărui nume înseamnă „cel iubitor“, este viitorul buddha și întruchiparea bunătății iubitoare a tuturor celor deveniți Buddha. Există, de asemenea, un bodhisattva Maitreya, precum și un personaj istoric cu același nume, care este autorul mai multor texte importante din tradiția Mahayana.

Man.d.ala (mandala). În general, termenul mandala se referă la un simbol cosmic, care etalează în mod caracteristic cercuri concentrice și simetrii. Astfel de simboluri sunt folosite ca instrumente vizuale de contemplație în multe meditații budiste, care implică arta vizualizării. În acest din urmă context, mandala reprezintă invariabil stările purificate ale minții celui care meditează.

Manjushri (Mañjuśrī). Manjushri este Bodhisattva Cunoașterii și Înțelepciunii și este întruchiparea intuiției tuturor celor deveniți Buddha. În mod tradițional, este zugrăvit ca mânuind cu dreapta sabia înțelepciunii și ținând în mâna stângă o floare de lotus pe care stă așezată Sutra perfecțiunii înțelepciunii.

Metodă. În budismul tradiției Mahayana, metoda se referă anume la toate aspectele căii care sunt asociate cu întărirea și dezvoltarea compasiunii și a acțiunilor altruiste ale lui bodhisattva. Aceasta contrastează cu aspectul de înțelepciune al căii, care este legat direct de dezvoltarea intuiției în vacuitate. Dintre cele șase perfecțiuni, primele cinci aparțin aspectului de metodă, iar ultima, aspectului de înțelepciune. O cale spirituală autentică, în perspectiva tradiției Mahayana, trebuie să cuprindă uniunea perfectă dintre metodă și înțelepciune. O astfel de uniune este numită uneori „unirea înțelepciunii cu compasiunea“. Vezi: idealurile Bodhisattva; două adevăruri; înțelepciune.

Metta (maitri). Dacă despre compasiune putem spune că este voința de a împărtăși suferința altora, metta sau bunătatea iubitoare este aspirația sinceră care le dorește altora să fie fericiți. Ca și karun.ā sau compasiunea, metta este cu adevărat altruistă și îi are în vedere pe alții, ea născându-se dintr-un sentiment profund de empatie cu ceilalți.

*Milarepa (1040–1123). Ca poet sfânt venerat al Tibetului, dificultățile îndurate în viață de Milarepa, devotamentul lui nemărginit față de învățătorul Marpa Lotsawa și, în sfârșit, viața întreagă petrecută ca meditator nomad au constituit o sursă de inspirație spirituală considerabilă pentru generații de tibetani. Cântecul lui de experiență spirituală pot fi citite în engleză în Garma C.C. Chang, *The Hundred Thousand Songs of Milarepa* (Boulder, Shambhala, 1977) și în *Drinking the Mountain Stream* (Boston, Wisdom Publications, 1995).*

*Nagarjuna (Nāgārjuna). Nagarjuna este, probabil în ordinea importanței, a doua persoană istorică din budismul tradiției Mahayana după Buddha și poate fi considerat întemeietorul acestei tradiții. Scrierile lui religioase și filosofice rămân și în zilele noastre autoritatea supremă în multe chestiuni de natură filosofică din gândirea budistă. Lucrarea lui esențială este *Mūlamadhyamaka*, care este baza tuturor scrierilor ulterioare despre*

filosofia budistă a vacuității. Traduceri în engleză ale acestui text se pot găsi în cărțile *Emptiness: A Study in Religious Meaning* (Nashville, Abingdon Press, 1967) de Frederick Streng; *Nagarjuna: A Translation of His Mūlamadhyamaka-karika* (Tokyo, Hokuseido Press, 1970) de Kenneth Inada și în cartea lui Jay Garfield *Fundamentals of the Middle Way* (Oxford, Oxford University Press, 1995).

Natura-Buddha. Vezi Tathāgata-garbha.

Nirmān.akāya. Corpul emanat al unui Buddha. Vezi trei Kāya.

Nirvana (nirvāna, în limba pali, nibbāna). Cu sensul literal de „trecut dincolo de durere și tristețe“, nirvana se referă la o libertate totală față de suferință și de originile sale fundamentale. O astfel de libertate poate fi atinsă doar atunci când toate afecțiunile emoționale și mentale și-au încetat procesul. Prin urmare, nirvana este uneori numită nirodha, adevărata încetare, sau moks.a, eliberare.

Non-eu (anātman). Doctrina non-eului sau a altruismului, tradusă uneori și prin „non-suflet“, este un concept filosofic-cheie al budismului. Pe scurt, este legat de percepția lui Buddha potrivit căruia starea de existență condiționată neiluminată își are originea în credința falsă în existența unui „eu“ permanent, durabil. Tocmai intuirea absenței unui astfel de eu deschide ușa eliberării de suferința provocată de existența condiționată. În cadrul budismului, diferite școli acordă semnificații diferite acestei învățături esențiale a lui Buddha. Vezi: anātman; vacuitate.

Nyingma. Cea mai veche școală de budism tibetan, înființată în secolul al VIII-lea de Padmasambhava.

Parinirvān.a. Nirvana finală a lui Buddha în momentul morții sale la Kushinagar, în nordul Indiei.

Patru Adevăruri Nobile. Cele Patru Adevăruri Nobile sunt: (1) suferința (duh.kha) există; (2) originea suferinței este atașamentul; (3) există o încetare a suferinței; (4) există o cale care duce la acea încetare. Toate tradițiile budiste sunt de acord că aceste patru principii constituie esența mesajului spiritual al lui Buddha. În cadrul acestei formule a celor Patru

Adevăruri există două seturi grupate în funcție de cauză și efect. Primul set este asociat cu existența ciclică condiționată: Adevărul Originii (cauza) și Adevărul Suferinței (efectul). Al doilea set este legat de eliberarea de existența condiționată: Calea Adevărată (cauza sau mijloacele spre eliberare) și Adevărata Încetare (efectul, starea de eliberare în sine). Pe scurt, învățătura celor Patru Adevăruri Nobile descrie înțelegerea budistă a naturii stărilor de samsara și nirvana. Vezi: nirvana; samsara.

Patru factori ai bunătații. Cei patru factori sunt: (1) eliberarea spirituală; (2) prosperitatea lumească; (3) practica Dharma; (4) bunăstarea. Primele două provin din natură, în vreme ce următoarele două sunt cauzale. Primele două demonstrează două tipuri distincte de fericire: prima, suprapământeană și a doua, pământeană. Ca urmare a naturilor lor diferite, realizarea necesită, de asemenea, mijloace diferite. Astfel, practica Dharma duce la eliberare, în vreme ce bunăstarea rezultă din prosperitatea lumească.

Perseverența liniștită a minții (śamatha). Stare meditativă cultivată a minții, caracterizată de absența distragerii atenției de obiecte externe și o concentrare stabilizată asupra unui obiect ales. Posedă calitățile de „liniște“, care este calmarea distragerilor, și de „perseverență“, care înseamnă atingerea unui nivel ridicat de concentrare într-un singur punct al minții. Perseverența liniștită este adesea îmbinată cu vipaśyanā în discuțiile despre meditație din literatura budistă. Vezi: Samādhi; Vipāśyanā.

Povestirile Jataka. Aceste povestiri relatează viețile trecute ale lui Buddha Śākyamuni. Ele ilustrează felul în care Buddha s-a dedicat modului de viață al unui bodhisattva pe diferite căi iscusite în care a lucrat pentru binele altor făpturi conștiente în viețile lui anterioare. În canonul budismului tibetan există o antologie a acestor povestiri compusă de Āryasura, intitulată Jātakamālā.

Prān.a. Termen sanscrit care înseamnă, literal, „vânt“ sau „respirație“; în tantra budistă prān.a se referă la diferitele tipuri de energie subtilă care însuflețesc complexul minte/corp. Aceste „vânturi“ sau energii psihofizice, despre care se crede că circulă prin canale în corp, fac parte integrantă din toate funcțiile fizice și mentale. Cea mai subtilă formă de vânt este identică cu cea mai subtilă formă a minții și un punct focal important al practicii tantrice este încercarea de a dobândi controlul celei mai subtile forme de

vânt astfel încât mintea să poată fi transformată la nivelul ei cel mai subtil. Potrivit teoriei tantrice, un practicant care a dobândit controlul vânturilor atât la nivelurile subtile, cât și la nivelurile grosiere ale acestora poate să le manipuleze pentru a produce diferite efecte, dintre care unele pot fi numite emanații.

Prāsaṅgika-Madhyamaka. O sub-școală a școlii Madhyamaka, care s-a dezvoltat pornind de la lectura făcută de Buddhapaṇita a operelor lui Nagarjuna. Învățăturile acestei școli constituie filosofia dominantă a tuturor celor patru tradiții ale budismului tibetan. Vezi Nagarjuna.

Predica din Parcul cu Căprioare. Prima predică ținută de Buddha Śākyamuni, personajul istoric. După ce a atins starea de Buddha meditând sub un arbore numit pipal în localitatea care este acum orașul Bodhgaya din nordul Indiei, Śākyamuni Buddha a pornit spre orașul Sarnath, la periferia marelui oraș Varanasi. Acolo i-a întâlnit pe cei cinci asceți, împreună cu care practicase cândva exerciții religioase extrem de austere. Când l-au zărit pe Buddha, cei cinci foști tovarăși au hotărât să-l ignore, căci era limpede că acesta renunțase la jurămintele de ascetism extrem. Totuși, când Buddha s-a apropiat, au fost copleșiți de fericirea și înțelegerea pe care acesta le radia și l-au implorat să-i învețe ceea ce realizase. În continuare, Śākyamuni Buddha și-a susținut prima predică oficială în care i-a îndemnat pe foștii lui tovarăși să evite extremele carnalului și ale ascetismului. Arătând că aceste căi nu vor face decât să ducă la o suferință și mai mare, Buddha a explicat „calea de mijloc“, care evită toate aceste extreme. Predica lui s-a concentrat pe cele Patru Adevăruri Nobile, căci ele sintetizează realizările lui Buddha și demonstrează cum se poate pune capăt suferinței. Vezi Patru Adevăruri Nobile.

Rinpoche. Având sensul literal de „cel prețios“, acest titlu este folosit când ne adresăm sau vorbim despre acei lama reincarnați, lama cu realizări spirituale superioare și abați de mănăstiri. Vezi tulku.

Sadhu. Cerșetor indian tradițional.

Sakya. Una dintre cele patru școli principale ale budismului tibetan, denumită după regiunea geografică a Tibetului în care locuiau învățătorii fondatori în secolul al XI-lea.

Samādhi. Stabilizare meditativă. Capacitatea de a concentra mintea într-un singur punct asupra unui obiect desemnat fără distragerea atenției, stare preliminară a cultivării efective a perseverenței liniștite sau śamatha. Vezi: perseverența liniștită a minții; vipaśyanā.

Śamatha. Vezi persistența liniștită a minții.

Sambhogakāya. Corpul de resursă perfectă al unui Buddha. Vezi trei kāya.

Samsara (sam.sāra). Ciclu de existență condiționată în care toate ființele conștiente se rotesc fără alegere ca urmare a forței exercitate de karma și de iluziile lor. Samsara este o stare de existență neiluminată. Adevărata Încetare, al patrulea Adevăr Nobil, se referă la încetarea existenței condiționate sau samsara, care este starea de eliberare sau nirvana. Vezi: Patru Adevăruri Nobile; nirvana.

Sangha (San.gha). Termenul se referă alternativ la comunitatea de practicanți ai căii budiste, la comunitatea de călugări și călugărițe hirotonite sau la unul care a ajuns la realizarea directă a înțelepciunii vacuității tuturor fenomenelor. Vezi Trei Giuvaieruri.

Shakyamuni (Śākyamuni, 563–483 î. Hr.) Cel de-al patrulea dintre cei o mie de Buddha fondatori ai epocii mondiale prezente. Născut ca prinț al clanului Shakya din nordul Indiei, el a predicat căile sutra și tantra de eliberare și iluminare deplină și a fost întemeietorul a ceea ce a ajuns să fie cunoscut drept budism. Shakyamuni înseamnă „Înțeleptul din clanul Sakya“. Vezi: starea de Buddha; sutra; tantra.

Shantideva (Śāntideva). Înțelept și filosof budist indian din secolul al VII-lea, Shantideva, al cărui nume înseamnă „zeu pașnic“, a compus unul dintre textele cele mai îndrăgite ale tradiției Mahayana, Bodhicaryāvatāra sau Ghid pentru modul de viață al unui bodhisattva. Dalai Lama predică adesea și citează frecvent din acest text bine-cunoscut, care îi oferă practicantului instrucțiuni detaliate privind practicarea căii altruismului pentru un bodhisattva. Shantideva este, de asemenea, bine cunoscut pentru argumentele filosofice clare cu care prezintă viziunea Prāsaṅgika despre vacuitate. Tot el a compus și un Compendiu de practici (Śikṣāsamuccaya)

Pentru o traducere în engleză a versiunii tibetane a Bodhicaryāvatāra, vezi *A Guide to the Bodhisattva's Way of Life* de Stephen Batchelor (Dharamsala, India, Library of Tibetan Works and Archives, 1979). Există și o traducere nouă din surse sanscrite în colecția Oxford World Classic, intitulată *The Bodhicaryāvatāra* (Oxford, Oxford University Press, 1996).

Starea de Buddha. Stare de iluminare deplină în care toate defectele și petele fizice și mentale au fost purificate și eliminate, iar toate aptitudinile și virtuțile au fost atinse și perfecționate. În general vorbind, „Buddha“ este un termen generic aplicabil oricui a atins iluminarea perfectă. Prin urmare, este important să înțelegem diferența dintre Buddha, personajul istoric numit Buddha Shakyamuni, și un Buddha ca o persoană care este pe deplin iluminată. Vezi: iluminare; trei kāya.

Suferință (duh.kha, în pali, dukkha). În context budist, „suferința“ denumește deopotrivă senzațiile fizice de durere și, mai important, afecțiunile psihologice și emoționale. De asemenea, cuprinde sentimentele fundamentale de plictiseală perpetuă și insatisfacție atât de caracteristice pentru multe dintre experiențele pământești. Prin urmare, scripturile vorbesc despre trei tipuri sau niveluri ale suferinței: (1) suferința suferinței, care se referă la ceea ce considerăm de regulă o experiență dureroasă; (2) suferința schimbării, adică toate experiențele pe care în mod convențional le considerăm plăcute, dar care nu sunt așa mereu; (3) suferința existenței condiționate. A treia categorie se referă la starea fundamentală de insatisfacție, la înclinația spre suferință și la sensibilitatea la iluzii care stau la baza unei existențe neiluminate. Vezi: duh.kha; Patru Adevăruri Nobile; samsara.

Śūnyatā. Vezi vacuitate.

Sutra Vinaya. Aceasta este scriptura care se bucură de o mare autoritate, predicată de Buddha, în care sunt descrise preceptele și codurile etice pentru călugări și călugărițe. Textul se ocupă, de asemenea, de multe aspecte ale administrării monastice și de procedurile pentru rezolvarea conflictelor. Se obișnuiește ca abatele mănăstirii să citească din acest text o dată la două săptămâni, când membrii comunității se adună pentru ceremoniile confesionale obișnuite.

Sutra. Termenul sanscrit sūtra (pali sutta) înseamnă orice scriptură care este atribuită personajului istoric Buddha Shakyamuni. În consecință, este folosit ca sufix la titlul lucrărilor pe care tradițiile le acceptă ca reprezentând adevăratele cuvinte ale lui Buddha, ca în The Heart of Wisdom Sutra (Sutra inimii înțelepciunii). În contextul unui al doilea sens al termenului, sutra vine în contrast cu tantra și denotă învățăturile Mahayana generale, nonesoterice și sistemul de practici asociat. Vezi tantra.

Tantra. Având semnificația literală de „continuum“, se referă la setul de învățături și practici esoterice ale budismului. În acest context, calea tantrei contrastează cu calea sutrei, care este legată de calea exoterică generală a tradiției Mahayana. Vezi: sutra; Vajrayana, budism.

Tara (Tārā). Una dintre cele mai importante zeități feminine din iconografia budismului tradiției Mahayana, înfățișată de obicei în culori verzi, reprezintă energia perfectă și activitatea tuturor celor deveniți Buddha. Legenda Tarei este o sursă de profundă inspirație pentru milioane de femei din lumea budismului Mahayana prin faptul că descrie forța spirituală și potențialul femeilor. Conform acestei legende, Tara a jurat să-și păstreze forma feminină pe tot parcursul călătoriei sale spirituale și, întrucât sunt atât de puține femei Buddha, să atingă iluminarea perfectă în aceeași formă.

Tathāgata. Cu sensul literal de „astfel plecat“, este un epitet pentru o ființă iluminată în general și pentru Buddha Shakyamuni în special.

Tathāgata-garbha. Având sensul literal de „esența celui astfel plecat“, se referă la prezența seminței stării de Buddha sau a naturii-Buddha în toate ființele conștiente. În conformitate cu budismul credinței Mahayana, în fiecare dintre noi există o forță naturală care face posibil ca noi toți să eliminăm iluziile și să atingem iluminarea perfectă. Vezi: starea de Buddha; iluminare.

Tengyur. În contrast cu Kangyur, conține toate traducerile și tratatele cu comentarii scrise de maeștri budiști indieni. Colecția cuprinde peste 200 de volume, care acoperă toate subiectele studiilor budiste religioase și filosofice, precum și medicina și astrologia.

Theravada, tradiția. Formă de budism sudic care a înflorit în Sri Lanka, Thailanda, Burma, Cambodgia, Indonezia și Vietnam. Vezi Hinayana;

Mahayana.

Transformarea gândirii. Transformarea gândirii, tradusă din sintagma tibetană lo jong, se referă la o categorie de învățături și practici ținute exclusiv spre creșterea compasiunii și a intenției altruiste. Una dintre caracteristicile principale ale acestei învățături sunt instrucțiunile practice extinse despre modul în care să transformi chiar și cele mai adverse situații în condiții favorabile pentru practica spirituală. Lo jong este asociat cu mișcarea Kadam, care a avut loc în Tibet în jurul secolului al XI-lea d. Hr.

Trei Giuvaere (triratna). Cele Trei Giuvaere ale refugiului în budism sunt Buddha, Dharma (doctrina) și Sangha (comunitatea spirituală). Împreună, sunt considerate a fi obiecte demne de refugiu pentru un adevărat căutător al eliberării spirituale. Dintre acestea trei, refugiul efectiv îl constituie Dharma, căci numai prin trăirea adevărului poate avea loc eliberarea. Buddha este învățătorul iluminat care arată calea prin priceperea și experiența sa, în vreme ce Sangha sau comunitatea spirituală asigură compania prețioasă a prietenilor în această călătorie. Acestea trei sunt numite „giuvaere“ pentru că sunt considerate rare și prețioase. Vezi: starea de Buddha; Dharma; Sangha.

Trei kāya. Doctrina celor trei kāya prezintă înțelegerea în spiritul tradiției Mahayana a naturii iluminării perfecte sau a stării de Buddha. Termenul sanscrit kāya se traduce prin „corp“ sau „întrupare“. Dharmakāya sau „Corpul Adevărului“ este expansiunea supremă care e realitatea finală a iluminării unui Buddha. Este sfera inexprimabilă din care se nasc în mod spontan toate faptele nobile ale unui ființe iluminate sau Buddha. Sambhogakāya sau „Corpul Resursei Perfecte“ este forma efectivă a minții iluminate care rămâne în domeniile perfecționate ale existenței. Această întrupare subtilă a ființelor iluminate poate fi percepută numai de bodhisattva ajunși la nivelurile superioare ale evoluției spirituale. Prin urmare, pentru a face bine unor ființe obișnuite ca noi, cei deveniți Buddha trebuie să-și asume întrupări fizice care să semene cu existența noastră. Cu alte cuvinte, ei trebuie să emane forme care să se potrivească temperamentului nostru. O astfel de emanație se numește nirmān.akāya sau „Corpul Emanat“.

Este destul de evident că se poate face o comparație între doctrina celor trei

kāya și doctrina creștină a Sfintei Treimi. Dharmakāya seamănă cu Tatăl, sambhogakāya, cu Sfântul Duh, iar nirmān.akāya cu Fiul. Asemănarea devine cu atât mai izbitoare când se examinează funcțiile și natura relației dintre cele trei kāya.

În budismul tradiției Vajrayana, conceptul celor trei kāya se aplică pe o scară mai largă. Fiecare dintre cei trei kāya este corelat cu purificarea stării de moarte, starea intermediară și renașterea; astfel, doctrina celor trei kāya cuprinde și o perspectivă fundamentală referitoare la toate fenomenele. Vezi: starea de Buddha; iluminare.

Triratna. Vezi Trei Giuvaere.

Tulku. Are sensul literal de „Corpul Emanat“. Un tulku este un lama reincarnat, adică unul care a fost recunoscut în mod oficial ca reincarnarea predecesorului său. Vezi Rinpoche.

Ținutul pur. În budismul tradiției Mahayana, acesta este un mediu purificat creat de forța compasiunii unui Buddha sau bodhisattva unde ființele conștiente pot aspira să se nască în scopul de a definitiva calea spre iluminare în condiții mai favorabile. Sectele Ținutului pur se referă la școlile budiste de practică (în principal, din China și Japonia) care pun accentul aproape exclusiv pe practici orientate spre renașterea într-un ținut pur.

Vacuitate. Concept filosofic cheie al budismului tradiției Mahayana, doctrina vacuității sau śūnyatā își revendică originea în Sutarele Perfecțiunii Înțelepciunii din canonul budismului școlii Mahayana. Vacuitatea se referă la absența existenței inerente în persoane sau lucruri. Trebuie să ne amintim mereu că vacuitatea nu este o stare ontologică, deoarece vacuitatea însăși este și ea golită de existența inerentă. Nagarjuna a fost cel care a elaborat prima dată doctrina în expresia ei deplină în celebra lui lucrare Mūlamadhyamaka. Vezi: Anātman; Nagarjuna; non-eu.

Vajrayana, budism (vajrayāna). Literal, „vehiculul de diamant“, Vajrayana este aspectul esoteric al budismului. Vezi tantra.

Vipaśyanā. Însemnând literal „viziune specială“, se referă la o intuiție profundă, penetrantă, care este dobândită printr-o combinație de analiză

subtilă și concentrare într-un punct unic. Vipāśyanā și śamatha sau perseverența liniștită a minții formează culminația uniunii dintre meditația de absorbție și meditația analitică. Vezi: Samādhi; perseverența liniștită a minții.

Tibetul de la ocuparea de către China în 1950

Mișcarea de rezistență din Tibet, începută în 1959, a rămas viguroasă și a fost înăbușită fără milă. Ca urmare a ocupației chineze, o cincime din populație, adică 1,2 milioane de tibetani, a decedat. Peste 6 000 de mănăstiri și așezăminte sacre au fost distruse. Predarea budismului este interzisă, iar călugării și călugărițele sunt expulzate din mănăstirile lor în mod regulat. Resursele naturale și ecologia fragilă a Tibetului sunt distruse în mod ireversibil.

Mii de deținuți pe temeuri religioase și politice sunt închise în penitenciare și lagăre de muncă forțată în care se practică pe scară largă tortura. Autoritățile chineze supun femeile tibetane la sterilizare obligatorie și întreruperi de sarcină forțate. Cândva un stat-tampon pașnic între China și India, Tibetul a fost transformat într-o imensă bază militară care găzduiește un sfert din dotarea cu rachete a Chinei.

Încă din 1960, Comisia Internațională de Juriști a constatat că aici are loc într-adevăr un genocid și sunt încălcate șaisprezece articole ale Declarației Universale privind Drepturilor Omului. Adunarea Generală a Națiunilor Unite a adoptat trei rezoluții în care condamnă China pentru aceste încălcări și cere „încetarea practicilor care privesc poporul tibetan de drepturile și libertățile sale fundamentale, incluzând și dreptul la autodeterminare“. Dalai Lama continuă să solicite sprijin din partea Organizației Națiunilor Unite și a liderilor statelor lumii în numele țării și al poporului său.

Biografii

Tenzin Gyatso, cel de-al paisprezecelea Dalai Lama

Sfinția Sa Dalai Lama, Tenzin Gyatso, s-a născut la 6 iulie 1935 în provincia Amdo din partea de nord-est a Tibetului, într-o familie de țărani săraci. Din cei cincisprezece frați și surori pe care i-a avut, doar șase au supraviețuit: două fete și patru băieți. Când avea doi ani, a fost recunoscut în calitate de cel de-al paisprezecelea Dalai Lama, după ce al treisprezecelea Dalai Lama a murit în 1933. Titlul de Dalai Lama înseamnă „ocean de înțelepciune“, iar deținătorii titlului sunt considerați manifestări ale lui Chenrezig, Bodhisattva Compasiunii. Împreună cu familia sa, micuțul Dalai Lama s-a mutat în Lhasa, unde a trecut printr-un proces prelungit de formare religioasă și spirituală. A fost întronat în mod oficial la 22 februarie 1940. În 1959, cel de-al paisprezecelea Dalai Lama și-a susținut examenul final în Lhasa, în timpul Festivalului de Rugăciuni Mönlam, pe care l-a trecut cu brio, primind cel mai înalt grad de geshe, echivalentul aproximativ al doctoratului în filosofie budistă.

Tenzin Gyatso a fost primul Dalai Lama intrat în contact deplin cu tehnologia modernă și și-a păstrat interesul pentru știință. Unul dintre hobby-urile lui este repararea aparatelor de radio.

Înainte de anii 1950, Tibetul era guvernat ca stat religios, iar Dalai Lama exercita acolo puterea pe plan spiritual și secular. Fiecare tibetan are o legătură profundă și inexprimabilă cu Dalai Lama, care întrupează pentru el Tibetul în întreaga sa semnificație spirituală și naturală. Până în 1942, când a avut loc prima numire într-o astfel de funcție, nu s-a considerat necesar să se numească un ministru pentru afaceri externe, ca urmare a izolării Tibetului de restul lumii. Dar la 7 octombrie 1950, armata Chinei a încălcat granițele

statului suveran Tibet. Copleșit pe plan militar și angajat ferm în nonviolență, Dalai Lama a crezut că se putea ajunge la un acord de coabitare în care Tibetul să-și păstreze autonomia. În 1954, a plecat la Beijing pentru convorbiri de pace cu Mao Tse Dun.

În 1959, reprimarea brutală de către forțele ocupante chineze a unei rebeliuni a populației tibetane din luna martie, care îi puneau în pericol iminent poziția și viața, l-a obligat pe Dalai Lama să fugă din Tibet și să se refugieze în India, unde guvernul indian i-a acordat drept de ședere în Dharamsala, din statul Himachal Pradesh. Multe mii de tibetani l-au urmat în exil. Multe alte mii care au rămas în Tibet au fost ucise sau torturate de forțele de ocupație chineze; mănăstirile au fost distruse și a avut loc un program sistematic de genocid cultural.

În 1963, Dalai Lama a prezentat o propunere de Constituție democratică pentru Tibet, iar în 1992 a declarat că, atunci când Tibetul își va redobânda independența, va renunța la autoritatea lui istorică și politică și va duce o viață de cetățean particular.

Dalai Lama a declarat în mod repetat că, atât timp cât va conduce afacerile Tibetului, va aplica o politică de nonviolență. În opinia sa, orice soluție bazată pe folosirea forței nu poate fi, prin natura ei, decât temporară. „Dezarmarea exterioară vine din dezarmarea interioară. Singura garanție a păcii se află în noi înșine.“ Angajamentul lui fără compromisuri pentru pace a primit o recunoaștere globală în 1989, când i-a fost decernat Premiul Nobel pentru Pace.

Dalai Lama vorbește despre natura umană într-un mod simplu și impresionant. Stăpânirea în totalitate a profunzimii și complexității gândirii budiste a fost atât de complet asimilată, încât el nu doar îi învață pe alții, ci este considerat și o întrupare a Dharmei. În concepția lui, budismul nu este nici dogmă, nici religie, ci o cale de a trăi în pace, fericire și înțelepciune. El subliniază responsabilitatea universală și interdependența tuturor oamenilor și națiunilor în realizarea bunătății esențiale a naturii umane. Timp de mulți ani, Dalai Lama a călătorit îndelung și neobosit ca propovăduitor al păcii și ca sol al înțelepciunii și bucuriei de a trăi.

În cadrul Seminarului John Main din 1994, Dalai Lama a comentat pentru

prima oară Evangheliile creștine și a intrat într-un dialog cu creștinii cu privire la semnificația acestora, ceea ce este în concordanță cu susținerea și practicarea de multă vreme a dialogului interconfesional, o viziune pe care a împărtășit-o și a practicat-o de numeroase ori în timpul întâlnirilor sale cu Papa Ioan Paul al II-lea. El consideră că respectul și stima pașnică dintre religii, impuse de această eră mondială, trebuie să reiasă dintr-o împărtășire nu doar a gândirii, ci și, la un nivel mai profund, a experienței contemplative. Astfel, de trei ori pe zi, Dalai Lama a meditat în tăcere împreună cu participanții la seminar.

Părintele Laurence Freeman, Ordinul Sfântului Benedict

Laurence Freeman s-a născut în 1951 în Anglia, unde a fost educat de călugării benedictini și și-a luat masteratul în literatură engleză la Universitatea din Oxford. A devenit călugăr benedictin și a studiat sub îndrumarea lui John Main, prietenul și dascălul său, cu care a conlucrat pentru a propovădui în toată lumea tradiția creștină a meditației. Laurence Freeman, care este călugăr la Monastery of Christ the King din Londra, în cadrul Congregației Olivetane, este acum director al Comunității Mondiale pentru Meditație Creștină. Are o activitate didactică bogată și este autorul cărților *Light Within*, *The Selfless Self*, *A Short Span of Days* și *Web of Silence*, precum și al multor articole și înregistrări audio.

Robert Kiely

Robert Kiely este profesor de literatură engleză și americană și deține titlul de master of Adams House la Universitatea Harvard. Predă cursuri de ficțiune

din secolele al XIX-lea și XX, Biblia englezească, literatură de reflecție creștină și începuturile romanului. Cercetările lui se concentrează pe narațiune și pe teoria narațiunii și comunicării. Lucrările pe care le-a elaborat sunt: *Robert Louis Stevenson and the Fiction of Adventure* (1964); *The Romantic Novel in England* (1972); *Beyond Egotism: The Fiction of James Joyce, Virginia Woolf, and D. H. Lawrence* (1980); and *Reverse Tradition: Postmodern Fictions and the Nineteenth-Century Novel* (1993). Robert Kiely este membru al comunității religioase benedictine și președinte al Comisiei de Îndrumare a Comunității Mondiale pentru Meditație Creștină.

Geshe Thupten Jinpa

Geshe Tupten Jinpa este, începând din 1986, principalul traducător al lui Dalai Lama în probleme de filosofie, religie și știință. În această perioadă a obținut două grade universitare avansate la Universitatea Monastică Ganden (India) și la Universitatea din Cambridge (Anglia), unde este cercetător la Colegiul Girton. Thupten Jinpa a publicat numeroase lucrări. În prezent locuiește la Cambridge împreună cu soția.

Participanții

Maureen Allan s-a născut în 1923. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, a activat în cadrul Women's Royal Naval Service în Colombo, Mombasa, și la Londra. A fost aghiotant al Șefului Delegației Amiralității Britanice și Șef al Statelor Majore Cominate la Washington, DC. A avut o implicare intensă în munca de voluntariat împreună cu soțul ei, Lordul Allan de Kilmahew, în circumscripția electorală parlamentară din Londra. Începând din 1955, se ocupă cu agricultura în Froyle, Hampshire, unde este

membră activă a Bisericii Anglicane locale. A practicat meditația mantra și a studiat Advaita sau filosofia non-dualismului, ca membră a Societății pentru Studii timp de peste treizeci de ani. Lady Allan este administrator al Fondului Lord Mayor Treloar pentru copiii cu handicap fizic și este membră a Comisiei de Îndrumare a Comunității Mondiale pentru Meditație Creștină.

Ajahn Amaro (Jeremy Horner) s-a născut în 1956 în Kent, Anglia. A studiat psihologia și fiziologia la Colegiul Bedford din cadrul Universității din Londra. După terminarea studiilor, a vizitat nord-estul Thailandei, unde a poposit la o mănăstire thailandeză. A devenit anagarika (renunțător laic) și, după patru luni, samanera (călugăr novice), în 1978. În anul următor a primit upasampada (hirotonire deplină) de la Ajahn Chah. Venerabilul Amaro a rămas în Thailanda timp de doi ani. Când s-a întors în Anglia, i s-a alăturat lui Ajahn Sumedho la nou-înființata mănăstire Chithurst.

În 1983, Ajahn Sumedho i-a cerut să-și stabilească reședința la Harnham Vihara. Venerabilul Amaro a solicitat și i s-a acordat permisiunea să ajungă acolo mergând pe jos. În 1984, a scris o carte despre această drumeție de peste 1 300 de kilometri, intitulată Tudong: The Long Road North.

Isabelle Glover predă sanscrită și pali la două centre din Londra, precum și în cadrul unui curs de învățare de la distanță, în care a făcut muncă de pionierat. A studiat Vedanta și relevanța acesteia pentru creștini timp de patruzeci de ani. Isabelle Glover a condus grupuri de reflecție pe teme precum „Scripturile indiene ca lectură spirituală pentru creștini” și „Sanscrita prietenoasă pentru instructorii de yoga”. Practică meditația și este membru al comunității benedictine. Îndrăgește muzica și grădinăritul. Ea și soțul ei, Peter — care este inginer și instructor de yoga, meditație și relaxare prin respirație conștientizată —, au trei fii și nouă nepoți.

Peter Ng este director administrativ adjunct al Corporației de Investiții a guvernului din Singapore, care gestionează investițiile din străinătate ale

guvernului. El și soția lui, Patricia, au inițiat primul grup de meditație creștină în Singapore în 1988. În prezent coordonează activitatea a douăzeci de astfel de grupuri. Peter Ng este membru al Comisiei de Îndrumare a Comunității Mondiale pentru Meditație Creștină.

Eileen O’Hea este călugăriță în Ordinul Sf. Iosif din Brentwood, New York. Deține un masterat în activism social la Universitatea Fordham și un masterat în consiliere psihologică de la Colegiul Manhattan și a efectuat trei ani de pregătire postuniversitară ca terapeut de familie la Centrul pentru Instruire Familială din New Rochelle, New York. Are un cabinet privat în St. Paul, Minnesota, în care practică psihoterapia și îndrumarea spirituală.

Predă meditație creștină și este membră a Comitetului de conducere al Comunității Mondiale pentru Meditație Creștină. Este autoarea cărții Woman: Her Intuition for Otherness și a înregistrărilor audio Silent Wisdom/Hidden Light: Christian Meditation and the Transformation of Consciousness și Rain for the Sea, în colaborare cu Kate Martin, Biserica Presbiteriană Ortodoxă.

John Main

John Main s-a născut la Londra în 1926 într-o familie irlandeză. A studiat dreptul, a învățat limba chineză și apoi a lucrat în Foreign Service la Malaya. Acolo, un călugăr indian l-a introdus în meditație. La acel moment, rugăciunea tăcută, nonconceptuală, era rară și nefamiliară majorității creștinilor. Tradiția contemplativă creștină veche fusese uitată și înlocuită în mare măsură cu „rugăciunea mentală“ și ritualul aferent. După ce și-a terminat misiunea în Orient, John Main s-a întors în Europa, unde și-a continuat practica meditativă și a fost profesor de drept internațional la Colegiul Trinity din Dublin.

John Main a devenit călugăr benedictin în 1958 la Londra și a fost sfătuit să renunțe la meditație, întrucât practica nu era considerată ca făcând parte din tradiția creștină a rugăciunii. Dar în 1969 a redescoperit tradiția creștină a meditației sau „rugăciunea pură“, cum a fost denumită. Această formă timpurie de meditație a fost predicată în secolul al IV-lea de Ioan Cassian, care a transmis învățăturile Părinților Deșertului, primii călugări creștini, ale Sfântului Benedict și ale Bisericii occidentale.

Revenind la practica meditației, John Main și-a dedicat în continuare restul vieții propovăduirii acestei tradiții pierdute a rugăciunii creștine laicilor. El considera că era important ca lumea să restabilească o practică spirituală de profunzime în viața oamenilor obișnuiți. În acest sens, recomanda două perioade de meditație, dimineața și seara, care puteau fi însumate, totodată, cu alte forme de rugăciune.

În 1980, părintele John Main l-a întâmpinat cu bucurie pe Dalai Lama la un eveniment interconfesional desfășurat la Catedrala din Montreal. Părintele John fusese invitat acolo de arhiepiscopul de Montreal pentru a înființa în inima orașului o comunitate benedictină care să fie dedicată practicii și învățării meditației creștine. Când Sfinția Sa a vizitat comunitatea, a avut o

întrevedere privată cu părintele John. Și în timpul acelei întâlniri, și-au împărtășit opiniile cu privire la importanța cooperării tradițiilor spirituale pentru a aduce înțelepciune și pace în lumea modernă.

John Main a murit în 1982. Opera sa este continuată astăzi de o rețea tot mai răspândită în lume de grupuri de meditație creștină. Comunitatea Mondială pentru Meditație Creștină are acum un Centru Internațional la Londra și organizează în fiecare an Seminarul John Main.

Seminarul John Main — 1984–2000

- 1984 Isabelle Glover, Scripturile indiene ca lectură creștină
- 1985 Robert Kiely, Căutarea lui Dumnezeu în literatura modernă
- 1986 John Todd, Noua Biserică
- 1987 Derek Smith, Despre lectură
- 1988 Charles Taylor, Identitatea creștină și modernitatea
- 1989 Balfour Mount, Despre plenitudine
- 1990 Eileen O’Hea, Spirit și cuget
- 1991 Bede Griffiths, Meditația creștină, o tradiție în plină dezvoltare
- 1992 Jean Vanier, De la fărâmițare la întregire
- 1993 William Johnston, Noul misticism creștin
- 1994 Dalai Lama, Despre bunătatea inimii
- 1995 Laurence Freeman, Despre Iisus
- 1996 Raimon Panikkar, Tăcerea vieții
- 1997 Mary McAleese, Existența reconciliată
- 1998 Thomas Keating, Inima lumii

1999 Huston Smith, Întoarcerea la lumină
2000 Calea păcii, Belfast, Irlanda

Medio Media

Medio Media este ramura publicistică a Comunității Mondiale pentru Meditație Creștină. Este dedicată diseminării învățaturii despre meditație în tradiția creștină și îndeosebi operei lui John Main. De asemenea, este dedicată promovării dezvoltării dialogului dintre meditatori și căutători din toate tradițiile pe baza experienței profunde a tăcerii împărtășite de toate religiile.

Un catalog al Medio Media incluzând cărți, audiocasete și înregistrări video și reprezentându-i, printre alți autori, pe John Main, Bede Griffiths, Laurence Freeman, William Johnston și Dalai Lama poate fi obținut gratuit de la următoarea adresă:

MEDIO MEDIA

15930 N Oracle Rd Ste 196, Tucson AZ 85739, USA

Tel: (800) 324-8305 Fax: (520) 818-2539

E-mail: meditate@mediomedia.com

Comunitatea Mondială pentru Meditație Creștină

Meditația creează comunitate. Încă de la primul Centru de Meditație Creștină înființat de John Main în 1975, o comunitate tot mai numeroasă de meditari creștini s-a răspândit în toată lumea. De multe ori, meditari individuali încep să se întâlnească săptămânal în mici grupuri, iar rețeaua acestor grupuri oferă sprijin și încurajări celor care doresc să-și îndeplinească practica zilnică de meditație dimineața și seara.

Grupurile se întâlnesc în locuințe, parohii, școli, închisori, firme, comunități și departamente guvernamentale. Începând cu o învățătură scurtă despre meditație, adesea inspirată din colecția de prelegeri înregistrate de John Main, grupul meditează în continuare în tăcere o jumătate de oră. După aceasta, vine momentul discuțiilor. Grupurile sunt prin natura lor ecumenice și practică o ospitalitate a porților deschise, primind cu bucurie pe oricine vine să caute cu sinceritate tăcerea.

Douăzeci și șapte de Centre de Meditație Creștină, unele cu reședință proprie, altele deschise în locuințele meditorilor, servesc, de asemenea, la comunicarea căii tăcerii, care se învață în această tradiție. Centrele ajută la coordonarea grupurilor săptămânale locale și organizează în mod regulat întruniri, seminarii și alte evenimente.

Centrul Internațional de la Londra coordonează această comunitate mondială de meditari. Un buletin informativ trimestrial conținând învățături și reflecții spirituale este trimis de la Londra și distribuit de la mai multe centre naționale, împreună cu informațiile locale și internaționale privind întrunirile și alte evenimente organizate în cadrul comunității. Un seminar John Main se organizează anual, alternativ în Europa și Statele Unite ale Americii.

Acest centru este finanțat în întregime prin donații și mai ales prin programul

Prietenii Centrului Internațional.

Dacă vrei să iei legătura cu un grup de meditație creștină din regiunea ta, te rog să ne contactezi la Centrul Internațional de la Londra, astfel încât să te putem îndruma la cel mai apropiat centru.

THE WORLD COMMUNITY FOR CHRISTIAN MEDITATION

International Center, 23 Kensington Square, London W8 5HN

United Kingdom

Tel: 0171 937 4679 Fax: 0171 937 6790

Email: wccm@compuserve.com.

Și pe internet: www.wccm.org.